

กลยุทธ์การสื่อสารของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร
ในฐานะผู้นำรัฐบาลกับการใช้พื้นที่สาธารณะ

โดย
วีระยุทธ โชคชัยมาดล

คู่มือวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์
วิทยาลัยรัฐกิจ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต
ปีการศึกษา 2557

**COMMUNICATION STRATEGIES OF POL. COL. THAKSIN SHINAWATRA
AS A GOVERNMENT LEADER IN HIS USING PUBLIC AREA**

**BY
WEERAYUT CHOKCHAIMADON**

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY IN PUBLIC ADMINISTRATION
INSTITUTE OF PUBLIC ADMINISTRATION
COLLEGE OF GOVERNMENT**

GRADUATE SCHOOL, RANGSIT UNIVERSITY

2014

คุษฎีนิพนธ์เรื่อง

กลยุทธ์การสื่อสารของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร

ในฐานะผู้นำรัฐบาลกับการใช้พื้นที่สาธารณะ

โดย

วีระยุทธ โชคชัยมงคล

ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาหลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีการศึกษา 2557

ศาสตราจารย์ ดร. เอนก เหล่าธรรมทัศน์
ประธานกรรมการสอบ

รองศาสตราจารย์ ดร. จุมพล หนีมพานิช
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรवलัญช์ วิจารณ์พล
กรรมการ

ศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ สุขสำราญ
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

รองศาสตราจารย์ ยุทธพร อิศรชัย
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ศ.ร.ต.หญิง ดร. วรณี สุขสาตร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

18 พฤษภาคม พ.ศ. 2558

Dissertation entitled

**COMMUNICATION STRATEGIES OF POL. COL. THAKSIN SHINAWATRA
AS A GOVERNMENT LEADER IN HIS USING PUBLIC AREA**

by

WEERAYUT CHOKCHAIMADON

was submitted in partial fulfillment of the requirements
for the degree of Doctor of Philosophy in Public Administration

Rangsit University
Academic Year 2014

Prof. Anek Laothamatas, Ph.D.
Examination Committee Chairperson

Assoc. Prof. Jumpol Nimpanich, Ph.D.
Member and Advisor

Asst. Prof. Wornwaluncha Rojanapol, Ph.D.
Member

Prof. Somboon Suksamran, Ph.D.
Member and Co-Advisor

Assoc. Prof. Yuttaporn Issarachai
Member and Co-Advisor

Approved by Graduate School

(Asst.Prof.Plt.Off. Vanee Sooksatra, D.Eng.)

Dean of Graduate School

May 18, 2015

กิตติกรรมประกาศ

ในการที่คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ผมใคร่ขอขอบคุณ รศ.ดร.จุมพล หนิมพานิช อาจารย์ที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์ที่ให้ความเมตตา และความช่วยเหลือแก่ศิษย์คนนี้โดยไม่เห็นดเห็น้อย อีกทั้งยังให้คำแนะนำอันศิษย์เกิดความมุ่งมั่นในการเรียนและสำเร็จการศึกษาได้ในที่สุด นอกจากนี้ขอขอบคุณ ศ.ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ประธานกรรมการสอบคุษฎีนิพนธ์ ที่ให้แนวความคิดและมุมมองต่างๆ อันก่อให้เกิดเข้าใจในความเป็นไปและความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยมากยิ่งขึ้น อีกทั้งใคร่ขอขอบคุณ ศ.ดร.สมบุญ สุขสำราญ รศ.ยุทธพร อิศรัชัย และ ผศ.ดร.วราวุฒิชัย โรจนพล ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าตลอดการวิจัยครั้งนี้

ด้วยตระหนักว่าความสำเร็จของคนๆหนึ่ง จะต้องมีผู้คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลังเสมอ ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณผู้ให้ชีวิตแก่ลูกคนนี้ คุณพ่อ พิชัย ไชคชัยมาดล ผู้เป็นทั้งอาจารย์และที่ปรึกษามาตลอดการเดินทางของชีวิต และขอส่งข้อความนี้สู่ดวงสวรรค์ ถึงคุณแม่ สุภาภรณ์ ไชคชัยมาดล ผู้เป็นดวงใจและชีวิตของลูกคนนี้ ลูกทำให้คุณแม่ภูมิใจตามที่สัญญาไว้แล้วครับ

ขอบคุณ ศศิภรณ์ เหมบุตร ภรรยาและคู่ชีวิตที่มอบความรัก กำลังใจ และอยู่เคียงข้างตลอดการเดินทางอันยาวนาน

ขอบคุณ ทอแสงรัศมี ถิณะแก้ว รองผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ อาร์เอสยู วิสคอม ที่ให้คำปรึกษาและดูแลการดำเนินของสถานีฯ แทนผม ในช่วงที่ต้องมุ่งมั่นกับงานวิจัยนี้

และเหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบขอบพระคุณ ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ รัฐบุรุษของแผ่นดิน ผู้เปี่ยมด้วยความเมตตาต่อตัวผมและครอบครัวเสมอมา

วีระยุทธ ไชคชัยมาดล

ผู้วิจัย

5107046 : สาขาวิชาเอก : รัฐประศาสนศาสตร์; ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)

คำสำคัญ : ทักษิณ ชินวัตร, กลยุทธ์การสื่อสาร, ปฏิรูประบบราชการ

วิระยุทธ โชคชัยมาดล : กลยุทธ์การสื่อสารของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะผู้นำ
 รัฐบาลกับการใช้พื้นที่สาธารณะ (COMMUNICATION STRATEGIES OF POL. COL. THAKSIN
 SHINAWATRA AS A GOVERNMENT LEADER IN HIS USING PUBLIC AREA) อาจารย์
 ที่ปรึกษาคุณฐิติพนธ์: รศ.ดร.จุมพล หนิมพานิช, อาจารย์ที่ปรึกษาคุณฐิติพนธ์ร่วม: ศ.ดร.สมบูรณ์
 สุขสำราญ และ รศ.ยุทธพร อิศรชัย, 200 หน้า.

คุณฐิติพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทการปฏิรูประบบราชการของ พ.ต.ท.ทักษิณ
 ชินวัตร (2) ศึกษากลยุทธ์การปฏิรูประบบราชการของพ.ต.ท.ทักษิณ และ (3) ศึกษากลยุทธ์การ
 สื่อสารว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการของพ.ต.ท.ทักษิณ บนพื้นที่สาธารณะ ทั้งนี้ งานวิจัยนี้เป็นการ
 วิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการอภิปรายผลการวิจัยเชิงพรรณนา บรรยายสรุปความจากการทบทวน
 เอกสาร แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยมีแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ทฤษฎีการครอง
 ความเป็นเจ้า (Hegemony) แนวคิดวาทกรรม แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน
 กลยุทธ์การสื่อสาร แนวคิดพื้นที่สาธารณะของเซอร์เก้น ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas)

ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาบริบทการปฏิรูประบบราชการในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้เห็น
 ภาพของการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบ การสร้างความยอมรับนับถือจากข้าราชการ
 และประชาชน โดยการใช้กลยุทธ์การสื่อสารบนพื้นที่สาธารณะของพ.ต.ท.ทักษิณ โดยเลือกวิธีการ
 สื่อสารในการสร้างวาทกรรมว่า อำนาจเหล่านั้นกระจาย ไปอยู่ในมือของประชาชน แต่ความจริงกลับ
 กลายเป็นว่า การที่พ.ต.ท.ทักษิณ ได้ใช้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในการเป็นผู้ครอบครองอำนาจในการ
 ตัดสินใจส่งสารผ่านสื่อของรัฐ และในด้านแนวคิดพื้นที่สาธารณะนั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ได้สร้างพื้นที่
 สาธารณะแบบปลอม (Pseudo Public Sphere) ขึ้นมา เนื่องด้วยปรากฏว่าการปฏิรูประบบราชการ
 กลับทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณมีอำนาจการบริหารและการตัดสินใจเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ประชาชนไม่ได้
 มีอำนาจและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการบริหารประเทศแต่อย่างใด

ลายมือชื่อนักศึกษา *W. Chokchaimadol* ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

จากการอภิปรายและสรุปผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอในการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้ (1) การศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณ และผู้นำทางการเมืองท่านอื่นๆ ในช่วงเวลาต่อมา (2) การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณ ภายหลังจากสิ้นสุดการดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี.

ทั้งนี้ ผู้วิจัยหวังว่า ผลการวิจัย การอภิปราย และข้อเสนอแนะ จักเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ในด้านกลยุทธ์การสื่อสาร และการเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองของไทยต่อไป.

มหาวิทยาลัยรังสิต
Rangsit University

ลายมือชื่อนักศึกษา W. Chokchaimadon ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

5107046 : MAJOR: PUBLIC ADMINISTRATION; PH.D.

(PUBLIC ADMINISTRATION)

**KEY WORDS : THAKSIN SHINAWATRA, COMMUNICATION STRATEGY,
BUREAUCRATIC REFORM**

**WEERAYUT CHOKCHAIMADON: COMMUNICATION STRATEGIES OF POL.
COL. THAKSIN SHINAWATRA AS A GOVERNMENT LEADER IN HIS USING PUBLIC
AREA. DISSERTATION ADVISOR: ASSOC. PROF. JUMPOL NIMPANICH, PH.D.,
DISSERTATION CO-ADVISORS: PROF. SOMBOON SUKSAMRAN, PH.D. AND ASSOC.
PROF. YUTHAPORN ISARACHAI, 200 p.**

The research study “Communication Strategies of Pol. Col. Thaksin Shinawatra as a Government Leader in His Using Public Area” has the purpose to (1) study the contexts of Thaksin’s bureaucratic reform, (2) study his strategies for the bureaucratic reform, and (3) study his strategies for communication on public area. This qualitative research uses descriptive discussion method to present the content of the literature review and relevant conceptual theories. Those theories include Hegemony, Discourse, Political Economics in Mass Communication, Communication Strategies, and, Public Sphere Concept by Jurgen Habermas.

The study of the contexts of the bureaucratic reform during the study period revealed that the pressure for change prevailed. So did Thaksin’s attempts to exercise communication strategies on public sphere, aiming at gaining popularity among and within the government and public sectors. Theoretically analyzed, Thaksin’s strategies were found to contain a discourse that the power was in the hands of public citizens. On the contrary, the researcher found that Thaksin executed his power by communicating via government-owned media, to create a pseudo public sphere. The bureaucratic reform resulted in Thaksin’s increasing executive power over the non-empowered public.

Student’s Signature *W. Chokchaimadon* Thesis Advisor’s Signature *JUMPOL NIMPANICH*
 Thesis Co-Advisor’s Signature *S. S. Sukes*
 Thesis Co-Advisor’s Signature *Y. Isarachai*

Adding to the above discussion and conclusion, the researcher suggested further study on (1) Communication Strategies of Thaksin in comparison with those of other leaders, and (2) Communication Strategies of Thaksin beyond the ending of his prime minister position.

The researcher has meant for his study, descriptive discussion, result and suggestion to contribute to the education arena of communication strategy and public understanding of Thai politics and its consequences.

มหาวิทยาลัยรังสิต
Rangsit University

Student's Signature *W. Chokchaimadol*

Thesis Advisor's Signature *SUMPAK NIMPANICH*

Thesis Co-Advisor's Signature *S. Suth*

Thesis Co-Advisor's Signature *FO*

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1	
บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.3 ขอบเขตการศึกษา	6
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	6
1.5 นิยามศัพท์	6
1.6 ระเบียบวิจัย	7
บทที่ 2	
ทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 การบริหารจัดการภาครัฐใหม่	8
2.2 ทฤษฎีการสื่อสาร	17
2.3 แนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของเซอร์เก้น ฮาเบอร์มาส	21
2.4 แนวคิดของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน	27
2.5 แนวคิดเรื่องการครองความเป็นเจ้า (Hegemony)	30
2.6 แนวคิดเรื่องวาทกรรม	32
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 3	ระเบียบวิธีการวิจัย	41
	3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	41
	3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิเคราะห์	48
	3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล	48
	3.4 การนำเสนอข้อมูล	49
บทที่ 4	ผลการวิจัย	51
	4.1 ปัญหาของระบบราชการไทย	51
	4.2 เส้นทางการปฏิรูประบบราชการ	54
	4.3 ปฏิรูประบบราชการ จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง	56
	4.4 ผลักดันร่างกฎหมายปฏิรูประบบราชการ	64
	4.5 เดินหน้าปฏิรูประบบราชการ	87
	4.6 เปลี่ยนผู้ว่าฯ เป็นซีอีโอ	94
	4.7 ปักธง “อาจสามารถ” ต้นแบบแก้จน	110
บทที่ 5	บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	154
	5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	154
	5.2 ข้อเสนอแนะ	157
บรรณานุกรม		158
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545	164
	ภาคผนวก ข พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545	178
ประวัติผู้วิจัย		200

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 Model การสื่อสาร	17
2.2 โมเดลแนวคิดปฏิบัติการทางการสื่อสารของฮาเบอร์มาส บนพื้นฐาน จริยธรรมคุณธรรมการสื่อสาร	24
2.3 กรอบแนวคิด ทฤษฎีในการวิจัย	40

มหาวิทยาลัยรังสิต
Rangsit University

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ในปี พ.ศ. 2544 นั้น เปรียบได้กับการเขียนประวัติศาสตร์การเมืองและการบริหารราชการแผ่นดิน หน้าใหม่ให้กับประเทศไทย ด้วยภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองสมัยใหม่และนักการเมืองที่มาจาก กลุ่มธุรกิจ กับสโลแกน “คิดใหม่ ทำใหม่”

รูปแบบของนักการเมืองที่เข้าถึงประชาชน และมีคุณลักษณะของผู้บริหารยุคใหม่ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้น มีความโดดเด่นด้วยการชูนโยบาย กล้าคิด กล้าทำ ผ่านทั้งการนำเสนอ ภาพลักษณ์ของตัว พ.ต.ท. ทักษิณ และนโยบายประชานิยมต่างๆ ที่มีเป้าหมายไปยังกลุ่มคนระดับ รากหญ้า ประกอบกับการวางรากฐานโครงสร้างอำนาจผ่านเครือข่ายกลุ่มทุน และข้าราชการ ดัง ปรากฏในงานเขียนของ ทิวากร แก้วมณี (2556) ที่พบว่า มีความคิดเห็น 2 กระแส เรื่องของการใช้ คำว่า “ระบอบทักษิณ” ในการเรียกปรากฏการณ์ทางการเมืองช่วงรัฐบาลทักษิณทั้งสองสมัย และ รัฐบาลที่จัดตั้งหลังรัฐประหาร 2549 ที่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยังมีอิทธิพลการเมืองอย่างมาก

กระแสแรก มอง ระบอบทักษิณ เป็นลักษณะวาทกรรมทางการเมือง กล่าวคือมีการมองว่า ในความเป็นจริง ระบอบทักษิณไม่มีนัยยะสำคัญใดทางการเมือง ระบอบทักษิณไม่มีอยู่จริง อีก กระแสหนึ่งมองว่า นับตั้งแต่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีอำนาจการเมืองและทรงอิทธิพลการเมือง ผ่านรัฐบาลที่เป็นตัวแทนหรืออนามิของตน สิ่งที่ดำรงอยู่คือเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะทางการเมืองที่สะท้อนความเข้าใจของผู้คน ทำให้มีการเรียกขานระบบการเมืองที่เป็นอิทธิพลของ พ.ต.ท.ทักษิณอย่างติดปาก และมีการใช้และเรียกอย่างเข้าใจเนื้อหาสาระของระบบการเมืองที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีอิทธิพล โดยเห็นว่า ระบอบทักษิณ เป็นคำเรียก ลักษณะการเมืองที่มี ลักษณะสำคัญ 5 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 อิทธิพลของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวใจสำคัญของระบอบทักษิณที่อยากจะปฏิเสธคือ อิทธิพลจากผลประโยชน์ปัจเจกบุคคลและกลุ่มพวกพ้องที่สามารถสร้างให้เป็นระบบ มีความชัดเจนของการดำรงอยู่ของอิทธิพลทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ในอิทธิพลที่เป็นปัจเจกบุคคลนี้ยังเป็นภาพของในโครงสร้างของกลุ่มอำนาจของกลุ่มเครือญาติ กลุ่มทุนและกลุ่มนักการเมืองที่มีความใกล้ชิดกับพ.ต.ท.ทักษิณ ที่มีการพัฒนากลุ่มจนมีสภาพเป็นโครงสร้างอำนาจที่เข้ามามีอิทธิพลและผลประโยชน์ในประเทศไทย

มิติที่ 2 ระบบการเมืองไทยที่เรียกว่าระบอบทักษิณ มีพัฒนาการของโครงสร้างอำนาจการเมืองผสมผ่านพรรคการเมืองและระบอบประชาธิปไตยที่เอื้อให้ “เงิน” เป็นทรัพยากรการแสวงหาอำนาจรัฐในระบบบงจรรูปแบบใหม่ ซึ่งแตกต่างจากโครงสร้างอำนาจรัฐไทยเดิมที่พัฒนาโครงสร้างอำนาจรัฐและการเมืองจากระบบราชการและทหาร พรรคการเมืองของระบอบทักษิณมีการพัฒนาการจากพรรคการเมืองไทยปกติ ที่มีความเป็นสถาบันการเมืองในระบบการเมืองไทยมากขึ้น พรรคการเมืองไทยที่ทักษิณก่อตั้งจาก “ไทยรักไทย” เป็น “พลังประชาชน” และ “เพื่อไทย” ในท้ายที่สุด มีรากเหง้าและเป้าประสงค์และอิทธิพลที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของมรดกของพรรคไทยรักไทย ดังนั้น พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทย จึงมีลักษณะเฉพาะที่ไม่เคยมีพรรคการเมืองไทยในอดีต ที่มีศักยภาพในการทำทลายอำนาจทหารและระบบราชการได้ มีอัตลักษณ์ของการเป็นศูนย์กลางของนายทุน เป็นพรรคการเมืองที่ทักษิณมีอิทธิพลมีความมั่นคง แข็งแกร่ง สามารถมีอิทธิพลเหนือสมาชิกพรรคซึ่งส่วนมากเป็นนายทุนท้องถิ่น ระบบของพรรคปฏิบัติกับสมาชิกพรรคอย่างพนักงานบริษัท

พรรคการเมืองในระบอบทักษิณมีการพัฒนาการเชื่อมโยงการได้มาซึ่งอำนาจของนักการเมือง ผ่านความนิยมและการสนับสนุนจากผู้เลือกตั้ง รวมถึงมีการสร้างมวลชนให้สนับสนุน อันได้แก่กลุ่มคนเสื้อแดง นปช. (แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ) ซึ่งมีการผลิตความคิดและอุดมการณ์ให้ประชาชนมีจุดยืนทางการเมือง มีความเชื่อและสนับสนุนทักษิณและนอมินีของทักษิณอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ระบอบทักษิณจึงเป็นระบอบของการทำงานของโครงสร้างอำนาจที่ใช้พรรคการเมือง และกระบวนการประชาธิปไตยที่ยังมีปัญหาในประเทศไทย ส่งเสริม สนับสนุน และเป็นระบอบที่โผล่ขึ้นมาภายใต้การมีโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่แต่เดิมในประเทศไทย ที่เป็นโครงสร้างอำนาจจากระบบราชการ ที่ใช้อำนาจจากอิทธิพลจากองคมนตรี ทหาร และฝ่ายตุลาการ ที่เป็นกลุ่มอำนาจเดิมในประเทศไทย

มิติที่ 3 ระบอบทักษิณ คือจุดสูงสุดของธุรกิจการเมือง กล่าวคือ เป็นระบอบการเมืองที่นักธุรกิจเข้ามามีอำนาจในรัฐไทย แทนที่ข้าราชการอย่างชัดเจนในโครงสร้างอำนาจนิติบัญญัติ รัฐธรรมนูญปี 2550 จึงมีความพยายามส่วนหนึ่งที่จะลดสัดส่วนการมีอิทธิพลของนักธุรกิจ ด้วยการเปิดโอกาสให้สมาชิกวุฒิสภาที่มาจากระบบราชการหรืออิทธิพลระบบราชการ มีอำนาจมากขึ้นทัดทานอำนาจของนักการเมืองเลือกตั้ง ที่มักจะมาจากพื้นฐานอาชีพของนักธุรกิจและนายทุน โดยอันที่จริงแล้ว อิทธิพลและการขับเคลื่อนของอำนาจของนักธุรกิจที่มีความพยายามจะได้มามีอำนาจของพรรคการเมือง มีความต่อเนื่องอยู่แล้วตั้งแต่ทศวรรษ 1970 แต่ความชัดเจนของช่วงเวลาระบอบทักษิณคือความสมบูรณ์ที่สุดของอิทธิพลของนักธุรกิจในการขับเคลื่อนการเมืองไทย ซึ่งต่อมา เริ่มเปิดเผยออกมาว่าอิทธิพลของระบบราชการนั้นยังไม่หมด รัฐไทยจึงได้เกิดปรากฏการณ์การต่อสู้ของโครงสร้างอำนาจเก่าและใหม่ และเป็นปรากฏการณ์ของกึ่งประชาธิปไตยใหม่ในสังคมไทยอีกครั้ง

มิติที่ 4 ระบอบทักษิณ เป็นปรากฏการณ์ของความต่อเนื่องของพรรคการเมือง ในอดีตที่ผ่านมา การสร้างความต่อเนื่องของพรรคการเมืองและนักการเมืองเป็นปัญหามากในรัฐไทย นักการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงพรรคตามผลประโยชน์การเมืองและนักการเมืองที่เป็นสมาชิก อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในรัฐไทย แม้ว่าพรรคการเมืองในระบอบทักษิณจะถูกทำลายจากกระบวนการตุลาการภิวัตน์ หลายครั้งหลายคราก็ตาม พรรคการเมืองที่เป็นแหล่งผลิตอำนาจของโครงสร้างทางอำนาจของระบอบทักษิณมีความเชื่อมโยงกับผู้เลือกตั้ง ชนชั้นรากหญ้า และมีการผลิตการเชื่อมโยงอุดมการณ์ประชาธิปไตย ที่เน้นขจัดอภิสิทธิ์ชนและระบบการเมืองที่แทรกแซงกระบวนการประชาธิปไตย ดังนั้น มวลชนที่สนับสนุนระบอบทักษิณ ไม่เพียงแต่มีกลุ่มคนจน คนรากหญ้า แต่มีการขยายตัวในชุมชนเมือง หมู่ข้าราชการ นักการเมืองท้องถิ่น รวมถึงนักวิชาการและปัญญาชนจำนวนไม่น้อย

มิติที่ 5 เป็นมิติที่วงการรัฐศาสตร์ไทยโดยทั่วไปไม่ได้ให้ความสำคัญ เพราะงานวิชาการไทยน้อยมากจะอธิบายการเปลี่ยนแปลงของพลวัตอำนาจของรัฐไทย ส่วนอำนาจระดับชาติที่จะผลานพลวัตการเปลี่ยนแปลงของอำนาจการเมืองกับการพัฒนาของอำนาจและการเมืองส่วนท้องถิ่น (Local Politics and Administration) ที่มีการเจริญเติบโตอย่างมากในช่วงปี พ.ศ. 2530-2540 เป็นต้นมา และได้มาส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองในระดับชาติ กล่าวคือ ระบอบทักษิณพัฒนาการมาหลังจากการขยายตัวของอำนาจรัฐและอำนาจการเมือง ที่เคยกระจุกรวมศูนย์ได้มีการคลี่คลาย เป็นพัฒนาการของอำนาจรัฐและการเมืองของรัฐไทยที่มีสภาพการกระจายอำนาจมากขึ้นในระดับที่มีภาวะการต่อรองกับอำนาจส่วนกลาง และมีสภาพที่หลุดจากการผูกขาดของอิทธิพล

ของอำนาจส่วนกลางและทหารในบางระดับ และการพัฒนาการของอำนาจท้องถิ่นนี้พัฒนา สอดคล้อง มีการเชื่อมต่อการเติบโตของพรรคการเมือง การเปิดและความต่อเนื่องของ กระบวนการประชาธิปไตย และการพัฒนาการทางอำนาจของนายทุนท้องถิ่น ที่มีเครือข่ายระดับ จังหวัดและระดับพื้นที่ที่เล็กกว่าจังหวัด

ระบอบทักษิณนอกจากจะเติบโตในช่วงของการเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างอำนาจนี้ ที่มี ก่อนหน้าที่มีการเอื้อให้พรรคการเมืองมีอำนาจกว่าที่เคยมีมา พ.ต.ท.ทักษิณยังได้เพิ่มการกระตุ้น ความต้องการของประชาชนส่วนท้องถิ่นด้วยนโยบายที่สะท้อนความต้องการ และการอัดฉีดเงินทุน ลงไปในระบบรากหญ้าอย่างเป็นรูปธรรมด้วยโครงการต่างๆ การกระตุ้นเหล่านี้ผสมผสานการทำงานกับ บทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในโครงสร้างการปกครองท้องถิ่น ที่ผสมกับโครงสร้างระบบ อุปถัมภ์กับระบบพรรคการเมืองที่ขยายฐานอำนาจในพื้นที่ เข้าเป็นโครงสร้างอำนาจแทนที่อำนาจ ส่วนกลางและระบบราชการที่เคยมีมา และด้วยเหตุผลนี้จึงเป็นคำอธิบายอย่างหนึ่งของระบบ ราชการที่ได้สูญเสียสภาพการเป็นโครงสร้างทางอำนาจที่แข็งแกร่งที่สุดมาแต่อดีต

ผู้วิจัย มีข้อสังเกตว่า งานวิจัยส่วนมากนั้น เน้นการศึกษาไปที่นโยบายประชานิยมและ การเข้าถึงประชาชนระดับรากหญ้าในการสร้างฐานเสียงของประชาชนของพ.ต.ท.ทักษิณเป็นสำคัญ แต่ปัจจัยที่สำคัญยิ่งกว่า คือ การปฏิรูประบบราชการ และการดึงอำนาจกลับมารวมศูนย์ที่ นายกรัฐมนตรี ภายใต้การสร้างวาทกรรมว่า อำนาจเหล่านั้นกระจายไปอยู่ในมือของประชาชน ด้วย แนวคิดระบบราชการแบบใหม่ที่เน้นความรวดเร็วฉับไว การบริหารของราชการส่วนท้องถิ่นและ ภูมิภาคแบบรวมศูนย์อำนาจ ประหนึ่งการมีอำนาจตัดสินใจได้เอง ผ่านกระบวนการผลักดันร่าง พระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ 2 ฉบับ การใช้ระบบการบริหารผู้ว่าราชการจังหวัด แบบบูรณาการ (ผู้ว่าฯ CEO) และการริเริ่มโครงการอาจสามารถโมเดล เป็นต้นแบบในการแก้ไข ปัญหาความยากจน ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างอำนาจทางการเมืองของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี นั้น มีความน่าสนใจในการนำมาศึกษาในมิติของการสื่อสารทาง การเมือง ความเชื่อมโยงกับโครงสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนและข้าราชการ รวมถึงการใช้พื้นที่ สาธารณะทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงในมิติต่างๆ นั้น จะ เป็นประโยชน์แก่การปฏิรูปประเทศไทยภายใต้รากปัญหาของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะผู้นำรัฐบาลกับการใช้พื้นที่สาธารณะ” ด้วยความเชื่อมั่นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อ การศึกษาในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ต่อไป

ดังที่ อูทซ์ เลาฮีเชิธ (อ้างถึงในภักทริยา สุมะโน, 2550 : 9) กล่าวถึงความเกี่ยวข้องของ กลยุทธ์การสื่อสารกับทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ พิจารณาจากขอบข่ายของสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ กล่าวคือ รัฐประศาสนศาสตร์มีขอบข่ายอยู่ 3 ขอบข่าย ซึ่ง ได้แก่ (1) การเมือง และนโยบายสาธารณะ (2) ทฤษฎีองค์การ (3) เทคนิคการบริหาร

การใช้กลยุทธ์การสื่อสารของนักบริหารเป็นเทคนิคทางการบริหาร เนื่องจากเมื่อศาสตร์ การบริหาร ได้รวมเอาสาระของทฤษฎีองค์การหรือแนวคิดของพฤติกรรมศาสตร์มารวม กับเทคนิคการบริหาร จึงก่อให้เกิดวิธีการศึกษาที่สมบูรณ์ด้วยทฤษฎีและระเบียบวิธีการศึกษา เช่น การวินิจฉัยสั่งการ (Decision Making) การสื่อสารข้อความ (Communication) การสารสนเทศ (Information Flow) ฯลฯ

ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นส่วนหนึ่งของศาสตร์การบริหาร อันเป็นขอบข่ายของวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ และเป็นเทคนิคการบริหารของนักบริหารระดับสูงที่มีความสำคัญที่สมควร แก่การศึกษาวิจัยตามคุณูปการนี้

นอกจากนี้ การสื่อสารยังเกี่ยวข้องกับสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ โดยเป็นส่วนหนึ่ง ของทฤษฎีองค์การอันเป็นขอบข่ายที่ 2 ของรัฐประศาสนศาสตร์ ทั้งนี้พิจารณาจากทฤษฎีองค์การ สาธารณะ ของ พิทยา บวรวัฒนา (อ้างถึงในภักทริยา สุมะโน, 2550 : 9) ระบุว่า องค์การประกอบด้วย กลุ่มคณะต่างๆ หลายกลุ่ม คนหลายคนมารวมกันเป็นกลุ่มเพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมาย บางสิ่งบางอย่าง และบ่งชี้กำหนดพฤติกรรมกลุ่มคน อันได้แก่ โครงสร้างของกลุ่ม ลักษณะเฉพาะ ของกลุ่ม การสื่อสารภายในกลุ่มและภาวะผู้นำ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทที่มีผลต่อกลยุทธ์การสื่อสารของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี บนพื้นที่สาธารณะ และผลที่เกิดขึ้นตามมา

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่มีผลต่อ กลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร บนพื้นที่สาธารณะ และผลที่ตามมาจากกลยุทธ์การสื่อสาร โดยเลือกกรณีศึกษาคือ การปฏิรูประบบราชการ

1.3.2 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศึกษาโครงสร้างอำนาจการบริหารราชการ ปรากฏการณ์ทางการเมือง กระบวนการสื่อสารทางการเมือง และการใช้พื้นที่สาธารณะทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในช่วงปี พ.ศ. 2544-2549 ซึ่งเป็นช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนถึงสิ้นสุดลงเมื่อมีการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทราบบริบทกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการปฏิรูประบบราชการของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2544-2549
2. เข้าใจกลยุทธ์การปฏิรูประบบราชการของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร
3. เข้าใจกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการปฏิรูประบบราชการของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร บนพื้นที่สาธารณะ

1.5 นิยามศัพท์

บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม หมายถึง ปัจจัย สภาพแวดล้อม บุคคล และเหตุการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ

กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการสื่อสารที่คำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการเมืองเป็นสำคัญ

ผลที่ตามมาจากกลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและเกิดผลสำเร็จแก่องค์กรหรือกลุ่มผู้รับสาร

พื้นที่สาธารณะ หมายถึง เวทีสาธารณะ การสัมมนา การปาฐกถา การบรรยาย สื่อมวลชน สื่อสังคมออนไลน์ สื่อประชาสัมพันธ์

การปฏิรูประบบราชการ หมายถึง การจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยยึดการจัดการองค์กรตามภารกิจเป็นหลัก และมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนระบบราชการให้สามารถบริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.6 ระเบียบวิจัย

งานวิจัยเล่มนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างอำนาจทางการเมือง กระบวนการสื่อสารทางการเมือง และการใช้พื้นที่สาธารณะทางการเมืองของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในช่วงเวลาดังแต่ปี พ.ศ. 2544-2549

ข้อมูลดังกล่าวถูกนำมาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีวิพากษ์ ได้แก่ ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า (Hegemony) แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน กลยุทธ์การสื่อสาร แนวคิดพื้นที่สาธารณะของเฮอร์เกิน ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) แนวคิดวาทกรรม (รายละเอียดปรากฏในบทที่ 3).

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะผู้นำรัฐบาลกับการใช้พื้นที่สาธารณะ” นั้น ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเป็นพื้นฐานการวิจัย ได้แก่ การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ทฤษฎีการสื่อสาร แนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของ เฮอร์เกิน ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) แนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของ สื่อสารมวลชน ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า (Hegemony) และแนวคิดเรื่องวาทกรรม โดยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดปรากฏตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 การบริหารจัดการภาครัฐใหม่

ในปลายทศวรรษ 1980 และต้นทศวรรษ 1990 ได้มีการเพิ่มแนวทางการบริหารจัดการในภาครัฐใหม่ เพื่อตอบสนองการที่ “ตัวแบบการบริหารแบบดั้งเดิม” หรือ “แบบประเพณีนิยม” ไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาครัฐได้ ในแง่นี้จึงช่วยแบ่งเบาปัญหาที่เกิดขึ้นจาก “ตัวแบบการบริหารแบบดั้งเดิม” หรือ “แบบประเพณีนิยม” (จุมพล นิมพานิช, 2553 : 1)

ในแง่ของหลักการ “แนวทางการบริหารจัดการ” (Management Approach) มีชื่อเรียกต่างๆ กัน อาทิ เรียก “การบริหารจัดการนิยม” (Managerialism) บ้าง เรียก “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” (New Public Management) บ้าง หรือเรียก “การบริหารรัฐกิจที่มีฐานอยู่ที่ระบบตลาด” (Market-based Public Administration) บ้าง หรือเรียกว่า “การบริหารการปกครองแบบผู้ประกอบการ” (Entrepreneurial Government) โดยทั่วไป “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” มักใช้แทนกันได้กับ “การบริหารจัดการนิยม”

อย่างไรก็ตาม การที่มีการเรียกชื่อ “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” ต่างๆ กัน สะท้อนให้เห็นว่ามีความเห็นที่แตกต่างกันเกิดขึ้น แต่ไม่ว่าจะเรียกชื่อ “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” แตกต่างกันอย่างใด แต่ก็มีส่วนร่วมกันอยู่หลายประเด็น ดังนี้ (Hughes, 1994 : 58-59)

ประการแรก ไม่ว่าจะมีการเรียกชื่อ “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” อย่างไร แต่ก็ได้แสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญใน “ตัวแบบการบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิม” หรือ “แบบประเพณีนิยม” จากการให้ความสำคัญในเรื่องของปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ มาเป็นการให้ความสนใจในเรื่องของการทำให้ผลลัพธ์สัมฤทธิ์ผล รวมทั้งการที่ตัวผู้บริหารจะต้องมีความรับผิดชอบ (ส่วนตัว) เพิ่มขึ้น

ประการที่สอง ได้มีการแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะทำให้การจ้องการ บุคลากร การบริหารงานบุคลากร หรือการว่าจ้างและเงื่อนไขหรือสภาพการณ์มีความยืดหยุ่นคล่องตัวมากขึ้น

ประการที่สาม วัตถุประสงค์ขององค์การและบุคคลได้มีการกำหนดไว้ในลักษณะที่มีความชัดเจน ขณะเดียวกันสามารถวัดหรือประเมินผลการปฏิบัติงานได้ง่าย เพราะมีตัวดัชนีหรือตัวชี้วัดระบุหรือแสดงไว้ นอกจากนี้ยังมีการประเมินแผนงานที่มีระบบ นอกเหนือไปจากการเห็นหรือให้ความสำคัญในเรื่องของ 3 E's อันได้แก่

- E แรก คือ การประหยัด
- E ที่สอง คือ ความมีประสิทธิภาพ
- E ที่สาม คือ ความมีประสิทธิผล

ประการที่สี่ ที่ปรึกษาระดับอาวุโสได้รับการคาดหวังว่าจะมีความผูกพัน หรือมีความรับผิดชอบในการทำงานเมื่อตั้งรัฐบาลมากกว่าจะมีการวางตัวเป็นกลาง

ประการที่ห้า รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องเผชิญกับการทดสอบทางการตลาด

ประการที่หก มีการลดบทบาทหน้าที่ของรัฐ ในรูปของการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization)

ในแง่ของหลักการ “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” ได้รับการนิยามว่า เป็นกระบวนการที่เลือก ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม เวลาที่มีการนำแนวทางนี้ไปใช้ ได้มีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย อาทิ บางคนมองหรือเห็นว่า แนวทางนี้เสนอแนวทางใหม่ของการทำหน้าที่ทางการบริหารเฉพาะงานในกรณีของภาครัฐ ขณะที่บางคนมองหรือคิดว่าการนำแนวทางนี้มาใช้ เป็นเรื่องของการลอกเลียน

ลักษณะที่ไม่ดีของภาคเอกชนมาใช้ โดยไม่ได้พิจารณาถึงความแตกต่างพื้นฐานของสภาพแวดล้อมของภาครัฐที่มีลักษณะที่แตกต่างไปจากภาคเอกชน

ในขณะที่บางคนมองว่า “การบริหารจัดการนิยม” หรือ “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” ขัดกันกับการให้บริการลักษณะแบบเดิม หรือ “แบบประเพณีนิยม”

มีคำถามถามว่าที่ขัดกันหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ขัดกันหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกันในเรื่องอะไร คำตอบคือ ขัดกันหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกันในเรื่องของการส่งมอบบริการ นอกจากนี้ยังไม่มีลักษณะของประชาธิปไตย ในขณะที่ทางด้าน “การบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิม” หรือ “แบบประเพณีนิยม” ก็มีข้อดีหรือส่วนที่ดี อาทิ การมีมาตรฐานทางจริยธรรมที่สูงในการให้บริการของรัฐ

อย่างไรก็ตาม แม้ตัวแบบการบริหารแบบดั้งเดิม หรือ “แบบประเพณีนิยม” จะมีข้อดี แต่ก็มีปัญหาตรงนี้ จึงเป็นที่มาของ “ตัวแบบการบริหารจัดการภาครัฐใหม่” เข้ามาแทนที่ตัวแบบการบริหารรัฐกิจแบบดั้งเดิม และภาครัฐในอนาคตคงจะหลีกเลี่ยงการบริหารจัดการคงไม่ได้ ไม่ว่าจะในแง่ของทฤษฎีหรือการปฏิบัติก็ตาม แต่นั่นไม่ได้หมายความว่า “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” ไม่ได้มีปัญหา

ทั้งนี้ ก่อนที่จะได้มีการกล่าวถึงในเรื่องนี้ในลำดับต่อไป จะขอกกล่าวถึงความหมายของ “การบริหารจัดการ” และ “หน้าที่ทางการบริหารจัดการ” โดยทั่วไปก่อน ดังนี้

ก) ความหมายและหน้าที่ของการบริหารจัดการ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า “การบริหารจัดการ” (Management) มีความหมายที่แตกต่างไปจาก “การบริหาร” (Administration) กล่าวคือในขณะที่ “การบริหาร” มีความหมายที่หมายถึง การดำเนินตามคำสั่ง แต่ “การบริหารจัดการ” จะหมายถึง การทำให้ผลลัพธ์สัมฤทธิ์ผล

ข) หน้าที่การบริหารจัดการโดยทั่วไป (Functions of General Management)

Allison (1982) ได้สังเคราะห์ความเห็นต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งที่เขาเรียกหน้าที่การบริหารจัดการพบว่า ภาครัฐจำเป็นต้องมีทฤษฎีและวิธีการของตนเองที่แตกต่างไปจาก “การบริหารจัดการของภาคเอกชน” หรือที่จะแตกต่างไปจากหน้าที่บริหารจัดการทั่วไป อย่างไรก็ตาม หน้าที่ทางการบริหารจัดการทั่วไปของ Allison ดูจะเหมาะกับ “ตัวแบบการบริหารจัดการนิยม” ในแง่ที่ทุกประเด็น

ตามหน้าที่ดังกล่าว เป็นสิ่งที่ผู้บริหารจัดการภาครัฐในปัจจุบันต้องปฏิบัติตามแนวทางของงานของพวกเขา

จากที่กล่าวมา เป็นการกล่าวถึงความหมายและหน้าที่ของการบริหารจัดการ ในลำดับต่อไปจะได้กล่าวถึงที่มาของ “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” ซึ่งมีที่มาดังต่อไปนี้

2.1.1 ที่มาของการบริหารจัดการภาครัฐใหม่

การปฏิรูปดังกล่าวเกิดขึ้นประมาณกลางทศวรรษ 1960 ในช่วงที่รัฐสวัสดิการเริ่มดำเนินการ โดยมีเป้าหมายในการจัดสรรหรือแบ่งปันทรัพยากรของรัฐ หรือการกระจาย หรือแจกจ่ายทรัพยากรภาครัฐใหม่

ในการปฏิรูปดังกล่าว นอกจากเป็นเรื่องของการจัดหาสินค้าและบริการ หรือการถ่ายโอนแผนงานทางด้านบริการกระจาย หรือการแจกจ่ายทรัพยากรหรือรายได้ใหม่แล้ว ยังมีเรื่องของกฎระเบียบสาธารณะเพิ่มเติมเข้าไปอีกด้วย การที่มีการเพิ่มเติมเรื่องนี้เข้าไปก็เพื่อต้องการให้มีการลดความเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ลง

1) วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปภาครัฐ

ในแง่ของวัตถุประสงค์การปฏิรูปภาครัฐ การปฏิรูปภาครัฐโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์ในเรื่องของประสิทธิภาพ (Efficiency) ความเสมอภาค หรือ ความเท่าเทียม (Equality) และเรื่องของการประหยัด (Savings) ในบรรดาวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการดังกล่าว วัตถุประสงค์ในเรื่องประสิทธิภาพจะเป็นวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่สำคัญ เช่นเดียวกับเรื่องของความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกัน รวมทั้งเรื่องของการประหยัด

2) การเรียกร้องและการจัดให้มีนโยบายปฏิรูป

“การปฏิรูปภาครัฐ” ได้หยิบยกปัญหาที่ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปสู่การปฏิรูปว่าเป้าหมายที่เกี่ยวข้องคืออะไร การบริหารจัดการนโยบายในการปฏิรูปจะประสบผลสำเร็จใหม่ มีกลยุทธ์ที่เฉพาะเจาะจงอะไรหรือไม่ที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สามารถตัดสินใจได้ ซึ่ง “การปฏิรูปภาครัฐ” จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเหล่านั้น

อาจจะมีคำถามต่อไปว่า “การปฏิรูปภาครัฐ” เป็นกิจกรรมของฝ่ายใด คำตอบ เป็นกิจกรรมของฝ่ายการเมือง ที่กิจกรรมนี้ไม่แตกต่างไปจากกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ โดยทั่วไปในสังคมที่มีภาครัฐขนาดใหญ่จะมีการเรียกร้องและจัดให้มี “การปฏิรูปภาครัฐ”

การเรียกร้องดังกล่าวโดยทั่วไปจะมีที่มาจากผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ส่วนการจัดให้มี “การปฏิรูปภาครัฐ” ส่วนใหญ่เป็นผลมาจาก (1) การแสวงค้นหาประสิทธิภาพในการจัดสรรเพื่อแบ่งปันทรัพยากร หรือ (2) มาจากความยุติธรรมในการแจกจ่ายรายได้ใหม่ ในแง่ของหลักการ กลุ่มต่างๆ สามารถเรียกร้อง หรือจัดให้มี “การปฏิรูปภาครัฐ” เพื่อเป็นประโยชน์ของพวกเขาได้อย่างเท่าเทียมกัน

ในแง่ของหลักการ “การปฏิรูปภาครัฐ” มักขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมที่อาจจะเป็นไปด้วยกันหรืออาจจะขัดกันก็ได้ ยกตัวอย่าง ตัวยุทธศาสตร์การปฏิรูปอาจจะมีลักษณะก้าวหน้ามาก แต่สภาพแวดล้อมอาจจะส่งผลกระทบหรือไม่สามารถส่งผลกระทบอย่างที่ตั้งใจก็ได้

คำถามมีต่อไปว่า “การปฏิรูปภาครัฐ” จำเป็นต้องผูกพันกับการลดหรือตัดทอนค่าใช้จ่ายหรือไม่ อย่างไร คำตอบยากที่จะไม่เกี่ยวข้องเพราะ “การปฏิรูปภาครัฐ” มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ อย่างแรก เป็นการปฏิรูปเชิงสถาบัน อย่างที่สอง เป็นการนำไปสู่การตัดทอนงบประมาณ ในเหตุผลหลัง การตัดทอนงบประมาณ ถ้าทำได้ประสบความสำเร็จจะช่วยก่อให้เกิดการประหยัด

ในขณะที่การปฏิรูปเชิงสถาบันในหน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาล อาจจะทำให้เกิดการประหยัดหรือไม่ก่อให้เกิดการประหยัดก็ได้ เพราะการปฏิรูปดังกล่าวอาจนำไปสู่การลดหรือการเพิ่มขนาดของแผนงานของหน่วยงานสาธารณะ

อย่างไรก็ตาม “การปฏิรูปภาครัฐ” อาจมองในแง่ของ “มหภาค” (Macro) หรือ “จุลภาค” (Micro) ก็ได้ ถ้ามองในแง่ “มหภาค” ก็จะเป็นการบริหารขนาดของภาครัฐโดยรวม แต่ถ้าเป็นการมองในแง่ “จุลภาค” ก็จะเป็นการมองหรือพิจารณาระดับแผนงานใดแผนงานหนึ่ง

ในแง่ของหลักการการมองหรือพิจารณา “การปฏิรูปภาครัฐ” ในแง่ของ “กลยุทธ์มหภาค” มักจะมีแนวโน้มเป็นเรื่องการเมือง การมองในแง่ “กลยุทธ์จุลภาค” ก็จะเป็นเรื่องของการลงรายละเอียดทางการบริหารหรือไม่ก็เป็นการลงรายละเอียดทางเทคนิค

แต่ไม่ว่าจะเป็นการมองหรือพิจารณาการปฏิรูปในแง่ “มหภาค” หรือ “จุลภาค” เป้าหมายของ “การปฏิรูปภาครัฐ” ก็คือ เป็นเรื่องของปรับปรุงผลลัพธ์ให้ดีขึ้น และการประหยัดค่าใช้จ่าย ถ้าการปฏิรูปนั้นเน้นเป้าหมายแรก ก็จะมีการนำแผนงาน เทคโนโลยี และสถาบันใหม่ที่เหมาะสมเข้ามา แต่ถ้าเป็นการเน้นเป้าหมายหลัง จะมีการตัดทอนงบประมาณให้มีความเหมาะสม โดยทั่วไป การปฏิรูปเชิงสถาบันอาจจะนำไปสู่การเพิ่มหรือการลดค่าใช้จ่ายในภาครัฐก็ได้ไม่แน่นอน เพราะโครงสร้างแบบระบบราชการตัวมันเองไม่มีประสิทธิภาพ

ประเด็นนี้ทำให้บรรดานักการเมือง ตั้งคำถามเกี่ยวกับการว่าจ้างข้าราชการว่า ทำไมจะต้องมีการว่าจ้างบรรดาข้าราชการตลอดชีวิต ทำไมไม่ว่าจ้างในแง่ของการทำสัญญา

เหล่านี้ทำให้เป็นที่มาของการที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทฤษฎีจาก “ตัวแบบการบริหารแบบดั้งเดิม” หรือ “แบบประเพณีนิยม” มาเป็น “แนวทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐใหม่” ทั้งนี้เพื่อให้การส่งมอบบริการสาธารณะแก่ประชาชน มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้

2.1.2 ตัวแบบการบริหารจัดการภาครัฐใหม่ หรือโปรแกรมการบริหารจัดการ

มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ “การบริหารจัดการนิยม” หรือ “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” อยู่หลายแนวคิด OECD [Organisation for Economic Co-operation and Development] เอง ได้ตั้งข้อสังเกตในเรื่องนี้ว่า สมาชิก (ของตน) ได้พยายามที่จะสร้างหรือทำให้ภาครัฐ มีลักษณะของการบริหารจัดการมากขึ้น ด้วยการเสนออัตราหรือสไลด์ของความสัมพันธ์ ที่มีลักษณะที่เป็นไปตามสัญญา มีส่วนร่วมและดำเนินการตัดสินใจอย่างพินิจพิเคราะห์ด้วยตนเอง

อัตราหรือสไลด์ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าว ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างระดับสายการบังคับบัญชา ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการควบคุมกับหน่วยงานปฏิบัติ และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยผลิต ว่าความสัมพันธ์ลักษณะไหนอย่างไร ควรเป็นหน่วยงานแบบภาครัฐ ความสัมพันธ์ลักษณะไหนอย่างไรควรเป็นแบบภาคเอกชน

นอกจากนี้ OECD ยังได้เรียกร้องให้บรรดาประเทศสมาชิกดำเนินการตามแนวทางต่อไปนี้ คือ แนวทางแรก ให้มีการปรับปรุงการผลิตให้สูงขึ้น และแนวทางที่สอง ให้มีการส่งมอบสินค้า

และบริการที่ดีขึ้น แทนที่การมุ่งเน้นการทำให้ถูกต้องตามระเบียบโดยใช้กฎระเบียบและอำนาจหน้าที่ตามสายการบังคับบัญชา

ตามแนวทางแรก การปรับปรุงการผลิตให้ดีขึ้น OECD ได้เสนอให้มีการดำเนินการดังนี้ (OECD, 1991 : 11)

1) ยกระดับการดำเนินการผลิตของหน่วยงานภาครัฐให้สูงขึ้น โดยการปรับปรุงการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้ดีขึ้น เริ่มตั้งแต่การจัดหา พัฒนา และสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ให้มาสมัครและควรจะได้มีการจ่ายค่าตอบแทนตามผลงานหรือตามเนื้องาน นอกจากนี้ ควรให้พนักงานหรือบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ มีการใช้มาตรการควบคุมที่ผ่อนคลาย ขณะที่มีการเรียกร้องหรือบังคับให้มีการปฏิบัติตามเป้าหมายที่เข้มงวดมากขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนมีการปรับปรุงข้อมูลย้อนกลับจากลูกค้า รวมทั้งมีการเน้นการให้บริการที่มีคุณภาพ เป็นต้น

2) มีการใช้ประโยชน์จากภาคเอกชนให้มากขึ้น โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้มีระบบการจัดหาที่เปิดให้มีการแข่งขันที่มีประสิทธิภาพวงใจได้ ทั้งนี้เพื่อการมอบงานให้เอกชนดำเนินการในการผลิตสินค้าและบริการ รวมทั้งการมอบงานให้เอกชนดำเนินการในสินค้าและบริการระหว่างกลาง และเพื่อการยุติการผูกขาด

ในประเด็นนี้ จุดเน้นจะอยู่ที่การบริหารจัดการ ขณะเดียวกันมีการพิจารณาอีกด้วยว่า ขอบข่ายของรัฐบาลจะต้องลดลง ซึ่ง OECD เองก็เห็นด้วยในเรื่องนี้

นอกจากนี้ การนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติยังเป็นไปเพื่อที่จะปรับปรุงคุณภาพของการกำหนดนโยบาย รวมทั้งความสัมพันธ์กับนักการเมืองให้ดีขึ้น

ความโปร่งใสและความคงเส้นคงวา จะช่วยปรับปรุงการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานของภาครัฐให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในการทำงานอย่างมีหลักการและเหตุผล สำหรับผู้ที่มิหน้าที่ในการตัดสินใจรวมทั้งสำหรับสาธารณชน

จากที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้น เกี่ยวข้องกับตัวแบบการบริหารจัดการ (Managerial Model) หรือ “ตัวแบบการบริหารจัดการภาครัฐใหม่” ที่มีองค์ประกอบที่สำคัญตามทฤษฎีของ OECD จะมีลักษณะดังนี้

- 1) ปรับปรุงทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งการจ่ายค่าตอบแทนตามผลงานให้ดีขึ้น
- 2) มีความเกี่ยวข้องของบุคลากรในการวินิจฉัยตัดสินใจ
- 3) มีการผ่อนคลายการควบคุม แต่มุ่งเน้นการดำเนินงานตามเป้าหมายให้มากขึ้น
- 4) มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- 5) มุ่งเน้นการให้บริการต่อลูกค้าหรือผู้รับบริการ
- 6) ผู้ใช้เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย
- 7) มีการมอบงานให้ออกชนดำเนินการ
- 8) มีการผ่อนคลายกฎระเบียบเกี่ยวกับการผูกขาด

กระแสดความคิดหลักในแง่ของแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อ “การปฏิรูประบบราชการ” หรือ “การปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐ” อาจจะมีคำถามว่า อะไรคือแนวคิดหรือกระแสดความคิดหลักที่มีอิทธิพลต่อ “การปฏิรูประบบราชการ” หรือ “การปฏิรูปการบริหารภาครัฐ” ของไทย เพื่อเข้าสู่ความเป็น “ราชการยุคใหม่”

คำตอบก็คือ “แนวคิด” หรือ กระแสดแนวคิดหลักที่มีอิทธิพลต่อ “การปฏิรูประบบราชการ” หรือ “การปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐ” ได้แก่ กรอบความคิด (Conceptual Framework) ที่ผสมผสาน “หลักการการบริหารงานยุคใหม่” หรือ “การบริหารจัดการภาครัฐใหม่” (New Public Management) ที่เน้นการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพ ความสามารถในการแข่งขัน การบริหารแบบเอกชน การจัดการแบบองค์กรขนาดกะทัดรัด และ “หลักการของแนวคิดตามระบอบประชาธิปไตย” (Democratization) ยุคใหม่ ที่เน้นการสร้างระบบราชการที่มีคุณลักษณะของระบบในเชิงประสิทธิภาพประสิทธิผลที่อิง “หลักธรรมาภิบาล” และ “ประชาธิปไตย” คือ มีการทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์เพื่อส่วนรวมและประโยชน์สุขของประชาชน มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน โปร่งใส และเป็นธรรมมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพสูง ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ในเชิงตัวเลขและสถิติที่เป็นรูปธรรม สามารถให้บริการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2545 : 6)

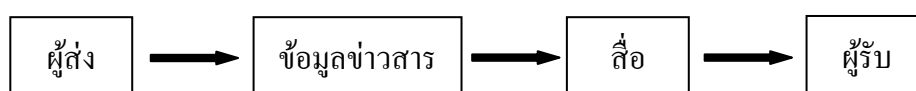
จากแรงกดดันของการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ภาครัฐต้องทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และ กระแสประชาธิปไตยที่ภาคประชาชนมีความคาดหวังจากภาครัฐมากขึ้น การปฏิรูปราชการจึงเป็นภารกิจที่รัฐบาลในประเทศต่างๆ ได้ทุ่มเทเวลาและทรัพยากรในการพลิกโฉมการบริหารราชการแผ่นดิน การให้บริการและพัฒนาระบบราชการตามหลักการบริหารราชการแนวใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ “ระบบราชการ” หรือ “ระบบบริหารงานภาครัฐยุคใหม่” ซึ่งหลังการปฏิรูปแล้ว ระบบราชการหรือระบบบริหารงานภาครัฐควรมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 9 ประการ ดังนี้

- 1) รัฐจะมีบทบาทหน้าที่เฉพาะในส่วนที่จำเป็นจะต้องทำเท่านั้น เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน ประชาชน และชุมชน มีบทบาทมากขึ้น
- 2) การบริหารจัดการภายในภาคราชการจะมีความรวดเร็ว มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง
- 3) การจัดการมีความกะทัดรัด เหมาะสม คล่องตัว และสามารถปรับเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็วตามการเปลี่ยนแปลงนโยบายและสภาพแวดล้อม
- 4) มีลักษณะของการทำงานและการให้บริการที่ทันสมัย ใช้เทคโนโลยี เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่เหมาะสมต่อการทำงานที่รวดเร็ว
- 5) ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีคุณภาพและมีมาตรฐานทางคุณธรรมสูง เป็นมืออาชีพ (Professionalism) และวางตัวเป็นกลางทางการเมือง
- 6) ข้าราชการทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยมีประชาชนและประเทศชาติเป็นเป้าหมาย
- 7) มีกลไกการบริหารงานบุคคลที่ได้มาตรฐานสากล มีระบบค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อเปิดโอกาสให้คนไทยที่มีคุณภาพและมีศักยภาพสูง เต็มใจเข้ารับราชการเป็นอาชีพ
- 8) มีวัฒนธรรมและบรรยากาศในการทำงานแบบมีส่วนร่วม
- 9) มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ และตรวจสอบได้

จากคุณลักษณะที่กำหนดไว้เป็นสากลนี้ เป็นรูปแบบที่บรรดานักคิด นักวิชาการ และประชาชนจากภาคส่วนต่างๆ ในประเทศไทย ยอมรับและมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นคุณลักษณะของ “ระบบราชการไทย” หรือ “ระบบบริหารงานภาครัฐ” ที่พึงประสงค์ ดังจะเห็นว่าได้มีการกำหนดคุณลักษณะหลายข้อข้างต้นปรากฏอยู่ในมาตราต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เช่น มาตรา 70, 75, 76 และ 87 เป็นต้น (จุมพล หนิมพานิช, 2548)

2.2 ทฤษฎีการสื่อสาร

การสื่อสาร (Communication) คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือบุคคลต่อกลุ่ม โดยใช้สัญลักษณ์ สัญญาณ หรือพฤติกรรมที่เข้าใจกัน โดยมีองค์ประกอบดังนี้

ภาพที่ 2.1 Model การสื่อสาร

ผู้ส่งสาร คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ส่งข้อมูล สาร ไปยังผู้รับสาร โดยผ่านช่องทางที่เรียกว่า สื่อ ถ้าหากเป็นการสื่อสารทางเดียว ผู้ส่งจะทำหน้าที่ส่งเพียงประการเดียว แต่ถ้าเป็นการสื่อสาร 2 ทาง ผู้ส่งสารจะเป็นผู้รับในบางครั้งด้วย ผู้ส่งสารจะต้องมีทักษะในการสื่อสาร มีเจตคติต่อตนเอง ต่อเรื่องที่จะส่ง ต้องมีความรู้ในเนื้อหาที่จะส่งและอยู่ในระบบสังคมเดียวกับผู้รับ ก็จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ

ข่าวสารในกระบวนการติดต่อสื่อสารก็มีความสำคัญ ข่าวสารที่ดีต้องแปลเป็นรหัส เพื่อสะดวกในการส่งการรับและตีความ เนื้อหาสารและการจัดสารก็จะต้องทำให้การสื่อความหมายง่ายขึ้น

สื่อหรือช่องทางในการรับสาร คือ ประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส และตัวกลางที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น สิ่งพิมพ์ กราฟฟิก สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้รับสาร คือ ผู้ที่เป็นเป้าหมายของผู้ส่งสาร การสื่อสารจะมีประสิทธิภาพ ผู้รับสารจะต้องมีประสิทธิภาพในการรับรู้ มีเจตคติที่ดีต่อข้อมูลข่าวสาร ต่อผู้ส่งสารและต่อตนเอง

“การสื่อสาร” ในความหมายของ กาญจนา แก้วเทพ (2547) คือ กระบวนการของการถ่ายทอดข่าวสาร (Message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสาร (Source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งที่เรียกว่า ผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel)

การสื่อสารระหว่างมนุษย์ นอกจากจะเป็นเพียงการส่งสารเพื่อก่อให้เกิดผลตามเจตนาธรรมของผู้ส่งสารแล้ว ยังหมายความรวมถึง การรับสาร ปฏิกริยาตอบกลับ (Feedback) และอันตรกิริยาคือ อันตรกิริยาหรือ Interaction ก็คือ ปฏิกริยาที่มีต่อกันระหว่างผู้สื่อสารทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งฝ่ายผู้ส่งสารกับฝ่ายผู้รับสาร ซึ่งปฏิกริยาที่มีต่อกันนี้ จะเป็นตัวนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของความหมาย (Meaning) อย่างไรก็ดีอย่างหนึ่ง หรือหลายๆ อย่าง ดังนั้น การสื่อสารในความหมายนี้ก็คือ การสื่อสารแบบ 2 ทาง หรือ กระบวนการ 2 วิธี (Two-way Communication)

การสื่อสารแบบ 2 ทาง หากเรานำไปเปรียบเทียบกับวงจรความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารแล้ว วงจรที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบ 2 วงจร กล่าวคือ มีการโต้ตอบแลกเปลี่ยนความหมายที่มีอยู่ในสมองของบุคคล 2 คน แต่วงจรอันนี้อาจจะเกิดขึ้นเพียงวงจรเดียวก็ได้ ถ้าหากว่าผู้ส่งสารกับผู้รับสารมีความสนิทสนมกันมากๆ จนถึงขั้นที่มองตากันก็รู้ใจแล้ว เวลาทำการสื่อสาร วงจรของการแลกเปลี่ยนความหมายที่มีอยู่ในสมอง อาจจะเกิดขึ้นเพียงวงจรเดียว

การสื่อสารแบบวงจรเดียวจะไม่มีปฏิกริยาตอบกลับ หรือ Interaction จึงเข้าข่ายความหมายโดยทั่วไปที่บอกว่า “การสื่อสาร คือ การถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง”

หากพิจารณาถึงความสำคัญของการสื่อสารที่มีต่อมนุษย์แล้ว สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประการ คือ

1) ความสำคัญต่อความเป็นสังคม การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมได้ จำเป็นต้องอาศัยการสื่อสารเป็นพื้นฐาน เพราะการสื่อสารทำให้เกิดความเข้าใจ และทำความเข้าใจกันได้ มีการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างระเบียบของสังคมให้เป็นที่ยอมรับระหว่างสมาชิก ทั้งนี้เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเป็นสังคม

2) ความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน การสื่อสารมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของเราเป็นอย่างมาก เรียกได้ว่าตลอดเวลาที่เราตื่น เราจะทำการสื่อสารอยู่ตลอดเวลาไม่เว้นแม้กระทั่งเวลาเราหลับอยู่ หากเราฝันหรือละเมอเรื่องใดก็ตาม นั่นก็ถือว่าเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่ง คือ การสื่อสารภายในตัวบุคคล (Intrapersonal Communication)

3) ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมและธุรกิจ ปัจจุบันวงการอุตสาหกรรมมีการปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยีการผลิต ตลอดจนการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้ต้องอาศัยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะโรงงานอุตสาหกรรมถือเป็นองค์กรหรือสถาบัน

หนึ่งที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมและประชาชน โดยการสื่อสารที่นำมาใช้สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกองค์กร (ผู้บริโภคน ชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ฯลฯ) ก็คือ “การประชาสัมพันธ์” ถือเป็นสื่อสารที่ช่วยในการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับองค์กร ลดปัญหาความขัดแย้ง และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังสามารถตรวจสอบประสามติหรือความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อองค์กรได้อีกด้วย

4) ความสำคัญต่อการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นการปกครองในรูปแบบใดก็ตาม ย่อมจะต้องประกอบไปด้วยผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองหรือประชาชน ดังนั้น การปกครองจะเป็นไปอย่างราบรื่นหรือเป็นไปในทางที่ดีได้ ทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองจะต้องอาศัยการสื่อสารเข้ามาเป็นตัวช่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในระบอบประชาธิปไตย การสื่อสารจะเป็นตัวสะท้อนให้ผู้ปกครองทราบว่าผู้ถูกปกครองต้องการอะไร อยากให้ผู้ปกครองทำอะไร นั่นคือความสำคัญต่อการปกครอง

5) ความสำคัญต่อการเมืองระหว่างประเทศ ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และนโยบายการเมืองระหว่างประเทศต่างๆ จำเป็นต้องอาศัยกระทรวงการต่างประเทศและสถานทูตต่างๆ เข้ามารับผิดชอบทางด้านการสื่อสารโดยตรง เพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับประเทศของตน สร้างความเข้าใจอันดีกับประเทศอื่น ตลอดจนชักจูงใจให้ได้รับความสนับสนุนจากประเทศอื่น และยังสามารถศึกษาถึงความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในประเทศนั้นที่มีต่อประเทศของตนได้อีกด้วย ทั้งนี้โดยอาศัยสื่อชนิดต่างๆ เช่น สถานีวิทยุ VOA หรือ Voice of America ของสหรัฐอเมริกา หรือ สถานีวิทยุ BBC ของประเทศอังกฤษ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ในกระบวนการสื่อสารไม่จำเป็นที่จะเป็นการสื่อสารในระดับใดก็ตาม ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างก็มีวัตถุประสงค์ในการติดต่อสื่อสารที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ เพราะฉะนั้นในการศึกษาเรื่องวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เราจึงสามารถแยกออกได้เป็นวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารกับวัตถุประสงค์ของผู้รับสาร ถ้าวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ฝ่ายเหมือนกันหรือสอดคล้องกับผลของการสื่อสารในครั้งนั้นๆ จะสัมฤทธิ์ผลได้ง่าย ในทางตรงกันข้ามถ้าวัตถุประสงค์ของทั้ง 2 ฝ่ายไม่ตรงกัน ผู้รับสารอาจมีปฏิกิริยาต่อสารผิดไปจากความตั้งใจของผู้ส่งสารได้ ซึ่งจะทำให้การสื่อสารไม่บรรลุตามเป้าหมายหรือตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสาร ทำให้การสื่อสารในครั้งนั้นๆ เกิดความล้มเหลว (Communication Breakdown) โดยปกติแล้ว สามารถจะสรุปได้ว่าผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร ดังต่อไปนี้

1) วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร ในการทำการสื่อสารแต่ละครั้ง ผู้ส่งสารจะมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

(1) เพื่อแจ้งให้ทราบ (Inform) หมายความว่า ในการทำการสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารมีความต้องการที่จะบอกกล่าวหรือชี้แจงข่าวสาร เรื่องราว เหตุการณ์ ข้อมูล หรือสิ่งอื่นใดให้ผู้รับสารได้รับสาร หรือเกิดความเข้าใจ โดยอาจผ่านทางสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งลงตีพิมพ์ข่าวสารเพื่อรายงานข่าวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นประจำวันไปให้ประชาชนได้รับทราบ เป็นต้น

(2) เพื่อสอนหรือให้การศึกษา (Teach or Educate) หมายความว่า ผู้ส่งสารมีความต้องการที่จะสอนวิชาความรู้ หรือเรื่องราวที่เป็นวิชาการให้ผู้รับสารได้รับความรู้เพิ่มเติมจากเดิม เช่น วารสารเพื่อสุขภาพอนามัยก็จะมีการลงตีพิมพ์บทความต่างๆ ที่เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัยให้แข็งแรง ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคภัยต่างๆ อาการที่เกิดขึ้นหรือวิธีการป้องกัน เป็นต้น

(3) เพื่อสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิง (Please or Entertain) หมายความว่า ในการสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารมีความต้องการที่จะทำให้ผู้รับสารเกิดความรื่นเริงบันเทิงใจจากสารที่ตนเองส่งออกไป ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของการพูด การเขียน หรือการแสดงกิริยาท่าทาง ตัวอย่างเช่น นวนิยาย เพลง ละคร เกมโชว์ การแสดงคอนเสิร์ต เป็นต้น

(4) เพื่อเสนอแนะหรือชักจูงใจ (Propose or Persuade) หมายความว่า ผู้ส่งสารได้เสนอแนะสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อผู้รับสาร และมีความต้องการชักจูงให้ผู้รับสารมีความคิดคล้อยตาม หรือยอมรับปฏิบัติตามการเสนอแนะของตน ตัวอย่างเช่น การโฆษณาสินค้าทางหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือทางโทรทัศน์ เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วในกระบวนการสื่อสารมวลชนจะเห็นได้ว่า ผู้ส่งสารหรือตัวองค์กรสื่อต่างก็ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์ครบทั้ง 4 อย่างข้างต้น

2) วัตถุประสงค์ของผู้รับสาร โดยทั่วไปผู้รับสารจะมีวัตถุประสงค์หลักๆ ในการทำการสื่อสาร ดังนี้

(1) เพื่อทราบ (Understand) ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการสื่อสารนั้น ผู้รับสารมีความต้องการที่จะทราบเรื่องราว ข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ หรือสิ่งอื่นๆ ที่มีผู้แจ้ง หรือรายงานหรือชี้แจงให้ทราบ

(2) เพื่อเรียนรู้ (Learn) หมายถึง การแสวงหาความรู้ของผู้รับสารจากสารที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิชาความรู้และวิชาการ อันเป็นการหาความรู้เพิ่มเติม และเป็นการทำความเข้าใจกับเนื้อหาสาระในการสอนของผู้ส่งสาร

(3) เพื่อความพอใจ (Enjoy) โดยปกติคนเรานั้น นอกจากจะต้องทราบข่าวคราว เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และต้องการศึกษาเพื่อหาความรู้แล้ว ยังมีความต้องการในเรื่อง

ความบันเทิงเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจด้วย เช่น ผู้รับสารอาจจะทำการสื่อสารด้วยการฟังเพลง ฟังละครวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์หน้าบันเทิง ชมรายการโทรทัศน์ หรือเกมโชว์ เป็นต้น

(4) เพื่อกระทำหรือตัดสินใจ (Dispose or Decide) หมายถึงว่า ในการตัดสินใจของคนนั้น มักจะได้รับการเสนอแนะ หรือชักจูงใจให้กระทำอย่างนั้น อย่างนี้ จากบุคคลอื่นอยู่เสมอ ดังนั้นทางเลือกในการตัดสินใจของคนเรานี้จึงขึ้นอยู่กับข้อเสนอแนะนั้นๆว่าจะมีความน่าเชื่อถือ และมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด นอกเหนือจากนี้แล้ว การตัดสินใจของคนเรายังต้องคำนึงถึงการรับข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ และความเชื่อของแต่ละบุคคลที่ได้สั่งสมกันมาด้วย

2.3 แนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของเยอร์เก้น ฮาเบอร์มาส

แนวคิดพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) ของเยอร์เก้น ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) ในยุคแรกทีปรากฏตามหนังสือ *Strukturwandel der Öffentlichkeit* พยายามสร้างภาพพื้นที่การสื่อสารแบบประชาธิปไตยในอุดมคติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น พื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาสไม่ได้หมายถึงพื้นที่เพียงสถานที่จริงๆ แต่เป็นคุณภาพทางนามธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ขึ้นกับปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจและกรอบแนวคิดที่หลากหลาย แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือการเกิดขึ้นของภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง (Erikson and Weigard, 2003: 196)

พื้นที่สาธารณะในยุคปัจจุบัน จึงเป็นการพัฒนาจากการวิเคราะห์ของฮาเบอร์มาสที่เกี่ยวกับพื้นที่ของชนชั้นกลางในศตวรรษที่ 18 ว่าเป็นต้นแบบของพื้นที่สาธารณะ หรือเวทีสาธารณะที่ทุกคนสามารถเข้ามาแสดงความคิดเห็นได้ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยถกเถียงในร้านกาแฟ ร้านตัดผม ร้านค้าในชุมชน และสนับสนุนความคิดดังกล่าวด้วยทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางการสื่อสาร (Theory of Communicative Action) ว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีเหตุผลจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในปริมณฑลสาธารณะ เกิดความรู้สึกร่วม และทำให้ปัญหาทุกปัญหาที่มีการแก้ไข ซึ่งในบริบทของสังคมประชาธิปไตย การสื่อสารดังกล่าวในระดับพลเมือง จะถูกรวบรวมเพื่อนำไปเสนอต่อรัฐ หรือมีกระบวนการสื่อสารผ่านกิจกรรมทางสังคม 3 ประการ ดังที่ฮาเบอร์มาสวิเคราะห์ไว้ ดังนี้ (Goode, 2005: 5)

1) กิจกรรม (Work) กิจกรรมเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเพื่อพยายามจะจัดการกับธรรมชาติที่เรียกว่าเป็น Strategic/Instrumental Rationality และจากความพยายามจัดการธรรมชาติดังกล่าว

จึงต้องใช้เทคนิควิทยาต่างๆ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลประโยชน์เชิงเทคนิค (Technical Interest)

2) ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาและสัญญาณต่างๆ เพื่อจัดการเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทั้งนี้ สังคมจะดำรงอยู่ได้เมื่อมีความเข้าใจและเกิดความร่วมมือต่อกัน ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) จึงเป็นผลประโยชน์จากการปฏิบัติ (Practical Interest) ซึ่งมองเห็นได้ในการใช้เหตุผลเพื่อตีความหมาย เพื่อแสดงปฏิภริยา หรือสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นในบริบททางสังคมต่างๆ เช่น ที่ทำงาน ครอบครัว ร้านอาหาร ฯลฯ

3) อำนาจ (Power) ซึ่งต่างจากอำนาจที่ชอบธรรม (Authority) อำนาจทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกันส่งผลให้เกิดการใช้อำนาจเพื่อครอบงำการสื่อสาร ผู้ที่มีอำนาจเท่านั้นที่จะสามารถพูดได้ และสามารถทำให้การสื่อสารบิดเบือนไป ในขณะเดียวกัน เมื่อมีการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น ก็จะมีแรงต่อต้านเพื่อหนีจากการครอบงำนั้น ดังนั้น จึงมีผลประโยชน์ 2 ขั้วเข้ามาเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ คือ ผลประโยชน์ที่จะครอบงำ (Domination Interest) และผลประโยชน์ที่จะปล่อยตนเองให้เป็นอิสระ (Emancipatory Interest)

การวิเคราะห์ประสิทธิผลของการสื่อสารด้วยกรอบปฏิสัมพันธ์ทั้งสามประการของฮาเบอร์มาส เป็นการพยายามโต้แย้งทฤษฎีระบบของ Luhmann ที่นำเสนอว่า ประชาสังคม ภาคสาธารณะ ปริณผลสาธารณะต่างๆ ล้วนเป็นผลจากการกลั่นกรองแนวคิดต่างๆ ในสังคม ซึ่งเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบตัวแทน กล่าวคือ ประชาธิปไตยหมายความว่าความถึงการธำรงรักษาความซับซ้อน (Complexity) โดยที่การตัดสินใจดำเนินต่อไป เป็นการรักษาปริณผลของการเลือกสรรอย่างกว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อการตัดสินใจอนาคตหรือที่ต่างออกไป ส่วนความเห็นสาธารณะก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร ซึ่งก็คือกระบวนการลดทอนความหมาย (Cohen and Arato, 1992: 315 อ้างถึงในธีรยุทธ บุญมี, 2547: 214) ด้วยเหตุนี้ ฮาเบอร์มาสจึงเน้นย้ำกระบวนการเกิดขึ้นที่สาธารณะว่า จะต้องเกิดความรู้สึกร่วมต่อประเด็นการสื่อสารที่นำเสนอในพื้นที่ดังกล่าว อย่างน้อยทุกคนที่อยู่ในพื้นที่นั้นต้องมีความเห็นร่วมกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนร่วมสำคัญรองรับดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543: 215)

1) ปริณผลสาธารณะ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม ต้องเป็นสถาบันที่เป็นอิสระ
ทั้งจากรัฐและระบบตลาด

2) มีปริมณฑลสาธารณะของกลุ่มสังคมที่หลากหลาย ที่ล้วนสนใจผลประโยชน์ร่วมกันของสังคมมากกว่าจะมุ่งหน้าปกป้องผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม และกลุ่มเหล่านี้ควรมีเครือข่ายติดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ

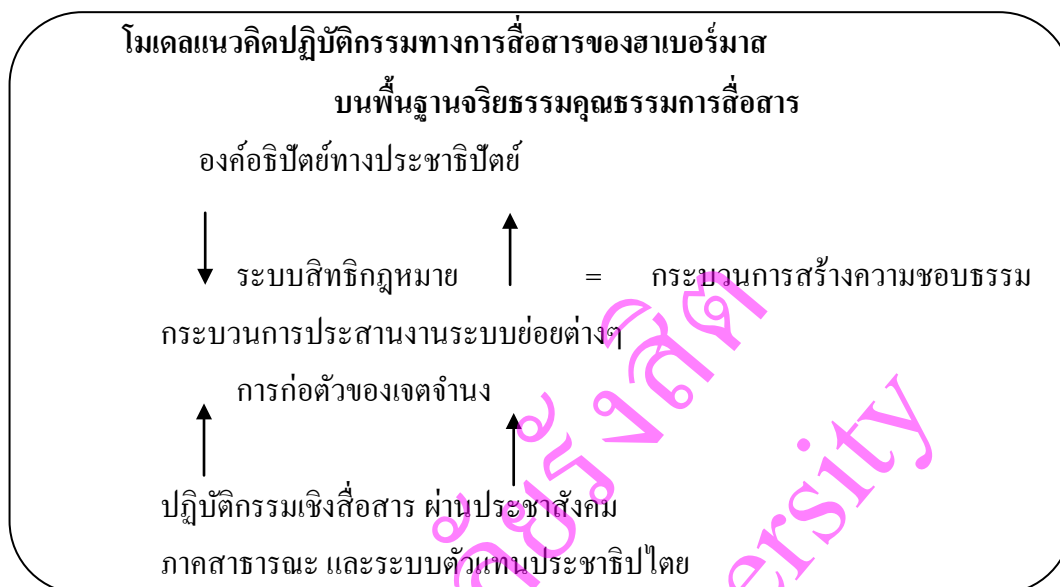
3) เป็นปริมณฑลที่จะพิจารณาผู้เข้าร่วมในฐานะพลเมืองมากกว่าเป็นผู้บริโภค ที่มีหน้าที่เพียงแต่เกาะเวทาคูชมความเป็นไปของบ้านเมือง

จากที่มาของแนวคิดพื้นที่สาธารณะดังกล่าวทำให้เราเห็นว่า พื้นที่สาธารณะไม่ว่าจะจะเป็นพื้นที่ทางกายภาพ ซึ่งหมายถึงสถานที่ต่างๆ เช่น การกำหนดลานกิจกรรม ร้านค้าชุมชน หรือการจัดตั้งเวทีพูดคุย และพื้นที่สาธารณะบนสื่อมวลชน ซึ่งหมายถึงบทบาทของสื่อมวลชนที่จะใช้พื้นที่สื่อแขนงต่างๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เปิดรับความคิดเห็นและการนำเสนอเรื่องราวจากประชาชน ล้วนมีความสำคัญควบคู่ไปกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างประชาสังคม (Civil Society) เพราะพื้นที่สาธารณะมีทั้งทางกายภาพและบนสื่อมวลชน เพราะพลังของประชาชน หรือการแสดงความคิดเห็นของประชาชน

การสนใจติดตามตรวจสอบข้อมูลข่าวสารและกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างๆ อย่างเข้มแข็ง จะทำให้พื้นที่สาธารณะดังกล่าวไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจรัฐหรือกลุ่มทุน และกลายเป็นพื้นที่สาธารณะของประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นพื้นที่สาธารณะปลอม (Pseudo Public Sphere) ที่สุดท้ายผู้ที่มีอำนาจในการใช้คือรัฐ หรือเป็นการสร้างตัวแทนความเป็นสาธารณะ (Representative Publicness) ซึ่งไม่ต่างจากสื่อขนาดใหญ่ หรือบรรดาสื่อพาณิชย์ในปัจจุบัน (Goode, 2005: 4)

ด้วยเหตุนี้ พื้นที่สาธารณะที่แท้จริงจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถสื่อสาร เพื่อแสดงจุดยืนได้อย่างเต็มที่โดยปราศจากอำนาจในการครอบงำ เป็นระบบการสื่อสารแบบเปิด จะช่วยสร้างสมดุลให้เกิดการกระจายอำนาจไปยังทุกๆ ส่วนที่เกี่ยวข้อง (กาญจนา แก้วเทพ, 2543 :162) ถ้าขาดแคลนพื้นที่สาธารณะ ประชาชนจะขาดความสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมือง (de-politicized) รู้สึกเหมือนถูกโคดเคียวขาดพลัง (powerless) ต่างคนต่างหาทางออกให้ตัวเอง และก็มีผู้อุปโลกน์เป็นผู้นำมวลชนต่อไป ทั้งนี้ พื้นที่สาธารณะจะช่วยค้ำจุนประชาธิปไตยให้เติบโตได้ สื่อต้องแสดงทัศนะทางการเมืองได้อย่างไม่มีข้อจำกัด ขณะที่รัฐมีหน้าที่ทุ่มเททรัพยากรทุกอย่างเท่าที่จำเป็นเพื่อสื่อที่ทำงานกับพื้นที่สาธารณะ แต่ไม่เข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อ เพื่อถ่วงดุลไม่ให้

เศรษฐกิจการเมืองมีอิทธิพลเข้ายึดพื้นที่ของสื่อ เป็นตัวแทนประชาชนฝ่ายที่เสียเปรียบและด้อยอำนาจในสังคม

ภาพที่ 2.2 โมเดลแนวคิดปฏิบัติการทางการเมืองการสื่อสารของฮาเบอร์มาส บนพื้นฐานจริยธรรมคุณธรรมการสื่อสาร (ที่มา: ชีรยุทธ บุญมี, 2547: 35)

แนวคิดหนึ่งที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับแนวคิดพื้นที่สาธารณะทางการเมือง และการสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การสร้าง “ประชาสังคม” มาจากภาษาอังกฤษว่า Civil Society หมายถึง พื้นที่การเมืองสาธารณะ (Public Sphere) ของประชาชนซึ่งกำเนิดมาจากการก่อตัวของวัฒนธรรมคนชั้นกลางและขยายปริมณฑลไปสู่ชนชั้น กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่หลากหลาย และสนใจเข้าร่วมในพื้นที่การเมืองสาธารณะนี้ ดังนั้น ประชาสังคมจึงเป็นพื้นที่ที่เกิดกิจกรรม มิได้หมายถึงประชาชนทั้งหมดหรือสังคมทั้งหมด ที่ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองสาธารณะ

ประชาสังคม คือ กระบวนการของประชาชนในการสร้างพื้นที่การเมืองสาธารณะของตนเอง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้พื้นที่การเมืองของรัฐ (Political Society) ของทุน ดังนั้นประชาสังคมจึงต้องเป็นอิสระจากรัฐและทุน และเป็นเวทีแห่งการต่อสู้ทางอุดมการณ์ของฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ ทุนนิยม สังคมนิยม โดยรัฐหรือทุนที่พยายามครอบงำพื้นที่ดังกล่าว แต่ไม่สามารถครอบงำได้ทั้งหมด เวทีแห่งนี้จึงมีความหลากหลาย ซับซ้อน ทั้งขัดแย้งและร่วมมือขึ้นอยู่กับยุทธศาสตร์ การต่อสู้ของฝ่ายต่างๆ ซึ่งอาจจะใช้ความรุนแรงหรือสันติวิธีก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาสังคมนั้นๆ

ประชาสังคมตามแนวคิดของฮาเบอร์มาส มีบทบาทสำคัญในการสร้างความชอบธรรมให้ระบบการเมือง ทั้งที่ปรากฏในรูปของระบบสิทธิ กฎหมาย และการกระจายการมีส่วนร่วม การเปิดกว้างต่อการสื่อสาร สนทนา เจรจา ต่อรองในทุกระดับมากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องช่วยกันทำให้ประชาสังคมเข้มแข็ง โดยการขยายการมีบทบาททางวาทกรรม การสื่อสารระดับเล็กๆ ของภาคประชาสังคม ให้กลายเป็นพลังของการสื่อสารทางการเมือง และกลายเป็นพลังอำนาจต่อรองทางการเมืองที่ไม่ใช่ระบบตัวแทนรัฐสภา มีการปกป้อง ค้ำประกันความหลากหลายทางความคิด และหลีกเลี่ยงการกีดกันบางส่วนออกจากกระบวนการดังกล่าว (Erikson and Weigard, 2003: 192-193) การเป็นประชาธิปไตยไม่ได้หลุดพ้นไปจากกระบวนการกีดกันออก (Exclusion) ซึ่งเกิดขึ้นกว้างขวางในอดีตและปัจจุบันในหลายๆ ที่ที่ยังดำรงอยู่ เช่น ระบบประชาธิปไตยโดยส่วนใหญ่ในอดีต กีดกันผู้หญิงและเด็กออกจากกระบวนการจนกระทั่งเมื่อราวทศวรรษที่ผ่านมา ประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 19 กีดกันพลเรือนที่ไม่เข้ามีส่วนร่วม ประชาธิปไตยในปัจจุบันก็มีลักษณะกีดกันหรือลดความสำคัญของผู้ไม่แข่งขันเอาการเอางานในระบบพรรคและองค์กรอาสาสมัครต่างๆ ประชาธิปไตยทางพรมแดนกีดกันผู้ผลิต ประชาธิปไตยเชิงอุตสาหกรรมกีดกันผู้บริโภคนั้น เป็นต้น

นอกจากนี้ ฮาเบอร์มาส (Habermas, 2000: 244-245) มองกระบวนการย้อนกลับ คือ กระบวนการที่ปฏิบัตินิยมและเหตุผลเชิงสื่อสาร มีบทบาทเข้าแทรกและกดดันระบบย่อยการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แนวคิดของฮาเบอร์มาส มีลักษณะสายกลางอยู่มาก กล่าวคือ เขาเริ่มศึกษาถึงกระบวนการที่ใช้แนวคิดทางสังคมวิทยาได้ 2 แนว คือ การจำกัด (Self-limiting) หรือ Reflexivity คำหลังใช้หลายความหมาย แต่โดยรวมหมายถึงการมองตนเอง วิพากษ์วิจารณ์ สำนวณตนเอง เพื่อแก้ไขตนเอง ซึ่งก็คือเพื่อลดทอนความก้าวร้าว อหังการ ความเชื่อ หรืออำนาจของตนเอง ซึ่งก็คือ การจำกัดตัวเองนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม แนวคิดปริวิตถลสาธารณะทางการเมือง แม้จะมีการนำเอาการปฏิบัติจริง การประเมินผลทั้งในทางกายภาพและอุดมการณ์ความคิด แต่การประเมินคุณค่าความเป็นประชาธิปไตยหรือเป็นสาธารณะนั้น มีความเป็นอุดมคติ ทำให้การจะนำมาเป็นบรรทัดฐานหรือกรอบแนวคิดในการบริหารทิศทางการทำงานขององค์กรสื่อมวลชนใดนั้น เป็นไปได้ยาก เพราะปัจจัยการสื่อสารในสังคมนั้นมีแรงกดดันจากบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง หรือแม้แต่ข้อจำกัดขององค์กรสื่อมวลชน เช่น เงินทุน หรือ บุคลากร ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ และค่านิยมของสังคม

2.4 แนวคิดของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองของสื่อมวลชน ประเด็นสำคัญมาจากการเข้าแทรกแซงของกลุ่มรัฐและทุน จากการวิเคราะห์ตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะทางการเมืองของฮาเบอร์มาส พบว่า พื้นที่สาธารณะทางการเมืองคือต้นทางของการสื่อสารในระบบประชาธิปไตย ที่ประชาชนมิได้แค่เพียงเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) แต่หากเป็นประชาธิปไตยแบบมีการถกเถียง (Deliberative Democracy) หรือประชาธิปไตยที่ทุกคนใช้เหตุผลเป็นเครื่องตัดสินใจ (Erikson and Weigard, 2003: 7) ซึ่งจะเป็นแนวทางไปสู่สังคมที่มีการสื่อสารตามหลักประชาธิปไตยแบบสมบูรณ์ได้ดีกว่า โดยเฉพาะในสังคมแบบทุนนิยม ทำให้การบริหารองค์กรที่ต้องใช้ต้นทุนการดำเนินงานสูง เช่น สื่อสาธารณะ หรือองค์กรสื่อทั้งหลาย จำเป็นต้องได้รับเงินสนับสนุนเป็นจำนวนมาก จนมีคำพูดที่ว่า เป็นเรื่องตลกร้ายที่จะเรียกร้องให้สื่อเป็นอิสระจากทุน เพราะโดยธรรมชาติ สื่อปัจจุบันก็เป็นทุนและเป็นทุนใหญ่ทีเดียว (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, 2551: 2) ซึ่งการวิเคราะห์บทบาทของสื่อมวลชนตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน (Political Economy of Mass Communication) ซึ่งเป็นการผนวกรวมการวิเคราะห์ในมิติโครงสร้างสังคมทั้งหมดเข้าด้วยกัน โดยวิเคราะห์จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างโครงสร้างสังคมส่วนบน ความสัมพันธ์ทางการผลิต และวิธีการผลิตส่วนล่าง การวิเคราะห์ในลักษณะดังกล่าวจะทำให้เราเข้าใจปรากฏการณ์ในสังคมตามบริบทของความเป็นจริง ถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ของการผลิตสื่อ การกำหนดประเด็นและการเปิดพื้นที่สาธารณะทางการเมือง หรือเป็นพื้นที่สาธารณะแบบปลอม ที่บรรณาธิการข่าวก็คือผู้ใช้ของคณะเจ้าของ เป็นผู้ใช้ในทางธุรกิจ (สุภา ศิริमानนท์, 2547: 341)

แนวเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน ถูกนำมาใช้ในวงวิชาการตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 20 นับตั้งแต่บทบาทของสื่อมวลชนขยายขอบเขตจากการเป็นช่องทางการสื่อสาร กลายเป็นการสื่อสารเพื่อธุรกิจ กำไร การเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง การครอบงำแนวคิดของผู้คนในสังคม มีงานวิจัยเป็นจำนวนมากที่เลือกใช้นิเวศเศรษฐศาสตร์การเมือง ในการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ทางธุรกิจ เพื่อทำความเข้าใจกับแนวทางการทำงาน หรือการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน ขณะเดียวกันก็ยังเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ว่าพื้นที่สาธารณะที่สื่อมวลชนสร้างขึ้นนั้น เป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองจริงๆ หรือไม่

Luke Goode (2005) ตั้งข้อสังเกตว่า ลักษณะเช่นนี้เป็นประเด็นที่เรียกว่า การเมืองเรื่องพื้นที่สาธารณะ (Political Public Sphere) ว่าเกิดขึ้น เพื่อรักษา ป้องกัน และบูรณาการการเป็นพื้นที่ส่วนตัว ซึ่งเป็นของพวกกระดุมที่ มากกว่าเปิดให้ประชาชน ดังนั้น พื้นที่สาธารณะทางการเมืองของแต่ละประเทศแตกต่างกันไปตามโครงสร้างประวัติศาสตร์การเมืองในแต่ละช่วงว่าจะให้ใครเป็นผู้ใช้พื้นที่นั้น เช่น การใช้พื้นที่สื่อในการเรียกร้องทางการเมืองในอังกฤษและฝรั่งเศส หากใครเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็จะเป็นผู้มีสิทธิเข้าถึงหรือใช้พื้นที่นั้น (Goode, 2005: 4-12) การตั้งข้อสังเกตเช่นนี้ทำให้เห็นว่า พื้นที่สาธารณะทางการเมืองก็เป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ผู้ที่กุมอำนาจการผลิตหรือโครงสร้างส่วนบน จะทำให้รูปแบบของพื้นที่สาธารณะ วิธีการใช้พื้นที่สาธารณะ และผู้ที่มีสิทธิเข้าใช้พื้นที่สาธารณะ เป็นไปดั่งนั้น เช่น ในสังคมที่มีการครอบงำสื่อ พื้นที่สาธารณะในสื่อเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการประชาสัมพันธ์ในทางตรงข้าม ในสังคมทุนนิยม พื้นที่สาธารณะในสื่อเปิดให้ผู้มีเงินเข้ามาใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจ ดังนั้น ในสังคมที่เรียกร้องการปฏิรูปสื่อจึงย่อมต้องการพื้นที่สาธารณะทางการเมืองที่เปิดให้ตัวแสดงที่เคยถูกกีดกันจากการใช้พื้นที่สื่อต่างๆ สามารถใช้พื้นที่ในการสื่อสารทางการเมืองได้อย่างเสรี

ในประเทศไทย มีงานวิจัยใช้กรอบแนวคิดเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชนศึกษาองค์กรสื่อต่างๆ เช่น งานวิจัยของโสภิตา ศรีเจริญ (2549) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงธุรกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีสถานีโทรทัศน์ไอทีวี โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เศรษฐศาสตร์สถาบันแนวใหม่ การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจและเศรษฐศาสตร์การเมืองทางสื่อสารมวลชน ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบกระบวนการแก้ไขสัมปทานก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้นบริษัท สยามอิน โฟเทนเมนท์ จำกัด ซึ่งเป็นผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ไอทีวี และวิเคราะห์ผลประโยชน์เชิงธุรกิจและการเมืองภายหลังการแก้ไขสัมปทาน โดยวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างอำนาจทางการเมืองและการแสวงหาผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจว่า มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันหรือไม่

ผลวิจัยพบว่า ช่วงก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้น พฤติกรรมหลักของผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นบุคคลเดียวกันกับผู้มีอำนาจทางการเมือง ได้แสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจจากการสร้างพฤติกรรมแสวงหาค่าเช่าในรูปแบบการแก้ไขสัญญาสัมปทาน ซึ่งมีผลให้มีการลดค่าสัมปทานและเปลี่ยนแปลงสัดส่วนรายการโดยผ่านกระบวนการอนุญาตตุลาการ ซึ่งมีผลทำให้เกิดประโยชน์ทั้งทางการเมืองและทางธุรกิจกับผู้มีอำนาจ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่ในไอทีวี กรณีของ

ไอทีวี จึงแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมืองและการเอื้อประโยชน์เชิงธุรกิจ ซึ่งในกรณีของประเทศไทยนั้น จำเป็นต้องมีการปฏิรูปโครงสร้างสื่อมวลชน

งานวิจัยของสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2547) ได้วิเคราะห์แนวคิดทางทฤษฎีถึงความจำเป็นในการกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ทบทวนประสบการณ์ในต่างประเทศ และนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย บริการแพร่ภาพกระจายเสียงส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการใช้คลื่นความถี่ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งทำให้บริการแพร่ภาพกระจายเสียงในแต่ละช่วงเวลามีปริมาณจำกัดด้วย ส่วนบริการแพร่ภาพกระจายเสียงที่ไม่ใช้คลื่นความถี่ในการประกอบกิจการ เช่น เคเบิลทีวี ก็เป็นกิจการที่ลงทุนสูง มีการประหยัดจากขนาดการผลิตและมีอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดหลายประการ

นอกจากนี้ สื่อยังเป็นสินค้าที่มีผลกระทบภายนอก (Externality) ต่อสังคมอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีอิทธิพลต่อแนวคิด ทศนคติ ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของคนในสังคม ทั้งในด้านการเมืองและด้านวัฒนธรรม จากเหตุผลดังกล่าว แม้ว่าสังคมมักคาดหวังว่า สื่อต้องมีหน้าที่ในการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของมวลชนและดำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะ ลำพังการดำเนินการของสื่อเพื่อผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เพียงด้านเดียว ก็จะไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากความล้มเหลวของตลาด (Market Failure) ในการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อันเนื่องมาจากผลกระทบภายนอกและข้อจำกัดในการเข้าสู่ตลาดดังกล่าว ความล้มเหลวดังกล่าว จึงเป็นเหตุผลให้รัฐสามารถมีบทบาทในการแทรกแซงตลาดสื่อได้

การเข้าแทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนเพื่อกำหนดประเด็น หรือตีกรอบขอบเขตการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกิดขึ้นได้ในทุกระดับการทำงาน ทั้งในระดับคณะกรรมการนโยบายขององค์กรต่างๆ ผู้อำนวยการ บรรณาธิการ ผู้สื่อข่าว และแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่ติดต่อ หรือผู้ประกาศข่าวที่เปรียบเป็นปราการสุดท้าย ที่มีอำนาจตัดสินใจในการเลือกที่จะพูดหรือนำเสนอเรื่องราว หรือตั้งคำถามใดหรือไม่ เหตุผลของการทำงานของบุคคลแต่ละคนในแต่ละองค์กรล้วนเป็นปัจจัยที่ไม่คงที่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานด้านความคิด การศึกษาและได้รับการอบรมเลี้ยงดูของบุคคลแต่ละคน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความบิดเบือนในการสื่อสาร ซึ่งหากพิจารณาตามแนวคิดปฏิบัติการทางการสื่อสารของฮาเบอร์มาส นี่คือนสิ่งที่เขาเสนอว่าสิ่งที่จะทำลายปัจจัยกีดกันแทรกแซงกระบวนการสื่อสารเพื่อประชาธิปไตย ก็คือตัวของกระบวนการนั่นเองที่จะเพิ่มความเข้มแข็งในตัวเอง

กระบวนการปฏิบัติการและเหตุผลเชิงสื่อสารเหล่านั้น จะกลับย้อนไปมีบทบาทเข้าแทรกและกดดันระบบย่อยการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น (ธีรยุทธ บุญมี, 2547: 219-221) เป็นการดำเนินการสองทางคือ ในขณะที่สื่อมวลชนพยายามวางมาตรฐานการทำงานของสื่อมวลชน เปิดประเด็นสาธารณะ ภาคสาธารณะก็ต้องยอมรับกฎเกณฑ์ร่วมที่ถูกสร้างโดยภาคสาธารณะให้มากขึ้น แต่ทั้งนี้ทุกฝ่ายก็ต้องร่วมกันทำงานว่าประเด็นต่างๆ เป็นการกำหนดขึ้นมา หรือลดทอนความจริงอย่างไร และสื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เปิดปริศนาทางการเมืองได้ดีหรือไม่

2.5 แนวคิดเรื่องการครองความเป็นเจ้า (Hegemony)

นักคิดแนวมาร์กซิสต์ ชาวอิตาลีชื่อ Antonio Gramsci (ค.ศ. 1891-1937) เป็นผู้เสนอแนวคิดเรื่อง “การครองความเป็นเจ้า” (Hegemony) ในช่วงปี ค.ศ. 1929-1935 โดยเป็นการพัฒนาความคิดมาจากแนวคิดของมาร์กซ์ เกี่ยวกับการควบคุมการผลิตและการถ่ายทอดอุดมการณ์ในมือของผู้เป็นเจ้าของทุนของปัจจัยการผลิต ดังที่ Marx และ Engels (1938:37, quoted in Murdock and Golding, 1983: 15) ได้เขียนไว้ในตอนหนึ่งของหนังสือ The German Ideology ถึงชนชั้นปกครองในทุกช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ชนชั้นที่มีปัจจัยการผลิตวัตถุ (Means of Material Production) จะมีอำนาจควบคุมปัจจัยทางการผลิตทางความคิด (Means of Mental Production) ด้วย ในขณะเดียวกัน หากกล่าวโดยทั่วไปแล้ว ความคิดของผู้ที่ไม่มีปัจจัยการผลิตทางความคิด มักจะต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ที่มีทั้งปัจจัยการผลิตทางวัตถุและทางความคิด ดังนั้น ผู้ปกครองในฐานะชนชั้นหนึ่ง คือผู้ที่ตัดสินใจในการกำหนดขอบเขตและทิศทางของยุคสมัยหนึ่งๆ ด้วย จึงเห็นได้ชัดว่า ผู้ปกครองคือผู้ตั้งเกณฑ์การผลิตและถ่ายทอดอุดมการณ์ในยุคของพวกเขาออกไป ฉะนั้นความคิดของเขาจึงเป็นความคิดที่ควบคุมยุคสมัยนั้นอยู่นั่นเอง

การวิเคราะห์ตามแนวทางของมาร์กซ์ ได้แบ่ง “ระดับ” (Level) ของโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน คือ โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) หรือโครงสร้างในระดับการเมือง-กฎหมาย และโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) หรือฐานเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ในความคิดของมาร์กซิสต์แบบดั้งเดิมนั้น มีความเห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดปัจจัยส่วนบน (กาญจนา แก้วเทพ : 2543: 131)

การแบ่งโครงสร้างดังกล่าวนี้ Gramsci (กาญจนา แก้วเทพ, 2543: 105) ได้สนใจและพัฒนาปัญหาเรื่องโครงสร้างส่วนบน และมองว่าในบางครั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจก็อาจถูก

กำหนดโดยรัฐ ซึ่งเป็น โครงสร้างส่วนบนเช่นกัน ความสัมพันธ์ของโครงสร้างทั้งสองมิใช่ โครงสร้างหนึ่งจะกำหนดความเป็นไปอีกโครงสร้างหนึ่ง แต่ทั้งสองต่างเป็นปัจจัยกำหนดซึ่งกัน และกัน

Gramsci ยังได้แบ่งองค์ประกอบของโครงสร้างส่วนบนออกเป็น 2 ส่วน คือ ประชาสังคม หรือสังคมพลเมือง (Civil Society) กับสังคมการเมืองหรือรัฐ (Political or State Society) ประชา สังคมคือส่วนที่รัฐไม่มีอำนาจผูกขาด รัฐต้องผลิตอุดมการณ์เพื่อสร้างความชอบธรรม ดังนั้น ประชา สังคมจึงเป็นเครื่องมือสร้างความยินยอม (Consent) ส่วนสังคมการเมือง หมายถึง แหล่งที่ผูกขาด อำนาจโดยรัฐ ซึ่งมีใช้การแสวงหาความยินยอม แต่เป็นการบังคับกดขี่ (Coercion) Gramsci เชื่อว่า การที่ชนชั้นหนึ่งจะมีชัยชนะเด็ดขาดสมบูรณ์ได้นั้น จำเป็นต้องมีความยินยอมจากสมาชิกของสังคม มากกว่าการบังคับกดขี่ เพราะฉะนั้นในทัศนะของ Gramsci แล้ว “...ประชาสังคมเป็นเครื่องมือที่ สำคัญที่สุด ที่ชนชั้นหนึ่งจะสามารถครองความเป็นใหญ่อย่างสมบูรณ์ได้ หากสามารถเข้ามา ครอบงำมีอิทธิพลเหนือประชาสังคมได้”

สิ่งที่น่าสนใจที่ Gramsci อธิบายคือ “สงครามชิงพื้นที่ทางความคิด” เป็นส่วนสำคัญในการ ครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ เป็นการต่อสู้ในระดับอุดมการณ์ (Ideological Struggle) เพื่อช่วงชิงชัยชนะเหนือประชาสังคม เป็นลักษณะของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ที่กินเวลานานยืดเยื้อ แต่เป็นความจำเป็นก่อนหน้าที่จะได้รับชัยชนะเหนือสังคมการเมือง (การยึดอำนาจรัฐ) หากชนชั้น หลักประสงค์ครองความเป็นใหญ่ในสังคมให้ดำรงอยู่ได้นานที่สุด เพราะจะประสบกับการต่อต้าน น้อยที่สุด ทั้งจะสามารถปกครองแทนการครอบงำบีบบังคับ จึงอาจกล่าวได้ว่า การต่อสู้ทาง อุดมการณ์ เป็นเรื่องของการแสวงหาเรียกร้องความยินยอมเป็นหลัก (สุรพงษ์ ชัยนาม, 2524 :74 อ้าง ถึงใน สมสุข หินวิมาน, 2534) ซึ่งการใช้อำนาจบีบบังคับแต่เพียงอย่างเดียว ไม่อาจทำให้ชนชั้นที่ถูก ปกครองยอมรับในอำนาจที่ถูกกดขี่ได้ตลอดไป จำเป็นต้องอาศัยชัยชนะในการต่อสู้ทางอุดมการณ์ ซึ่งทำให้เกิดการครองความเป็นเจ้าที่สมบูรณ์

กลยุทธ์ของการครองความเป็นเจ้านั้น คือการใช้อำนาจในมิติที่ 3 คือการไม่ใช้อำนาจ บังคับอย่างรุนแรง หากแต่จะใช้วิธีการนำเสนออย่าง “แบบที่ไม่ต้องมีการตั้งคำถามกันเลย” เพราะ “เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า” “เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า” “รู้กันแล้วโดยปริยาย” สำหรับพวก ที่ไม่เห็นด้วยก็จะกลายเป็น “พวกคิดปกติ พวกเบี่ยงเบน พวกไม่ธรรมดา” ไป Gramsci จึงมี ความเห็นว่าการ Hegemony ทางด้านวาทกรรม (Discourse) ที่ปรากฏอยู่ในสื่อมวลชนนั้นน่าจะ

ทรงพลังมากกว่าการ Hegemony ทางด้านเศรษฐกิจการเมืองเสียอีก เพราะข้อความที่ปรากฏในสื่อมวลชนนั้น เป็นการให้นิยามแก่สังคม ให้นิยามชีวิต ให้นิยามกลุ่มคน ให้นิยามเหตุการณ์

ทั้งนี้ มีการใช้แนวคิดเรื่อง Hegemony ในการวิเคราะห์เรื่องสื่อมวลชน Gramsci เสนอว่าการที่สังคมทุกวันนี้ยังคงสามารถสืบทอดตัวเองต่อไปได้ (reproduce) จำเป็นต้องอาศัยกลไกสังคมมาธำรงรักษาเอาไว้ โดยที่กลไกนั้นสามารถแยกออกมาได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ กลไกด้านการปราบปราม (Repressive Apparatus) เช่น กฎหมาย ตำรวจ ศาล และกลไกด้านอุดมการณ์ (Ideological Apparatus) เช่น โรงเรียน ครอบครัว ศาสนาและสื่อมวลชน จากกลไกทั้ง 2 นี้ Gramsci ให้ความสนใจกับกลไกด้านอุดมการณ์มากกว่า เพราะเป็นกลไกที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพทำงานอยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน มีลักษณะเป็นไม้ نرمมากกว่าไม้แข็ง และทำให้ผู้คนสามารถยอมรับได้อย่างยินยอมพร้อมใจ (consent) (กาญจนา แก้วเทพ, 2543: 142)

2.6 แนวคิดเรื่องวาทกรรม

แนวคิดวาทกรรมกับการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse and Discourse Analysis) ของ มิเชลล์ ฟูโกต์ (Michel Foucault)

วาทกรรม (Discourse) ในการศึกษาชั้นนี้ ผู้ศึกษามีได้นำวาทกรรมมาใช้ในฐานะของการเป็นเพียงภาษา คำพูดหรือถ้อยแถลงอย่างที่มีนัยยะเข้าใจกันเท่านั้น แต่จะยึดโยงกับความหมายเดียวกันกับที่ มิเชลล์ ฟูโกต์ ซึ่งเป็นทั้งนักคิด นักเขียน และนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ได้กล่าวถึงวาทกรรมไว้ว่า วาทกรรม หมายถึงระบบ และกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์/อัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็ความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนั้นแล้ววาทกรรมยังคงทำหน้าที่ตรงสิ่งที่สร้างขึ้นมานั้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (Valorize) จนกลายเป็นวาทกรรมหลัก (Dominant Discourse) ขึ้นมาในสังคมและยังมองว่าวาทกรรม คือระบบที่ทำให้การพูด/การเขียนถึง (รวมทั้งการปฏิบัติ) ในเรื่องต่างๆ ในสังคมหนึ่งๆ เป็นไปได้ เพราะวาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่างๆ ในการพูด การเขียน (รวมทั้งการปฏิบัติ) ในเรื่องราว/ในรูปแบบต่างๆ ด้วย (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร, 2543 : 19 – 20)

จากที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น จะทำให้เราเห็นว่า วาทกรรมนั้นเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาคำพูด หรือถ้อยแถลงอย่างที่เราเข้าใจกัน แต่วาทกรรมนั้นมีสิ่งๆ ที่เรียกว่าเป็นภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม (Discursive Practices) ในรูปแบบต่างๆ อยู่ ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย

ในงานเขียนของไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร์ (2543 : 21) ได้ยกคำกล่าวของ มิเชลล์ ฟูโกต์ ในหนังสือชื่อว่า Politics and the Study of Discourse มาไว้ในงานเขียนว่า มิเชลล์ ฟูโกต์กล่าวไว้ อย่างชัดเจนว่า วาทกรรมถูกสร้างขึ้นจากความแตกต่างระหว่างสิ่งที่สามารถพูดได้อย่างถูกต้อง ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง (ภายใต้กฎเกณฑ์และตรรกะชุดหนึ่ง) กับสิ่งที่ถูกพูดอย่างแท้จริง สนามของวาทกรรมในขณะใดขณะหนึ่งก็คือกฎเกณฑ์ว่าด้วยความแตกต่างนี้ ฉะนั้น วาทกรรมจึงสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ขึ้นมาภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่ง กฎเกณฑ์นี้จะเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลง หรือการเลือนหายของสรรพสิ่ง นั่นคือควบคู่ไปกับสิ่งต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้น ยังมีการสร้างและการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ถูกพูดถึงโดยวาทกรรมอีกด้วย

เอกลักษณ์และความหมายในความคิดของฟูโกต์นั้น เป็นเรื่องของการใช้อำนาจและความรุนแรงเข้าไปบังคับยึดเหนี่ยวให้เป็นของวาทกรรมชุดหนึ่ง และขณะเดียวกันวาทกรรมดังกล่าวนั้นก็ จะเก็บกด บดบัง ปิดกั้น ขจัด หรือทำลาย มิให้สิ่งที่แตกไปจากเอกลักษณ์และความหมายของสิ่งที่วาทกรรมนั้นสร้างขึ้นมาปรากฏตัวขึ้น มากกว่าเป็นเรื่องของการผูกติดกันอย่างเหนียวแน่นของคุณสมบัติเฉพาะ (Attributes) บางอย่างในตัวของสิ่งเหล่านั้นเอง ที่ทำให้เป็นอยู่อย่างที่เราเข้าใจกัน เช่น บัตรประจำตัวประชาชน (Identification Card) และหนังสือเดินทาง (Passport) กับความเป็นพลเมืองเหล่านี้ เป็นต้น จะเห็นได้ถึงความสัมพันธ์กันส่วนหนึ่งของแนวคิดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมที่ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร์ ที่ได้ตีความมาจากงานเขียนของมิเชลล์ ฟูโกต์ ในหลายๆ ชิ้น ซึ่งที่กล่าวมานั้น มีส่วนที่สอดคล้องสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องตัวกำหนดบทบาททางเพศและสถานภาพทางเพศของรุ่งวิทย์ มาสงามเมือง ที่ว่าความแตกต่างดังกล่าวนี้ เป็นผลอันเกิดมาจากการที่สังคมอิสานนับเป็นสังคมที่ชายเป็นใหญ่ (Patriarchal Society) หาใช่ความแตกต่างที่เป็นความแตกต่างทางเพศที่เป็นเรื่องธรรมชาติ/ธรรมดา แต่อย่างใด

กล่าวโดยรวมแล้ว ความคิดเกี่ยวกับเรื่องวาทกรรมของมิเชลล์ ฟูโกต์ ที่ผู้ศึกษานั้นได้ใช้ การศึกษาผ่านการตีความจากงานเขียนของไชยรัตน์ ในงานเขียนเรื่อง “วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง และความเป็นอื่น” ดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนั้น กล่าวโดยรวมในแนวคิดเกี่ยวกับ

เรื่องวาทกรรมของมิเชลล์ ฟูโกต์ ได้ว่า สิ่งที่เราเรียกว่า วาทกรรม ในทัศนคติของมิเชลล์ ฟูโกต์ นั้น เป็นเรื่องที่มีมากกว่าเรื่องของภาษา คำพูด หรือ การตีความ แต่เป็นเรื่องของอำนาจและความรุนแรงที่ แสดงออกมาในรูปของภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม (Discursive Practices) ในสังคม หรือที่ ฟูโกต์ กล่าวไว้ในปาฐกถานำในงานเขียนเรื่อง The Order of Discourse ว่า ในทุกๆสังคม การผลิต วาทกรรมจะถูกควบคุม คัดสรร จัดระบบ และแจกจ่ายภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่พลิก แปลงเพื่อให้เรามองไม่เห็นอำนาจและอันตราย รวมตลอดถึงความน่าเกลียด น่าสะพรึงกลัวของ วาทกรรม เพื่อให้วาทกรรมดังกล่าวดำรงความเหนือกว่า/ความเป็นเจ้าในสังคม สำหรับสังคม ปัจจุบันของเรา กฎเกณฑ์ที่รู้จักกันดีคือการกีดกัน การเก็บกด/ปิดกั้น ในรูปแบบที่เราคุ้นชินอย่าง มากนั่นคือ การห้าม (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร, 2543 : 25)

การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse and Discourse Analysis) แนวคิดดังกล่าวนี้ของ มิเชลล์ ฟูโกต์ นั้น โดยสาระสำคัญๆ แล้ว แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับความพยายามศึกษาและสืบค้น ถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และลำดับปลีกย่อยต่างๆ ในการสร้างเอกลักษณ์และ ความหมายต่างๆ ให้กับสรรพสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในสังคมในรูปแบบของวาทกรรม และภาคปฏิบัติ การของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้นๆ ว่าเป็นมาอย่างไร มีการต่อสู้เพื่อช่วงชิงการนำ (Hegemony) ในการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้นๆ อย่างไรบ้าง มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับบุคคล สถานที่ เหตุการณ์อะไรบ้าง และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสร้าง รวมตลอดถึงการเก็บกด/ปิดกั้น สิ่งเหล่านี้ ของวาทกรรมมีอย่างไร (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร, 2543 : 27-28)

หัวใจของการวิเคราะห์วาทกรรมนั้นอยู่ที่การค้นหว่า ด้วยวิธีการ/ด้วยกระบวนการ ใดๆ ที่สิ่งต่างๆ ในสังคมถูกทำให้กลายเป็นวัตถุเพื่อการศึกษา/เพื่อการพูดถึงของวาทกรรม (an object of discourse/discursive object) หรือก็คือ การพิจารณาถึงภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมนั่นเอง ซึ่งเป็นชุดของความสัมพันธ์ที่มีความสลับซับซ้อนในสังคม (a complex group of relations) ที่เป็นตัว กำหนดการพูดถึงสิ่งนั้นๆ ซึ่งชุดของความสัมพันธ์ที่มีความสลับซับซ้อนดังกล่าวนี้ไม่ได้ดำรง อยู่ในตัววัตรธรรมของวาทกรรมหรือโลกแห่งความเป็นจริง แต่อยู่ภายนอกตัววัตรธรรมของ วาทกรรม และกลับกลายเป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ของตัววัตรธรรมของวาทกรรมนั้นๆ อีกต่อหนึ่งใน รูปของวาทกรรม

ในส่วนของภาคปฏิบัติการจริงที่ฟูโกต์สนใจนั้น เป็นภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม ที่สำคัญๆ ในสังคม (Serious Speech Acts) นั่นก็คือ วาทกรรมของผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่างๆ

ภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมนั้น สถาปนาผู้พูดให้มีอำนาจ/ความชอบธรรมในการพูดถึงเรื่องนั้นๆ สำหรับมุมมองของนักวิเคราะห์วาทกรรมแล้วนั้น มองว่า มนุษย์เป็นเพียงร่างทรง หรือผู้ที่กระทำตาม/ตอกย้ำ/ผลิตซ้ำ (Enact) กฎเกณฑ์ของสิ่งที่พูด มากกว่าที่จะคิดค้นหรือสรรสร้างระบบ/กฎเกณฑ์ใหม่ขึ้นมา

อีกประเด็นหนึ่งที่เป็นประเด็นสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของการวิเคราะห์วาทกรรมคือ ในการวิเคราะห์วาทกรรมนั้นมิได้อยู่ที่ว่าคำพูด หรือสิ่งต่างๆ เหล่านั้นเป็นจริงหรือเป็นเท็จ ในการวิเคราะห์วาทกรรมไม่ได้สนใจในประเด็นเหล่านี้มากเท่าไรนัก หากแต่ความสนใจกลับอยู่ที่กฎเกณฑ์ชุดหนึ่งที่เป็นตัวกำกับให้การพูด/กระทำนั้นเป็นไปได้ และกฎเหล่านั้นนั้นก็ฝังแฝงอยู่ในตัวใจของวาทกรรมเอง (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร์, 2543 : 29-30)

ในกระบวนการ/ขั้นตอนในการวิเคราะห์วาทกรรม จะเริ่มต้นด้วยคำถามที่ดูเหมือนง่าย และมีความเป็นรูปธรรมสูงกว่า อะไรคือสิ่งที่กำลังพูดถึง/ศึกษาถึง หรือวาทกรรมของสิ่งนั้นคืออะไร ซึ่งการตั้งคำถามดังกล่าวนี้เป็น การตั้งคำถามที่ตั้งขึ้น เพื่อต้องการตรวจสอบหรือสืบค้นว่าเอกลักษณ์และความหมายของสิ่งที่ถูกตั้งคำถามถึงนั้น ถูกสร้างขึ้นมาจากอย่างไร และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง เพื่อศึกษาถึงชุดกฎเกณฑ์ที่เป็นตัวกำหนด/สร้างความหมาย (Forms) ให้กับสิ่งที่ถูกตั้งคำถามดังกล่าวนี้ ซึ่งจะช่วยให้เราเห็นถึงการโยงโยนของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมที่สิ่งสิ่งนั้นดำรงอยู่ ทั้งยังช่วยให้เห็นถึงความสิ้นไหลเปลี่ยนแปลงด้วย

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บาว นาค (2549) ได้เสนอในงานวิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองในสถานการณ์ความขัดแย้งของสังคมไทย ว่า กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบันสามารถพิจารณาได้จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม รวมทั้งทุนนิยมแบบโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่ของคนในสังคม รวมไปถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ดังนั้นกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยกระบวนการดังกล่าวได้ถูกผสมผสานเข้ากับสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต วิทยุ และโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมตรงต่อผู้ชม การส่งข้อความสั้นผ่านโทรศัพท์ เป็นต้น

นอกจากนี้อิทธิพลของแนวคิดด้านการตลาดและการโฆษณาในกระแสโลกาภิวัตน์ ยังส่งผลให้เกิดการสื่อสารการตลาดทางการเมืองอย่างกว้างขวางทั่วโลกอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้ “ทุนเข้ามามีความสัมพันธ์กับการสื่อสารและการเมืองอย่างแยกกันไม่ออก” กลุ่มทุนธุรกิจสื่อสารจึงเป็นกลุ่มทุนที่ทรงอิทธิพลที่สุดในยุคโลกาภิวัตน์ จนกระทั่งสามารถสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองซึ่งสามารถชี้นำสังคมได้อย่างรอบด้าน ในลักษณะจักรวรรดินิยมการสื่อสารนั่นเอง

งานวิจัยของ บาว นาค วิเคราะห์ว่า ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองไทยมีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการครอบงำสื่อ ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของจริยธรรมของผู้ใช้สื่อ และปัญหาด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่สื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม แนวโน้มการสื่อสารทางการเมืองไทยนั้น สื่อน่าจะมีความเป็นสาธารณะร่วมกันมากขึ้น อันเนื่องจากการปฏิรูปสื่อ รวมทั้งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ ที่จะมีเพิ่มมากขึ้นหลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 แต่แนวโน้มในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อาจเกิดขึ้นได้ด้วยการขับเคลื่อนทางสังคมด้วยกระแสดความคิดเรื่องการสร้างพื้นที่สาธารณะ เพื่อสร้างประชาสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งอาจจะส่งผลให้ปัญหาต่างๆ ได้มีการคลี่คลายได้ด้วยตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันสถานการณ์สังคมการเมืองปัจจุบัน สื่อคือเครื่องมือที่สำคัญในการช่วงชิงหรือการมีส่วนร่วมและการครอบครองสื่อ นับว่าเป็นหัวใจในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ องค์กรราชการ รวมทั้งการเมือง ภาคพลเมืองหรือการเมืองภาคประชาชน ก็นับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการเคลื่อนไหว

ดังนั้น การเคลื่อนไหวทางราชการ ทางธุรกิจและการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมือง จึงมีความปรารถนาเหมือนกัน นั่นคือ ความต้องการมีสื่อในครอบครอง ซึ่งหมายถึงมีเครื่องมือหรือมีช่องทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์และการโฆษณาชวนเชื่อกับสาธารณชน จะเห็นได้ว่าผลกระทบต่อสังคมอันเกิดจากอิทธิพลของการสื่อสารมวลชนในการสื่อสารทางการเมืองมีอยู่หลายประการ เช่น ผลกระทบต่อโครงสร้างของสังคม การจัดระเบียบสารสนเทศทางการเมือง ชนชั้นใหม่ในการสื่อสารทางการเมือง กรรมสิทธิ์ในสารสนเทศทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และบทบาทของอำนาจอธิปไตย รวมทั้งกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นต้น

เนื่องจากปัจจุบัน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มี

ส่วนได้ส่วนเสีย ได้โอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าว ไปประกอบการพิจารณาเป็นนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งช่วยหลีกเลี่ยงในการเผชิญหน้า “กรณีที่น่ารังเกียจที่สุด” ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียนในมาตรา 56-62 เช่น ในมาตรา 56 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล

ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ส่วนประกอบที่สำคัญของการมีส่วนร่วมคือ สาธารณชน “มีส่วนร่วม” ในการตัดสินใจ, ค่านิยมและความห่วงกังวลของสาธารณชนได้นำไปเป็นส่วนประกอบของการตัดสินใจขององค์กร, มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ “เชิงการบริหาร”, มีการสื่อสารสองทาง มีปฏิสัมพันธ์ มีการสานเสวนา (Dialogue) มีการประสานความร่วมมือ

ปัจจุบันประเทศไทยเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤติของประเทศนั้น การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อใดก็ตามที่เกิดความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารประเทศ อันจะก่อให้เกิดความรุนแรงตามมานั้น สิ่งจำเป็นเร่งด่วนและมีความจำเป็นต่อการจัดการความขัดแย้งคือ “การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤติ” จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการสื่อสารแบบสันติ และประเด็นสำคัญที่สุดคือ วิธีการดังกล่าวนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยมีหลักการและวิธีการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) การมีส่วนร่วมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้และแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งร่วมกัน
- 2) การยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต
- 3) ความสามัคคีกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต
- 4) ความยุติธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต
- 5) การสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต

จากแนวคิดทั้งหมดนั้น หลักการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤต จึงเป็นที่ต้องนำเสนอข้อมูลที่ทำให้คู่กรณีหรือคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดความไว้วางใจ โดยอาศัยวิธีการเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา อันจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมี “สะพาน” หรือมีแนวทางในการหาทางออกสำหรับความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี โดยการสื่อสารนั้น จะต้องไม่ดำรงอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่ตนจะพึงได้โดยไม่สนใจความเป็นไปของสังคมแต่ประการใด ด้วยเหตุผลที่มุ่งประโยชน์ส่วนตนในลักษณะดังกล่าวนี้ อาจจะนำไปสู่การสร้างความแตกแยกของคนในสังคมที่รับสาร

ปัจจุบันการสื่อสารทางการเมืองในประเทศไทยได้มีความเข้มข้นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกระบวนการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ผ่านดาวเทียม VDO Link การ Phone-In เป็นต้น มาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมือง ดังนั้น ประชาชนที่ได้รับสื่อทางการเมืองหรือการสื่อสารในปัจจุบัน ต้องมีการพิจารณาอย่างพินิจพิเคราะห์ข้อมูล ด้วยความมีเหตุมีผล และรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงทางการเมือง โดยไม่หลงเชื่อกระบวนการโฆษณาชวนเชื่อและปลุกกระดมเพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐบาล สื่อมวลชน ควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ภาคประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง และเสริมสร้างการเมืองภาคพลเมืองให้มีความเข้มแข็งและรู้เท่าทันนักการเมืองและพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมืองในแต่ละฝ่ายที่ขับเคลื่อนและต่อสู้ทางด้านความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน และทำอย่างไรจึงจะนำไปสู่ความสามัคคีของประชาชน รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการพัฒนาและเรียนรู้ประชาธิปไตยในสังคมไทย

นิมุช บุญยฤทธิฐานนท์ (2551) ศึกษาผลลัพท์การนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการปฏิรูประบบราชการของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์

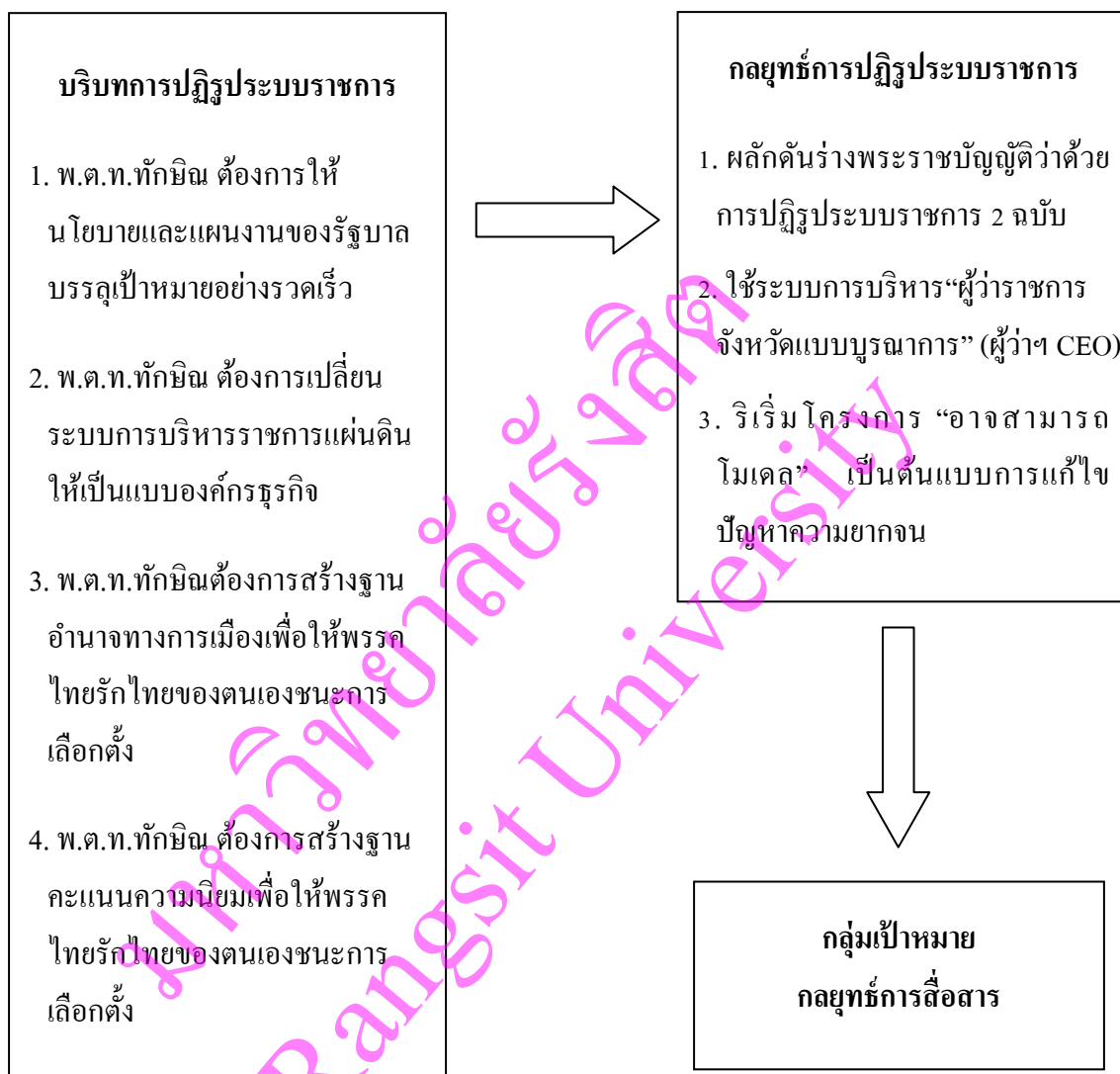
ในการศึกษา 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนการบริหารราชการของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดเชียงใหม่ (2) เพื่อศึกษาผลของการปฏิรูประบบการบริหารราชการของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2550 (3) เพื่ออธิบายผลกระทบจากการนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ มาใช้ในการปฏิรูประบบราชการของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเอกสารในส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิจัยภาคสนาม ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ในหน่วยงานภาครัฐในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 10 หน่วยงาน ผลการศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

1) หน่วยงานราชการตัวอย่างส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการบริหารงานภายหลังนโยบายปฏิรูประบบราชการมีผลบังคับใช้ นับตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 แต่ขณะเดียวกันหน่วยงานราชการทั้งหมดยังคงอำนาจหน้าที่ไว้ดังเดิม มีผลทำให้บางหน่วยงานราชการประสบปัญหาในการปฏิบัติราชการ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการบริหารงานดังกล่าว

2) ผลของการปฏิรูประบบการบริหารราชการของหน่วยงานราชการที่แบ่งกลุ่มตัวอย่างพบว่า หน่วยงานราชการทั้งหมดยอมรับต่อแนวทางการปฏิรูประบบราชการที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน

3) ผลการศึกษา พบว่า แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ส่งผลกระทบทางบวกแก่ผลปฏิบัติงานราชการโดยรวม ในส่วนประชาชนยังมีความเห็นด้วยต่อการนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ว่า ส่งผลดีขึ้นต่อการปฏิบัติงานราชการในทุกด้านเช่นกัน แต่ขณะเดียวกันกลับพบว่า แนวคิดดังกล่าวมีผลกระทบทางลบต่อโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะทำให้ประชาชนมีโอกาสนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบราชการน้อย ในด้านการมีระบบประเมินผลการปฏิบัติงานที่ให้ประชาชนร่วมตรวจสอบ ทั้งที่ประชาชนมีความเต็มใจและกระตือรือร้นที่จะร่วมพัฒนาระบบราชการไทยในระดับมาก.

กรอบแนวคิด ทฤษฎีในการวิจัย

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิด ทฤษฎีในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะผู้นำรัฐบาลกับการใช้พื้นที่สาธารณะ” คือ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประเภทการวิจัยกรณีศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์บริบทการปฏิรูประบบราชการและกลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผู้วิจัยได้ใช้วิธีรวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1.1 การใช้เอกสาร

ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการสื่อสาร แนวคิดในการสร้างพื้นที่สาธารณะของเยอร์เก้น ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า (Hegemony) แนวคิดเรื่องวาทกรรม และการบริหารจัดการภาครัฐใหม่ โดยเป็นการเก็บข้อมูลแบบทุติยภูมิ ได้แก่ ข่าว บทความ ตำราวิชาการ ซึ่งรวบรวมจากห้องสมุดของคณะรัฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ และหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน และหอสมุดกลาง (ปริทัศน์ มงคล) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยรังสิต รวมทั้งข่าว บทความจากสื่อหนังสือพิมพ์ รวมถึงหนังสือทางวิชาการ และเว็บไซต์ต่างๆ

3.1.2 แหล่งข้อมูลด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมเหตุการณ์สำคัญในรัฐบาลของพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ดังนี้

1) การปฏิรูประบบราชการ

การปฏิรูประบบราชการตั้งแต่รัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างหลายประการ เช่น การปรับเปลี่ยนจำนวนกระทรวง ทบวง กรม การเกิดขึ้นของกระทรวงใหม่ เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น เพื่อเป็นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในมิติของโครงสร้างสังคม ทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบทที่เปลี่ยนแปลงไป จากสังคมที่ล่าหลังสู่สังคมที่มีความเจริญในทางวัตถุ แต่ในความเจริญนั้นก็เป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นการทำให้ประเทศชาติมีปัญหาสังคมมากมายที่รอการแก้ไข หรือขจัดให้หมดสิ้นไป

จากที่กล่าวมาเป็นเพียงเหตุปัจจัยหนึ่งที่เป็นสิ่งผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลง และเกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของระบบราชการไทย จึงเกิดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ขึ้น เพื่อมีหน้าที่ในการรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาของสังคม เป็นต้น สาเหตุที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่เป็นการเมือง เศรษฐกิจและสังคม หรือแม้แต่กระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้โครงสร้างของระบบราชการต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ของประชาชนในสังคม ในแง่ของการบริการสาธารณะที่ต้องบริการประชาชนให้ได้รับประโยชน์สูงสุด แต่ทั้งนี้ก็ไม่ลืมในมิติของกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะจะต้องใช้จ่ายเงินภาษีของประชาชนให้เกิดความคุ้มค่าให้มากที่สุดและสามารถตรวจสอบได้

นอกจากตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยให้มีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ให้ชนรุ่นหลังลืมเลือน รวมถึงเป็นการป้องกันทางสังคมไม่ให้เปลี่ยนแปลงหรือรับเอาวัฒนธรรมตะวันตก หรือวัฒนธรรมต่างชาติอื่นๆ ให้เข้ามาเปลี่ยนแปลงความคิด ทศนคติของคนในชาติอย่างรวดเร็ว

กล่าวโดยสรุป จากการวิเคราะห์การปฏิรูประบบราชการตั้งแต่รัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของระบบราชการไทยหลายประการ โดยมีการปรับเปลี่ยนกระทรวง ทบวง กรม การโอนย้าย การลดจำนวนพนักงานผ่านโครงการเกษียณก่อนอายุราชการ 55 ปี มา 50 ปี เป็นต้น โดยให้เงินเป็นสิ่งจูงใจเพื่อลดค่าใช้จ่ายของระบบราชการ การปรับลดระเบียบ ลดขั้นตอนที่มีความซับซ้อนที่ทำให้งานล่าช้า ขาดประสิทธิภาพและ

เพื่อให้มีความคล่องตัวในทุกเรื่องที่ประเมินแล้วมีปัญหา ฯลฯ โดยถือเป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากการทำการปฏิรูประบบราชการของรัฐบาลชุดก่อน ตั้งแต่รัฐบาล พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ. 2538-2540) โดยมีแผนแม่บทปฏิรูประบบราชการ เมื่อ 17 มิถุนายน 2540 ต่อมาถึงรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2540-2544) โดยมีแผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ เมื่อ 11 พฤษภาคม 2542 จนมาถึงรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2549) โดยมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย สนับสนุนแผนปฏิรูประบบ เมื่อ 19 พฤษภาคม 2546 ผ่าน 7 ยุทธศาสตร์ มีการปรับบทบาทภารกิจ และวิธีการบริหารของภาครัฐ การปรับเปลี่ยนระบบงบประมาณเป็นระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลลัพธ์ การปรับเปลี่ยนระบบบริหารบุคคล การปรับเปลี่ยนกฎหมาย และการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยม ในส่วนของยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย ได้แก่

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 การปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงาน
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 การปรับปรุงระบบการเงินและการงบประมาณ
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างระบบบริหารงานบุคคลและค่าตอบแทนใหม่
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรมและค่านิยม
- ยุทธศาสตร์ที่ 6 การเสริมสร้างระบบราชการให้ทันสมัย
- ยุทธศาสตร์ที่ 7 การเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

การปฏิรูประบบราชการในสมัยของพ.ต.ท.ทักษิณ นั้น (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2547) เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก เริ่มด้วยการปฏิรูป (1) “โครงสร้าง” โดยนางานหรือกระทรวง กรมที่เหมือนกันคล้ายกันมารวมไว้ด้วยกัน รวมตลอดถึงการปรับเปลี่ยนกฎหมาย จากนั้นได้ปฏิรูป (2) “กระบวนการดำเนินงาน” หรือปฏิรูปขั้นตอนในการทำงานให้สั้นลง มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ ต่อจากนั้น ได้ปฏิรูป (3) “วัฒนธรรมในการปฏิบัติงานของข้าราชการ” เดิมข้าราชการประจำให้ประชาชนเดินทางมาติดต่อราชการ ประชาชนมีความรู้สึกที่ไม่ต้องการมาติดต่อราชการเพราะไม่ได้รับความสะดวก และได้รับบริการไม่ดีเท่าที่ควร ข้าราชการจึงควรได้รับการปรับเปลี่ยนด้าน “จิตใจ” โดยเฉพาะให้มีวัฒนธรรมหรือค่านิยมในการปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง อันจะทำให้ข้าราชการมี “พฤติกรรมหรือการกระทำ” ที่เห็นแก่ประโยชน์ของประชาชน เป็นต้นว่า นำบริการสาธารณะไปให้ประชาชน การอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ประชาชนด้วยความเต็มใจเพื่อให้ได้ “รอยยิ้มจากประชาชน”

นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการ พร้อมกับให้ค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์เพิ่มเติมแก่ข้าราชการด้วย เมื่อข้าราชการได้รับค่าตอบแทนเพิ่ม ย่อมทำให้ข้าราชการมีความสุขเพิ่มขึ้น ประชาชนก็จะได้รับบริการดีขึ้นตามไปด้วย

ขณะที่ แนวทางการปฏิรูประบบราชการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2545 ถึง วันที่ 1 ตุลาคม 2547 ที่สำคัญ คือ

1) การบูรณาการ (Integration) หรือการผสมผสานการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานเข้าด้วยกัน ใช้การบริหารงานเชิงรุกและการบริหารจัดการยุคใหม่ที่ยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลางเพื่อให้ประชาชนมีความสุข เช่นนี้ถือได้ว่าเป็นลักษณะที่เรียกว่า “การบริหารการบริการ” (Service Administration) เพื่อประชาชน ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึง การบริหารจัดการที่ให้ความสำคัญกับการบริการเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยยึดถือว่าการที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่เน้นด้านการให้บริการที่มีประสิทธิภาพด้วย กล่าวอีกอย่างหนึ่ง หากการบริหารจัดการในด้านการให้บริการขาดประสิทธิภาพ ย่อมทำให้การอำนวยความสะดวก และการให้บริการแก่ประชาชนขาดประสิทธิภาพตามไปด้วย

2) ลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความคล่องตัว ชีดหยุ่นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และทันสมัย

3) นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ ทำให้เป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government) นำระบบคอมพิวเตอร์และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติราชการให้บริการประชาชน เช่น ด้านการเงินการคลัง การจัดเก็บและการเสียภาษี การประมูลจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น

4) ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยมของข้าราชการ โดยเฉพาะในเรื่อง คุณภาพ คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และประหยัด

5) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการ เช่น ทุก 6 เดือน

6) เพิ่มเงินเดือนค่าตอบแทนให้ข้าราชการ และมีโครงการเอื้ออาทรให้ข้าราชการ เช่น เปิดโอกาสให้ซื้อคอมพิวเตอร์เอื้ออาทร

7) ปรับปรุงระบบราชการให้เล็กลงและเพิ่มประสิทธิภาพของข้าราชการ ตัวอย่างเช่น ลดจำนวนหรือไม่เพิ่มจำนวนข้าราชการ มีโครงการให้ข้าราชการเกษียณอายุก่อนกำหนด รวมทั้งนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้แทนจำนวนข้าราชการที่ลดจำนวนลง เป็นต้น

2) อาจสามารถโมเดล

การลงพื้นที่ของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เพื่อไปสร้างต้นแบบการพัฒนาแก้ไขปัญหาความยากจนที่ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด หรือที่เรียกว่า “อาจสามารถโมเดล” ช่วงวันที่ 16-20 มกราคม พ.ศ. 2549 นั้น หลายฝ่ายมองว่า เป็นความพยายามอีกเรื่องหนึ่งของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ต้องการสร้างภาพปลูกกระแสความนิยมของคนในสังคม โดยเฉพาะฐานเสียงในชนบท

โดย “อาจสามารถ” ถือเป็นอำเภอแรกของจังหวัดร้อยเอ็ด และของประเทศที่ได้รับ การโอนเงินครบถ้วน ตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน หรือ เอสเอ็มแอล จำนวน 31.4 ล้านบาท 138 หมู่บ้านจากรัฐบาล จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้พ.ต.ท.ทักษิณ เลือกพื้นที่นี้ นำร่องศึกษาแก้ไขปัญหาความยากจน และเดินทางมาใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้าน เพราะหมู่บ้านชุมชนใน อ.อาจสามารถ มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองในอัตราที่สูงกว่าพื้นที่อื่นๆ โดยได้แต่งตั้งพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นประธานแก้ไขปัญหาความยากจน แต่กลับไม่ปรากฏภาพให้เห็นในการร่วมทีมมาครั้งนี้ ทั้งที่พื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ที่พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รู้จักและคุ้นเคยมากกว่า พ.ต.ท.ทักษิณ เสียอีก

ขณะเดียวกัน พ.ต.ท.ทักษิณ คงวิเคราะห์เบื้องต้นแล้วว่า ที่ผ่านมาระบบการทำงานราชการ โดยเฉพาะระดับอำเภอ ไม่สามารถเข้าถึงและแก้ไขปัญหาความยากจนของชาวบ้านได้ ทั้งประเด็นจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หรือแม้แต่ในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง นายกรัฐมนตรี จึงลงไปสาธิตให้ดูว่า แนวทางปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงปัญหา และวิธีการแก้ไขควรมีแนวทางอย่างไร ซึ่งหากมองในแง่ดีก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี เพราะ พ.ต.ท.ทักษิณ ได้ทำให้เป็นตัวอย่างต้นแบบ ให้อำเภออื่นนำไปเป็นแบบอย่างได้

แม้ พ.ต.ท.ทักษิณ จะออกมาปฏิเสธว่า การลงไปแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ ที่ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด ไม่มีการจัดฉากแน่ แต่ข้อเท็จจริงก็คือ ทางจังหวัดได้จัดเตรียมการไว้ล่วงหน้าแล้วตั้งแต่เดือนธันวาคม 2548 ไม่ว่าจะเป็น

1. การขึ้นทะเบียนคนจนเฉพาะที่ อ.อาจสามารถ มีจำนวน 17,640 ราย แบ่งเป็นผู้ไม่เดือดร้อนจริง 15,807 ราย ผู้เดือดร้อนจริง 1,833 ราย ซึ่งทางจังหวัดได้ช่วยเหลือไปแล้ว 1,085 ราย

คงเหลือให้นายกรัฐมนตรีแสดงฝีมือแก้ไขปัญหา 748 ราย โดยที่ปัญหาหรือความเดือดร้อนของบุคคลเหล่านี้ในลำดับต้นๆ ได้แก่ ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาหนี้สิน และปัญหาที่อยู่อาศัย

2. การจัดทำรายละเอียดครัวเรือน (Family Folder) อาทิ ข้อมูลครัวเรือน บัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือน

3. การจัดตั้งโครงการพี่เลี้ยงประชาชน โดยแต่งตั้งข้าราชการในพื้นที่ อ.อาจสามารถ ร่วมปรับทัศนคติ ทักษะ ทรัพยากร และร่วมหาทางออกกับประชาชน

4. การจัดตั้ง War Room ณ ศาลากลางจังหวัด เพื่ออำนวยความสะดวกสนับสนุนการปฏิบัติงาน และให้บริการข้อมูลข่าวสาร

5. การร่วมประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อสำรวจแหล่งน้ำทำกิน การเตรียมออกเอกสารสิทธิให้ประชาชน กระทรวงแรงงาน เช่น การเตรียมฝึกอบรมผู้ดูแลเด็ก คนชราและคนพิการ กระทรวงศึกษาธิการ เช่น การตั้งศูนย์อาชีพะบริการช่วยเหลือประชาชน กระทรวงคมนาคม เช่น การซ่อมแซมบำรุงเส้นทางคมนาคมที่ชำรุด

ในหลายกรณีของนโยบายประชานิยม ล้วนก่อให้เกิดความรู้สึกต้องการพึ่งพิงภาครัฐมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกองทุนหมู่บ้าน ที่มีการใช้เงินจากกองทุนเป็นจำนวนมากในการซื้อสินค้าคงทน เช่น โทรศัพทมือถือ รถมอเตอร์ไซค์ โครงการพักหนี้เกษตรกร ที่ทำให้ประชาชนต้องแบกรับภาระหนี้สินที่ไม่มีวันปลดหนี้ได้ จึงต้องหันไปกู้เงินนอกระบบที่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง

ธนาคารประชาชน ที่เป็นอีกแหล่งเงินกู้ของภาคประชาชน โครงการเอสเอ็มแอล และการปรับโครงสร้างหนี้ภาคประชาชนที่เป็นการต่อยอดจากเม็ดเงินนโยบายประชานิยม เมื่อพบว่ามีคนระดับรากหญ้าต้องแบกหนี้ที่ก่อขึ้นจากการบริโภค ทั้งที่คนไทยแต่ดั้งเดิมไม่นิยมกู้หนี้ยืมสิน แต่เมื่อพ.ต.ท.ทักษิณพยายามปลุกฝังความคิดให้ประชาชน ว่า การไปกู้ยืมโดยเฉพาะการกู้ยืมจากสถาบันการเงินก็ดี จากกองทุนหมู่บ้านก็ดี กลายเป็นของดี ยิ่งถ้าหากมีหนี้เยอะ แปลว่ามีเครดิตเยอะ จะรวยได้ต้องเป็นหนี้ก่อน เหล่านี้ทำให้ชาวบ้านต้องตกอยู่กับวงจรกับดักหนี้โดยไม่มีที่สิ้นสุด

งานเขียนของ วิษณุ บุญมาร์ตัน (2549) วิเคราะห์ว่า การลงพื้นที่ครั้งนี้ของนายกรัฐมนตรีจะเจอคนที่ “อยากจน” ที่ขึ้นทะเบียนกับทางอำเภอล่วงหน้า พร้อมได้รับการปรับทัศนคติไว้แล้วล่วงหน้ามากกว่าที่จะเจอคน “อยากจน” จริงๆ เพราะเมื่อไปถึงหมู่บ้านเป้าหมาย จะมีการเรียกรายชื่อคนที่ลงทะเบียนคนจนให้มาพบนายกรัฐมนตรี และบางส่วนก็ได้รับความช่วยเหลือไปแล้ว

ขณะที่เมื่อนายกรัฐมนตรีสั่งการแก้ไขลงไป ทางจังหวัดที่ร่วมประสานกับกระทรวงต่างๆ ก็พร้อมรับไปดำเนินการต่อไปได้ทันที เมื่อพ.ต.ท.ทักษิณสาธิตกระบวนการวิธีการแนวทางออกมา แล้วให้นายอำเภอเข้าไปปฏิบัติตาม ก็ถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว ทั้งที่เบื้องหลังทางการได้เข้าไปเตรียมการจัดตั้ง จัดฉากทุกอย่างไว้ล่วงหน้าหมดแล้ว เพื่อที่จะฉายภาพให้นายกรัฐมนตรี ดูในวันจัดงานจริง

ในอีกด้าน จะมีการถ่ายทอดสดภารกิจผ่านโทรทัศน์ช่อง ยูบีซี 16 ตลอด 24 ชั่วโมงในรูปแบบเดียวกับรายการ “อะคาเดมี่ แฟนเทเชีย” โดยใช้ทีมงานจากรายการดังกล่าวกว่า 100 ชีวิต พร้อมอุปกรณ์ครบครัน ในการถ่ายทำรายการ “Backstage Show : The Prime Minister” เมื่อนายกรัฐมนตรีโชว์เรียบร้อยแล้ว 5 วัน จากนั้นทุกอย่างในพื้นที่คงกลับเข้าสู่สภาพเดิม เรียกว่าการโชว์ของนายกรัฐมนตรีครั้งนี้เป็นการทำการตลาดทางการเมือง เพื่อผู้กระแสขาลงมิให้ถล่มลงไปเท่านั้น

ลักษณะการทำงานแบบนี้ มีนักวิชาการบางท่านได้กล่าวว่า เป็นการพัฒนาแบบ Cosmetics Development คือ การพัฒนาแบบเครื่องสำอาง ที่มีคนคอยจัดหาจัดเตรียมแป้ง ลิปสติก เครื่องประทินผิว และอื่นๆ ทุกอย่างไว้หมด พอไปถึงก็เพียงแค่นำเครื่องสำอางที่วางพร้อมอยู่แล้ว ขึ้นมาแต่งหน้าให้ดูสวยงาม หลังจากนั้น ก็ออกมาแสดงปรากฏโฉมในที่สาธารณะให้ชาวประชาได้ดู แล้วก็จะได้ภาพลักษณ์ที่ดีกลับไป

วิชญ์ กล่าวว่า หาก พ.ต.ท.ทักษิณ ยังไม่แก้ไขการเบียดบังหรือการแย่งชิงทรัพยากรจากชนบทสู่เมือง โดยการดูดซับส่วนเกินทางเศรษฐกิจ จากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมแล้ว ก็คงเป็นไปได้แก่นักท่องเที่ยวการพัฒนา คือ ชอบไปดูชนบทที่เฉพาะถิ่น ที่มีถนนลาดยางเข้าไปดูแค่ความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่อยู่ริมทางโดยไม่เข้าไปลึกๆ และมักจะไปตอนเดือนมกราคมและ กุมภาพันธ์ เพราะเป็นช่วงที่อากาศไม่ร้อนจัดมาก ภาพที่เห็นจึงไม่ใช่ภาพของคนยากจนที่แท้จริง เพราะความยากจนนั้นต้องดูกันที่ที่ไม่มีถนนเข้าถึง และเข้าชนบทในช่วงฤดูฝน ซึ่งทางเข้าหมู่บ้านเฉอะแฉะ รถเข้ายาก

ดังนั้น ผู้ศึกษาชนบทจะต้องเข้าไปในฐานะผู้เรียนรู้ ผู้ประสานงาน ผู้กระตุ้นและผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมให้ชาวบ้านสำรวจตนเอง ให้เขาได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ วิถีชาวบ้านสอนเรา ทำการวิเคราะห์และเสนอผลการวิเคราะห์ วางแผนและเป็นเจ้าของผลงานเอง ซึ่ง

เป็นการประเมินสภาวะชนบทแบบมีส่วนร่วมแท้จริง หาใช่ประเมินสภาวะชนบทด้านเดียวของ พ.ต.ท.ทักษิณไม่ ทั้งที่ยังหา “คนยากจน” ที่แท้จริงไม่พบ

3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิเคราะห์

ใช้การวิเคราะห์ตามทฤษฎี “วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” โดยการพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ ดังนี้

- 1) องค์ประกอบ (Elements) ระยะเวลา (Moments) การเน้น (Articulation): วาทกรรมในฐานะผลผลิตของสังคม
- 2) การพิจารณาว่า มีวาทกรรมอะไรบ้าง จากกรณีศึกษาต่างๆ และมีอิทธิพลต่อสังคมอย่างไร
- 3) การพิจารณาถึงความเชื่อมโยงระหว่างวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และความสัมพันธ์กับผลทางสังคม

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้รับมาศึกษาไปทำการตรวจสอบกับรูปแบบและเนื้อหาที่ปรากฏอยู่จริงตามเหตุการณ์ที่เลือกศึกษา ร่วมกับการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

3.3.1 บริบทการปฏิรูประบบราชการ

- 1) พ.ต.ท.ทักษิณ ต้องการให้นโยบายและแผนงานของรัฐบาล บรรลุเป้าหมายอย่างรวดเร็ว
- 2) พ.ต.ท.ทักษิณ ต้องการเปลี่ยนระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นแบบองค์กรธุรกิจ
- 3) พ.ต.ท.ทักษิณ ต้องการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองเพื่อให้พรรคไทยรักไทยของตนเองชนะการเลือกตั้ง
- 4) พ.ต.ท.ทักษิณ ต้องการสร้างฐานคะแนนความนิยมเพื่อให้พรรคไทยรักไทยของตนเองชนะการเลือกตั้ง

3.3.2 กลยุทธ์การปฏิรูประบบราชการ

- 1) ผลักดันร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ 2 ฉบับ
- 2) ใช้ระบบการบริหาร “ผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ” (ผู้ว่าฯ CEO)
- 3) ริเริ่มโครงการ “อาจสามารถ โมเดล” เป็นต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจน

3.3.3 กลยุทธ์การสื่อสารของ พ.ต.ท. ทักษิณ ผ่านพื้นที่สาธารณะ

- 1) กลุ่มเป้าหมาย
- 2) กลยุทธ์การสื่อสาร

3.4 การนำเสนอข้อมูล

หลังจากการวิเคราะห์ตามแนวทางข้างต้น ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยเสนอความบริบทที่มีผลต่อกลยุทธ์ในการจัดสรรอำนาจในการใช้พื้นที่สาธารณะโดยประชาชน ซึ่งจะได้เสนอกระบวนการการสร้างสื่อสาธารณะ การสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองให้แก่ประชาชน ทั้งที่อยู่ในเอกสาร เนื้อหาที่ปรากฏผ่านสื่อมวลชน มากตัวอย่างประกอบให้เห็นจริง โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ตามกรอบแนวทางการวิเคราะห์ที่ได้วางไว้ ได้แก่

3.4.1 บริบทการปฏิรูประบบราชการ

เนื้อหาการวิเคราะห์ นโยบายและแผนงานของรัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณ ในการนำไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายอย่างรวดเร็ว วิธีการเปลี่ยนระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นแบบองค์กรธุรกิจ และการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองเพื่อให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้ง

3.4.2 กลยุทธ์การปฏิรูประบบราชการ

เนื้อหาการวิเคราะห์ การผลักดัน ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ 2 ฉบับ และใช้ระบบการบริหาร “ผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ” (ผู้ว่าฯ CEO) และริเริ่มโครงการ “อาจสามารถ โมเดล” เป็นต้นแบบการแก้ไขปัญหาความยากจน

3.4.3 กลยุทธ์การสื่อสาร

เนื้อหาการวิเคราะห์ การสื่อสารผ่าน “พื้นที่สาธารณะ” เพื่อสร้างความชอบธรรมในการผลักดันร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ 2 ฉบับให้มีผลบังคับใช้ การสร้างความเข้าใจกับข้าราชการในเรื่องการปฏิรูประบบราชการ การโจมตีผู้ที่คัดค้านการปฏิรูประบบราชการ การใช้พื้นที่ของการถ่ายทอดสดผ่านช่องรายการโทรทัศน์

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การใช้กลยุทธ์การสื่อสาร ผ่านกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดและหัวหน้าส่วนราชการทุกจังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ข้าราชการระดับปกครอง ในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน

มหาวิทยาลัยรังสิต
Rangsit University

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การพิจารณาบริบทของการปฏิรูประบบราชการไทยนั้น จำเป็นต้องเข้าใจปัญหาของระบบราชการที่เกิดขึ้น จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของระบบราชการไทยพบว่า ส่วนใหญ่งานของระบบราชการยังมีความล่าช้า มีขั้นตอนมากเนื่องจากกฎ ระเบียบต่างๆ ที่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดปัญหาประสิทธิภาพในระบบราชการ ข้าราชการจำนวนไม่น้อยขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ขาดสำนึกถึงความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและประชาชน ทำงานโดยยึดติดกับกฎหมาย กฎระเบียบ มีทัศนคติเชิงลบกับระบบราชการ เล่นพรรคเล่นพวก ถือลำดับอาวุโสเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงความสามารถเท่าที่ควร ปัญหาการคอร์รัปชัน และการแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองและกลุ่มจากทรัพยากรส่วนรวมของชาติ ซึ่งส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากคำตอบแทนในภาคราชการ ยังปรับปรุงไม่ทันกับสภาพเศรษฐกิจที่ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น และที่สำคัญเกิดจากระบบราชการที่ย่อหย่อนในแง่ของโครงสร้างกระบวนการทำงาน และกรอบความคิดในการปฏิบัติราชการ

4.1 ปัญหาของระบบราชการไทย

ปัญหาต่างๆ ของระบบราชการที่พบจากการศึกษาวิจัยที่สำคัญส่วนใหญ่ ได้แก่ การแทรกแซงทางการเมือง การขยายตัวของหน่วยงาน การบริหารบุคคล ปัญหาภารกิจและโครงสร้าง ปัญหากฎระเบียบ ปัญหาพฤติกรรมข้าราชการ โดยจะกล่าวถึงแต่ละปัญหา ดังนี้ (จุมพล นิมพานิช, 2553 : 405)

4.1.1 ปัญหาด้านการแทรกแซงทางการเมือง

การแทรกแซงทางการเมืองในด้านต่างๆ เช่น การโยกย้ายแต่งตั้งแทบทุกระดับ การใช้อิทธิพลต่อการใช้ดุลพินิจและการปฏิบัติงานของข้าราชการ การเรียกร้องผลประโยชน์จาก

ข้าราชการ การเรียกร้องหรือกดดันให้ข้าราชการกระทำการที่เบี่ยงเบนจากธรรมเนียมปฏิบัติ หลักการและกฎระเบียบที่พึงกระทำหรือความเป็นกลาง เหล่านี้เป็นสภาพ ซึ่งมีการกล่าวขานกัน มากขึ้นทุกทีในบรรดาข้าราชการประจำยุคปัจจุบัน แน่นนอน การแทรกแซง ทางการเมืองเช่นนี้ ไม่อาจกระทำได้โดนลำพัง แต่ต้องอาศัยการตอบสนองร่วมมือจากข้าราชการบางคนที่ได้รับประโยชน์ ร่วมด้วย ยังไม่เคยปรากฏกรณีที่ข้าราชการการเมืองได้รับการลงโทษเนื่องจากการแทรกแซงของตน

4.1.2 ปัญหาการขยายตัวของหน่วยงาน

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ระบบราชการไทยขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะในระดับ กรม มีการจัดตั้งส่วนราชการขึ้นมาใหม่ ซึ่งไปทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกับความรับผิดชอบของกรม กระทรวงอื่น ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ เพิ่มจำนวนข้าราชการ เกิดปัญหาการปรับค่าตอบแทน ให้เหมาะสมกับสภาพค่าครองชีพ นำไปสู่ปัญหาคนล้นงาน และการสูญเสียกำลังคนระดับคุณภาพ หน่วยงานที่ดูแลทรัพยากรน้ำอย่างเดียวมียถึง 30 หน่วยงาน หน่วยงานที่ดูแลด้านการศึกษา อนามัย และพัฒนาชุมชนก็มีมากกว่าหนึ่งหน่วยงาน แต่ปรากฏว่า ยกเว้นในเรื่องปลัดย่อยแล้ว ไม่มี หน่วยงานใดเลยที่รับผิดชอบในการเผชิญปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนครบวงจร

4.1.3 ปัญหาการบริหารงานบุคคล

องค์การกลางบริหารงานบุคคลในปัจจุบันมีถึง 11 องค์การจากเดิมที่มีเพียง 3 องค์การ แต่ละองค์การพยายามส่งเสริมประโยชน์แก่ข้าราชการของตนจนเกิดความแตกต่างลึกชั้นระหว่าง ข้าราชการในกลุ่ม ขาดการวางแผนกำลังคนภาครัฐที่ชัดเจน โดยสอดคล้องประสานกับความต้องการ กำลังคนของประเทศในแต่ละช่วงเวลา มีคนล้นงานและกำลังคนในแต่ละหน่วยงาน ขาดการ ประเมินผลงานที่สามารถชี้วัดคุณค่าของบุคคลได้เพียงพอเพื่อกำหนดรางวัลและผลตอบแทนที่ เหมาะสม ระบบจำแนกตำแหน่งกลายเป็นเครื่องมือส่งเสริมความก้าวหน้าของข้าราชการ โดยไม่ สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการจำแนกตำแหน่ง ฯลฯ ขาดแรงจูงใจ ให้ข้าราชการอุทิศตนเพื่องาน อย่างจริงจัง ค่าตอบแทนไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในแง่ผลงาน ระบบบริหารบุคคลที่เป็นอยู่ ไม่สามารถแยกแยะและให้การปฏิบัติที่แตกต่างกันต่อผู้อุทิศตนจริงจังกับผู้ไม่อุทิศตนเพื่องาน บ่อยครั้งที่ฝ่ายหลังได้ประโยชน์มากกว่าฝ่ายแรก

4.1.4 ปัญหาภารกิจและโครงสร้าง

ภารกิจของระบบราชการยังไม่ได้รับการทบทวน ให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ของสังคมไทย ยังขาดเป้าหมาย ทิศทาง และนโยบายที่แน่นอนชัดเจน เป็นรูปธรรม อันสามารถประเมินได้อย่างแท้จริง จึงส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเดิมซึ่งรองรับภารกิจใหม่โดยเพิ่มหน่วยงานใหม่ แต่ยังรักษาหน่วยงานเดิมไว้ เมื่อประกอบกับการเน้นภารกิจในเชิงหน้าที่เฉพาะ แทนที่จะเป็นการเน้นประเด็นหรือปัญหาในลักษณะครบวงจร ก็ทำให้เกิดปัญหาการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนของหน่วยงาน ความซ้ำซ้อนด้านภาระงานของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ มีการขยายองค์การออกไปโดยไร้ทิศทาง อนึ่ง โครงสร้างการบริหารราชการยังเป็นแบบรวมอำนาจ มีสายการบังคับบัญชาหลายชั้นตอน จึงเป็นอุปสรรคต่อการกระจายการพัฒนาดังไปสู่ระดับท้องถิ่น เมื่อถึงคราวจำเป็นในการกระจายอำนาจ ก็มักไม่ได้เตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่จะรับมอบอำนาจอย่างเพียงพอ จึงมักเกิดความสูญเสีย ความผิดพลาด และความคืบหน้าประสิทธิภาพ ติดตามมา

4.1.5 ปัญหาด้านกฎระเบียบ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่อาศัยฐานของกฎหมายเป็นกรอบดำเนินของระบบราชการ ความยุ่งยากในการออกกฎหมายและความซ้ำซ้อนในภารกิจของหน่วยงานได้นำมาซึ่งการมีกฎระเบียบ และขั้นตอนการดำเนินงานมากมาย ซ้ำซ้อนล้าสมัยไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน มีการใช้ช่องว่างของกฎหมายเพื่อประโยชน์ของบางคนบางกลุ่ม นอกจากนี้กฎระเบียบยังเป็นอุปสรรคขัดขวางที่สำคัญต่อการประกอบของภาคเอกชนในธุรกิจที่ต้องการความรวดเร็วฉับไวดังที่เป็นอยู่ จึงเปิดโอกาสให้เกิดความฉ้อฉล ไม่โปร่งใสในการดำเนินงานของภาคราชการ รวมทั้งสร้างความยุ่งยากไม่คล่องตัวในการปรับโครงสร้าง การยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น หรือการกระจายอำนาจภารกิจทั้งหลายในระบบราชการเองและการกระจายสู่ภาคเอกชน นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติงานที่สุจริตยังไม่กล้าใช้ดุลพินิจของตนเองให้เหมาะสม และไม่กล้ากระทำการใดที่แตกต่างไปจากที่กำหนดด้วยเกรงว่าจะเป็นการกระทำผิด

4.1.6 พฤติกรรมข้าราชการ

ถึงแม้ในภาพรวมข้าราชการส่วนใหญ่ยังเป็นข้าราชการคุณภาพ และปฏิบัติหน้าที่ตามปกติของตนด้วยดี แต่พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาบางประการของข้าราชการในเรื่องของความทุจริต

การใช้ทรัพยากรของรัฐเพื่อประโยชน์ส่วนตนและผู้อื่น ทักษะที่ไม่เอื้อต่องานบริการ การขาดความรับผิดชอบและสำนึกชอบในหน้าที่ การอุทิศตน หรือการเล่นพรรคเล่นพวกก็ยังคงเป็นประเด็นที่มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางและดูจะมากขึ้น

จากที่กล่าวถึงความเป็มาและลักษณะทั่วไปของระบบราชการไทย รวมถึงปัญหาของระบบราชการไทย จะเห็นได้ว่า ระบบราชการไทยนับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่ทรงปฏิรูประบบราชการเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (ปี 2545) เป็นเวลา 110 ปีแล้ว กล่าวได้ว่ารัฐไทยไม่เคยมีการปฏิรูประบบราชการอีกเลย มีเพียงการปรับปรุง เสริมแต่งเพิ่มจนขยายใหญ่ขึ้นจากเดิมอย่างมาก จนมีผู้เปรียบว่าระบบราชการไทยเป็นเสมือนผีเสื้อสมุทรที่มีร่างกายที่อปลักษณ์ อ้วยอ้วย เพราะมีการเพิ่มกระทรวง กรม กอง และจำนวนข้าราชการขึ้นเป็นจำนวนมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จนขณะนี้งบประมาณในส่วนของงบบริหารงานบุคคลมีสัดส่วนอยู่ถึงประมาณร้อยละสี่สิบของงบประมาณแผ่นดินทั้งหมด

ในทางการเมือง รัฐบาลเกือบทุกรัฐบาลมักมีนโยบายที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพระบบราชการ แต่ทำไปทำมาก็ไม่มีอะไรที่เป็นรูปธรรมที่จะแสดงว่าระบบราชการได้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นจนเห็นชัดเจน ข้าราชการเกี่ยวกับการคอร์รัปชันในวงการราชการก็มีได้น้อยลง ในทางกลับกัน กลับมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นต้นทุนต้นหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยไปแล้ว

ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุคภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ร้ายแรงในปี 2540 ได้แสดงถึงความล้มเหลวของกลไกระบบราชการ ที่รับผิดชอบทางด้านเศรษฐกิจ ที่ไม่สามารถเตือนภัยให้ผู้บริหารประเทศได้ทราบล่วงหน้าและหาทางแก้ไขอย่างทันท่วงที จนทำให้ประเทศต้องตกอยู่ในภาวะที่ต้องขอมจำนนต่อกองทุนการเงินระหว่างประเทศเกือบสิ้นเชิง

4.2 เส้นทางการปฏิรูประบบราชการ

ในปี 2540 รัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จึงได้จัดทำ “แผนแม่บทการปฏิรูปราชการ พ.ศ. 2540-2544” เพื่อวางกรอบทิศทางการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งรัฐบาลต่อมาได้แปลงเป็น “แผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ” โดยเน้นใน 5 ด้าน คือ

1) แผนการปรับเปลี่ยนบทบาท ภารกิจ และวิธีการบริหารงานของรัฐ เน้นการปรับบทบาทภาครัฐ ทำให้ภารกิจที่จำเป็นเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและตอบสนองความต้องการของประชาชน

2) แผนการปรับเปลี่ยนระบบงบประมาณ การเงิน และการพัสดุ เป็นระบบงบประมาณที่มุ่งเน้นผลงาน ผลลัพธ์ และผลสัมฤทธิ์

3) แผนการปรับเปลี่ยนระบบบริหารงานบุคคลเพื่อให้ระบบราชการมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมในการปฏิบัติราชการ

4) แผนการปรับเปลี่ยนกฎหมายเพื่อให้มีความทันสมัย เอื้ออำนวยความสะดวก รวดเร็ว โปร่งใสในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

5) แผนการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและค่านิยม มุ่งส่งเสริมให้ข้าราชการเน้นการให้บริการประชาชน มีความรับผิดชอบต่อสังคม

ทั้งนี้ ได้มีการดำเนินการตามแผนดังกล่าวไปแล้วบางส่วน แต่เนื่องจากรัฐบาลขาดความต่อเนื่องในการบริหารประเทศ เพราะปัญหาทางการเมืองทำให้ไม่มีรัฐบาลที่อยู่ต่อเนื่องยาวนาน และมีความเข้มแข็งทางการเมือง พอที่จะกำกับให้มีการแปลงแผนดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติจนสัมฤทธิ์ผลได้ (จุมพล หนิมพานิช, 2553 : 410)

โครงการข่าวสารทิศทางการประเทศไทย ได้แสดงการสนับสนุนให้มีการปฏิรูประบบราชการผ่านบทความ “ปฏิรูประบบราชการ สร้างรัฐบาลรูปแบบใหม่” เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ มติชน (27 มีนาคม 2545) โดยเนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวว่า แนวคิดและความพยายามปฏิรูประบบราชการมีมาอย่างต่อเนื่องตลอด 20 ปี นับแต่สมัยรัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็นต้นมา เมื่อลัทธิเสรีนิยมใหม่ขึ้นสู่กระแสสูงและแผ่เข้ามา ในประเทศไทยซึ่งเสนอให้ลดขนาดรัฐบาลให้เล็กลงเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมและผู้ปฏิบัติ มาเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริม เพิ่มบทบาทของธุรกิจเอกชน แปรรูปรัฐวิสาหกิจ และต่อท้ายด้วยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น แต่ความพยายามในครั้งนั้นและระยะเวลาต่อมาไม่ได้คืบหน้ามากเนื่องจากระบบราชการยังมีความเข้มแข็งมาก เช่น ข้อเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสังกัดสำนักนายกฯ และมีที่มาจากหลายแหล่ง ถูกตีโต้จนกระทั่งล้มเลิก ไปอย่างรวดเร็ว รัฐบาลหลายชุดเผชิญกับการคุกคามเมื่อดำเนินการแต่งตั้งโยกย้ายที่ไม่เป็นที่พอใจ บางชุดมีข่าวว่าถึงขั้นถูกรัฐประหารเนื่องจากถูกระวางว่าจะมีการโยกย้ายตำแหน่งนายทหารชั้นสูง

ในท่ามกลางความพยายามและการต่อต้านนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญบางประการ **ประการแรก** ในทางสากล กลุ่มทุนการเงินมีอิทธิพลสูงขึ้นไปได้สร้างกระแสที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ กดดันให้มีการปฏิรูปรัฐบาล การสร้างธรรมาภิบาล แก้ไขกฎระเบียบ แปรรูปรัฐวิสาหกิจ เปิดเสรีทางการเงินการลงทุนและการค้ากว้างยิ่งขึ้น **ประการที่สอง** ภายในประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลง ลักษณะโครงสร้างบางประการได้แก่ 1) ภาคธุรกิจเอกชนได้มีบทบาททางเศรษฐกิจ-การเมืองอย่างเด่นชัดขึ้น การใช้จ่ายภาครัฐบาลหรือระบบราชการมีส่วนน้อยลงมาก จำนวนนักธุรกิจที่เข้าเป็นนักการเมืองและอยู่ในคณะรัฐมนตรีเพิ่มขึ้น 2) ชนชั้นกลางในประเทศเพิ่มจำนวนขึ้น เนื่องจากเศรษฐกิจมีการขยายตัวในอัตราสูงอย่างต่อเนื่อง เมื่อหันไปเดินแนวทางใช้การส่งออกเป็นตัวหลักในการกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ 3) การขยายตัวของกลุ่มเอ็นจีโอที่เคลื่อนไหวในกิจกรรมด้านต่างๆ สร้างการตื่นตัวทางการเมือง-สังคมขึ้น รวมทั้งสภาพที่สื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ มีพลังเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ทั้งหมดนี้แสดงชัดในเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” พ.ศ. 2535

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเช่นว่า การปฏิรูประบบราชการคงดำเนินไปอย่างช้าๆ เช่น การไม่เพิ่มจำนวนข้าราชการ การเร่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการขาดความพร้อมหลายด้านของนักการเมือง การมีรัฐบาลผสมหลายพรรคมากเกินไป อายุรัฐบาลไม่ยาวนานพอ รวมไปถึงเรื่องทีนักการเมืองซึ่งอยู่ในสังเวียนนานเป็นนักการเมืองอาชีพ ต่างได้ปรับตัวจนเข้ากันได้ดีกับระบบราชการ พรรคการเมืองต่างๆ มีลีลาเป็นแบบพรรคข้าราชการคล้ายคลึงกัน

วิกฤตเศรษฐกิจอันยืดเยื้อใน พ.ศ. 2540 ได้เปลี่ยนสถานการณ์เดิมไปอย่างมาก การปฏิรูประบบราชการได้กลายเป็นระเบียบวาระของชาติ เป็นเรื่องอยู่เหนือแนวคิดเสรีนิยมใหม่ หรือกระแสโลกาภิวัตน์ หากกลายเป็นเรื่องว่าจะสร้างรัฐบาลรูปแบบใหม่อย่างไร ที่จะนำพาให้ประเทศอยู่รอดปลอดภัยในโลกที่พลิกผันและมากด้วยอันตราย เพราะเป็นสิ่งที่เห็นค่อนข้างชัดเจนว่า รัฐบาลที่รวมศูนย์อำนาจ โดยมีระบบราชการเป็นแกนนำ และมีนโยบายแอบอิงอยู่กับประเทศมหาอำนาจตะวันตก ไม่น่าจะเป็นรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

4.3 ปฏิรูประบบราชการ จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง

ในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย เป็นนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ แกลงต่อคนไทยทั้ง

ประเทศในวันเดียวกันนั้น ว่า คนรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัย แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ขอขอบคุณประชาชนคนไทยทั้งประเทศที่ให้ความไว้วางใจ ขอขอบคุณส.ส.ที่ลงมติไว้วางใจ ทำให้ตนมีโอกาสชดใช้คุณแผ่นดิน และได้ใช้ความรู้ความสามารถ ประสพการณ์ที่มีอยู่ นำความผาสุกกลับมาสู่คนไทย

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวว่า ขอข้าย่าทุกคนนโยบายของพรรคไทยรักไทยจะนำมาปฏิบัติด้วยความรอบคอบรัดกุม ประหยัดและรวดเร็ว การตัดสินใจใดๆ ของตน แม้จะไม่สามารถทำให้คนทั้ง 60 ล้านคนพอใจได้พร้อมเพรียงกัน แต่การตัดสินใจทุกเรื่องจะตั้งอยู่บนความพอใจของคนส่วนใหญ่ และผลประโยชน์ของคนทั้งประเทศมากกว่าความอยู่รอดทางการเมือง 4 ปีข้างหน้าจะเป็น 4 ปีที่จะทำให้ประชาชนหลุดพ้นจากปัญหาวิกฤต

“ผมจะไม่ยอมเป็นเพียงผู้นำทางกฎหมาย แต่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ประเทศไทยให้ดีขึ้น จะขอเป็นรัฐบาลที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ทำงานด้วยความสุจริต ผมเพียงคนเดียว และรัฐบาลเพียงลำพังคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศได้ แต่เราโชคดีที่มีศูนย์รวมน้ำใจคือพ่อหลวงของเรา คงจะไม่มีอะไรที่จะมาเป็นศูนย์รวมน้ำใจได้มากกว่าองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” (ข่าวสด, 10 กุมภาพันธ์ 2544)

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวต่อไปว่า คงจะไม่มีอะไรทำให้เราหลุดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจได้ เท่ากับพลังของแผ่นดิน ตนขอความสามัคคีกลับมาสู่คนในชาติ คนไทยต้องหันหน้าเข้าหากัน ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ตนจะทำหน้าที่นายกรัฐมนตรีที่จะนำรัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำงานหนักเพื่อความผาสุกของคนไทย จะทำทุกวิถีทางเพื่อรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นไทย

ต่อมา ในวันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาเรื่องแผนการดำเนินนโยบายของรัฐบาลก่อนเริ่มบริหารราชการแผ่นดิน มีเนื้อหาส่วนหนึ่ง กล่าวถึงการปฏิรูประบบราชการ ว่า

“การกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายของคณะรัฐมนตรีตามที่กล่าวมา ได้วางอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงของประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และ

สถานการณ์ของโลกในปัจจุบัน และเพื่อให้รัฐบาลสามารถดำเนินนโยบายจนบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ได้ รัฐบาลจะต้องปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานราชการ พัฒนาระบบ การบริหารจัดการประเทศใหม่ และต้องเสนอร่างกฎหมายเพื่อให้การดำเนินนโยบายสำคัญเร่งด่วน สามารถบรรลุผลทางปฏิบัติและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง” (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, www.thaigov.go.th, ธันวาคม 2557)

จะเห็นได้ว่า การสื่อสารในเรื่องแผนการปฏิรูประบบราชการของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ข้างต้น เป็นการส่งสัญญาณของการเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการแผ่นดินครั้งใหญ่ ซึ่งในช่วงเวลาเดียวกันนั้น คนใกล้ชิดของพ.ต.ท.ทักษิณ ก็ได้รับสารแห่งการปฏิรูประบบราชการ มาถ่ายทอด อธิบายที่ไปที่ไปของแนวคิดการปฏิรูประบบราชการ อย่างละเอียดและเข้มข้น อีกทางหนึ่ง

ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เลขาธิการนายกรัฐมนตรี ในรัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้สะท้อนแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการปฏิรูประบบราชการ ผ่านบทความเรื่อง “คณะรัฐมนตรีกับการบริหารราชการแบบใหม่” (โพสต์ทูเดย์, 10 พฤศจิกายน 2546) ความว่า

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 มาจนเมื่อไม่นานมานี้ อำนาจการเมืองกับอำนาจรัฐในประเทศไทยอาจไม่ใช่สิ่งเดียวกันดังเช่นประเทศประชาธิปไตยตะวันตกทั้งหลาย ด้วยเหตุว่าผู้มีอำนาจรัฐที่แท้จริงในอดีตคือ ข้าราชการ ทหาร และพลเรือน มักขึ้นมายึดอำนาจการเมืองไปจากนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง ประเทศไทยจึงมีการรัฐประหารทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จถึง 16 ครั้ง ทุกครั้งจะมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญอันเป็นกติกายบริหารบ้านเมือง และจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่เพื่อเอื้อให้ข้าราชการซึ่งเป็นผู้มีอำนาจรัฐ สามารถใช้อำนาจการเมืองได้จนกว่าสังคมจะเรียกร้องให้มีการเลือกตั้ง เมื่อนั้นแหละพรรคการเมือง และนักการเมืองผู้ได้รับเลือกตั้ง จึงจะเป็นผู้ใช้อำนาจการเมืองไป จนกระทั่งข้าราชการผู้มีอำนาจรัฐจะขึ้นมารัฐประหารอีกครั้งหนึ่ง เป็นวงจรวัฏจักรซ้ำๆ กัน ไปดังนี้ จนมีผู้เรียกว่า “วงจรอุบาทว์” หรือ *Vicious Circle* อันเป็นผลทำให้ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมากที่สุดในโลกถึง 16 ฉบับ

รัฐบาลเองก็หาเสถียรภาพและความมั่นคงมิได้ ดังจะเห็นได้ว่าเรามีนายกรัฐมนตรีถึง 23 คน มีรัฐบาล 54 ชุด อายุเฉลี่ยของรัฐบาลไทยในอดีตยืนยาวเพียงไม่เกิน 1 ปี

2 เดือนต่อรัฐบาล จึงเป็นเหตุให้สยามประเทศที่เคยยิ่งใหญ่เกรียงไกร เป็นหนึ่งในผู้นำเอเชียเบื้องบูรพาทิศมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจวบจนรัฐสมัยพระพุทธเจ้าหลวง ต้องเสียโอกาสความเป็นผู้นำไปนับเป็นความเสียหายที่ไม่มีใครสามารถคำนวณได้

ความไร้เสถียรภาพของรัฐบาล และการขาดภาวะผู้นำของนายกรัฐมนตรีในอดีตทำให้ปัญหาของบ้านเมืองที่สั่งสมมานาน เช่น ปัญหาความยากจนของคนไทยส่วนใหญ่ ปัญหาพืชผลราคาตกต่ำ ต่างสั่งสม หมักหมม ไม่สามารถแก้ไขได้ เหตุเพราะขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบาย ซึ่งเปลี่ยนไปทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนผู้นำและรัฐบาล สิ่งริเริ่มเมื่อ 30 ปีก่อนโน้น เช่น สนามบินหนองงูเห่า ก็เพิ่งมาดำเนินการจริงจังเมื่อเร็วๆ นี้ จนเกือบสายเกินไป

ปัญหาดังกล่าวนี้อันเริ่มบรรเทาเบาบางและคงจะหมดไปเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันในปี 2540 และมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปในเดือนกุมภาพันธ์ 2544

นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทยในระบอบประชาธิปไตยที่พรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้บริหารบ้านเมืองด้วยเสียงข้างมากเกินครึ่งในสภาผู้แทนราษฎร ภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี

และนับเป็นครั้งแรกอีกเช่นเดียวกันที่นายกรัฐมนตรีและรัฐบาลได้รับอาณัติที่ชัดเจนมาจากประชาชนในการดำเนินนโยบายต่างๆ ตามที่ได้แถลงไว้ในการทำเสียงเลือกตั้ง

นี่คือจุดเริ่มต้นแห่งการเปลี่ยนแปลงที่อำนาจการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้ง มีความชอบธรรมที่จะใช้อำนาจรัฐของระบบราชการได้โดยเต็มภาคภูมิ เพราะเสียงแห่งอาณัติที่ได้จากประชาชนจากการเลือกตั้งดังเกินกว่าที่ใครจะขัดขืนได้

ความมั่นคงและเสถียรภาพของรัฐบาล และภาวะความเป็นผู้นำของนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างไม่เคยมีมาก่อน

อาณัติที่ได้รับจากประชาชนถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติทันทีที่รัฐบาลเข้ารับหน้าที่ ภายใต้ยุทธศาสตร์ใหม่ที่ถูกเรียกว่า “ยุทธศาสตร์คู่ขนาน” ได้แก่ การให้ความสำคัญสำคัญกับทั้ง “ยุทธศาสตร์โลกาภิวัตน์พัฒนา” ที่นำพาประเทศให้แข่งขันได้เต็มที่ในเวทีโลก และ “ยุทธศาสตร์ประชาท้องถิ่นไทยพัฒนา” ที่มุ่งแก้ปัญหาความยากจนและความด้อยโอกาสของคนไทยส่วนใหญ่ที่ไล่กวัดโลกาภิวัตน์ไม่ทัน

นี่คือความเปลี่ยนแปลงที่ทำทลายให้โลกทั้งโลกจับตามอง ความเปลี่ยนแปลงในยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการบริหารราชการแผ่นดินแบบพลิกคิน พลิกฟ้า อันเป็นที่มาของการปฏิรูประบบราชการขนานใหญ่ ให้บริหารเชิงยุทธศาสตร์

มีการปฏิรูปโครงสร้างระบบราชการที่ยืนยาวมากกว่า 100 ปี ให้มีเจ้าภาพผู้รับผิดชอบภารกิจภายใต้อาณัติที่ชัดเจนขึ้น จาก 14 กระทรวง เป็น 20 กระทรวง ในแต่ละกระทรวงมีกลุ่มภารกิจที่ชัดเจน

มีการบริหารแบบบูรณาการทั้งระดับจังหวัดและในต่างประเทศ ที่เรียกว่า ผู้ว่าฯ CEO และทูต CEO เพื่อให้ผู้รับผิดชอบแก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่แบบเบ็ดเสร็จ มีการปฏิรูประบบงบประมาณเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ใหม่ ภายใต้ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน และระบบสารสนเทศทางการเงินและงบประมาณ (GFMS) รวมทั้งมีการแต่งตั้งผู้บริหารการเงิน (CFO) ขึ้นช่วยผู้ว่าฯ CEO ด้วย มีการปฏิรูปวิธีการทำงาน โดยการตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี กำหนดให้มีการทำข้อตกลงการบริหารทุกระดับ รวมทั้งการตอบสนองความต้องการของประชาชน เช่น การลดขั้นตอน การเลิกกฎหมายที่ไม่จำเป็นอันเป็นการบริการแบบ *outside in*

นายกรัฐมนตรีที่เป็นครูสอนการเปลี่ยนแปลง ได้ลงมือปฏิบัติสิ่งที่สอนเป็นตัวอย่าง โดยเฉพาะค่านิยมใหม่ที่ว่า ยิ่งมอบอำนาจยิ่งมีอำนาจ การละประโยชน์ส่วนองค์กร เพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าของประเทศในภาพรวม การเอาประชาชนเป็นศูนย์กลางโดยมีคาถากำกับว่า “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ให้สร้างโอกาส”

สิ่งเหล่านี้ ทำให้ระบบราชการและข้าราชการต้องปรับเปลี่ยนตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีในฐานะฝ่ายเลขานุการของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี ก็ต้องปฏิรูประบบการทำงานขนานใหญ่อย่างไม่เคยมีมาก่อน เพื่อเป็นแบบอย่างของส่วนราชการทั่วไป

กว่า 70 ปี นับแต่วันสถาปนากรมเลขาธิการคณะกรรมาธิการราษฎรขึ้น และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี การประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติเดียว คือ พิจารณาเรื่องที่กระทรวงต่างๆ เสนอเรื่องเข้ามาตามอำนาจหน้าที่แต่ละกระทรวง

ตั้งแต่ พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเข้าบริหารประเทศ ก็ได้เพิ่มมติใหม่อย่างน้อย 3 มติ เข้าสู่การบริหารของคณะรัฐมนตรี คือ

1. การพิจารณาเรื่องแบบบูรณาการ โดยการกำหนดเป็นวาระสำคัญของชาติหรือรัฐบาล ที่เรียกว่า Agenda Base ซึ่งระดมสรรพกำลังจากอำนาจรัฐของส่วนราชการ ละทิ้งคติต่างคนต่างทำ ตัวใครตัวมัน อันเป็นธรรมเนียมดั้งเดิมของระบบบริหารแบบเก่า

2. การให้ความสำคัญกับพื้นที่ทั่วประเทศที่เรียกว่า Area Base โดยการมอบอำนาจให้รองนายกรัฐมนตรี 7 คน ลงไปกำกับดูแล แก้ปัญหาและพัฒนาพื้นที่ทุกตารางนิ้วในประเทศไทย

3. การเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางการบริหาร ดังนั้น เพื่อตอบสนองภาวะผู้นำการบริหารแนวใหม่ของนายกรัฐมนตรีที่เน้นความฉับไว รวดเร็ว สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจึงปรับยุทธวิธีในการบริหารการประชุมคณะรัฐมนตรีเสียใหม่

นับแต่นั้นต่อไป นอกจากคณะรัฐมนตรีจะพิจารณาเรื่องที่กระทรวงต่างๆ เสนอเข้ามาตามอำนาจหน้าที่เรียกว่า *Functional Base* แล้ว ในวันอังคารสุดท้ายของเดือน สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะจัดการประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาวาระสำคัญของชาติหรือของรัฐบาล หรือ *Agenda Base* และวาระของพื้นที่ หรือ *Area Base* เพื่อให้คณะรัฐมนตรีมีเวลาเต็มที่ในการแก้ปัญหาแบบบูรณาการ อาทิ ในวันที่ 14 ตุลาคม ที่ผ่านมาก็มีการพิจารณาวาระเรื่องการประชุม APEC เพียงวาระเดียว และในเดือนพฤศจิกายน วันที่ 25 คณะรัฐมนตรีก็จะประชุมพิจารณาเรื่องแผนพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีของชาติ ส่วนในวันที่ 29 พฤศจิกายน พิจารณาเรื่องการบริหารราชการแบบใหม่ เรื่องแผนยุทธศาสตร์ 4 กระทรวง ที่เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี ส่วนในวันที่ 30 ธันวาคม ก็จะพิจารณาเรื่อง *Call Center* แบบบูรณาการ

ยิ่งกว่านั้น นายกรัฐมนตรีปรารถนาว่า อยากให้คณะรัฐมนตรีให้ความสำคัญกับประเทศไทยทั่วประเทศ จึงให้จัดประชุมคณะรัฐมนตรีในภูมิภาคเดือนละครั้ง โดยเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 เป็นต้นไป ในครั้งแรกคณะรัฐมนตรีจะไปประชุมที่ จ.กาญจนบุรี และจะพิจารณาวาระสำคัญคือการแก้ปัญหาความยากจน และการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน... นับแต่นั้นต่อไป กรุงเทพฯ จะมีใช้ประเทศไทยอีกแล้ว

ความรวดเร็วและความถูกต้องสมบูรณ์ก็เป็นหัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งของการบริหารแบบใหม่ เพราะโลกในปัจจุบันเน้น *Economy of Speed* การบริหารของคณะรัฐมนตรี ก็ต้องรวดเร็วและถูกต้อง

ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งผู้ประสานงานคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา *CPLO [Cabinet and Parliamentary Liaison Officer]* ขึ้นในทุกกระทรวงและหน่วยงานกลางเพื่อประสานงาน โดยเน้นความรวดเร็วและสมบูรณ์ของเรื่องที่เสนอให้คณะรัฐมนตรีและสภาพิจารณา

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการประชุมคณะรัฐมนตรี ก็จะทำให้การพิจารณาเรื่องรวดเร็วสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพขึ้น ดังนั้น ตั้งแต่เดือนตุลาคมเป็นต้นไป การประชุมคณะรัฐมนตรีก็จะเป็นแบบลดเอกสาร และตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2547 ก็จะขยายไปลดเอกสารในการประชุมคณะกรรมการกลั่นกรองทั้ง 7 คณะด้วย ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดเวลาและงบประมาณไปได้มา ในขั้นต่อไปนี้อาจจะใช้ระบบส่งเอกสารวาระทางระบบ Intranet แบบ Stand Alone ที่บางประเทศใช้อยู่ เช่น ออสเตรเลีย

นอกจากนั้น การชี้แจงต่อคณะรัฐมนตรีที่ไม่ใช่เรื่องลับมาก ผู้แทนส่วนราชการก็สามารถชี้แจงผ่านระบบ V.D.O. Conference มายังห้องประชุมคณะรัฐมนตรีได้ อันเป็นการประหยัดเวลาและทรัพยากรไปได้อีกมาก

ในท้ายสุด ต่อแต่นี้ไป ราชกิจจานุเบกษาอันเป็นที่ประกาศใช้กฎหมายและเรื่องสำคัญของแผ่นดินก็จะเปลี่ยนเป็นราชกิจจานุเบกษาอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะทำให้การประกาศกฎหมายรวดเร็วขึ้น ทั้งยังทำให้ประชาชนเข้าถึงกฎหมายได้เร็วขึ้น สะดวกขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เคยมีมาก่อน เป็นความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือการตอบสนองการบริหารแบบใหม่ของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี เพื่อนำพารัฐนาวาไทยให้สามารถแข่งขันได้อย่างเต็มที่ในเวทีโลก และเพื่อให้การแก้ปัญหาของประชาชนมีประสิทธิภาพผลเต็มที่

นับแต่บัดนี้ต่อไป เรา บรรดาข้าราชการและส่วนราชการทั้งหลาย ต้องสำนึกว่า อำนาจรัฐจะแนบสนิทเป็นทองแผ่นเดียวกันกับอำนาจทางการเมือง ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีที่รับอาณัติโดยตรงมาจากประชาชนเป็นผู้นำ

เมื่ออำนาจการเมืองที่มาจากประชาชนผนึกรวมเป็นหนึ่งกับอำนาจรัฐของระบบราชการอย่างแท้จริง การบริหารบ้านเมืองก็จะเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน อย่างแท้จริง.

ผู้วิจัย มีความเห็นว่า จากบริบทข้างต้น สามารถวิเคราะห์ตามแนวคิดเศรษฐกิจการเมือง ตามกรอบแนวทางในการวิจัย เนื่องจากตัวพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เองนั้นก็มีความสัมพันธ์กับ โครงสร้างทางการเมือง และกลุ่มทุน อีกทั้งความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ทับซ้อนนี้นำมาสู่การใช้ กลยุทธ์การสื่อสารบนพื้นที่สาธารณะ ผ่านกระบวนการปฏิรูปราชการในด้านการผลักดัน ร่างกฎหมายปฏิรูประบบราชการ 2 ฉบับ และการผลักดันให้เกิดผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (ผู้ว่าฯ CEO) ตามรายละเอียดดังนี้

4.4 ผลักดันร่างกฎหมายปฏิรูประบบราชการ

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เดินหน้าวาระการปฏิรูประบบราชการ ด้วยการ แต่งตั้งให้นายปลอด อติเรกสาร รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธานคณะกรรมการปฏิรูประบบ ราชการ โดยมอบหมายให้ทำการสรุปโครงสร้างกระทรวงใหม่ และปรับเปลี่ยนจัดระเบียบ หน่วยงานระดับย่อยในกระทรวงใหม่ที่จัดตั้งขึ้น รวมถึงแนวทางการบริหารบุคคล การปรับปรุง พิจารณาระบบงบประมาณ เงินเดือนค่าตอบแทน การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และการแก้ไข กฎหมาย กฎระเบียบ เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณปี 2546 ซึ่งจะทำให้การปรับโครงสร้าง ระบบราชการทั้งหมดมีผลบังคับใช้ในเดือนตุลาคม 2545

ทั้งนี้ ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2545 มีมติเห็นชอบ ร่างกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ 2 ฉบับตามที่คณะกรรมการฯ ที่มีนายปลอด ได้ นำเสนอ คือ ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่) พ.ศ. ... และ ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ... โดยระบุให้การบริหารราชการแผ่นดิน ใหม่ มี 20 กระทรวง เพิ่มจากเดิมที่มี 14 กระทรวง (ประชาชาติธุรกิจ, 14 มีนาคม 2545)

อย่างไรก็ตาม มีการวิพากษ์วิจารณ์จากนักวิชาการหลายคนในช่วงเวลานั้นว่า การปฏิรูป ระบบราชการของพ.ต.ท.ทักษิณ เป็นไปอย่างเร่งรีบ ขาดความรอบคอบ จนอาจก่อให้เกิดปัญหา และสับสนของข้าราชการในทางปฏิบัติ และทำให้ระบบราชการเสียหายทั้งระบบในที่สุด

จากเสียงวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว พ.ต.ท.ทักษิณ ได้ออกมาตอบโต้นักวิชาการที่ วิพากษ์วิจารณ์การผลักดันปฏิรูประบบราชการของรัฐบาลว่า เป็นการวิจารณ์อย่างไม่รู้จริง พร้อมทั้ง ยืนยันว่า ทุกอย่างผ่านการประชุมหารือทุกฝ่ายเพื่อแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ และเป็นขั้นเป็นตอน

อีกทั้งย้ำว่า เรื่องนี้เป็นวาระแห่งชาติที่ทุกฝ่ายต้องหันมาให้ความร่วมมือช่วยกันเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่

“ถ้าเอานักกฎหมายมาวิจารณ์นักบริหาร มันเป็นคนละเรื่องกัน และการแก้กฎหมายก็ใช้นักบริหารชั้นครูของคนวิจารณ์ เช่น ท่านมีชัย (อุชูพันธ์) อาจารย์บรรศักดิ์ (อุวรรณ โณ) อาจารย์วิษณุ (เครื่องาม) มานั่งดูกฎหมาย เพราะฉะนั้นที่ทำ ไม่ได้ นั่งเทียนเขียน ดังนั้น อย่างนั่งเทียนค่า” พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวตอบ ได้ผู้วิจารณ์ (กรุงเทพธุรกิจ, 13 กุมภาพันธ์ 2545)

ส่วนที่ถูกวิจารณ์ว่าการทำงานใช้เวลาเพียง 7 เดือนอาจไม่รอบคอบ พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวว่า ความจริงแล้วเรื่องพวกนี้เป็นการจัดตั้งที่กระจัดกระจายไม่เป็นหมวดหมู่ ให้เข้าหากันแล้วทำทั้งหมดเพื่อผลประโยชน์ของการบริหาร ประชาชนและการประหยัดงบประมาณในระยะยาว ถ้าไม่จัดอย่างนี้ การบริหารงานจะกระจัดกระจายไปคนละทาง ซึ่งขั้นต้นคือการเอาสิ่งที่เหมาะสมมารวมกันแล้วก็ทำครั้งต่อไปอีก เราต้องทำทีละขั้น ขอให้มองในเรื่องของการบริหาร (กรุงเทพธุรกิจ, 13 กุมภาพันธ์ 2545)

การให้สัมภาษณ์อย่างดุเดือดของพ.ต.ท.ทักษิณ ส่งผลให้ ศ.ดร.สุรพล นิติไกรพจน์ คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นผู้หนึ่งในกลุ่มคัดค้านที่พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวพาดพิง ได้ออกมาตอบโต้กลับเช่นกัน

ศ.ดร.สุรพล กล่าวว่า ตนเป็นกรรมการปฏิรูประบบราชการมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และเป็นต่อมาในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย จนถึงรัฐบาลนี้ ก็เป็นอนุกรรมการจัดทำแผนและประเมินประสิทธิภาพการปฏิรูปราชการ และ พ.ต.ท.ทักษิณ ก็ตั้งเป็นกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อพัฒนาประเทศ ถึงได้มีข้อมูลและติดตามเรื่องนี้มาโดยตลอด

“ที่วิเคราะห์ว่าเอกสารแผนการปฏิรูปที่ทำเสนอเมื่อปลายเดือนมกราคมเป็นเอกสารตัดต่อ ตัดความคิดของการปฏิรูปเดิมของ 2 รัฐบาลที่แล้วมา 4-5 หน้า ต่อด้วยข้อเสนอแนวทางของ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช อีก 3 หน้า แล้วก็เอาแนวคิดของสำนักงานข้าราชการพลเรือน(ก.พ.) เรื่องการบริหารจัดการสาธารณะสมัยใหม่ (New Public Management) มาไว้อีกหน่อยหนึ่ง แต่พอสรุปตอนท้ายกลับกลายเป็น

20 กระทรวง 61 ทบวง โดยไม่ได้สัมพันธ์กับอะไรที่เขียนมาก่อนหน้านั้นเลย จะอธิบายจากตอนไหนที่ตัดมาก็ไม่ได้ทั้งนั้น ผมว่าถ้าลองจับมานั่งคุยกันจริงๆ เรื่องเนื้อหาของการปฏิรูปนี้ คนฟังก็น่าจะเห็นได้ว่าใครกันแน่ที่นั่งเทียนพูด”
 ศ.ดร.สุรพล กล่าว (มติชน, 14 กุมภาพันธ์ 2545)

ต่อมา เมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2545 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกล่าวเปิดสัมมนาทางวิชาการประจำปี 2545 หัวข้อ “การปฏิรูประบบราชการ” ที่ห้องประชุมเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยมีนักศึกษาคณะรัฐประศาสนศาสตร์และศิษย์เก่าเข้าร่วมรับฟังราว 1,000 คน ว่า บางคนวิพากษ์วิจารณ์การปฏิรูปราชการของรัฐบาลเหมือนกับคนทำโง่เง่าเต่าตุ่น เรื่องนี้เป็นธรรมดาที่พูดง่ายกว่าทำ เพราะการมีขั้นตอนที่หลากหลายแต่ไม่ได้ทำพร้อมกัน และถ้าทำข้ามขั้นตอนก็มีปัญหา

นายกฯ กล่าวว่า เหตุที่ต้องปฏิรูประบบราชการ เนื่องจากขณะนี้ประเทศไทยมีหนี้สูง การบริหารงานที่ไม่มีใครเป็นเจ้าภาพในทุกระดับ และมีปัญหางบประมาณที่ต่างคนต่างใช้ ขอเพียงให้ถูกกฎหมาย สิ้นเดือนสิงหาคมแต่ละปี ผู้บังคับบัญชา ก็บอกว่าใช้ให้หมด เดือนสุดท้ายจึงสุรุ่ยสุร่ายเต็มที่ ผลสุดท้ายทุกบาทที่ใส่ตอนท้ายคือหนี้

“มีวิจัยชัดเจนว่าการบริหารเศรษฐกิจยุคปัจจุบันของโลกคือ ทุนนิยม คนที่แข็งแรงเท่านั้นถึงจะอยู่รอด ใครไม่แข็งแรงก็โดนกิน แข็งแรงกว่าก็กินคนอื่น ลักษณะปลาใหญ่กินปลาเล็ก ทุกประเทศต้องสำรวจตัวเอง แต่ถ้าเรามากินกันเอง ความแข็งแรงก็ไม่มี หัวใจของทุนนิยมคือความรู้สึกลัทธิชาตินิยม แต่ไม่ใช่ลัทธิชาติ สิ่งที่ทำลายทุนนิยมคือ อัดตา เอาตัวเองเป็นที่ตั้งนั่นคือปัญหาคนไทย ดังนั้นต้องช่วยกันดำเนินอย่างสร้างสรรค์ อย่าเอาสมองซีกทำลายมาทำงาน อย่างนิทาน โคนันทวิสาร์ ถ้ามีใครบอกให้รัฐบาลลากเกวียน 100 เล่ม แค่บอกก็ลากตายแล้ว แต่มัวแต่ตำหนิกัน ดังนั้นการจัดระบบราชการคือการจัดบ้านใหม่ ประเทศไทยต้องปฏิรูประบบเศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และระบบราชการ” พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าว (มติชน, 17 มีนาคม 2545)

นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า มีคนสับสนว่าการปฏิรูปราชการไม่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทั้งที่เป็นคนละเรื่องกัน โดยได้กระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ส่วนภูมิภาค

ซึ่งเป็นหัวใจของระบบราชการ เพราะอยากเห็นเจ้าภาพบริการประชาชนทั้งแนวตั้งและแนวนอน โดยแต่ละจังหวัดมียุทธศาสตร์ของตัวเอง แต่มองยุทธศาสตร์รวมของประเทศ

“ที่ต้องเริ่มทำปีแรกของรัฐบาลเพราะจะได้รับความร่วมมือ หากไปเริ่มปีสุดท้ายจะมีการต่อต้าน เพราะไม่แน่ใจว่ารัฐบาลนี้จะได้กลับมาอีก แต่กรณีถ้ารัฐบาลได้รับการเลือกตั้งกลับมาจะทำดีขึ้นไปอีก

“ระบบราชการใหม่จะส่งเสริมให้ข้าราชการเป็น Knowledge Worker (คนทำงานอย่างมีมันสมอง) ไม่ใช่เสมียนตั้งแต่ซี 4-ซี 10 และมีเรื่องพิจารณาตั้งแต่ซี 4 ถึงรัฐมนตรี แต่ต้องปรับกระบวนการบริหาร ไม่ใช่ ตื่นขึ้นมาวันทำงานแล้วถามว่าเมื่อไหร่จะถึงวันเสาร์ เพราะไม่มีความสนุกกับการทำงาน บางคนจบคือออกเตอร์เป็นซี 4 หรือ 5 แต่รับคำสั่งเจ้านายที่ไม่รู้เรื่องรูราว ถ้าเป็นอย่างนี้คนเก่งหนีกันหมด ดังนั้น ถ้าระบบราชการไม่รองรับคนดีคนฉลาดจะอยู่ไม่ได้ แล้วราชการไทยจะอ่อนแอ ผลสุดท้ายจะพังทั่วประเทศ เพราะไม่ใช่เงินเดือนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีความท้าทายความสามารถ อย่างผมเงินเดือน 95,000บาท ที่เข้ามาทำงานนี้ไม่ใช่เพราะเงินเดือน แต่เข้ามาเพราะท้าทายที่จะได้ทำงานแก้ปัญหาคนยากจน เพราะการมายืนในสภาให้เขาค่าตลอดคนนั้นไม่สนุก รวมทั้งระบบราชการต้องมีการถ่วงดุล ไม่ใช่ระบบดิงชา” (มติชน, 17 มีนาคม 2545)

ในเวลาต่อมา คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติ(พ.ร.บ.) ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... และร่างพ.ร.บ. ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ... ตามที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอ โดยจะนำเสนอสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาให้ความเห็นชอบต่อไป (กรุงเทพธุรกิจ, 3 เมษายน 2545)

จนเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2545 ได้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการทั้ง 2 ฉบับดังกล่าว ซึ่งเสนอโดยคณะรัฐมนตรี และถูกเลื่อนขึ้นมาเป็นวาระด่วน โดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้เสนอหลักการและเหตุผลว่า

เขาถือว่าเรื่องนี้เป็นวาระแห่งชาติ และอยากให้มันเป็นผลงานของสภาผู้แทนราษฎร และที่จำเป็นต้องเร่งรัดพิจารณา เนื่องจากร่างการปฏิรูประบบราชการได้มีการพิจารณาต่อจากรัฐบาลที่แล้ว อีกทั้งยังประเพณีปฏิบัติของระบบราชการ คือวันที่ 1 ต.ค. ของทุกปี วันนี้เราต้องเริ่มต้นทำ และขอเวลาในการปรับปรุงขึ้นไป เพราะการจะปฏิรูปพร้อมกันจากชั้น 1 ไปถึงชั้น 5 คงไม่ได้ เนื่องจากความเข้าใจของคนมีต่างกัน ดังนั้นจึงขอให้ถือว่าวันนี้จะเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ผลงานของคนใดคนหนึ่ง แต่อยากให้เรื่องนี้เป็นวาระแห่งชาติที่ต้องช่วยกัน

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวต่อว่า ปัญหาของระบบราชการที่สำคัญมีอยู่ 3 อย่าง คือประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบและการทุจริตคอร์รัปชัน ถือเป็นเรื่องที่มีความสอดคล้องกับวิวัฒนาการของระบบราชการไทย ถือเป็นปัญหาที่จะต้องมีการแก้ไข จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเสนอกฎหมาย 2 ฉบับ การทำงานของระบบราชการที่ผ่านมา ขาดประสิทธิภาพ ขาดความเข้าใจ ขาดเป้าหมาย ขาดทิศทาง อำนาจหน้าที่ต่างๆ มันกว้างเกินไปจนเกิดความซ้ำซ้อน ทำให้ขาดการประสานงานหรือที่เรียกว่า บูรณาการ อีกทั้งข้าราชการขาดความตั้งใจในการทำงาน เนื่องจากมองว่างานราชการเป็นงานที่มั่นคง และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง เป็นระบบที่ขาดการตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่จะปรับปรุงระบบราชการ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้มีการบริหารราชการแนวทางใหม่ มีการกำหนดนโยบายเป้าหมายและแผนการปฏิบัติงานเพื่อสามารถประเมินในแต่ละระดับได้อย่างชัดเจน มีรูปแบบการบริหารใหม่ โดยกระทรวงสามารถแยกส่วนราชการ จัดตั้งเป็นหน่วยงานตามภาระหน้าที่ทำให้เกิดความคล่องตัว กำหนดให้มีกลุ่มภารกิจของส่วนราชการต่างๆ ที่มีงานสัมพันธ์กัน สามารถกำหนดเป้าหมายร่วมกันได้ มีผู้รับผิดชอบกำกับ การบริหารงานลดความซ้ำซ้อน เพื่อลดขั้นตอนในการปฏิบัติ (ผู้จัดการรายวัน, 11 เมษายน 2545)

จากนั้น นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ส.ส.ระบบบัญชีรายชื่อ และรองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ อภิปรายว่า ที่นายกรัฐมนตรีพูดว่าการปฏิรูประบบราชการเป็นวาระแห่งชาติ โดยขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย แต่ทำทีและท่วงทำนองของผู้ที่ไม่ได้ประกาศเลยว่าเรื่องนี้เป็นวาระแห่งชาติ ที่บอกว่าเป็นวาระแห่งชาติเพราะต้องการไม่ให้คนอื่นได้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง แต่เรื่องวาระแห่งชาติเป็นเรื่องที่ทุกคนทั้งประเทศจะต้องช่วยกันทำให้ลุล่วง ไม่ใช่เกิดจากความผันผวนจากการเมืองที่จะเกิดขึ้น

การปฏิรูประบบราชการได้มีการจัดเวิร์กชอปหลายครั้ง โดยเชิญนักวิชาการต่างๆ เข้าร่วมประชุม แต่ทุกครั้งที่มีการทำเวิร์กชอป ประเด็นของการปฏิรูประบบราชการก็จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ แต่เมื่อร่างกฎหมายออกมา เนื้อหากลับไม่เหมือนที่เคยทำเวิร์กชอปเอาไว้ แต่เกิดจากความคิดเห็นของฝ่ายรัฐบาล แนวทางเช่นนี้คงพูดไม่เต็มปากว่าเป็นวาระแห่งชาติได้

“กฎหมายที่ออกมามันผิดเพี้ยนไปจากหลักการเพราะความไม่รู้ ความไม่เข้าใจ บวกกับความไม่กล้าเนื่องจากมีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่ ทำให้กฎหมายฉบับนี้ไม่สอดคล้องและเอื้ออำนวยต่อการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ ตรงข้ามกับแนวคิดและคำแนะนำของนายกฯ ที่ต้องการให้การปฏิรูประบบราชการเล็กกลงและคล่องตัว” นายอภิสิทธิ์ กล่าว (ผู้จัดการรายวัน, 11 เมษายน 2545)

นายอภิสิทธิ์ กล่าวต่อว่า แนวทางของ ก.พ. (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน) เดิมนั้นต้องการที่จะยกเลิกกรม และเปลี่ยนมาเป็นกลุ่มภารกิจโดยจะใช้คำว่าสำนัก มาแทน ซึ่งมีประมาณ 60 สำนัก โดยลดกรมออกไป 120 กรม แต่เมื่อเรื่องนี้ไปถึงมีองนายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบ กลับไม่กล้าที่จะดำเนินการ มีการประนีประนอมให้เปลี่ยนเป็น 60 ทบวง บวกกับอีก 60 กรม ซึ่งเท่ากับ 120 กรมเดิม เท่ากับเป็นการย้อนกลับมาระบบเดิม การทำเช่นนี้ทำให้สายบังคับบัญชายาวขึ้น เข้าใจว่าการสลายกรมอาจจะยาก ว่าตรงไหนจะสลายได้บ้าง เพื่อลดจำนวนลง และการลดขนาดก็จะทำให้เสียโอกาสในการรวบรวมอำนาจเข้าสู่ฝ่ายบริหาร

รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ กล่าวว่ากฎหมายฉบับนี้ พยายามเลี้ยงรัฐธรรมนูญ ที่ต้องการให้การกระจายอำนาจและปฏิรูประบบราชการ นอกจากรัฐบาลจะไม่กล้าผูกมัดตัวเองว่า จะไม่มีการเพิ่มอัตราการผลิตกำลังพลในอนาคตแล้ว แต่มีการแอบแฝงในร่างกฎหมายให้สามารถเพิ่มขยายกระทรวงหรือระดับกรมได้ในอนาคต ถือว่ารัฐบาลกำลังแอบลิดรอนอำนาจสภานิติบัญญัติ เพื่อนำไปใช้ในการกระทำความผิดกล่าว ตรงนี้มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นกฎหมายปฏิวัติ หรือกฎหมายเผด็จการหรือไม่ ดังนั้นที่ประชุมไม่ควรจะพลั้งเผลอ เดี่ยวจะเรียกได้ว่า เป็นการเลี้ยงกฎหมายแบบศรีธนญชัย

นายอภิสิทธิ์ กล่าวว่า คิดว่าวันนี้รัฐบาลต้องตอบสภาให้ได้ ว่ามีการรวบรวมอำนาจเกิดขึ้นหรือไม่ ไม่เช่นนั้นจะเป็นการบริหารระบบราชการแบบฮิตเลอร์ นอกจากนี้แนวคิดนี้ต้องพิจารณาให้รอบคอบ เพราะนอกเหนือจากมีการเพิ่มกระทรวง ทบวงแล้วยังเป็นการสร้างสำนัก

คณะกรรมการพัฒนาและจัดระเบียบราชการ (กพร.) ให้เข้มแข็งด้วย อย่าให้พูดได้ว่ามีการเตรียมเงินไว้ 1,000 กว่าล้านบาท และหวังว่าคงไม่เกินไปตามข้อกล่าวหาที่ว่ามีการเตรียมบริษัทไว้รอแล้วสำหรับตอบสนองสำนัก กพร. พร้อมทั้งสร้างองค์กรถาวรให้เป็นเหมือน ก.พ.2 ซึ่งหากไม่มีการแก้กฎหมายไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน เพราะรัฐบาลรีบร้อนเสนอกฎหมาย จนลืมแก้ไขบริหารราชการฝ่ายพลเรือนมาตรา 8 (3) ซึ่งจะก่อให้เกิดความโกลาหลขึ้นภายหลังได้ และเหตุใดในส่วนผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คน ที่ร่างกฎหมายระบุว่า ให้ฝ่ายบริหารเป็นผู้กำหนดรายละเอียด เช่น คุณสมบัติ ค่าตอบแทนต่างๆ ในร่างกฤษฎีกา ทั้งที่ควรจะให้สภาเป็นผู้กำหนด ทำให้ระบบราชการเข้าไปอยู่ภายใต้การแทรกแซงของฝ่ายการเมือง และเกิดการลุแก่อำนาจ นึกว่าปกครองในระบบอบประธานาธิบดี ความรีบร้อนและไม่รอบคอบอาจจะสร้างปัญหาต่อไปในอนาคตได้

นายวิจิตร ศรีสะอ้าน ส.ส.ระบบบัญชีรายชื่อพรรคประชาธิปัตย์ กล่าวว่าหากสภาผ่านร่างกฎหมายฉบับนี้ จะมีปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระบบราชการในระยะยาว โดยเฉพาะโครงสร้างที่จะเพิ่มความขัดแย้งระหว่างข้าราชการมากขึ้น เนื่องจากมีการกำหนดให้กรมบางส่วนขึ้นตรงกับรัฐมนตรี และมีทั้งกำหนดให้มีรองปลัดกระทรวงขึ้น 2 ประเภท คือ ฝ่ายรับผิดชอบกลุ่มภารกิจที่ขึ้นตรงกับรัฐมนตรี และรองปลัดเดิมที่มีอยู่ ซึ่งตรงนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรองปลัดมากขึ้น จะเป็นโอกาสให้เกิดการแทรกแซงการทำงานของฝ่ายการเมืองมากขึ้น และนำไปสู่การโยกย้ายข้าราชการจากส่วนอื่นๆ ด้วย

“ระบบข้าราชการกำลังเพี้ยน เพราะเดิมฝ่ายการเมืองคือฝ่ายออกนโยบาย ขณะที่ฝ่ายประจำมีหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติ กลับมีการเขียนใหม่ให้ปลัดมีหน้าที่เสนอนโยบาย ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วเป็นไปได้ รวมถึงการกำหนดหน้าที่ของ กพร. ควรจะมีหน้าที่ในเชิงพัฒนา แต่กลับกำหนดให้เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจปฏิบัติมากมายและมีหลายเรื่องที่ไม่ควรจะกำหนดไว้ เช่น เป็นที่ปรึกษาของหน่วยงานอื่นของรัฐที่ไม่ได้อยู่ในฝ่ายกำกับของฝ่ายบริหาร” นายวิจิตร กล่าว (ผู้จัดการรายวัน, 11 เมษายน 2545)

นายลิขิต ชีระเวคิน ส.ส.บัญชีรายชื่อพรรคไทยรักไทย กล่าวว่า การปฏิรูประบบราชการถือเป็นงานใหญ่ หากมีการกระจายอำนาจฝ่ายการเมืองต้องมีความเข้มแข็ง ซึ่งเขาเห็นว่าการที่รัฐบาลกำหนดให้มีซีอีโอ ถ้าจะให้สายบังคับบัญชาที่มีความสอดคล้องกับกฎหมายฉบับนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดควรขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี หรือสำนักนายกรัฐมนตรีหรือไม่ นอกจากนี้

การปฏิรูประบบราชการควรคำนึงถึง 3 หน่วยงานหลักคือ ก.พ. สภาพัฒน์ และสำนักงานประมาณด้วย แต่ขณะนี้รัฐบาลร่างกฎหมายให้ความสำคัญของกรมมากเกินไป

นายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย ส.ส.บัญชีรายชื่อพรรคประชาธิปัตย์ อภิปรายว่า ฝ่ายค้านไม่ต้องการยกมือสนับสนุนร่างกฎหมาย เพราะไม่ต้องการสนองความประสงค์ของรัฐบาลที่จะใช้อำนาจเข้าไปควบคุมประเทศอย่างเบ็ดเสร็จ และการออกกฎหมายลักษณะนี้คิดจะยึดการปกครองประเทศทั้งหมดหรือไม่ ซึ่งก่อนหน้านี้มีนักวิชาการวิจารณ์ว่า เป็นการเขียนเช็คเปล่าให้ฝ่ายบริหารไปกำหนดเอาเองในอนาคต หากยกมือผ่าน แล้วการทำงานในขั้นกรรมาธิการจะเป็นอย่างไรยังไม่มีใครทราบ แต่ต้องคำนึงว่า กฎหมายฉบับนี้จะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ เช่น การไร้คุณธรรมในระบบราชการได้หรือไม่ หรือแก้ปัญหาการสมคบคิดกันระหว่างนักการเมืองซัดกับข้าราชการสอพลอ ได้หรือไม่

นายพงษ์เทพ เทพกาญจนา รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ชี้แจงว่า การจัดการกิจ 11 กลุ่ม ขณะนี้ยังไม่ชัดเจน คงต้องรอให้ กพร. จัดการภายใน 2 ปี ว่าแต่ละส่วนจะอยู่ในสังกัดในกระทรวงใด และที่สมาชิกบอกว่ารัฐบาลตั้งกรมขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงรัฐธรรมนูญนั้น ขอชี้แจงว่าไม่ใช่ การจัดตั้งดังกล่าวเป็นการจัดตั้งส่วนราชการให้รวดเร็วขึ้น

ในที่สุด จากการประชุมในเดือนเมษายน 2545 จำนวน 2 ครั้ง ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมีมติรับหลักการ และตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อแปรญัตติร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการทั้ง 2 ฉบับต่อไป

ต่อมา พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นประธานการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลในปีที่สอง กับคณะรัฐมนตรีและข้าราชการระดับสูงจากทุกกระทรวง ทบวง กรม เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2545 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล โดย นโยบายที่นายกรัฐมนตรีหยิบยกมาพูดถึงมากที่สุดคือ การปฏิรูประบบราชการ ที่จะทำให้สัมฤทธิ์ผลในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2545 เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนกระทรวงขึ้นใหม่ 20 กระทรวง รวมทั้งการดำเนินนโยบายต่างๆ ที่มีความคืบหน้าพอสมควร แต่บางนโยบายยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย นโยบายพักหนี้เกษตรกร นโยบายธนาคารประชาชน นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค นโยบายกองทุนหมู่บ้าน และโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

“เรื่องที่เป็นหัวใจของการประชุมครั้งนี้ก็คือ การปฏิรูประบบราชการและที่ได้เชิญ ปลัดกระทรวงทั้งหลายมาประชุมวันนี้ ท่านทั้งหลายต้องทิ้งความเป็น ปลัดกระทรวง ให้คิดเสียว่าท่านคือหนึ่งในผู้บริหารระดับสูงของประเทศ และท่าน จะได้ไม่มีความพยายามที่จะปกป้องกระทรวงมากกว่าปกป้องประเทศ กระทรวง คือองค์กรหนึ่งเล็กๆ ของประเทศไทย เพราะฉะนั้นก็ขอรับรองนี้ ทุกท่านก็น่ารัก มากและได้เสนอความคิดดีๆ ในที่สุดเราก็ได้เสนอปรับปรุง โครงสร้างกระทรวง ทบวง กรม ใหม่

หัวใจของการปรับปรุงทั้งหมดนี้ก็คือ เมื่อก่อนนี้เราได้จัด โครงสร้างกระทรวง ทบวง กรม ในลักษณะแบบฟังก์ชันนิ่ง เมื่อเป็นฟังก์ชันนิ่งก็เป็นลักษณะต่างคนต่าง อยู่ ความไม่คล่องตัวจึงเกิดขึ้น ในที่สุดเรามีข้าราชการมากและเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ ต้องจำกัดงบประมาณและไม่สามารถที่จะเพิ่มเงินเดือนข้าราชการได้ เพราะเพิ่ม เงินเดือนที่ ตัวคุณจะมีมาก ข้าราชการจึงอยู่ในภาวะที่ไม่พร้อมกับความ เป็นจริง ของเศรษฐกิจ ต้องอยู่ในภาวะที่กินเงินเดือนน้อยแต่ทำงานมาก โดยเราก็บอกว่าย่า คอรัปชั่น แต่กับความเป็นไปของชีวิต แต่ละคนก็ต่างกัน บางคนก็ทนไม่ได้ จึงทำ ให้มีปัญหาเรื่องคอรัปชั่นก็แยก

เพราะฉะนั้น ในวันนี้เราจะมององค์กรในภาพรวมเพื่อปรับประสิทธิภาพ เมื่อรับ ประสิทธิภาพแล้ว เราจะมองเห็นว่าในที่สุดแล้ว เราจะมีข้าราชการที่พอเหมาะกับ งานและเกิดประสิทธิภาพ ฉะนั้นการปฏิรูประบบราชการนี้จึงเป็นการจัดองค์กร ใหม่ ในลักษณะของการเป็นไปตามภารกิจ เมื่อเป็นไปตามภารกิจ เราก็พยายามจัด แต่กระทรวง ให้แต่ละกระทรวงเป็นกระทรวงตามภารกิจมากขึ้น และจะทำให้ งานทุกงานสามารถจบเบ็ดเสร็จไปในตัวเดียวกันมากที่สุดเท่าที่จะมากด้วย

นี่คือหลักที่เราจัดขึ้นใหม่ ผ่านมา 110 ปีแล้วที่เราไม่เคยจัด เมื่อมาจัดครั้งนี้เราก็ใช้ แนวทฤษฎีใหม่ก็คือเป็นไปตามภารกิจให้มากขึ้น และเมื่อจัดแล้วทำให้เราต้องมี กระทรวงเพิ่มมากขึ้น แต่เราก็ไม่สามารถที่จะเพิ่มกระทรวงเพิ่มขึ้นมากกว่านี้ ไม่เช่นนั้นจะมากเกินไป เราจึงให้มีกลุ่มงาน โดยบางกระทรวงมีอยู่ 2-3 กลุ่มงาน บางกลุ่มงานมีกระทรวงเดียว ซึ่งก็แล้วแต่ลักษณะของกระทรวง แต่ในที่สุดแล้ว กระทรวงทั้งหมดก็มีอยู่ 20 กระทรวง

บางกระทรวงอาจจะต้องมีกลุ่มหรือองค์กรย้ายไปอยู่กระทรวงอื่น ปลัดกระทรวงก็อาจจะเพิ่มขึ้นอีก 4 คน ปลัดฯ บางคนก็อาจจะอยู่กระทรวงชื่อเดิม บางปลัดฯ ก็อาจอยู่ในกระทรวงชื่อใหม่ แต่งานอาจจะเป็นตัวเดิม ทั้งนี้ทั้งนั้นก็คงไม่ได้ทำเพื่อรัฐบาลนี้ หรือทำเพื่อท่านทั้งหลาย แต่ทำเพื่อลูกหลานของเรา เพราะว่าโลกมันเปลี่ยนไปมาก ความต้องการในการรับบริการต่างๆ ก็เปลี่ยนไป และถ้าเราไม่ปรับเปลี่ยนกระทรวงให้เป็นไปตามนั้น ความไม่มีประสิทธิภาพ มีประโยชน์ ความพยายามที่จะแก้ประสิทธิภาพก็จะเกิดปัญหาตามมา ซึ่งจะทำให้ไม่คล่องตัวหลายๆ อย่าง จึงจำเป็นต้องปรับกลไกของกระทรวง ทบวง กรมใหม่ให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร บริการประชาชน

ซึ่งอยากจะให้เข้าใจในจุดนี้ และขอให้เตรียมคนที่ถูกมอบหมายให้ไปเตรียมเพิ่มกระทรวงใหม่ให้มาก เพราะเดี๋ยววันที่ 1 ต.ค. นี้จะขลุ่ยหลักและจะมีปัญหาเรื่องประสิทธิภาพหรือการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงอยากให้ทำการบ้านล่วงหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งปลัดกระทรวงที่จะต้องมอบหมายรองปลัดกระทรวงเพื่อเตรียมการ ไม่ว่าเรื่องของการ โอนทรัพย์สินกฎหมายที่จะมีการแก้ไขตรงไหน เพื่อรองรับการทำงาน of กระทรวงใหม่ เรื่องสถานที่ คน จะต้องมีการจัดคนให้กระทรวงใหม่อย่างไร

ก็อยากให้แบ่งเวลาจากเวลาปกติเพื่อเตรียมการให้ทันวันที่ 1 ต.ค. นี้ เพราะรัฐบาลกับ กมธ. ก็พยายามเร่งอย่างเต็มที่และจะประสานกับทั้งสองสภาเพื่อในวันที่ 1 ต.ค. นั้น ได้มีผลบังคับใช้และมีผลถึงเรื่องงบประมาณและหลายๆ อย่าง ก็ขอให้สนใจเป็นพิเศษ และเป้าหมายของการปฏิรูประบบราชการนั้น นอกจากการปรับโครงสร้างกระทรวง ทบวง กรม แล้ว จะมีการปฏิรูปต่อไปอีกหลายขั้นตอนทีเดียว กลัวว่าจะเกิดความสับสน กลัวว่าจะเกิดการไม่เข้าใจ และก็เกิดการต่อต้าน ทำให้การปรับนั้นจะไม่สัมฤทธิ์ (สยามรัฐ, 8 มิถุนายน 2545)

ในโอกาสเดียวกันนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยังใช้เวทีการประชุมฯ ดังกล่าว สื่อสารถึงเหล่าข้าราชการและประชาชน โดยยืนยันว่าแผนการปฏิรูประบบราชการ ไม่ได้ละเมิดกฎหมายหรือเป็นการรวบอำนาจอย่างที่ถูกล้อหาแต่อย่างใด

จึงอยากเรียนว่าเป้าหมายจริงๆ นั้นจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เจตนารมณ์ของระบบการบริหารงานแผนใหม่ที่จะต้องให้ส่วนกลางเล็กลง ส่วนกลางก็คือสมอง สมองไม่ควรโตกว่าตัว นั้นโดยหลักการ ส่วนกลางต้องเล็ก ลง ต้องคิด คนที่เป็นทีมคิดนโยบาย ผลักดันนโยบาย ประเมินผลนโยบาย วาง ยุทธศาสตร์ ปรับยุทธศาสตร์ อยู่ในส่วนกลาง เป็นลักษณะของการทำออร์นิตอร์ เพื่อที่จะกระจายคนลงไปส่วนภูมิภาค เพราะส่วนภูมิภาคบางส่วนไปอยู่ส่วน ท้องถิ่นและรัฐธรรมนูญกำหนดให้เรากระจายงาน กระจายคน และกระจายเงินไป อยู่ส่วนท้องถิ่น

แต่วันนี้ท้องถิ่นจะเอาแต่เงิน เพราะคนไม่ยอมไป งานก็ไม่ไปด้วยเพราะคนก็ อยากจะอยู่แต่รัฐบาลกลางมากกว่ารัฐบาลท้องถิ่น แต่การปรับเปลี่ยนต้องเป็น ขั้นตอนคงจะไม่ไปรวดเร็ว ถึงแม้จะเขียนกฎหมายเสร็จแล้วใช้ว่าทุกอย่างจะเดิน ไปได้เร็ว มันเป็นไปได้ เขียนกฎหมายเสร็จนั้นคือเริ่มต้นแล้วทุกอย่างก็จะค่อยๆ ไป ซึ่งลักษณะของการปฏิรูประบบราชการนั้น ก็จะต้องมีการกระจายการบริการ ประชาชนไปสู่พื้นที่ เพราะว่าเรามีหน้าที่บริการประชาชน เมื่อมีหน้าที่หน่วย บริการต้องใหญ่ หน่วยคิดต้องเล็กลง ในพื้นที่ที่กระจายลงไปนั้น คนจะไปอยู่ใน พื้นที่มากขึ้นๆ ก็จะมีท้องถิ่นและกระจายบางส่วน ไปอยู่ท้องถิ่น เงินมันก็จะกระจาย ไปตามส่วน ไม่งั้นเราก็จะมีปัญหาเรื่องงบประมาณ ก็ขอให้ท่านเตรียมตัวให้พร้อม ที่จะเสียสละ

การทำงานนั้นท่านต้องแยก แบ่งกันเป็นเจ้าภาพ ไม่ใช่เคียงกันไม่รับเป็นเจ้าภาพ ทุกเรื่อง ถ้าเราแยกเป็นเจ้าภาพ จะเป็นสิ่งที่ดี จะได้มีคนดูแลเอาใจใส่ ผมอยากให้ ส่วนราชการเล็กๆ แต่ไม่ได้หมายความว่าขนาดคนเล็กลงแต่มีความคล่องตัว เหมือนกับองค์กรที่ไม่ใหญ่

ผมขออธิบายนโยบายและชักชวนการทำงานในอดีต ในอนาคต และเกี่ยวข้อง นโยบายที่สำคัญๆ เรื่องที่เราทำไปในอนาคตและเกี่ยวข้องกับนโยบายที่สำคัญๆ เรื่องที่เราทำไปในอดีตและยังทำอยู่ในปัจจุบัน ก็ยังต้องทำต่อไป นโยบายเร่งด่วน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนและขยายโอกาสให้ประชาชนในระดับรากหญ้า อาทิ เช่น นโยบายที่เกี่ยวกับการบรรเทาและสร้างหลักประกันให้กับสังคม นโยบายการ

พักหนีให้เกษตรกรก็ทำไปด้วยดี แต่ที่ผมห่วงคือการพักพื้นของเกษตรกรหลังพักหนี ซึ่งเป็นหน้าที่ของกระทรวงเกษตรฯและธนาคารเพื่อการเกษตรฯ ซึ่งกระทรวงเกษตรฯ เองวันนี้ ได้ขอทำทีมของกระทรวงที่อยู่ตามตำบลต่างๆ เพื่อเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำกับเกษตรกรในการปรับ โครงสร้างในภารกิจของเขาทางด้าน เกษตรกร

ไม่เช่นนั้น เขาก็ไม่รู้จะไปทางไหน ไม่งั้นก็ไม่สามารถทำให้เขากลับมาชำระหนี้ให้ ได้เมื่อครบ 3 ปี ฉะนั้นตอนนี้ก็ปีเศษๆ แล้ว ก็ให้เร่งทำตรงนี้ด้วย อยากให้ธนาคาร เพื่อการเกษตรฯกับกระทรวงเกษตรฯ ได้ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดและทราบ ปัญหาของคนพักหนีให้ได้ฟื้นฟูได้

นโยบาย 30 บาทซึ่งเป็นนโยบายที่เราคงต้องทำต่อเนื่อง เพราะทำแค่นี้คงไม่พอ แต่การปรับตัวอย่างต่อเนื่องจะต้องขอความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้ง สถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย ที่จะมีปัญหาในการดำเนินการร่วมกับโรงพยาบาล ทั้งนี้ต้องหันหน้าเข้าหากันและหาวิธีปรับเพื่อให้ปัญหาลดน้อยลงไป แต่ทาง กองทัพอากาศให้ความร่วมมือดีมาก ทางสาธารณสุขคงไม่ต้องพูดถึง เป็นอาชีพของเขา โดยตรง

อย่างไรก็ตาม นโยบาย 30 บาท ที่ยังมีปัญหาอยู่คือเรื่องระบบการสื่อสารทาง อิเล็กทรอนิกส์ (ไอที) ที่ยังไม่เรียบร้อย การส่งผ่านคนไวยังมีปัญหาอยู่เรื่องการ จัดสรรเงินก็ไม่ค่อยตรงเป้า อีกเรื่องคือจำนวนประชากรกับบุคลากรทางการแพทย์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ไม่เป็นสัดส่วนกัน ทำให้ได้รับเงินงบประมาณไม่เท่าเทียม กัน ซึ่งการปรับตรงนี้ก็ควรใช้เวลา ขอให้ทุกฝ่ายอดทน และนโยบาย 30 บาทนี้ ประชาชนพอใจมาก ชอบมาก และคงจะเพิ่มงบของประเทศอีกไม่มากเท่าไร และ ในระยะยาวจะไม่เพิ่มมากนัก จะเพิ่มในปีแรกๆ

แต่พอมีนโยบาย 30 บาทก็มาใช้บริการ เช่น มีปัญหาโรคคลื่นหัวใจ คนทางใต้เป็น เยอะ ก็มารักษากัน ผมไม่ได้พูดถึงท่านผู้นำฝ่ายค้านนะ ผมไปทางใต้มา เด็กๆ ก็ เป็นกันมาก นี่เป็นค่าใช้จ่ายที่สูง บางคนไม่เคยทำฟันเลยก็มาทำฟัน เพราะฉะนั้น ค่าใช้จ่ายปีแรกจะสูงขึ้นหน่อย ปีต่อไปจะดีขึ้น

ในอนาคต ผมจะเน้นเรื่องการป้องกันมากขึ้นและมีส่วนเข้าไปร่วมกับชุมชน ในการให้ชุมชนรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อมให้ป่วยน้อยลง ค่าใช้จ่ายก็จะลดลง สุขภาพประชาชนก็จะดีขึ้น และผมก็เน้นการกีฬาให้กรมพลศึกษาส่งเสริมให้คน เล่นกีฬามากๆ ทำให้สุขภาพแข็งแรง ค่าใช้จ่ายตรงนี้จะมึประสิทธิภาพขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงอะไรจับเคลื่อนอะไร มันก็จะยังคงเป็นปัญหาบ้าง แต่สำคัญคืออย่าไป ตกใจหรือกลัวปัญหา ถ้าว่ปัญหาคือความท้าทาย ขอให้ท่านทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง ผู้ว่าราชการที่บริหาร โดยตรงก็ต้องคอยให้กำลังใจ ทั้งภาคประชาชนและ สาธารณสุข มีอะไรให้มาบอกผม

นโยบาย 30 บาท สํารวจออกมาทุกครั้งก็เป็นนโยบายที่ประชาชนชอบมากถึง 80-90 เปอร์เซ็นต์ และแม้ประชาชนสามารถจ่ายค่ารักษาพยาบาลได้ แต่รัฐบาลไป ช่วยจ่ายเงินให้ ก็ทำให้ค่าใช้จ่ายเขาลดลง นั่นคือเราต้องให้บริการขั้นพื้นฐานแก่ ประชาชนเท่ากัน

นโยบายที่เกี่ยวกับการให้โอกาสประชาชนอีกนโยบายคือ ธนาคารประชาชนเพื่อ คนจน ที่ธนาคารออมสินทำได้ค่อนข้างดี แต่มีปัญหารื่องประชาสัมพันธัังไม่ดีพอ เพราะคนไทยโดยเฉพาะคนจน ไม่ได้ฟังข่าวสาร การรับรู้ยังไม่ทั่วถึง จึงอยากจะ ขอให้ฝ่ายปกครองและธนาคารเองทำประชาสัมพันธัให้มาก ซึ่งธนาคารออมสิน ได้ ปล่อยกู้ไปแล้ว 360,000 ราย ใช้เงินกู้ 4,600 ล้านบาท ชำระคืน 2,100 ล้านบาท มี เงินฝากเหลืออยู่ 2,500 ล้านบาท แสดงว่าควักเงินจริงๆ 3,500 ล้านบาท ธนาคาร ออมสินประสบผลสำเร็จมาก ดอกเบี้ยที่ได้รับก็คุ้มค้กับหนี้เสียที่เกิดขึ้น ซึ่งหนี้เสีย น้อยมาก จึงอยากให้ข้าราชการทั้งหลายประชาสัมพันธักับข้าราชการชั้นผู้น้อยที่ เป็นหนี้ดอกเบี้ยสูง ฝ่ายปกครองประชาสัมพันธัให้ประชาชนที่ยังไม่มาใช้บริการ ให้มาใช้บริการ ได้ แต่เมื่อเราทำวิจัยนโยบายนี้ก็มึจะเสียอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มาก แต่ถูก นำมาขยายผลจุดเสีย จุดดีไม่ขยายผล

นโยบายกองทุนหมู่บ้าน ก็อยากให้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดและฝ่ายปกครองช่วย สอดส่อง มีอะไรที่จะปรับปรุงแก้ไข ผมอยู่ในสำนักนายกรัฐมนตรี พร้อมทั้งจะเป็น ศูนย์กลางรับข้อมูล จะเป็นจดหมายหรือ โทรสาร ผมมีทีมงานแยกงานแต่ละเรื่อง เพื่อให้งานมันดีขึ้น ผมมีเวลาเยอะ

ผมเป็นนายกฯ ที่ไม่ค่อยมีงานทำมากคือผมกระจายงาน ผมมีเพิ่มเซ็นวันหนึ่งไม่
เกินครึ่งชั่วโมง รับรองว่างานน้อยกว่าอธิบดีแน่นอน เพราะรองนายกฯ ผมหลัง
แอ่นทุกคน ผมมอบงานให้หมด ผมจะเป็นคนดูเรื่องยุทธศาสตร์และมองปัญหาของ
ประเทศ มีอะไรที่จะเข้าไปดูเป็นพิเศษก็จะเข้าไป และจะไปประสานการทำงาน
ของรัฐมนตรีเป็นหลัก ผมพอมีเวลาดูสิ่งที่เป็นปัญหาของประเทศเพื่อแก้ไข

อีกเรื่องนโยบาย 1 ผลิตรถยนต์ 1 ตำบล เมื่อเราให้สตางค์ เขามีความชำนาญในการใช้
ทักษะและใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ขอย้ำว่าต้องเป็นทักษะและทรัพยากรในท้องถิ่น
ต้องเป็นการบริหารในท้องถิ่น ไม่ใช่ไปซื้อของที่อื่นมาแล้วทำให้เกิดสินค้า วันนี้
รวมพัฒนาชุมชนได้ประมาณการตัวเลขว่าปีนี้สินค้า 1 ผลิตรถยนต์ 1 ตำบลน่าจะขาย
ได้ 10,000 ล้านบาท ซึ่งปีนี้ขายได้แล้ว 7,000 ล้านบาท จากที่เคยขายได้แค่ 200 ล้าน
บาท จึงอยากให้ ฝ่ายปกครองเข้าไปช่วยไปดู

สิ่งที่เป็นจุดอ่อนของประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ คือไม่สามารถนำเอาองค์
ความรู้ ที่สำคัญของประเทศที่มีอยู่ไปเชื่อมต่อถ่ายทอดให้ชุมชน ซึ่งผมเริ่มเห็นจาก
ปีที่แล้ว เริ่มมีและให้ทำมากขึ้นและขายได้มากขึ้น ตอนนี้ผมกำลังหาโซ่วรรณ
เพื่อให้สินค้ากระจายออกไปทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศด้วย. (สยามรัฐ,
8 มิถุนายน 2545)

ต่อมา ในการประชุมวุฒิสภา สมัยวิสามัญ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.)
ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ... และร่างพ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ...
ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้วนั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี กล่าวชี้แจง
เหตุผลการปฏิรูประบบราชการว่า เมื่อรัฐบาลนี้เข้ามาจึงได้มีแนวคิดที่จะปฏิรูประบบราชการ
โดยประกาศให้เป็นวาระเร่งด่วนแห่งชาติ ซึ่งได้เชิญอดีตนายกฯ ส.ว. นักวิชาการ ฝ่ายค้าน
มาร่วมสัมมนา เพื่อหาแนวทางการปฏิรูประบบราชการ โดยได้เปลี่ยนรูปแบบการจัด โครงสร้าง
ขององค์กรใหม่ จากเดิมที่แบ่งตามอำนาจหน้าที่ เป็นการแบ่งงานตามภารกิจโดยนำหน่วยงาน
ที่มีภารกิจเดียวกันมากไว้ในกลุ่มงานเดียวกัน

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวว่า ร่างกฎหมายจะเสร็จในวันที่ 1 ต.ค. หรือไม่ขึ้นอยู่กับทุกคน ถ้า
ไม่ช่วยกันก็ไม่ทันเวลา แต่ส.ว.มีอิสระในการพิจารณา และต้องปล่อยให้ส.ว.ใช้ดุลยพินิจเต็มที่

โดยไม่มีพิธี เห็นว่าไม่น่าจะมีปัญหาเรื่องที่มีส.ว. ส่วนหนึ่งจะไม่รับหลักการ เพราะทุกคนมีอิสระทางความคิดและควรจะต้องฟังเสียงส่วนใหญ่

การปฏิรูประบบราชการต้องค่อยๆ ทำ จะมาทำทีเดียวเกิดความโกลาหลแน่นอน รัฐบาลได้มองภาพรวมจึงทำทีละชั้น ไม่ได้คิดว่าทำวันนี้ทีเดียวเล็ก ขอให้การปฏิรูปครั้งนี้เป็นวาระแห่งชาติของนักการเมืองทั้ง 700 คน รัฐบาลและข้าราชการไม่ใช่เป็นของรัฐบาลฝ่ายเดียว หากมีอะไรเสนอแนะรัฐบาลพร้อมรับฟัง หากมีความผิดพลาดอะไรรัฐบาลขอรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว แต่หากประสบความสำเร็จถือว่าเป็นผลงานของทุกคน

หลังจากที่นายฯ จี๊แจงเสร็จ นายวิสิษฐ์ เตชะธีราวัฒน์ ส.ว.จังหวัดเชียงราย อภิปรายว่า หลังจากดู พ.ร.บ. ทั้ง 2 ฉบับแล้ว ความหวังที่เห็นแสงสว่างตอนเริ่มต้นเริ่มริบหรี่ ตอนนี้ประชาชนหวังพึ่ง ส.ว. ที่ต้องแก้ไข พ.ร.บ. ทั้ง 2 ฉบับที่ไม่สมประกอบให้สมบูรณ์ขึ้น

การปฏิรูประบบราชการครั้งนี้ มีความรีบร้อนในขั้นตอนการผลักดันกฎหมายในชั้นของสภาผู้แทนราษฎร เพราะต้องการให้ พ.ร.บ. ทั้ง 2 ฉบับเสร็จทันการประชุมสภาสมัยวิสามัญ ซึ่งดูแล้วไม่ค่อยสบายใจ ส.ว. คงต้องรับหลักการ เพราะถ้าไม่รับจะไม่มีโอกาสแก้ไข ในหลักการเห็นด้วยร่วมกันว่าดี แต่เมื่อกฎหมายออกมาพิกลพิการ ส.ว. จะให้ออกมาได้อย่างไร

ดังนั้น ในขั้นตอนจากนี้ การพิจารณาของ ส.ว. ยืนยันว่า การเปลี่ยนแปลงก็ดี การแก้ไขก็ดี ไม่มีเจตนาที่จะล้ม พ.ร.บ. ทั้ง 2 ฉบับ แต่มีเจตนาที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพราะกฎหมายทั้ง 2 ฉบับเป็นเรื่องใหญ่

ดร.บุญเลิศ ไพรินทร์ ส.ว. ฉะเชิงเทรา และอดีตรองเลขาธิการก.พ. ได้อภิปรายถึงการปฏิรูประบบราชการในส่วนของการทำงานของก.พ. ว่า ได้รับเงินกู้จากธนาคารโลกในวงเงิน 3,991 ล้านบาท จึงมีการตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการหรือ กพร. ขึ้นมา เพื่อนำเงินที่เหลือนี้มาใช้ให้สนุกมือในสมัยที่ตนอยู่ในก.พ. ถึง 30 ปี ไม่เคยมีการเอาเงินกู้นี้มาเขมือบกันแบบนี้ และไม่มีการนำมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย แต่ขณะนี้ “ค่าหัวคิว” ที่คนอนุมัติได้ประโยชน์

ดร.บุญเลิศ ยังระบุด้วยว่า สาเหตุสำคัญที่มีการตั้ง กพร. ขึ้นมา เพราะเลขาธิการก.พ. คนปัจจุบันจะครบวาระจากเดิมอยู่ได้แค่ 4 ปี ก็มีการต่ออายุครั้งละ 1 ปี 2 ครั้ง เป็น 6 ปี ซึ่ง

ตามปกติแล้วเลขาก.พ. จะต้องโอนย้ายไปเป็นปลัดสำนักนายกฯ หรือเลขาธิการ สจร. แต่กลับมีการ
 ผ่องถ่ายตำแหน่งเลขาธิการก.พ. ไปอยู่ กพร. ซึ่งเป็นซี 11 เท่ากัน เพราะจะมีอำนาจบังคับบัญชา
 หน่วยงานขึ้นตรงกับนายกฯ

“ผมคิดว่าการปฏิรูปครั้งนี้ที่ได้ประโยชน์คือนักการเมืองฝ่ายรัฐบาล และข้าราชการ
 ระดับสูงระดับอธิบดีขึ้นไป แต่ข้าราชการระดับเล็กๆ นับล้านคนไม่ได้ประโยชน์
 อะไรเลย คนที่ทำปฏิรูปราชการทำเพื่อตัวเอง ไม่ได้คำนึงถึงประเทศชาติและ
 ประชาชนอย่างแท้จริง” ดร.บุญเลิศ กล่าว (กรุงเทพธุรกิจ, 4 กรกฎาคม 2545)

ส่วนจุดอ่อนของการปฏิรูปราชการครั้งนี้ คือส่วนกลางหัวโตขึ้น แต่ระดับภูมิภาคท้องถิ่น
 ไม่ได้ได้รับการสนใจ การพัฒนาข้าราชการขณะนี้ไม่มีบูรณาการ เพียงแต่ทำให้หัวโตคือเพิ่มจาก 15
 เป็น 20 กระทรวงและจาก 130 กรมเป็น 161 กรม ทำให้มีรัฐมนตรีและปลัดกระทรวงเพิ่มอีก 5 คน

ในส่วนของการปกครองส่วนภูมิภาคที่รัฐบาลตั้งผู้ว่าฯ ซีอีโอ ถือเป็นระบบเผด็จการ และ
 ขัดรัฐธรรมนูญมาตรา 78 ที่บอกว่าท้องถิ่นใดมีความพร้อมปกครองตนเอง ให้สามารถปกครอง
 ตนเองในรูปการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ ดังนั้น ผู้ว่าฯ ซีอีโอ จึงไม่เหมือนกับการบริหารบริษัท
 จีน คอร์ป เพราะราชการมีกฎหมายรองรับ แต่ละหน่วยงานมีกฎหมายของตัวเอง ดังนั้น รัฐบาล
 กำลังให้อำนาจบนซากปรักหักพังของกฎหมายเก่า และขัดกับกฎหมายกระจายอำนาจ

นางมาลีรัตน์ แก้วก่า ส.ว.จังหวัดสกลนคร กล่าวว่า พ.ร.บ.ทั้ง 2 ฉบับ มีการหมกเม็ด
 หลายมาตรา ส่วนการตั้งกระทรวงเทคโนโลยีและสารสนเทศนั้น เห็นด้วย แต่บทบาทและภารกิจ
 ต้องแจ่มชัด ไม่ใช่มีแต่วิสัยทัศน์ การตั้งกรมแต่ละกรมก็มีความร้อนรน

“ร่างกฎหมายทั้ง 2 ฉบับเป็นเหมือนพิมพ์เขียว หากพิมพ์เขียวออกมาดีก็ทำให้ผล
 ที่ออกมาดี แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงมากคือพิมพ์เขียวที่ฟุ่มเฟือย รกรุงรัง เปรียบเสมือน
 กุหาสน์ใหญ่โตของมหาเศรษฐีที่คิดจะเพิ่มห้องตรงไหนก็เพิ่ม ซึ่งไม่เหมาะสม เรา
 ไม่มีหน้าที่ที่จะทำให้กฎหมายล่าช้า แต่ก็ไม่มีหน้าที่ร้อนรนจนทำให้เกิดความ
 เสียหายต่อแผ่นดิน เราคงต้องเข้ามาช่วยกันดูว่าเป็นอย่างไรเพราะเป็น โอกาสดีที่ใน
 รอบ 110 ปีที่จะมีการแก้ไข” นางมาลีรัตน์ กล่าว (กรุงเทพธุรกิจ, 4 กรกฎาคม
 2545)

นายสมเกียรติ ศรีลัมพ์ ส.ว.นครสวรรค์ อภิปรายว่า รัฐบาลปฏิรูปราชการเหมือนการ “ควรวรวมกิจการ” เอากรมหรือภารกิจที่ใกล้เคียงกันมารวมกัน ทั้งที่รู้ว่า “เป็นไข่แต่ทำไมหมอนไม่กล้าผ่าตัด” จุดอ่อนคือรัฐบาลไม่มีความชัดเจนในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ปัจจุบันทำแค่ส่วนกลางเท่านั้น และกำลังขยายอำนาจส่วนกลางให้โตขึ้น โดยเพิ่มกระทรวง ทบวง กรม ขึ้นต่อไปอยากเห็นว่า รัฐบาลจะโอนอำนาจให้ท้องถิ่นอย่างไร เพราะในปี 2549 งบประมาณกว่า 3 แสนล้านบาทจะต้องโอนสู่ท้องถิ่น

ทั้งนี้ หลังจากวุฒิสภามีมติรับรองร่างพ.ร.บ.ทั้งสองฉบับผ่านการพิจารณาครั้งแรก พ.ต.ท.ทักษิณ ยังคงเดินหน้าทำความเข้าใจและเรียกร้องให้ทุกฝ่ายสนับสนุนการผ่านร่างกฎหมายดังกล่าว

ในพิธีเปิดการสัมมนาและบรรยายพิเศษเรื่อง “บทบาทของข้าราชการการเมืองต่อการปฏิรูประบบราชการ” ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล (สยามรัฐ, 23 กรกฎาคม 2545) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กล่าวว่

“การสัมมนาในวันนี้จะเป็นแนวทางในการที่จะทำให้การปฏิรูประบบราชการการเมืองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเข้าใจบทบาทในกระบวนการปฏิรูปใหม่ที่จะเกิดขึ้นเพราะในวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงมากในหลายๆ เรื่อง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างนั้น การสื่อความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จ รัฐบาลนี้เข้ามาเพื่อการปฏิรูปประเทศไทยทั้งระบบ โดยเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เคยทำในอดีตให้ดีขึ้น โดยเรื่องใดที่ติดอยู่แล้วก็คงไว้ โดยที่หลายเรื่องวิถีคิดอาจจะเปลี่ยนไป ทั้งนี้ย่อมมีความไม่เข้าใจในกระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งหมดเป็นธรรมดา

แต่หากเราตั้งใจว่าการปฏิรูปนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว ก็ต้องเดินหน้าและมุ่งมั่นต่อไป ถึงแม้ว่าจะมีแรงเสียดทานก็ต้องมุ่งมั่นดำเนินการต่อไป ซึ่งเมื่อถึงจุดหมายปลายทางแล้วเราจะภูมิใจในสิ่งที่ได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ โดยอย่าให้ความท้อแท้ ความอ่อนใจจากแรงเสียดทานเป็นอุปสรรคสำคัญของความสำเร็จ ทั้งนี้ ในฐานะที่ นายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าทีม จะต้องสื่อความหมายให้ทุกคนเข้าใจถึงทิศทางและบทบาทของแต่ละคน โดยที่ทุกคนจะต้องสื่อต่อคังเสียงที่ต้องสะท้อนเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่องให้ถึงปลายทาง

การปฏิรูประบบราชการในวันที่ 1 ตุลาคม นี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่รอกันมาถึง 110 ปีแล้ว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเป็นนักปฏิรูปที่ปฏิรูประบบราชการสำเร็จเมื่อปี 2435 แล้วหลังจากนั้นเหตุการณ์บ้านเมืองได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยไม่มีการปฏิรูประบบราชการอีก ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีเหตุผลในการปฏิรูปคือ 1.ความมีเจ้าภาพ 2.การที่ประชาชนติดต่อราชการได้สะดวก 3.การเป็น Governance ซึ่งเหตุผลดังกล่าวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงใช้ก็ยังคงอยู่ถึงปัจจุบันและจะยังอยู่ต่อไป เพราะเมื่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมของโลกเปลี่ยนไป ส่วนต่างๆ ก็ต้องเปลี่ยนตาม

วันนี้ที่ต้องรีบให้มีการปฏิรูประบบราชการ เพราะเป็นธรรมชาติที่ต้องเริ่มปฏิบัติตั้งแต่ต้นทอมของรัฐบาล เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความสำเร็จ โดยที่ต้องคิดถึงประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติก่อน แล้วทุกคนจะได้ประโยชน์ตาม ซึ่งต้องอาศัยความอดทนของทุกคน รวมทั้งความตั้งใจที่แน่วแน่และเข้มแข็ง โดยหากทำในช่วงปลายทอม จะไม่มีทางสำเร็จ

ผมมีความตั้งใจมาเป็นนายกรัฐมนตรีเพื่อการปฏิรูป เพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศเพื่อวางระบบที่ดีไว้ให้ลูกหลาน เพื่อการเดินทางออกจากตำแหน่งด้วยความสบายใจว่า ได้ทำหน้าที่ให้ประเทศให้ลูกหลานแล้ว วันที่ 1 ตุลาคมคือความมุ่งมั่นที่ได้ขอร้องให้ทุกฝ่ายได้ร่วมมือกันทำให้สำเร็จ เพื่อประเทศไทย เพื่อบ้านเมืองและลูกหลาน และโดยที่ประเทศไทยวันนี้ สังคมมียาเสพติด การทุจริตคอร์รัปชัน ที่เป็นบรรทัดฐานของประเทศไปแล้ว ซึ่งเป็นอันตราย จึงต้องปรับระบบให้เกิดความสมดุลกัน โดยต้องรู้เป้าหมายจุดหมายปลายทางที่ต้องการแล้วปฏิบัติไปที่ละขั้น ทั้งนี้ การผลักดันให้เดินไปทั้งกระบวนการนั้นยากจึงต้องทำตั้งแต่ต้น โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2545 ซึ่งเป็นวันเริ่มต้นปีงบประมาณ โดยหากปฏิบัติ 1 ตุลาคมหน้า ก็จะดำเนินการได้ยากขึ้น

ซึ่งปลายทางที่ต้องการเห็นนั้นควรมีลักษณะเป็นพีระมิดที่แบ่งเป็น 3 ชั้น ที่เป็นสิ่งที่ถูกต้องของระบบ โดยส่วนที่หนึ่งเป็นส่วนกลาง มีพื้นที่เล็ก ส่วนที่สองเป็นส่วนภูมิภาค มีขนาดกลาง และส่วนที่สามเป็นส่วนท้องถิ่น ต้องใหญ่สุด โดยผมอยาก

เห็นส่วนกลางเล็กที่สุด เพราะส่วนกลางคือส่วนสมองที่กำหนดคน โยบาย เป็น Regulator เป็นทั้ง Monitoring เป็นหน่วยงานที่ใช้สมองทั้งสิ้น เป็นศูนย์กลางของการดำเนินการทางยุทธศาสตร์และแผนงานของประเทศ ซึ่งไม่จำเป็นต้องใหญ่

ซึ่งส่วนที่สอง เป็นส่วนภูมิภาคที่ไปอยู่กับการปฏิบัติการและอำนวยความสะดวกประชาชน ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติควรมีขนาดใหญ่กว่าสมอง แต่ต้องเล็กกว่าส่วนท้องถิ่นที่เป็นส่วนที่อยู่ใกล้ชิดประชาชน ที่ต้องรู้สึกและเข้าใจความนึกคิดของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งต้องเป็นส่วนที่ใหญ่ที่สุด ทั้งนี้ขอให้ส่งเสริมให้คนที่มีความพร้อม มีความเสียสละ อยากจะทำงานให้บ้านเมืองเข้าสู่การเมืองมากขึ้น เพราะวันนี้บุคลากรทางการเมืองมีไม่เพียงพอ ขณะที่บุคลากรทางการเมืองระดับชาติและส่วนท้องถิ่นต้องมีความพร้อม ซึ่งต้องใช้เวลาสังคัม ต้องเปิดโอกาสและส่งเสริมให้คนที่พร้อมและเสียสละเข้าสู่การเมืองให้มาก และโดยที่การเมืองในช่วงนี้เป็นช่วงเปลี่ยนผ่าน จึงขอให้อย่าหวังว่าหลังจากการปฏิรูปใหม่ๆ จะดีขึ้นในช่วงเดียวเพราะต้องใช้เวลา และผู้ที่เข้ามาในช่วงนี้ต้องยอมรับในช่วงเปลี่ยนผ่าน รวมทั้งต้องมีความอดทนและมุ่งมั่น

การปฏิรูปต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยข้าราชการการเมืองทุกคนเป็นผู้ใกล้ชิดที่ต้องผลักดันนโยบายต่างๆ เพื่อให้ประชาชนสนับสนุนและเห็นด้วยกับแนวทาง เปรียบเสมือนเรือใหญ่ในมหาสมุทรที่มี 63 ล้านคนอยู่ในเรือที่แบ่งหน้าที่กัน โดยนายกรัฐมนตรีเป็นกัปตันเรือ เพื่อร่วมกันให้เรือฝ่ามรสุมไปให้ถึงฝั่ง โดยที่สำคัญคือต้องไม่ทะเลาะกัน ขัดแย้งกัน และไม่ล้มเรือกันเอง

วันนี้กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งที่ยิ่งใหญ่ ที่ในอดีตผู้กำหนดนโยบายของประเทศคือข้าราชการประจำ แต่ปัจจุบันรัฐบาลนี้ได้ประกาศนโยบายต่อประชาชนก่อนแล้ว เมื่อประชาชนเลือกมาจึงได้นำนโยบายดังกล่าวมาเป็นนโยบายของรัฐบาล โดยนำมาปฏิบัติทันที ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ตรงกับรัฐธรรมนูญ จึงต้องปรับองค์กรรองรับกับนโยบายการเมืองแบบใหม่ จึงใช้วิธีการทำนโยบายให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถปรับกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งเป็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคตว่านโยบายเป็นเรื่องของรัฐบาล

โดยที่รัฐบาลมีหน้าที่กำหนดคิดตามนโยบายให้เป็นผลรวม ทั้งมีการวิเคราะห์ปรับปรุงนโยบายตลอดเวลา ซึ่งไม่ได้เป็นหน้าที่ของข้าราชการประจำอีกต่อไป ดังนั้นรัฐบาลต่อไปจึงต้องมีสมองความคิดในการกำหนดนโยบาย โดยที่ทุกฝ่ายต้องคิดร่วมกัน โดยที่ภาคราชการมีสิทธิทำได้ และต่อไปนี้การบริหารประเทศต้องเป็นแบบมืออาชีพเพื่อให้ทันโลก โดยมีการกำหนดนโยบายวางยุทธศาสตร์ร่วมกับประเทศที่สำคัญ ข้าราชการการเมืองทั้งหลายต้องปรับตัวอย่างรุนแรง โดยต้องมีความตื่นตัวต่อการเรียนรู้ ต้องมีความเข้าใจกับนโยบายและอย่าเชื่อใครง่าย รัฐบาลจะเป็นที่เลี้ยงให้ภาคราชการ และภาคเอกชน เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าได้คิดตรงกันกับรัฐบาลเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง ทุกคนจึงต้องเข้าใจนโยบายและประคับประคองให้เดินไปในแนวที่ถูกต้องและที่สำคัญคือทุกคนต้องคิดแบบบูรณาการได้

สำหรับสาระสำคัญของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม นั้น โดยสรุปแล้วรัฐมนตรีจะเป็นผู้รับผิดชอบกำหนดนโยบาย เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ของกระทรวง ปลัดกระทรวงจะรับผิดชอบการจัดทำยุทธศาสตร์การดำเนินงานของกระทรวง แปลงนโยบายเป็นแนวทางและแผนการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้ ให้มีผลลัพธ์ตามที่ตกลงกับรัฐมนตรี รองปลัดกระทรวงและอธิบดีจะรับผิดชอบการปฏิบัติตามแผนงานแนวทางต่างๆ ให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายที่ตกลงกันไว้ในระดับกระทรวง

รัฐบาลปฏิรูประบบราชการเพื่อต้องการเป็นรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพสูง มีระบบราชการที่ดี ระบบเศรษฐกิจที่ดี มีสังคมที่ดี โดยวันที่ 1 ตุลาคมนี้ จะมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่เกิดขึ้น คือ 1. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกระทรวง 20 กระทรวง 2. ระบบการทำงานในรูปแบบใหม่ซึ่งมีความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ทั้งฝ่ายการเมือง ฝ่ายข้าราชการประจำ ในแต่ละชั้นอย่างชัดเจน โดยมีโครงสร้างในการบริหารใหม่ เช่น มีสำนักงานรัฐมนตรีแทนสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีเดิม ซึ่งมีผู้ช่วยรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยบริหาร กระทรวงจะเป็นองค์กรระดับนโยบาย โดยเน้นเรื่องของยุทธศาสตร์เป็นหลัก

สำนักงานปลัดกระทรวงจะกลายเป็นศูนย์กลางของการดำเนินการทางยุทธศาสตร์ และแผนงานของกระทรวง และรับผลสะท้อนต่างๆ ข้าราชการมีหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐอย่างชัดเจน มีระบบถ่วงดุลภายในที่ชัดเจนระหว่างผู้กำกับดูแลการทำงานของกระทรวง คือปลัดกระทรวงและหัวหน้ากลุ่มภารกิจ ซึ่งทุกฝ่ายจะมีความรับผิดชอบต่อผลงานที่ชัดเจน ข้าราชการการเมืองจะมีบทบาทที่สำคัญในการช่วยงานส่วนราชการที่สำคัญ โดยมีหน้าที่ติดตาม ขับเคลื่อนวิเคราะห์ ปรับปรุง ให้กำลังใจข้าราชการในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีจะต้องเน้นบทบาทในการทำงานในฐานะหน่วยยุทธศาสตร์ของนายกรัฐมนตรีในการบริหาร ซึ่งมีหลักการในการจัดโครงสร้างภายในคือ 1.การถ่ายโอนภารกิจอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง 2.เพิ่มบทบาทฝ่ายการเมือง 3.จัดโครงสร้างหน้าที่ของทีมฝ่ายข้าราชการประจำ เพื่อทำงานประสานกับฝ่ายการเมือง

ซึ่งทางแห่งการเป็น *Great Government* นั้น มีระดับชั้นของบุคคลที่ต้องการมาทำงานร่วมกัน คือ 1.ต้องการคนชั้นเยี่ยมมาทำงานร่วมกัน 2.บุคคลต้องทำงานเป็นทีมได้ โดยทุ่มเทความรู้และความสามารถส่วนตัวเพื่อเป้าหมายของทีม 3.ต้องมีผู้จัดการที่มีความสามารถผลักดันทีมสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ 4.ต้องการผู้นำที่มีประสิทธิภาพ มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน โดยโน้มน้าวให้ผลักดันผู้วิสัยทัศน์นั้นให้ได้ 5.คณะผู้บริหารต้องพร้อมที่จะร่วมกันทำงานอย่างมืออาชีพ ผลักดันไปสู่วิสัยทัศน์ให้ได้ ซึ่งทั้ง 5 ระดับดังกล่าวเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนา นักการเมืองทุกคนจึงมีบทบาทในการกำหนด ติดตาม นโยบายและผลักดันให้เป็นไปตามเป้าหมาย

รวมทั้งช่วยกันขับเคลื่อนกลไกให้ทุกสิ่งทุกอย่างไปสู่เป้าหมายตามนโยบายที่ทำได้ โดยการปฏิรูปโครงสร้างระบบราชการและปฏิรูปการทำงานของข้าราชการ เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปสังคม คือการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ และนำไปสู่การปฏิรูประบบเศรษฐกิจเพื่อให้เศรษฐกิจเข้มแข็งและมีผลสะท้อนกลับเพื่อช่วยเหลือสังคมต่อไป. (กรุงเทพธุรกิจ, 4 กรกฎาคม 2545)

ในขณะที่พ.ต.ท.ทักษิณ พยายามสร้างกระแสสนับสนุนการปฏิรูประบบราชการ และผลักดันให้รัฐสภาผ่านร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ 2 ฉบับ เพื่อให้

มีผลบังคับใช้ดำเนินการในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2545 นั้น มีหลายฝ่ายแสดงความเป็นห่วงว่าการปฏิรูประบบราชการยังไม่พร้อมดำเนินการให้ทันกำหนด

พ.ต.ท.ทักษิณ ให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวในกรณีดังกล่าวว่า ขอขอบคุณที่เป็นห่วง เราอย่ากลัวปัญหา ถ้ากลัวปัญหาอย่าทำ เมื่อมีปัญหาที่ต้องแก้ไขเป็นธรรมดา ส่วนที่ทาง ก.พ. บอกว่ายังไม่พร้อมในบางจุดนั้น ก็ต้องเริ่ม พอเริ่มต้นแล้วก็จะพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อยๆ ใครถ้าเห็นแก่บ้านเมืองก็อย่าไว้วางใจมาก อะไรที่ขลุ่ยขลุ่ยก็ช่วยกันคนละไม้คนละมือ อย่ารอให้นายกรัฐมนตรีแก้คนเดียว คงไม่ไหว เพราะเรื่องมันเยอะ ส่วนข้าราชการจะให้ความร่วมมือหรือไม่นี้นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า แน่แน่นอน ทุกคนต้องมีหน้าที่ให้ความร่วมมือ เพราะถือว่าทุกคนกินเงินเดือนจากภาษีอากรของประชาชน เพราะฉะนั้นจะไม่มีสิทธิ์มาถ่วงความเจริญของประเทศชาติ (ผู้จัดการรายวัน, 30 กรกฎาคม 2545)

ต่อมา พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แสดงปาฐกถาในวาระงานครบรอบ 4 ปี พรรคไทยรักไทย ส่วนภูมิภาคครั้งแรกที่ภาคเหนือ ณ โรงแรมเนเชอรัล 1 สนามกีฬาสมโภช 700 ปี เชียงใหม่ มีความตอนหนึ่งว่า สี่ปีของพรรคไทยรักไทยได้เปลี่ยนวิถีคิดวิธีการทำงานของสังคมไทยไปอย่างมาก แม้กระทั่งข้าราชการเอง โดยสังเกตจากการประชุมร่วมกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ แต่ละคนจะเข้าใจและถกเถียงกันเรื่องยุทธศาสตร์ ซึ่งถือเป็นแนวโน้มที่ดีว่าแต่ละส่วนจะมองปัญหาในทิศทางและกรอบเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม เรื่องที่นายกรัฐมนตรีดูจะเป็นกังวลมากจนได้กล่าวซ้ำหลายครั้งในการปาฐกถาก็คือ การปฏิรูประบบราชการ โดยแรกได้กล่าวว่า วุฒิสภาคงจะให้ความร่วมมือพิจารณาผ่านกฎหมาย ต่อจากนั้นได้กล่าวถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากการปฏิรูประบบราชการว่า ต้องมีการขลุ่ยขลุ่ยอยู่บ้างแน่นอน แต่เมื่อระบบลงตัวทุกอย่างจะดีขึ้นเอง

พ.ต.ท.ทักษิณ ร้องขอให้การปฏิรูประบบราชการเป็นวาระแห่งชาติ โดยขอให้ประชาชนทุกกลุ่มให้ความร่วมมือกับเรื่องนี้ โดยเป้าหมายที่แท้จริงก็คือ ทำให้ระบบราชการส่วนกลางเล็กลงกระจายงานให้กับข้าราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ส่วนเรื่องอัตรากำลังเป็นปัญหาในอีกชั้นตอนหนึ่ง เมื่อระบบทุกอย่างลงตัวแล้ว เนื่องจากว่าจะมีข้าราชการเกษียณอายุเพิ่มขึ้นตลอดเวลา

ทั้งนี้ ในเรื่องการปฏิรูปการบริหารราชการในระดับภูมิภาคนั้น ในเดือนตุลาคมนี้ จะให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจเสมือนกับซีอีโอ ในทุกประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าเรื่องดังกล่าวเป็นปัญหาของกระทรวง ทบวง กรม ไต เพราะที่ผ่านมามีปัญหาที่ไม่มีเจ้าภาพในการแก้ ก็คือมอบให้ผู้ว่าฯ เป็นเจ้าภาพในทุกเรื่องทุกปัญหาที่เกิดขึ้น (ผู้จัดการรายวัน, 5 สิงหาคม 2545)

ต่อมาเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2545 เวลา 17:00 น. นายชงยุทธ ดิยะไพรัช โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี อ่านแถลงการณ์สำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูประบบราชการ ว่า ตามที่นายกรัฐมนตรีนำร่างพ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และร่างพ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้วขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเมื่อวันที่ 23 ก.ย. และวันที่ 24 ก.ย. 2545 ตามลำดับนั้น

บัดนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธยใน พ.ร.บ. ทั้งสองฉบับ และพระราชทานกลับคืนมายังรัฐบาลแล้ว ซึ่งรัฐบาลนำพ.ร.บ. ทั้งสองฉบับประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 119 ตอนที่ 99 ก วันที่ 2 ต.ค. 2545 [ภาคผนวก ก. และ ข.] อันเป็นเหตุให้กฎหมายทั้งสองฉบับ มีผลบังคับใช้ในวันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ วันที่ 3 ต.ค. 2545 รัฐบาลรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ นับว่าเป็นมหาศุภมงคลฤกษ์แห่งการจัดระเบียบราชการ และการสถาปนากระทรวงใหม่ ซึ่งข้าราชการและประชาชนจะจารึกพระมหากรุณาธิคุณนี้ไว้ในประวัติศาสตร์แห่งระบบราชการไทยสืบไป จุจดั่งเมื่อครั้งที่สมเด็จพระบรมอัยกาธิราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดระเบียบราชการใหม่และทรงสถาปนากระทรวงขึ้น 12 กระทรวง เมื่อ 110 ปีก่อน เป็นปฐมฤกษ์ไว้แล้ว

รัฐบาลตระหนักดีว่า การปฏิรูประบบราชการมิได้หมายความว่าเพียงแค่การจัดตั้งกระทรวงและกรมใหม่เท่านั้น แต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดระเบียบราชการปรับวิธีปฏิบัติราชการและพัฒนาความรู้ ความสามารถทัศนคติ ตลอดจนวัฒนธรรมองค์กรของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการจัดกิจการของรัฐ และยังประโยชน์ให้บังเกิดแก่ประชาชนอีกด้วย การปฏิรูประบบราชการจึงต้องดำเนินการต่อจากนี้ไปอีกเป็นอันมาก ซึ่งเป็นงานที่หนักและต้องทำอย่างต่อเนื่อง แต่ก็มีความจำเป็นทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ รัฐบาลขอให้ความมั่นใจแก่พี่น้องประชาชนทั้งหลายว่า จะดำเนินการในเรื่องนี้ให้เป็นที่เรียบร้อย ไม่เกิดผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจ

ของข้าราชการ ไม่ทำให้การติดต่อกิจการงานใดๆ กับทางราชการสะดุดหรือชะงัก รัฐบาลจะเน้นการประสานราชการในระหว่างกระทรวงและกรมต่างๆ ให้มากที่สุด และพร้อมที่จะรับฟังคำแนะนำจากผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนทั้งหลายเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการ หรือการที่จะคิดอ่านปรับปรุงแก้ไขเรื่องนี้ต่อไปในอนาคต

รัฐบาลขอขอบคุณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ที่ได้เสียสละแรงพิจารณา ร่างกฎหมายในสภาอย่างต่อเนื่อง และได้ช่วยปรับปรุงแก้ไขร่างกฎหมายด้วยความรอบคอบ จนมีความสมบูรณ์ขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางดำเนินการหลายประการ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง (ข่าวสด, 3 ตุลาคม 2545)

4.5 เดินหน้าปฏิรูประบบราชการ

เป็นเวลาสามสัปดาห์ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติปฏิรูประบบราชการทั้ง 2 ฉบับมีผลบังคับใช้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นประธานการประชุมคณะรัฐมนตรีร่วมกับหัวหน้าส่วนราชการ เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจถึงการปรับบทบาทภารกิจตามแนวทางของการปฏิรูประบบราชการ โดยมีรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้บัญชาเหล่าทัพ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ผู้ว่าราชการจังหวัด และหัวหน้าหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เข้าร่วมประชุมกว่า 500 คน

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวในที่ประชุมว่าหลังจากที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการทั้ง 2 ฉบับ ได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการมาจนถึงขณะนี้ ต้องถือว่าหนทางข้างหน้ายังต้องมีการดำเนินการตามภารกิจของการปฏิรูปอีกมาก โดยแนวทางที่จะต้องทำต่อไปคือ ระบบราชการและระบบการเมืองต้องไปด้วยกัน โดยเน้นการเพิ่มอำนาจให้กับประชาชน และลดบทบาทของภาครัฐ โดยระบบราชการยุคต่อไปนี้จะต้องเป็นระบบราชการที่ไม่แยกส่วนกัน ทำงานแต่ต้องทำงานเป็นทีม โดยกรมต่างๆ จะทำงานเหมือนกับกรมเดียวกัน ภายใต้อำนาจภารกิจเดียวกัน ซึ่งต้องมีระบบวัดผลที่ชัดเจนและระบบสัญญาที่ทุกส่วนต้องทำงานให้ได้ตามเป้าหมาย

“ต่อไปนี้ตำแหน่งรองปลัดกระทรวงจะต้องเป็นคนที่มึนน้ำยา เพราะต้องรับผิดชอบ ในฐานะเป็นหัวหน้ากลุ่มภารกิจ ดังนั้นหากอธิบดีอาวุโสทั้งหลายที่ไม่อยากจะเป็นรองปลัดตามโครงสร้างใหม่เพราะไม่ต้องการเปลี่ยนแปลง ก็ต้องปล่อยให้เด็ก

ขึ้นมาเป็นรองปลัดแล้วตัวเอง” พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าว (กรุงเทพธุรกิจ, 23 ตุลาคม 2545)

ส่วนแนวทางในการทำงานของส่วนราชการต่อไปนี้จะต้องมุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีมาใช้โดยมี E-Government เป็นเป้าหมายแรก ซึ่งคาดว่าภายในปี 2546 คงจะใช้ได้เกือบสมบูรณ์ โดยในช่วงเดือน พ.ย. นี้จะมีการทำเวิร์คช็อป เพื่อที่จะเชื่อมโยงศูนย์ปฏิบัติการด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศของส่วนราชการต่างๆ มาปรับให้เกิดความเชื่อมโยงในเรื่องข้อมูลต่างๆ

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวต่อไปว่า ในขณะนี้ตนได้แบ่งงานให้รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมีอำนาจเต็มที่ โดยเฉพาะในส่วนของนายกรัฐมนตรี จะต้องรับผิดชอบทั้งพื้นที่และกระทรวง ก็จะทำหน้าที่เสมือนเป็นนายกรัฐมนตรีในพื้นที่นั้นๆ ส่วนรัฐมนตรีก็จะเป็นผู้รับผิดชอบงานของกระทรวงตัวเอง โดยต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน เพื่อให้ปลัดกระทรวงนำไปบริหาร ส่วนตัวนายกรัฐมนตรีจะเน้นเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศ ทั้งการเจรจาการค้าและการเป็นเซลล์แมนขายสินค้า รวมถึงจะให้เวลากับการศึกษาและหาข้อมูลมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ตนได้ให้นายวิษณุ เกรียงงาม รองนายกรัฐมนตรี เข้ามาเป็นผู้ประสานงานระหว่างข้าราชการและการเมือง ดังนั้นหากข้าราชการคนใดไม่สะดวกใจที่จะพูดถึงปัญหาต่างๆ กับนักการเมือง ก็สามารถพูดคุยกับนายวิษณุได้

นอกจากนี้ ตนยังได้ให้นายวิษณุ มาดูแลในเรื่องการขับเคลื่อนกลไกของราชการให้เป็นไปตามแนวทางของการปฏิรูปการเมือง โดยเฉพาะส่วนสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ตนต้องการให้มาดูแลเรื่องยุทธศาสตร์การบริหารคน ซึ่งต่อไปจะมีการลดบทบาทของระบบซี เพราะระบบการประเมินผลจะเข้ามาแทนที่

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูประบบราชการจะเกิดขึ้นไม่ได้หากข้าราชการไม่เปลี่ยนวัฒนธรรมในการทำงานใหม่ ดังนั้นจึงขอให้ข้าราชการอย่าเคยชินกับระบบเดิม แต่จะต้องเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของระบบราชการยุคใหม่ (กรุงเทพธุรกิจ, 23 ตุลาคม 2545)

ทั้งนี้ ในช่วงแรกของการปฏิรูประบบราชการ พ.ต.ท.ทักษิณ แสดงความไม่พอใจเรื่องความพยายามในการปรับทัศนคติของข้าราชการระดับสูง ในระหว่างการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อ

วันที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2546 โดยสั่งการให้รัฐมนตรีแต่ละกระทรวงหามาตรการแก้ไขปัญหาค่าที่ข้าราชการยังไม่สามารถปรับตัวและบทบาทให้เข้ากับการปฏิรูประบบราชการที่แบ่งการบริหารตามกลุ่มภารกิจ ที่ให้รัฐมนตรีเจ้ากระทรวงเป็นผู้กำหนดนโยบาย ปลัดกระทรวงเป็นผู้กำหนดยุทธศาสตร์และรองปลัดกระทรวงเป็นหัวหน้ากลุ่มภารกิจกำกับอธิบดี เนื่องจากปรากฏว่าหลายแห่งอธิบดียังยึดติดกับความเป็นอธิบดีทำให้การปฏิรูประบบราชการเดินหน้าเต็มระบบไม่ได้ (โลกวันนี้, 8 มกราคม 2546)

สถานการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของ ศ.ดร.สุรพล นิติไกรพจน์ คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นักวิชาการที่เคยวิพากษ์วิจารณ์การออกพระราชบัญญัติการปฏิรูประบบราชการ 2 ฉบับของรัฐบาลว่า “ไม่ใช่การปฏิรูประบบราชการ” ทั้งนี้ ศ.ดร.สุรพลให้สัมภาษณ์กับหนังสือพิมพ์ *ประชาชาติธุรกิจ* ความว่า

รัฐบาลบอกว่าปฏิรูปราชการเสร็จไปแล้ว แต่ว่าจริงแล้วทุกอย่างเพิ่งเริ่มต้นไปก้าวเดียวเท่านั้นใน 10 ก้าว ก้าวเดียวที่เดินมาทำให้เกิดปัญหาอีกมากมายต้องไปตามแก้ในรายละเอียด มีความสับสนวุ่นวายในเชิงของหน่วยงานอย่างมาก โดยเฉพาะหน่วยงานที่ถูกปรับเปลี่ยนโครงสร้าง ทุกวันนี้ไม่มีการตัดสินใจ

ผมเข้าใจว่าเรื่องเดียวที่ทำตามการปฏิรูปราชการเมื่อ 2 ตุลาคม 2545 ก็คือแก้มติคณะรัฐมนตรีเรื่องให้บรรจุข้าราชการเพิ่มในอัตราที่เกษียณอายุไปแล้ว นอกจากนั้น ยังไม่มีอะไรชัดเจน

แนวคิดที่บอกว่าจะต้องแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ก็เป็นประเด็นที่เกี่ยวพันกับมาตรา 49 ก็ยังไม่ได้มีการดำเนินการอะไรเลยขณะนี้ กระทรวงจำนวนมาก โดยเฉพาะกระทรวงที่ถูกปรับเปลี่ยน ตกอยู่ในสภาพเคืองกว้างมาก หน่วยงานที่เกิดขึ้นใหม่ใหม่ๆ ก็มีปัญหา คือทำอะไรไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายรองรับ นอกจากกฎหมายจัดตั้งองค์กร ส่วนกฎหมายอำนาจหน้าที่ไม่ได้โอนมาหรือยังไม่ได้กำหนดภารกิจให้ทำ

ทุกวันนี้ กรมใหม่ๆ ยังทำอะไรไม่ได้ ตอนนี้ก็เป็นกรมไป บริหารกันไป จ่ายเงินเดือนกันไปแล้วพยายามจัดโครงสร้างหาคนกันไป แต่ถามว่าทำงานได้ไหม คำตอบคือทำงานไม่ได้

ปัจจุบันหน่วยงานสองกลุ่มที่มีปัญหามากคือ กลุ่มที่จะถูกยุบ ถูกโอน ถูกชวยไป เป็นกรมต่างๆ ซึ่งอันนี้มีปัญหาคือยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องอัตรา ในเรื่อง การกำหนดตัวผู้ดำรงตำแหน่ง ผู้บริหารหน่วยงาน หรือการตั้งงบประมาณ ซึ่งพวกนี้ไม่ได้มีงบประมาณของกรมเหล่านี้เลย

หน่วยงานอีกกลุ่ม เป็นพวกกรมที่ตั้งขึ้นมาใหม่ พวกนี้มีอำนาจเฉพาะหน้าที่ตามที่เขียนไว้ในกฎหมาย แต่ถามว่าจะให้ทำอะไร คำตอบคือไม่มี เพราะไม่มีกฎหมายรองรับ กฎหมายไม่ได้กำหนดอำนาจในการอนุญาต การอนุมัติ

อีกกลุ่มหนึ่งเป็นหน่วยงานตรงกลางซึ่งปัญหาน้อย หน่วยงานพวกนี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงอะไรมาก เปลี่ยนแค่ชื่อ แต่ก็ยังมีกรมที่มีการเปลี่ยนอยู่บ้างเพราะทุกกรมที่ถูกแตะล้วนมีปัญหา

ยกตัวอย่างหลายกรมมีปัญหา เช่น กรมที่ดิน กรมราชทัณฑ์ ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเพียงโอนย้ายสังกัด แต่ว่าขั้นตอนการดำเนินงานการโอนงบประมาณ สายบังคับบัญชา ระบบภายในจะอย่างไร ชื่อเปลี่ยนหรือยัง การบริหารภายในไม่มีปัญหา แต่การเชื่อมโยงระหว่างกรมกับกระทรวงมีปัญหา เพราะทุกอย่างล้วนเป็นเรื่องใหม่ แต่ทั้งนี้ก็ยังปัญหาน้อยกว่าพวกที่ถูกชวยเป็นกรมๆ เป็นกรมเล็กๆ 2-3 กรม หรือ ตัดโอนบางส่วนไป พวกนี้ยุ่งถึงขนาดว่าตั้งแต่เริ่มต้นว่าอยู่ที่ไหนก็มีปัญหาแล้ว ชื่อเรียกว่าอะไร ป้ายเป็นยังไง สารบัญเลขอะไร เลขเรียกหนังสือของตัวเองเลขอะไร

นี่คือปัญหาเบื้องต้น ไม่ได้พูดถึงปัญหาที่ใหญ่กว่านั้น ปัญหาในชีวิตประจำวันของการเป็นราชการ ปัญหาที่ใหญ่ขึ้นคือปัญหาอำนาจหน้าที่ ที่จะทำการแก้ไขกฎหมาย แก้กันแล้วหรือยัง เริ่มต้นเราพูดว่าต้องไปตามแก้ เพราะไม่อย่างนั้นหน่วยงานใหม่เขาทำงานไม่ได้ จะเกิดความขัดแย้งกับอีกหน่วยงานหนึ่ง

ทุกวันนี้หน่วยงานของกรมโยธาฯ เดิมเป็นเรื่องอนุญาต อนุมัติ เป็นเรื่องให้ตั้ง
 ปิมน้ำมัน เป็นเรื่องอนุญาตให้สร้างปิมน้ำมัน ถามว่าอำนาจเหล่านี้ใครเป็นคนทำ
 ตอนนี้หน้าที่ดังกล่าวกลายเป็นของหน่วยงานใหม่ขึ้นมาแล้ว กรมโยธาฯ เป็นเรื่อง
 ผังเมืองและโยธา แล้วอำนาจตามกฎหมายการปิโตรเลียมแก้หรือยัง เรื่องพวกนี้ซึ่ง
 เป็นเรื่องในทางปฏิบัติที่เรามองไม่เห็น

แต่ที่แย่ไปกว่านั้นคือ ข้าราชการเองก็ไม่กล้าพูด เพราะหน่วยงานไหนพูดแสดงว่า
 มีปัญหา ในแง่ประชาชนเองประชาชนก็ 모르 เพราะว่ามันไม่มีอะไรออกมาถึง
 ประชาชน มันวนวายอยู่ในระบบราชการเอง สื่อเองก็อาจจะไม่พูดเพราะมันไม่มี
 ใครพูด การจัดคนเข้าสู่ตำแหน่งก็มีปัญหา อำนาจหน้าที่ของคนในตำแหน่งก็มี
 ปัญหา

เพราะรัฐบาลบอกว่าปฏิรูปราชการเสร็จแล้ว คนก็เข้าใจว่าเสร็จแล้วทั้งที่ปฏิรูป
 ราชการเพิ่งเดินก้าวแรกใน 10 ก้าว แล้วเดินไปก็อยู่ไม่ได้นานก็เริ่มโคลง ความ
 สนใจของรัฐบาล ความสนใจของสื่อไม่ได้อยู่ตรงนี้แล้ว คนในราชการก็ไม่กล้าไว
 มันมีปัญหาอะไร ก็กลายเป็นว่าจะถูกเพ่งเล็ง ไม่มีใครไปดูแลปฏิรูปราชการต่อ

ทั้งนี้ก็เพราะรัฐบาลมีอำนาจมากเกินไปแล้ว ระบบราชการถูกกระทำการกระทั่ง
 ไม่มีอำนาจต่อรอง ไม่มีโอกาสที่จะให้ความเห็น ไม่มีโอกาสที่จะเสนออะไรที่
 แตกต่าง เพราะรัฐบาลตัดสินใจในเรื่องที่จะย้ายข้าราชการง่ายมาก ข้าราชการ
 จำนวนไม่น้อย ถ้ารัฐบาลเอาจริงก็ไม่ค่อยกล้า ผมเห็นคนที่ป็นซี 11 หลายคนที่อยู่
 ในรัฐบาลที่แล้ว พูดอะไรเยอะแยะเลย ไม่เห็นด้วยกับความเห็นของนายกรัฐมนตรี
 แต่มาถึงรัฐบาลนี้ คนเหล่านี้เลิกพูดหมดแล้ว จะด้วยอะไรก็ตาม ไม่เคยมีใครให้
 ความเห็นในทางตรงกันข้ามกับรัฐบาล

ผมเชื่อว่าในอนาคต ระบบราชการจะมีการเพิ่มคนอีกจำนวนมาก เช่น กระทรวง
 ไอซีทีของคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ อดีตเลขาธิการ ก.พ. เองก็มีปัญหา เพราะ
 ไม่มีใครทำงาน แล้วก็มีปัญหาอัตรากำลังเพราะอัตราที่ให้มานั้นน้อยเกินไป ทำ
 อะไรไม่ได้ ถามว่าหน่วยงานใหม่จะไปทำอะไรแล้วหรือยัง ทุกวันนี้ ผมยังไม่เห็น
 อะไรเลย แต่ว่าการไม่เห็นคนก็เลยนึกว่าไม่มีปัญหา ทั้งที่มันเป็นปัญหาเพราะมันมี

อัตรากำลัง มีคนเพิ่ม มีกรมเพิ่ม ส่วนว่าจะทำงานได้หรือไม่ ยังไม่แน่ใจ เพราะทุกวันนี้ยังจัดระบบรองรับไม่ได้. (ประชาชาติธุรกิจ, 16 มกราคม 2546)

ต่อมา สำนักโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้เผยแพร่สารของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เนื่องในวันข้าราชการพลเรือนและครบรอบ 6 เดือนของการพัฒนาระบบราชการ พ.ศ. 2546 ถึงข้าราชการทุกคน โดยตอนหนึ่ง นายฯ กล่าวยอมรับว่า หลังจากมีการปฏิรูประบบราชการ ยังไม่เห็นผลของการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดนัก เพราะส่วนราชการต่างๆยังคงวุ่นวายกับการจัดองค์กร และปรับกำลังคน ส่วนราชการและผู้ที่เกี่ยวข้องคงต้องเร่งจัดการให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ต่อไปทั่วโลกที่จะผลักดันก็คือ คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.)

นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า สำหรับเรื่องเร่งด่วนที่ท่านข้าราชการทั้งหลายต้องร่วมแรงร่วมใจกันผลักดันในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ ได้แก่ 1.เร่งพัฒนาปรับปรุงให้บริการประชาชนของส่วนราชการให้รวดเร็วทันสมัยโดยคำนึงถึงความต้องการและประโยชน์สุขของประชาชน และที่สำคัญต้องเร่งเอาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัยมาใช้ให้บริการ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้รับบริการ หรือในรูปแบบของอี-กัฟเวอร์เมนต์ 2.เร่งปรับปรุงกระบวนการบริหารงาน และวิธีการทำงานของส่วนราชการให้ทันโลก เป็นไปตามเจตนารมณ์และหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ตามที่กำหนดในมาตรา 3/1 แห่ง พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545

“ผมทราบว่าระบบงานพัฒนาระบบราชการเป็นงานที่ยาก ต้องใช้เวลาและความอดทน แต่ก็ไม่เกินความสามารถของข้าราชการ ที่ผ่านมาสังคมไทยมีฉันทามติว่าการปฏิรูประบบราชการเป็นนโยบายสำคัญเพื่อฟื้นฟูประเทศ และต้องเร่งดำเนินการ แม้ว่าจะมีเสียงบ่นวิพากษ์วิจารณ์บ้าง ก็เป็นนิมิตหมายที่ดีเพราะอย่างน้อยยังมีผู้ที่ให้ความสนใจ”

นายฯ กล่าวต่อไปว่า ข้าราชการบางคนอาจจะคิดว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องยาก เพราะยังไม่เข้าใจหรือคุ้นเคยกับสถานที่ใหม่ องค์กรใหม่ และระบบการทำงานแบบใหม่ ปรากฏการณ์นี้ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างมักก่อให้เกิดความอึดอัดสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง มากบ้างน้อยบ้าง บางคนพึงพอใจ บางคนได้รับผลกระทบ บางคนได้รับประโยชน์ (โพสต์ทูเดย์, 5 เมษายน 2546)

นอกจากนี้ ในโอกาสครบรอบ 6 เดือนของการพัฒนาระบบราชการ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ยังได้กล่าวผ่านรายการ “นายกฯ ทักษิณพบประชาชน” ถึงความคืบหน้าในการปฏิรูประบบราชการว่า รัฐบาลได้วางแนวทางในการทำงานของส่วนราชการต่างๆ ไว้ว่า จากนี้ไปจะลดเวลาในการทำงานในการให้บริการประชาชนให้สามารถทำได้เร็วขึ้น กระทั่งกระแงขึ้น ขึ้นตอนต่างๆ จะลดลงร้อยละ 30 ในเบื้องต้น

“ผมได้บอกข้าราชการว่าต้องเตรียมตัวให้พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ระบบราชการนั้นทันสมัยและบริการประชาชนได้ดีที่สุด และเราจะต้องยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และก็ต้องเป็นระบบ มีเจ้าภาพ มีผู้รับผิดชอบในทุกๆ เรื่อง”

นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า การปฏิรูประบบราชการซึ่งทำมาได้ 6 เดือนนั้น ถือเป็น การปฏิรูปโครงสร้าง ปฏิรูปการทำงาน ปฏิรูปวัฒนธรรม และต่อไปนี้การปฏิรูปเรื่องระบบราชการนั้นก็ จะตามมา โดยจะนำไปสู่การใช้คอมพิวเตอร์ในการบริการประชาชน หรือเรียกว่า E- Government เพื่อให้กระบวนการทำงานให้เร็วขึ้น (โพสต์ทูเดย์, 6 เมษายน 2546)

ผู้วิจัย มีข้อสังเกตว่า การใช้วิธีการพูด การกล่าวปราศรัยในโอกาสต่างๆ นั้น พ.ต.ท.ทักษิณ มักเลือกวิธีการในการสร้างความนิยม ในการเน้นนำที่ตนเองเป็นที่ตั้ง และการเชิดชูคุณค่าของกระบวนการคิดตามแนวทางของการบริหารสมัยใหม่ วิธีคิดดังกล่าวถูกฉายภาพให้ชัดเจนขึ้น ในการผลักดันระบบผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ หรือ ผู้ว่าฯซีอีโอ ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดของการสร้างวาทกรรม และแนวคิดการครองความเป็นเจ้า (Hegemony)

ผู้วิจัย มีความเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้สร้างวาทกรรมของการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนภูมิภาค โดยให้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเป็นของผู้ว่าราชการจังหวัด อย่างไรก็ตามหากวิเคราะห์บนพื้นฐานของแนวคิดวาทกรรมและการครองความเป็นเจ้า (Hegemony) จะทำให้เข้าใจถึงกลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณ ในการสร้างความชอบธรรมของการรวมศูนย์อำนาจของตนเองผ่านวาทกรรมการกระจายอำนาจ ดังนี้

4.6 เปลี่ยนผู้ว่าฯ เป็นซีอีโอ

สี่เดือนต่อมา พ.ต.ท.ทักษิณ เป็นประธานในการประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาผู้นำ การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดแบบซีอีโอโดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศ รองผู้ว่าฯ ปลัดกระทรวง หัวหน้ากลุ่มภารกิจ อธิบดี ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจและผู้บริหารภาคเอกชนกว่า 300 คน ที่ศูนย์ประชุม อิมแพค เมืองทองธานี

พ.ต.ท.ทักษิณ ได้บรรยายพิเศษหัวข้อ “ประเทศไทยในบริบทใหม่ของการแข่งขัน ในเวทีโลก” นานกว่า 2 ชั่วโมง (กรุงเทพฯธุรกิจ, 17 สิงหาคม 2546) ว่า วันนี้ถือเป็นวันพิเศษ ของประเทศไทย ที่เราต้องเลือกวิธีที่ดีที่สุดที่จะนำความผาสุกมาสู่ประเทศไทย โดยมีประชาชน เป็นศูนย์กลางการบริหารงานของผู้ว่าฯซีอีโอ รัฐบาลต้องการเห็นภาพที่มองทุกตารางนิ้วในจังหวัด เป็นภารกิจที่ต้องจัดการแก้ไข ผู้ว่าฯซีอีโอ ต้องดูแลสุขภาพตัวเองมีการวางแผนการทำงาน วิเคราะห์ ปัญหาเป็นต้องคิดและริเริ่ม ทำงานไปพร้อมๆ กัน เมื่อพบอุปสรรค ต้องหาแนวทางแก้ไข

การทำงานของผู้ว่าฯซีอีโอ จะต้องยึดหลักเรื่องการบริหารจัดการ และใช้หลักวิชาการ อย่างเต็มที่ในการบริหารเพราะชีวิตของตนเติบโตด้วยการบริหารจัดการ คนไม่ใช่เรียนการเมือง และจะไม่เสียเวลากับเรื่องโง่ๆ อีกต่อไป

ทั้งนี้ ผู้ว่าฯ อย่าเกร็งหรือตกใจว่ารัฐบาลจะไปเปลี่ยนชีวิต แต่ความจริงกำลังให้ทำงาน ที่สนุก โดยก่อนออกไปทำงานก็ฟิตร่างกายก่อนลงสนาม วันนี้รัฐบาลกำลังแก้ปัญหาโดยนำสิ่งที่ดี ของทุกระบบมาใช้เป็นสูตรของเราเอง โดยเอามาผสมปรับใช้เพื่อให้เข้ากับประเทศไทยเป็นทฤษฎี จีเอ็มโอ

“ในสมัยหน้าที่ผมเป็นนายกฯ ก็จะเห็นกันว่าระบบราชการไปในทิศทางที่ดีขึ้น วันนี้หลายๆคนไม่เข้าใจเรื่องผู้ว่าฯ ซีอีโอ เพราะเกรงว่าจะไปบิดเบือนการกระจาย อำนาจ ซึ่งผู้วิจารณ์ฟังไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียด ทั้งๆที่เป็นนักบริหารที่ดี ต้อง กระจายอำนาจ”

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวอีกว่า การบริหารงานแบบใหม่ จะให้ผู้ว่าราชการจังหวัดไปเป็น ประธานคณะผู้บริหารจังหวัด ที่มีหน้าที่วางแผนร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ใ้เห็นนโยบาย

และคอยติดตามผลงาน อย่างเช่น ถ้าจะปราบปรามยาเสพติดในจังหวัดของตนเอง จะต้องมอบหมายให้ตำรวจเป็นประธานในเรื่องนั้นๆ โดยผู้ว่าฯ จะมีหน้าที่มอบนโยบายและคอยชี้ให้ผู้ที่มีหน้าที่ทำงานให้ประสบความสำเร็จ

ผู้ว่าฯ จะมีอำนาจเปรียบเสมือนเป็นนายกฯ เล็ก 75 จังหวัด สามารถอนุมัติงบประมาณได้ เพื่อให้ทำงานตอบสนองประชาชนให้เร็วที่สุด วันนี้รัฐบาลพยายามใช้หลักวิชาการอย่างเต็มที่ในการแก้ปัญหา เพราะฉะนั้นใครวิจารณ์รัฐบาล ก็ต้องพลิกตำรา ห้ามใช้ความรู้สึกวิจารณ์

“จะมีการเรียกประชุมผู้ว่าฯ ซีอีโอ ทุกวันพุธ เพื่อนำมาติงจากที่ประชุม กรม. ทุกวันอังคารมาดำเนินการต่อ และต้องเป็นเจ้าภาพการบริหารในจังหวัดทุกตารางนิ้วและดูแลแก้ไข หากป่าไม้ถูกทำลาย หรือน้ำเน่าเสีย จะบอกว่าไม่รู้ไม่ได้ อย่างนี้จะถูกแขวนคอทันที ผู้ว่าฯ ซีอีโอ จึงต้องมีมือในการทำงาน”

เขากล่าวต่อว่า ขณะที่สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จะเป็นเจ้าภาพในการสร้างตัวชี้วัดเพื่อให้เกิดผลผลิตภาพ ซึ่งผู้ว่าฯ ซีอีโอควรจะทำอะไรที่แตกต่างจากวันนี้และคิดว่า ต้องระดมสมองในจังหวัดร่วมกัน คนที่เป็นผู้นำต้องทำให้องค์กรตระหนักว่าทำไปแล้วมีอะไรดีขึ้นและต้องสื่อให้เข้าใจ ปลุกเร้าให้ทุกคนเดินไปด้วยกันถึงจะมีพลังเป็นการบริหารจัดการจากข้างล่างขึ้นมาเพราะองค์กรถือเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง ต้องสร้างให้เกิดความสมดุล

นายกฯ ยังย้ำว่า ต้องการเห็นทุกจังหวัดใช้ระบบสารสนเทศในการบริหารจัดการเป็น “E-Province” มีระบบอินเทอร์เน็ตเชื่อมหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ เพราะขณะนี้ทุกตำบลของประเทศไทยมีอินเทอร์เน็ตหมดแล้ว ผู้ว่าฯ ซีอีโออย่ากลัวการใช้คอมพิวเตอร์ คิดว่าควรมีหลักสูตรให้ผู้ว่าฯ ซีอีโอเรียนอินเทอร์เน็ตด้วย

“ผมเคยนำเด็ก ป.4 มาฝึกดูแล้ว 9 ชั่วโมง สามารถทำเว็บเพจได้ด้วยตนเอง” นายกฯ กล่าว

ปัจจุบันควรรีให้ข้อมูลความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นทุกวินาทีและอยู่ในอินเทอร์เน็ตทั้งหมด ต่อไปทุกกรมจะเบิกจ่ายงบประมาณผ่านอินเทอร์เน็ตเชื่อมคลังจังหวัดตั้งแต่เดือน ต.ค. 2547

และเดือน ต.ค. 2548 จะเชื่อมไปถึงคลังอำเภอ หลังจากนั้นจะมีการฝึกอบรมคลังจังหวัดให้เป็น CFO ไม่ใช่แค่นักบัญชีแต่สามารถบริหารการเงินในปัจจุบันและอนาคตได้ คณะกรรมการจังหวัดที่มีผู้ว่าฯชีอีโอเป็นประธาน จะสามารถพิจารณาออกพันธบัตรจังหวัดของตัวเองได้

“ผู้ว่าฯ คือสะพานที่ทอดให้คนเดินข้ามจากความไม่พัฒนาไปสู่การพัฒนาได้ ซึ่งต้องยอมรับว่าเหนื่อย ยอมรับว่าเจ็บ แต่เราก็ภูมิใจและสุขใจ ยิ่งโลกสมัยใหม่ ยิ่งรู้ยิ่งได้เปรียบ ยิ่งไม่รู้ก็จะยิ่งโง่”

พ.ต.ท.ทักษิณย้ำว่าวันนี้รัฐบาลกำลังปรับตัวครั้งใหญ่ เพื่อตอบสนองปัญหาที่ซับซ้อนและมีความเปลี่ยนแปลงของโลกที่ไม่อาจคาดเดาได้ มีการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ ที่มีผลต่อเศรษฐกิจและการบริหารจัดการองค์การมากขึ้นทุก 10 ปี จะมีความเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์ด้านเทคโนโลยีทุก 2 เท่า มีเศรษฐกิจใหม่เรียกว่า “มริครา อีโคโนมี” ขับเคลื่อนโดยวิทยาศาสตร์ 3 ตัว คือ ไบโอบีโอส เทคโนโลยี และแมททีเรียลดีไซน์ เข้าสู่ชีวิตประจำวันมากขึ้น

“ดังนั้น ผมจึงขอเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยเลือกระบบที่เข้ากับประเทศไทยได้ดีที่สุด เมื่อได้เป็นนายกฯ อีกสมัยหนึ่ง ระบบบริหารราชการจะเปลี่ยนแปลงไปมากจนจำไม่ได้”

นายกฯ กล่าวอีกว่า สิ่งที่รัฐบาลต้องเร่งทำขณะนี้คือ 1.สร้างการเรียนรู้ภาษาอังกฤษและส่งเสริมการใช้ให้แก่คนไทย 2.ส่งเสริมการใช้อินเทอร์เน็ตและ 3.สร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมนานาชาติ

โดยทั้ง 3 ปัจจัยต้องช่วยกันสร้างขึ้นเพราะยุคโลกาภิวัตน์ทำให้เราต้องส่งเสริมข้าราชการและประชาชน ไปสู่ทั้ง 3 ปัจจัยเป็นพื้นฐานที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน สำหรับประเทศไทย ผู้ว่าฯที่อยู่ในจังหวัดชายแดน ต้องเข้าใจวัฒนธรรมและภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน

ผู้ว่าฯชีอีโอต้องมีวิสัยทัศน์ที่มีเป้าหมายว่าจะเดินไปอย่างไร ต้องสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และเป็นวัฒนธรรมที่สามารถปลดปล่อยความคิดสร้างสรรค์

ขององค์กร โดยไม่สนใจคำวิพากษ์วิจารณ์ ส่วนวัฒนธรรมที่ผิดๆ ก็ต้องยกเลิกต้องแก้ปัญหายาเสพติดและธุรกิจใต้ดินให้หมดไป

“เราจะไปไม่ได้ ถ้าการบริหารยังเข้าชามเย็นชามอยู่ เมื่อผมเข้ามาบริหาร บางคนก็บอกว่าใช้เงินมาก แต่ทำให้ผมหนัก เพราะใช้เงินเรื่องโง่ๆ มาเยอะแล้ว” พ.ต.ท. ทักษิณ กล่าว

นอกจากนั้น นายกฯ ยังต้องการให้ ผู้ว่าฯ ซื่อโอรูระบบการรายงานแบบหลายทาง หรือ Matrix Reporting System คือ หากมีปัญหาด้านการเกษตรให้สามารถติดต่อ รมว.เกษตรฯ ได้ทันที หรือ จังหวัดใดที่มีรองนายกฯ คนใดก็ได้ดูแล ก็สามารถโทรติดต่อได้ทันที ไม่ต้องยึดรูปแบบให้ทำงานแบบลวกๆ ง่ายๆ หรือ จะมาพบคนได้ทุกเวลา

“ผมต้องการเห็นจิตพิ้งจังหวัดเป็นดัชนีชี้วัดว่า ดำเนินการ ไปแล้ว จิตพิ้ง ดีขึ้นอย่างไรบ้าง หากแม่ฮ่องสอน ได้ผู้ว่าฯ เก่งๆ ก็อาจแข่งหน้าลำปางได้ ผู้ว่าฯ จะต้องเก่งและตั้งใจ สิ่งสำคัญคือมีความเป็นผู้นำ อย่าเห็นแก่ตัว ไม่ให้เกียรติคน ผมไม่ชอบเป็นนายกฯ แต่ชอบหน้าที่นายกฯ ชอบเป็นตัวของตัวเอง ถ้าเป็นตัวของตัวเองในชีวิตจริง แต่เราต้องทำหน้าที่เพื่อส่วนรวม เพื่อชาติบ้านเมือง”

นายกฯ ยังระบุว่า หลักการสำคัญที่ต้องท่องคาบไว้ในการพัฒนาประเทศที่ผู้ว่าฯ จะต้องคำนึงถึง คือ 1.จะทำทุกอย่างเพื่อลดค่าใช้จ่ายให้ประชาชน 2.เพิ่มรายได้ให้ประชาชน 3.ขยายโอกาสให้ประชาชน ซึ่งหลักทั้ง 3 ข้อจะเป็นฐานที่จะช่วยให้ประชาชนรอดพ้นจากความยากจน จากนั้นสังคมจะดีและสะอาด ทั้งยาเสพติดและผู้มีอิทธิพล

นายกรัฐมนตรี กล่าวต่อไปว่า เราต้องสร้างคนจนพันธุ์ใหม่ คือพ่อค้ายาเสพติดต้องหมดไป ผู้มีอิทธิพลก็ต้องเลิก เรื่องห่วยใต้ดินก็ต้องหยุดให้ได้ เพราะต่อไปอาจจะให้ตำรวจเก็บภาษีที่ได้จากการจับกุมผู้หนีภาษี การลักลอบที่ผิดกฎหมาย เอาส่วนธุรกิจใต้ดินมาไว้บนดิน แต่วันนี้ ห่วย 3 ตัว 2 ตัว ที่มีรายได้ 600 ล้านบาท ขณะนี้แสดงว่าตำรวจยังหากินกับห่วยใต้ดิน ถ้ารายได้ในส่วนนี้ไม่เพิ่มขึ้น ทั้งผู้กำกับ ผู้การฯ ทั่วประเทศทุกจังหวัดจะ โดนกันหมด เรามีตำแหน่งสำรองราชการไว้ให้แล้ว

อย่างไรก็ตาม ความพยายาม โน้มน้าวให้ข้าราชการและประชาชน เชื่อว่าแผนการปฏิรูประบบราชการจะประสบความสำเร็จ และจะพลิกโฉมประเทศไทยให้ระบบราชการ กลายมาเป็น ผู้รับใช้ประชาชนอย่างแท้จริงตามที่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ให้คำมั่นนั้น ไม่ได้รับการต้อนรับจากนักวิจารณ์สังคมแต่อย่างใด

นายธีรยุทธ บุญมี อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้วิพากษ์การปฏิรูประบบราชการของพ.ต.ท.ทักษิณ ระหว่างการบรรยายเรื่อง “การเมืองภาคประชาชน” ที่ห้องประชุมสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตอนหนึ่งว่า ช่วงความขัดแย้งเชิงค่านิยม-วัฒนธรรม เป็นช่วงที่สหรัฐอเมริกาก้าวขึ้นเป็นผู้นำโลกตะวันตก และเป็นมหาอำนาจเดียวของโลกตะวันตก โดยเฉพาะอเมริกากำลังยึดเยียดให้เรายึดมั่นในกระบวนทัศน์แบบเซ็นชวมัตถุมากกว่าวัฒนธรรม แบบกล้าตัดสินใจกล้าเสี่ยงเพื่อผลกำไร และค่านิยมแบบซีอีโอซึ่งก็คือวัฒนธรรมที่เชิดชูวีรตำนานหรือเทพตำนาน เมื่อมนุษย์คิดว่าตัวเองจะมีอำนาจเหนือธรรมชาติมากขึ้น จนมีลักษณะเหมือนเป็นอำนาจเหนือจริง ถือเป็นยุคของตำนาน ผู้เฒ่าคนต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วแห่งยุคสมัย อยู่เหนือกาลเวลาหรือประวัติศาสตร์ วิธีคิดดังกล่าวนี้ เอื้อต่อการเผด็จอำนาจและความรุนแรงซึ่งพวกเขาจะเป็นตัวแทนของพระศรีอารีย์ ฌบับวอชิงตัน หรือฌบับอเมริกัน นั่นเอง

นายธีรยุทธ ยังให้สัมภาษณ์เรื่องซีอีโอ ว่า ยามวิกฤต คนมักชอบวิธีทำงานแบบซีอีโอ มีอำนาจค่อนข้างมาก ตัดสินใจไวเหมือนนเรมีตได้ สามารถแก้ไขปัญหา สร้างความเจริญได้อย่างไร โจทย์คือซีอีโอถ้าเป็นทางการเมืองจะสัมพันธ์กับที่มาของอำนาจอย่างไร เมื่ออำนาจมาจากประชาชน การตรวจสอบอำนาจต้องตอบรับสนองตอบต่อข้อทักท้วงที่วางตั้งจากสังคมจากประชาชนเป็นปัญหาใหญ่ วัฒนธรรมซีอีโอเชิงธุรกิจคนอื่นไม่มีสิทธิมีเสียง สรุปลงในระยะเวลาวัฒนธรรมซีอีโอกับการเมืองคิดว่ามีความขัดแย้ง แต่อยู่ในระยะสั้นคิดว่าคนอาจจะพอใจ (ข่าวสด, 12 กันยายน 2546)

ทั้งนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ออกมาแสดงความเห็นตอบได้ในทันที กรณีที่นายธีรยุทธวิจารณ์ระบบบริหารแบบบูรณาการหรือซีอีโอ ว่า “ไม่ได้สนใจ ถ้ามีปัญหาแล้วค่อยเดินขบวนใหม่ก็แล้วกัน คนถ้าไม่พยายามจะเข้าใจ ก็ไม่เข้าใจ อย่าไปให้ความสำคัญกับคนวิจารณ์มาก”

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวว่า ซีอีโอคือผู้ที่ต้องรับผิดชอบเป็นหัวหน้าทีมบริหารในจังหวัดนั้นๆ ที่ประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการและประชาคมในท้องถิ่น ที่จะมาร่วมกันวางยุทธศาสตร์ ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจสังคมของจังหวัดนั้นๆ ด้วยกัน มีระบบวัดผลความสำเร็จที่ชัดเจน ส่วนที่มีผู้วิจารณ์ว่าอาจก่อปัญหาในระยะยาวนั้น นักวิจารณ์พวกนี้ถ้าจับมานั่งรวมกัน แล้วเอากาแฟมาเสิร์ฟ ก็เหมือนนั่งร้านกาแฟ คือวิจารณ์แบบร้านกาแฟ อ่านหนังสือพิมพ์เสร็จก็วิจารณ์ไปเรื่อย

“ผมพูดอะไร เขาต้องค้านทุกเรื่อง ผมกินข้าวยังผิเคย เพราะฉะนั้นผมไม่สนใจ
 ขอทำงานอย่างเดียว ไม่ต้องเก็บเอาคำพูดของคนเหล่านี้มาถามผม เสียเวลา”
 พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าว (มติชน, 13 กันยายน 2546)

พ.ต.ท.ทักษิณ ยังตอบคำถามผู้สื่อข่าวถึงกรณีมีข่าวว่าผู้ว่าราชการจังหวัดบางคนเครียด ถึงความดันขึ้น เป็นเพราะเนื้อหาการอบรมให้ผู้ว่าฯ เข้าใจระบบการบริหารราชการจังหวัด แบบบูรณาการ (ซีอีโอ)หนักเกินไป ว่า ต้องยอมรับว่าสิ่งที่รัฐบาลสอนและบอกให้ทำเป็นสิ่งที่ยาก สิ่งที่คุณพูดหลายเรื่องเป็นเนื้อหาในระดับปริญญาเอก หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์แล้ว ไปเรียนหนังสือต่อ จึงค่อนข้างยากจากสิ่งที่เคยเห็นเคยทำมาก่อน แต่เมื่อเข้าใจจริงๆ แล้ว และได้ทำจริงๆ จะรู้ว่ามันไม่ยาก และเขาจะรู้ว่าสิ่งที่ให้ทำทุกวันนี้เป็นการทำทลายความสามารถ หน้าที่ของรัฐบาลและคนคือทำทลายความสามารถแล้วคอยเป็นที่เลี้ยงให้คนเหล่านั้นทำงานได้ดี ในช่วง 3-4 เดือนแรก จะมีที่เลี้ยงคอยเฝ้าติดตามดูแลให้ความช่วยเหลือ ไม่ต้องห่วง แต่ถ้าไปถึงแล้วทำไม่ได้หรือไม่ทำก็เป็นอีกเรื่อง ทำไม่คอยถูก ไม่คอยดี ก็ยังดีกว่าระบบในปัจจุบัน เพราะระบบปัจจุบันไม่มีเจ้าภาพ ไม่มีคนรับผิดชอบ ทำงานวันต่อวัน เรากำลังเปลี่ยนในสิ่งที่ดีขึ้น ส่วนจะดีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละทีมงานและภาวะผู้นำของผู้ว่าฯ แต่ละจังหวัด ไม่ใช่เรื่องอะไรร้ายแรงที่เปลี่ยนแล้วบ้านเมืองจะล่มสลาย แต่เราเปลี่ยนในทิศทางที่ดีขึ้นจะไปมีอะไรที่เสียหาย

“คนที่พูดมันก็พูดจริงๆ วิธีการจะไปทำอย่างไรก็ช่าง ขอให้งานประสบผลสำเร็จ
 บางคนอาจมีประสบการณ์ในการใช้ทีมงาน และผมแนะนำไปว่าถ้าเขียน
 ยุทธศาสตร์ไม่เป็น ให้ไปเชิญนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ หรือคนในพื้นที่ที่มี
 ประสบการณ์มาช่วยกันทำงาน เพื่อนฝูงที่เรียนมาด้วยกัน แต่วันนี้มีความรู้มากกว่า
 ก็ให้เชิญมาช่วยกันทำงาน การที่มีครูหลายคนมาช่วยกันคิดก็เป็นสิ่งที่ดี และทำให้มี

ความรู้มากขึ้นขอให้ทำไป วันนี้เรียนอาจยังไม่เข้าใจ ก็เอาหนังสือกลับไปอ่านสัก 2-3 รอบก็อาจจะเข้าใจ ขอให้เรียนกันไปเถอะ ไอ้คนที่ช่างพูดก็ขอให้มาช่วยเขา เขียนกันบ้างก็จะดี แต่อยู่ที่ว่าทำเป็นหรือเปล่าเท่านั้นเอง” พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าว (ข่าวสด, 13 กันยายน 2546)

ต่อมา พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงในโอกาสครบรอบ 1 ปีของการปฏิรูประบบราชการ ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์และสถานีโทรทัศน์ไอทีวี เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ความว่า

วันที่ 3 ตุลาคม 2546 นี้ เป็นวันครบรอบ 1 ปี ของการปฏิรูประบบราชการหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2545 และพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 ซึ่งถือเป็นก้าวแรกและก้าวสำคัญของการปฏิรูประบบราชการไทยเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

การปฏิรูประบบราชการในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา มีผลทำให้ระบบราชการไทยของเรามีความก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงระบบและโครงสร้างของหน่วยงานราชการให้สามารถรองรับกับวาระและยุทธศาสตร์ของรัฐบาล รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนวิธีการและวัฒนธรรมการทำงานให้มีลักษณะในเชิงรุก มีการวางยุทธศาสตร์และเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน สามารถวัดผลสำเร็จได้ การจัดวางระบบการทำงานในแบบบูรณาการและเครือข่ายลดลำดับชั้นในการบังคับบัญชา มีเจ้าภาพ หรือผู้รับผิดชอบในการทำงาน ตลอดจนการให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในรูปแบบของรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์

ถึงแม้ว่าการปฏิรูประบบราชการที่ผ่านมาอาจมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง แต่ทุกฝ่ายก็ได้เข้ามาร่วมมือและช่วยกันแก้ไขอย่างจริงจัง ซึ่งปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของการเปลี่ยนแปลง และช่วยทำให้เราได้เรียนรู้ประสบการณ์เพื่อนำมาทบทวนและออกแบบใหม่ให้ดียิ่งขึ้นไป

ผมได้มอบหมายให้คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) ที่ได้จัดตั้งขึ้นมาใหม่ ทำหน้าที่เสนอแนะรัฐบาลในเรื่องของการพัฒนาระบบราชการให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้ดำเนินการผลักดันการพัฒนาระบบราชการในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญหลายเรื่อง โดยเฉพาะการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546-2550) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบราชการไทยให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าประสงค์หลักของยุทธศาสตร์ 4 ประการคือ

- 1) พัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนที่ดีขึ้น
- 2) ปรับบทบาทภารกิจและขนาดให้เหมาะสม
- 3) ยกกระดับความสามารถและมาตรฐานการทำงานให้เทียบเท่าเกณฑ์สากล
- 4) ตอบสนองต่อการบริหารปกครองในระบบประชาธิปไตย

สำหรับการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรมนั้น เป็นเรื่องที่รัฐบาลกำลังเร่งดำเนินการอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงาน การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน การรื้อปรับระบบการเงินและการงบประมาณ การสร้างระบบบริหารงานบุคคลและค่าตอบแทนใหม่ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรมและค่านิยม การเสริมสร้างระบบราชการให้ทันสมัย และการเปิดระบบราชการให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแนวใหม่ ได้มีการนำเจตนารมณ์ของมาตรา 3/1 แห่งกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดินมายกร่างเป็นพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารราชการแผ่นดิน ว่า ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งคาดว่าจะมีผลใช้บังคับในเดือนตุลาคมปีนี้ โดยมีหลักสำคัญ เช่น การบริหารราชการอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน เพื่ออำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชนที่ใช้บริการ รวมทั้งจัดให้มีการทำความตกลงและให้รางวัลตอบแทนตามผลงาน และมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการ

ในเรื่องการปรับปรุงขั้นตอน ลดระยะเวลา และการยกระดับคุณภาพมาตรฐาน การให้บริการประชาชน คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ทุกส่วนราชการพิจารณาและ ดำเนินการลดขั้นตอน และระยะเวลาการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนลงร้อยละ 30-50 จากที่กำหนดไว้ในปัจจุบัน และให้มีผลในทางปฏิบัติก่อนเดือนตุลาคมศกนี้ ซึ่งขณะนี้ส่วนราชการต่างๆ ก็ได้เสนอกระบวนการหลัก ซึ่งเป็นงานที่ประชาชนใช้ บริการมาก มีผลกระทบต่อประชาชน และเป็นงานที่ประชาชนร้องเรียนมาก เพื่อ ดำเนินการลดขั้นตอนและระยะเวลาการปฏิบัติงาน ในกรณีการให้บริการ ประชาชนที่มีความเชื่อมโยงกัน หลายส่วนราชการก็ให้ร่วมกันปรับปรุงการลด ขั้นตอนและระยะเวลา รวมถึงการอำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชน ในรูปของศูนย์บริการร่วมด้วย

เรื่องสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่อีกเรื่องหนึ่ง ก็คือเรื่องการขยาย ผลระบบบริหารแบบบูรณาการ หรือผู้ว่าฯ CEO ซึ่งเริ่มดำเนินการในเดือนตุลาคม ศกนี้เช่นเดียวกัน โดยรัฐบาลได้เน้นให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้นำการบริหาร การเปลี่ยนแปลง มีการวางยุทธศาสตร์ร่วมกับประชาชน และได้กำหนดแนวทางการ มอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดใน 3 ด้าน ซึ่งเป็นการมอบแนวทางการมอบ อำนาจให้ผู้ว่าราชการจากที่เคยมอบอำนาจให้เดิมในโครงการจังหวัดทดลองแบบ บูรณาการ เพื่อการพัฒนา คือด้านการสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ และการ ปฏิบัติราชการ หรือการดำเนินการอื่นๆ ให้กระทรวงและกรมมอบอำนาจโดยให้ ยึดถือหลักการ คือการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของ ประชาชนด้วยความรวดเร็ว และลดขั้นตอนในการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชน โดยให้สามารถดำเนินการให้ยุติได้ในระดับจังหวัดและปฏิบัติงานตามนโยบาย สำคัญของรัฐบาล การแก้ปัญหาเร่งด่วนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมถึงการกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด

นอกจากนี้ยังได้มีการพัฒนาระบบบริหารราชการในต่างประเทศภายใต้กรอบ นโยบายเอกอัครราชทูตแบบบูรณาการ หรือทูต CEO โดยดำเนินโครงการนำร่อง ใน 6 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เบลเยียม จีน ลาว และอินเดีย ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2545 เป็นต้นมา และตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546 เป็นต้นไป รัฐบาลได้ กำหนดเป็นนโยบายให้ขยายผลการดำเนินการ โดยกำหนดให้สถานเอกอัครราชทูต

ทุกแห่งทั่วโลก นำระบบบริหารงานภายใต้กรอบนโยบายเอกอัครราชทูต CEO ไปปฏิบัติ

จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานของคณะผู้แทนไทยหรือทีมประเทศไทย ที่อยู่ในโครงการนำร่องทั้ง 6 แห่ง พบว่าการทำงานมีความก้าวหน้า สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในมิติต่างๆ ในระดับที่น่าพอใจ แนวทางการพัฒนาระบบราชการไทยให้ก้าวต่อไปจะเป็นการสานต่องานที่ได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย ที่ได้เริ่มดำเนินการไปแล้วให้บรรลุวิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์หลักที่ได้วางไว้ โดยเฉพาะการที่ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพดีขึ้น และส่วนราชการมีขีดความสามารถและมาตรฐานการทำงานในระดับสูงเทียบเท่าสากล ซึ่งการจะบรรลุตามเป้าประสงค์ดังกล่าวได้นั้น ส่วนราชการจะต้องมีการบริหารงานโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยตัวชี้วัดอย่างเป็นรูปธรรมและประชาชนผู้รับบริการ

นอกจากนี้เป้าหมายสำคัญของการปฏิรูประบบราชการ ก็คือการก่อให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งแน่นอนว่าการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีจะไม่มีทางประสบความสำเร็จได้หากระบบราชการยังมีกระบวนการทัศน์วัฒนธรรมและค่านิยมแบบเดิม ดังนั้นการปรับเปลี่ยนในเรื่องนี้ให้เอื้อต่อการพัฒนาระบบราชการด้วยการบริหารให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในลักษณะของการสร้างการเรียนรู้ให้ข้าราชการสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบและมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้บรรลุ จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาระบบราชการให้ประสบความสำเร็จ

ผมเองได้ตั้งปณิธานไว้อย่างแน่วแน่ว่า นับตั้งแต่เมื่อวันที่รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี “ผมจะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง” เพื่อทำให้ประเทศไทยมีความเข้มแข็งและก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการพัฒนาระบบราชการให้ความเป็นเลิศ และผมมีความมั่นใจว่าในสมัยต่อไปประเทศไทยของเรา และระบบราชการจะได้รับการพัฒนาให้มีความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น และกรณีความสำเร็จของประเทศไทยจะ

เป็นต้นแบบให้ประเทศต่างๆ ได้เข้ามาศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป.
(ไทยโพสต์, 4 ตุลาคม 2546)

ผู้วิจัย มีความเห็นว่า “การรื้อ” และ “การใช้อำนาจรอบงำ” เพื่อเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ส่งผลกระทบต่อองค์กรรัฐและองค์กรตามรัฐธรรมนูญต่างๆ อย่างกว้างขวาง ไม่เว้นแม้แต่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) ที่คร่ำหวอดกับการวางแผน การพัฒนาประเทศมานานกว่าครึ่งศตวรรษ ยังประกาศ “วางมือ” เลิกการจัดทำแผนพัฒนาฉบับที่ 10 ในยุค “คิดใหม่ทำใหม่” โดยนายจักรมณฑ์ ผาสุกวนิช เลขาธิการสภาพัฒน์ กล่าวระหว่างเข้าร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีอย่างไม่เป็นทางการที่ อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ ว่า

“ต่อไปสภาพัฒน์จะทำหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์ และวาระแห่งชาติแทนการทำแผนพัฒนาฉบับที่ 10 จากที่เคยทำมา 53 ปี ทำในสิ่งเก่าๆ ตามกฎหมายมา 40 ปี ถึงเวลาต้องปรับเปลี่ยนบ้าง” (ประชาชาติธุรกิจ, 4 ธันวาคม 2546)

ถึงแม้ว่ารัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พยายามกดดันข้าราชการให้ปรับตัวกับระบบการบริหารราชการแบบบูรณาการ อย่างไรก็ตาม การขาดประสิทธิภาพและการปรับตัวของข้าราชการยังคงเป็นปัญหาใหญ่ของรัฐบาลตลอด 2 ปีของการปฏิรูประบบราชการ

วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2547 ภายหลังจากประชุมคณะรัฐมนตรี นายจักรภพ เพ็ญแข โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี แถลงข่าวว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เปิดเผยในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี ว่า การแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการเดือนตุลาคมนี้ ซึ่งมีหลายตำแหน่งนั้น การสรรหาผู้จะเข้าดำรงตำแหน่งที่ว่าง โดยเฉพาะปลัดกระทรวงและผู้ว่าราชการจังหวัด ขอให้ผู้เข้ามาดำรงตำแหน่งใหม่ มีความคิดทางยุทธศาสตร์ตามกรอบแนวความคิดการปฏิรูประบบราชการ จากปัญหาสำคัญของการแต่งตั้งข้าราชการระดับสูง คือ ขาดนักคิดทางยุทธศาสตร์ที่แม้จะปฏิรูประบบราชการมาแล้ว 2 ปี แต่ยังไม่มีความคืบหน้าในการปฏิรูประบบราชการ

“ข้าราชการระดับสูงจำนวนมากถึงจะไม่ได้ขัดขวางกระบวนการปฏิรูป แต่ไม่ได้สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมการทำงานระบบราชการ ทำให้ในรอบ 2 ปีนี้ยังย่ำอยู่กับที่ ดังนั้น ผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งใหม่ต้องมีความคิดทางยุทธศาสตร์ เพื่อสร้างความใหม่ในวิธีการ

ทำงานและเนื้องาน” นายจักรภพ กล่าวอ้างคำพูดนายภคินในที่ประชุม ที่มอบหมายให้นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี และนายโกสิน พลกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ดำเนินการ

พร้อมระบุว่า นายภคิน ให้หลักไว้ 3 ขั้นตอนในการพิจารณาบุคคลที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งใหม่คือ เป็นผู้มีแนวคิดบริหารแบบยุทธศาสตร์อยู่ที่ใดบ้าง และเมื่อได้มาแล้วก็ให้จัดการฝึกอบรมเป็นพิเศษ จากนั้นเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งให้อบรมซ้ำหรือรีเทรนนิ่ง เพื่อรักษาคณินให้อยู่ในระบบราชการและสร้างความเจริญก้าวหน้าได้ (กรุงเทพธุรกิจ, 4 สิงหาคม 2547)

ต่อมา พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี กล่าวในรายการ “นายภคินคุยกับประชาชน” ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ถึง กรณีมีร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการสั่งให้ข้าราชการพลเรือนสามัญออกจากราชการ กรณีไม่สามารถปฏิบัติราชการให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ว่า นั่นคือสืบเนื่องมาจากการให้มิเออร์ลี ริโตรี มาเมื่อคราวที่แล้ว เราใช้วิธีว่า “ให้ไปสำรวจเอาว่ามีข้าราชการคนไหน ไม่เอาไหน ไม่ทำงาน เกียจคร้าน โดยประเมินเอาจาก 5 เปอร์เซ็นต์สุดท้าย แต่บางหน่วยงานนั้น ยังดีมาก เก่งเหลือเกิน ก็ไม่จำเป็นต้องเอาคนออกแม้แต่คนเดียว แต่บางหน่วยงานนั้น ถ้าจะประเมินคนมีปัญหา นั้น ให้ประเมินอยู่ในกลุ่ม 5 เปอร์เซ็นต์สุดท้าย คือใครที่ไม่อยู่ใน 5 เปอร์เซ็นต์สุดท้าย ไม่มีปัญหา แต่บังเอิญว่าถ้า 5 เปอร์เซ็นต์สุดท้ายนั้น ยังดีอยู่ ก็ไม่จำเป็นต้องให้ออกแม้แต่คนเดียว เว้นแต่ใน 5 เปอร์เซ็นต์ของบางหน่วยงานนั้นแยจจริงๆ งานการไม่ทำ อ่านหนังสือพิมพ์ทั้งวัน เข้าสาย กลับเร็ว อะไรประเภทนั้น เตือนแล้วก็ไม่ฟัง อันนั้น เป็นเรื่องที่ต้องว่ากันไป ถือว่าเราจะพยายามให้ความเป็นธรรมอย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นไม่ต้องวิตกถ้าเป็นคนทำงาน รับผิดชอบในหน้าที่ของตัวเองไม่ต้องวิตกเลย ข่าจะปล่อยอะไรอย่าไปฟัง อย่าไปสนใจ ถ้ายังคิดว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม ให้ทำหนังสือถึงตนได้” (มติชน, 5 กันยายน 2547)

ทั้งนี้ หลังจากเดินหน้าปฏิรูประบบราชการครบ 2 ปี รัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้จัดงาน “ครบรอบ 2 ปี พัฒนาระบบราชการ” ที่ทำเนียบรัฐบาล ซึ่งมีตัวแทนข้าราชการจาก 75 จังหวัด และ 150 ส่วนราชการ เข้าร่วมงานกว่า 1,000 คน

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวกับผู้เข้าร่วมงานว่า รัฐบาลเข้ามาบริหารงานเมื่อเดือน มี.ค. 2544 ได้เชิญหัวหน้าส่วนราชการมาพบ และบอกว่าจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารราชการใหม่ เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นว่าเราเปลี่ยนช้าเราถึงได้ฟัง ในปี 2540 ที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจนั้น

สะท้อนให้เห็นว่าเราปรับเปลี่ยนช้า เมื่อโลกเปลี่ยน แต่เราตั้งหลักไม่ได้ เพราะเราตั้งรับมา โดยตลอด มันเหมือนกับมีกำแพงที่ไม่ค่อยแข็งแรงและถูกคลื่นซัดตลอดเวลา ไม่มีการปรับปรุง ในที่สุดก็พังลงมา หลายเรื่องแม้แต่ปัญหาภาคใต้ก็เกิดจากเราไม่ตื่นตัวจากภัยคุกคาม เมื่อผนึกกับ ภัยคุกคามยุคใหม่ การปรับเปลี่ยนก็ต้องเจ็บปวด

“เราไม่เคยปรับปรุงระบบราชการ แต่ 2 ปีที่ผ่านมาสามารถปรับเปลี่ยนได้เรียบร้อย ถ้าการเมืองไม่เข้มแข็งก็คงทำไม่ได้ เพราะทุกคนจะมีความเป็นเจ้าของกรม ทุกฝ่าย ทั้งรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี ตระหนักว่าต้องเปลี่ยน ซึ่งทั้งหมดที่ทำ ก็เพื่อประชาชน องค์กรใดที่เกี่ยวข้องกับประชาชน แล้วไม่ใช่ประชาชนเป็น ศูนย์กลาง องค์กรนั้นจะถูกโคตเคียวในที่สุด แต่ระบบราชการจะโคตเคียวไม่ได้ เพราะประชาชนต้องมาใช้บริการจากระบบราชการอย่างเป็นธรรม”

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวว่า มาถึงตรงนี้นั้นพอใจมากแม้จะยังมีเรื่องติดขัดบ้าง แต่ถ้าเราสามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงาน ปรับเปลี่ยนกระบวนการขั้นตอน นำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อการบริการประชาชนที่ดีขึ้นเสร็จภายใน 5 ปี ตนถือว่าเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ แต่ 2 ปีที่ผ่านมา ถือว่าทำได้เร็วกว่าที่คิด

นายกฯ กล่าวว่า ที่ผ่านมามีประเทศประสบปัญหาวิกฤตหลายอย่าง และไม่เคยล้มสัญญาว่า ถ้าทุกอย่างดีขึ้น ประชาชนมีความสุขแล้ว คนที่ตนจะดูแลเป็นคนแรกก็คือข้าราชการ ซึ่งรัฐบาล ทำไปแล้วในเรื่องการปรับเงินเดือน หลังจากที่ไม่เคยมีการปรับมา 10 ปี เมื่อสัปดาห์ที่ผ่านมา ก็มีการดูแลข้าราชการชั้นผู้น้อย เป็นเพียงขั้นต้นที่ถือน้อยนิด ตนจะทำต่อไปอีกให้ข้าราชการ มีความสุข เพื่อประชาชนจะได้มีความสุขไปพร้อมกัน อย่าเกี่ยงกันเหมือนไก่กับไข่ ทุกอย่าง ต้องทำไปคู่กัน โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีระบบราชการเป็นเครื่องมือ มีพรรคข้าราชการ เป็นกำลัง

พ.ต.ท.ทักษิณกล่าวว่า การปฏิรูประบบราชการวันนี้ถึงจุดที่จะต้องทำและแก้ไข ในขั้นตอนต่อไปคือการทำงานให้กรมเล็กลง เพื่อให้เหลือแต่คนที่ทำงานให้ประชาชนเป็นหลัก รวมทั้งเรื่องการให้รองปลัดกระทรวงเป็นปลัดทบวง เป็นสิ่งที่เราตั้งใจทำตั้งแต่ครั้งแรก แต่ยังไม่สามารถทำได้เพราะหวังว่าซี 11 จะมีมากไป รองปลัดจึงกลายเป็นลูกน้องของอธิบดี ซึ่งต้อง แก้ไขกันใหม่ รวมทั้งการวัดผลความสำเร็จของงานและใช้ผลของคะแนนมาเป็นตัวพิจารณา ไม่ใช่

ปล่อยให้คนได้คะแนนแน่ได้เลื่อนขั้น แต่คนได้คะแนนดีกลับถูกย้าย ถ้าทำตรงนี้ไม่ได้ก็จะเกิดผลเสียในระบบประชาธิปไตย การเมืองมาจากการเลือกตั้ง การแต่งตั้งรัฐมนตรีจะต้องมีระบบรองรับที่ดี เพราะมีทั้งคนที่เก่งบ้างไม่เก่งบ้าง ถ้าไม่มีระบบรองรับที่ดีก็คงเจ๊ง วันนี้ตนวางระบบไว้แล้ว เราต้องแข็งแกร่งด้วยระบบ เพราะประเทศไทยถ้าระบบไม่ดีจะเหนื่อย คนไทยเป็นคนเก่งแต่คนเลวสามารถเล็ดลอดได้ทุกระบบ แต่คนดีแม้ระบบจะแย่ออย่างไรก็ทำได้ดี ดังนั้นเราต้องหาทางทำให้คนกลางๆยึดระบบ เพราะมีเยอะที่สุด

นายกฯ กล่าวว่า สิ่งที่ต้องทำอีกเรื่องคือการทำระบบทีมเวิร์กเพื่อลดขั้นตอนของราชการลงมา ซึ่งจะต้องแก้ไขที่วัฒนธรรมของผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นปลัด อธิบดี หรือผู้อำนวยการกอง วันนี้ข้าราชการมีคนเก่งจำนวนมาก แต่อยู่กันคนละมุม หันหลังให้กัน ดีไม่ดีก็เอาท้ายกันอีกต่างหาก จึงต้องหันหน้าเข้าหากัน ก็จะทำงานได้ดี นอกจากนี้ยังต้องทำให้ขนาดของส่วนราชการเล็กลงโดยใช้เทคโนโลยีมาช่วย แต่รับรองว่าเราจะไม่เอาข้าราชการไปฆ่าแกงที่ไหน เพราะวันนี้การบริการประชาชนมีจำนวนมาก หลายแห่งยังไม่มีองค์กรรองรับ ดังนั้นต้องเอาข้าราชการส่วนเกินมาใส่ไว้ในองค์กรที่จะตั้งขึ้นใหม่ เอาคนที่ทำงานไม่ได้มาเทรนให้ทำงานได้

“อีกเรื่องที่ต้องทำต่อไปคือการปรับปรุงสวัสดิภาพ สวัสดิการของข้าราชการ งบประมาณของประเทศกำลังเข้าสู่ภาวะสมดุลในปี 2548 และในปี 2549 ผมจะปรับเงินเดือนข้าราชการอีกครั้งหนึ่ง ปี 2551 ก็จะปรับอีกครั้ง เพราะผมต้องการให้ข้าราชการอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ผมไม่ต้องการเห็นข้าราชการมีแต่สถานภาพทางสังคม แต่เมื่อหันกลับไปอยู่ที่บ้านแล้ว คือโลกของความเป็นจริง ยิ่งข้าราชการมีสถานภาพทางสังคมสูงเท่าไร แต่มีรายได้ต่ำมาก รับรองได้เลยว่าโอกาสคอร์รัปชันจะมีสูง ผมรับรองว่าจะไม่ทำให้เกิดเงินเฟ้อ เพราะผมเป็นคนที่คุณค่า ผมจะดูตัวเลขมหภาคทุกตัวเพื่อให้มั่นใจว่าเราไปได้ แต่ทั้งนี้อยู่ที่ความสามารถของข้าราชการด้วย ถ้าบริการประชาชนดีเท่าไร ทำให้ประชาชนมีความสุขและมีโอกาสทำมาหากินได้ดีขึ้น มีงานทำ จะทำให้เราเก็บขยายฐานภาษี และเก็บภาษีได้มากขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งจะนำมาเป็นเงินเดือนให้กับข้าราชการ”

พ.ต.ท.ทักษิณกล่าวว่า เรื่องคอร์รัปชันถือเป็นเรื่องสำคัญมากและเป็นมะเร็งร้ายกัดกร่อนระบบสังคมไทยซึ่งมีมานาน และเราก็ทนกันอยู่ เพราะร่างกายยังพอแข็งแรง แต่วันนี้ทนไม่ได้แล้ว

ต้องผ่าตัดขนานใหญ่ ต้องตัดเนื้อร้าย ฉายแสงและใช้คีโม ก่อนอื่นต้องวางร่างกายคือระบบ ให้เข้มแข็งเพื่อป้องกันไม่ให้เนื้อร้ายใหม่ๆ เข้ามา

“สรุปแล้วเราจะเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการเพื่อความโปร่งใสในระบบ เพิ่มความคล่องตัวในการบริหารการจัดการ โดยจะปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมใหม่เอาประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมุ่งเดินหน้าให้บริการด้วยความเต็มใจมีประสิทธิภาพ และสุดท้าย เราจะพัฒนาระบบเพื่อให้คนในระบบราชการมีสวัสดิภาพที่ดี เพื่อจะได้ทำงานรับใช้ประชาชนอย่างมีความสุข ตรงนี้คือแนวทางที่ได้พัฒนามาแล้ว และจะทำต่อไปเพื่อให้บรรลุจุดนี้ โดยตั้งเป้าไว้ว่า 5 ปี การปฏิรูประบบราชการจะเพอร์เฟกต์”

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวว่า เรื่องการกระจายอำนาจ คนถือว่าที่ผ่านมาได้กระจายอำนาจไปเยอะมาก แต่คนยังว่าตนมีอำนาจมากอยู่ หากเรากระจายอำนาจไปแล้ว เราจะเหนื่อยได้ มีเวลา มองเห็นตรงไหนไม่ดี และลงไปช่วย ดังนั้น วันนี้ขอให้ทุกคนช่วยกระจายอำนาจไปให้คนรองๆ ให้มากที่สุด ต้องลดอำนาจส่วนกลางไปเพิ่มอำนาจให้ส่วนภูมิภาคมีอำนาจตัดสินใจที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด อย่างวันนี้อำนาจจะไปกองที่ผู้ว่าฯ หากผู้ว่าฯ สำคัญอำนาจก็ตายเหมือนกัน ดังนั้น ต้องกระจายอำนาจให้ส่วนรองๆ ลงไป เพื่อให้การตัดสินใจทำได้ในพื้นที่ ไม่ใช่เอะอะก็เข้ากรุงเทพฯ มาขออนุมัติส่วนกลาง มันเบื่อแล้ว จึงอยากขอร้องให้กระจายอำนาจ ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่ปริมิตที่แท้จริง คือส่วนกลางจะเป็นขอลดเล็ก ส่วนภูมิภาคอยู่ตรงกลางส่วนฐานล่างจะเป็นส่วนท้องถิ่น แต่วันนี้ยังเป็นแท่งถ้ำน้ำมันอยู่” นายกฯ กล่าว (ข่าวสด, 4 ตุลาคม 2547)

จากนั้นพ.ต.ท.ทักษิณ ได้ขึ้นเวทีพูดคุยกับตัวแทนข้าราชการ 6 คนโดยนายพนพล เสงเจริญ นายกสมาคมข้าราชการพลเรือน กล่าวว่า อยากให้นายกฯ ช่วยดูแลเรื่องนี้นอกกระบบ ปัจจุบันข้าราชการมีภาวะการเป็นหนี้ต่อครอบครัวอยู่เกือบ 5 แสนบาท ซึ่งต้องเร่งแก้ไข

นายปวิด ถมยาวิทย์ เกษตรและสหกรณ์ จ.ขอนแก่น กล่าวว่า นโยบายของรัฐบาลหลายอย่างดี แต่อยากให้รัฐบาลเน้นยุทธศาสตร์จังหวัดให้เกิดผลชัดเจน เพื่อลดช่องว่างระหว่างข้าราชการส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค รวมถึงกระจายงบให้ลงไปถึงส่วนภูมิภาคโดยตรง นอกจากนี้ฝากให้นายกฯ ดูแลเรื่องการวิ่งเต้น เพราะมีข้าราชการบางคนโตขึ้นมาได้เพราะสนิทสนมกับผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจสนับสนุนอยู่

นายอำพรชัย วิจิตพรชัย นักพัฒนากรชุมชน 6 ว. สำนักงานพัฒนาชุมชน อ.สามโคก จ.ปทุมธานี กล่าวว่า ข้าราชการส่วนมาก โดยเฉพาะพวกที่นำร่องไปดูแลส่วนท้องถิ่นไม่แน่ใจในความมั่นคง รวมถึงเกรงกลัวผลการประเมินการทำงานจากส่วนกลาง จึงฝากถึงนายกฯ ว่า จะมีแนวนโยบายกับข้าราชการเหล่านี้อย่างไร เพื่อให้เป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานต่อไป

นายประสิทธิ์ วงศ์มาน ปลัดอำเภอ หัวหน้าประจำตำบล ตานาธาราแมเราะ อ.เบตง จ.ยะลา กล่าวว่า คนเพิ่งอาสาย้ายไปทำงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 เดือนที่ผ่านมา พบว่าการทำงานของบุคลากรในพื้นที่มุ่งทำงานส่วนตัวเป็นหลัก ขาดการเชื่อมโยงเพื่อให้มีการแก้ปัญหาร่วมกัน หากเป็นไปได้อยากให้ระเบียบสำนักนายกฯ ออกมาเพื่อให้ทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ ข้าราชการลงพื้นที่ปฏิบัติกับชาวบ้าน แต่พบว่าไม่มีคนคุ้มกันเหตุร้าย จึงอยากให้ดูแลเรื่องความก้าวหน้าในชีวิตงานเป็นพิเศษ

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวให้ความมั่นใจกับข้าราชการที่ชี้แจงปัญหาต่างๆ ว่า ตนถือว่าปัญหาสวัสดิการของข้าราชการเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไข โดยเฉพาะเรื่องปัจจัย 4 และหนี้ในระบบ ซึ่งให้กระทรวงการคลังไปดูแล เช่น เรื่องที่อยู่อาศัยของข้าราชการ จากเดิมรัฐเคยจ่ายเป็นเงินค่าเช่าบ้าน ซึ่งพอเกษียณ หลายคนไม่มีบ้านอยู่ จากนั้นไปจะเปลี่ยนโดยจะนำที่ว่างเปล่าของหลวงมาสร้างเป็นบ้านเอื้ออาทรให้กับข้าราชการผ่อนแทน เพื่อให้ข้าราชการเกษียณทุกคนมีบ้านอยู่ ส่วนการจัดสรรงบประมาณตั้งแต่ปี 49 เป็นต้นไป จะเปลี่ยนการจัดสรรงบใหม่ โดยให้กระจายไปสู่ภูมิภาคโดยตรงมากขึ้น และให้มีการจัดแผนยุทธศาสตร์จังหวัดเพื่อสอดคล้องรองรับกับบที่ลงไป

นายกฯ กล่าวถึงการวิ่งเต้นขอตำแหน่งว่า ตนได้มอบนโยบายให้นายวิษณุ เครื่องามรองนายกฯ รวมถึงข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ไปแล้วว่า ต้องพิจารณาจากคุณสมบัติมากกว่าการสนิทสนมใกล้ชิดผู้ใหญ่ จากนั้นหากมีการวิ่งอยู่ก็ให้แข่งกันเองระหว่างที่มีคุณสมบัติครบถ้วน “การแต่งตั้งข้าราชการด้วยการวิ่งเต้น จะเป็นการสร้างมิตรเพียง 1 คน สร้างศัตรูเป็นพัน ดังนั้น จึงต้องเปลี่ยนการวิ่งเต้นล้วนๆ ให้มาสู่ระบบคุณสมบัติและคุณธรรม แต่การเปลี่ยนแปลงจะรวดเร็วเพียงชั่วข้ามคืนไม่ได้ต้องรอเวลา หากพวกวิ่งเต้นยังผ่านมาได้บ้างก็ต้องจับตาเป็นพิเศษ หากทำงานเก่งก็แล้วไป แต่ถ้าทำงานไม่ได้ต้องเตะรวบขามัน”

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวอีกว่า ต้องยอมรับว่านโยบายหนุนให้ข้าราชการก้าวหน้า หรือที่เรียกว่าระบบฟาสต์แทรคนั้น เปรียบเสมือนดาบ 2 คม พวกเก่งจริงหรือดาวรุ่งจะไปได้ไกล และเร็ว ขณะเดียวกันก็ต้องถูกจับตาเป็นพิเศษ และหากไปต่อไม่ได้ก็จะทำให้ระบบที่วางไว้เสียหาย ซึ่งต่อจากนี้จะให้มีระบบนี้อยู่บ้างไม่มาก โดยจะหันไปพัฒนาความก้าวหน้าของข้าราชการทั้งหมดควบคู่ไปพร้อมกัน และจะเน้นเรื่องการทำงานเป็นทีมมากขึ้น ส่วนคนเก่งที่ลาออกไปอยู่กับเอกชนไม่ถือว่าเป็นความผิด เพราะหากแต่ละคนไปมีบทบาทในส่วนใดๆ แล้วช่วยกันพัฒนาประเทศให้เจริญถือเป็นเรื่องดี แต่ขออย่างเดียวอย่าไปทำให้ต่างประเทศ ทั้งนี้ ตนยังมีนโยบายใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของข้าราชการ โดยคิดว่าหากใครจะเรียนต่อ สามารถนำรายได้จากอนาคตมาเป็นทุนได้ เพื่อมิให้กระทบกับรายได้ในสภาวะปัจจุบัน ซึ่งยังต้องศึกษาว่าจะทำได้อย่างไร

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เอกสารการวิจัยข้างต้น ทำให้เห็นว่าภาพของผู้ว่าฯ ซีอีโอที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณนั้น ทำให้การรับสารของกลุ่มเป้าหมายเป็นการเข้าใจถึงรูปแบบของอำนาจส่วนกลาง ที่กระจายไปยังส่วนท้องถิ่นอย่างชัดเจน ทั้งที่การวิเคราะห์ตามหลักเศรษฐศาสตร์การเมือง ทำให้เห็นภาพของการเอื้อประโยชน์ในฐานะเครื่องมือการทำงานของพ.ต.ท.ทักษิณ ที่สอดคล้องกับการปรับระบบการบริหารราชการส่วนกลาง โดยเฉพาะการผลักดันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูประบบราชการมากกว่า

นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์บริบทที่มีผลต่อการใช้กลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณ บนพื้นที่สาธารณะนั้น ยังสามารถวิเคราะห์ผ่านโครงการ “อาจสามารถโมเดล” ซึ่งเป็นการผลักดันผ่านสื่อที่เห็นเด่นชัด เป็นรูปธรรมและมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในวงการสื่อมวลชน ถึงการใช้พื้นที่สื่อในการประชาสัมพันธ์โครงการ ดังรายละเอียด ดังนี้

4.7 ปักธง “อาจสามารถ” ต้นแบบแก้จน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2548 มีขึ้นเมื่อวันอาทิตย์ที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 โดยพรรคไทยรักไทยของนายกรัฐมนตรีนพคุณ พันดาร์จโท ทักษิณ ชินวัตร ได้รับการเลือกตั้งเกินครึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎร คือ 377 ที่นั่ง จากจำนวนทั้งหมด 500 ที่นั่ง อย่างไรก็ตาม ชัยชนะนั้นมาจากการรวบรวมสมาชิกจากพรรคต่างๆ ได้แก่ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา พรรคกิจสังคม พรรคเสรีธรรม และพรรคเอกภาพ เข้ากับพรรคไทยรักไทย ซึ่งได้

หมายเลข 9 ใช้สโลแกนหาเสียงว่า “4 ปีซ่อม 4 ปีสร้าง” และแม้ก่อนหน้านี้รัฐบาลพรรคไทยรักไทย จะได้รับเสียงเกินครึ่งของสภาผู้แทนราษฎรมาแล้ว แต่ก็ถือว่าเป็นรัฐบาลผสมหลายพรรค

จากชัยชนะอย่างถล่มทลายในการเลือกตั้งปี 2548 พ.ต.ท.ทักษิณจึงเดินหน้าเรื่องการปฏิรูประบบราชการต่อจากรัฐบาลไทยรักไทยในสมัยแรก ซึ่งใช้กฎหมายว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ และระบบผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูประบบราชการ

ในรัฐบาลไทยรักไทยสมัยที่สองนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ได้วางเป้าหมายในการ “ล้าง” วัฒนธรรมการทำงานของข้าราชการแบบเดิมออกไป แล้วนำวัฒนธรรมและรูปแบบการทำงานของเอกชนเข้ามาแทนที่

จึงเป็นที่มาของ “อาจสามารถโมเดล” อันเป็นโครงการต้นแบบการแก้ปัญหาความยากจน โดย พ.ต.ท.ทักษิณ ได้ลงพื้นที่แสดงบท “หอมแก้ม” เป็นตัวอย่างให้ผู้ว่าฯซีอีโอ ต้องเรียนรู้ และปฏิบัติตามแนวทาง “เข้าถึงปัญหา” และ “บริการประชาชน” แบบ “24 ชั่วโมง 365 วัน”

4.7.1 “อาจสามารถโมเดล” เรียลลิตี้แก้ม

ทั้งนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มีกำหนดลงพื้นที่ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด ระหว่างวันที่ 16-21 มกราคม พ.ศ. 2549 โดยประกาศว่าต้องการคลุกคลีกับชาวบ้านอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เข้าถึงสภาพปัญหาต่างๆ ที่ชาวบ้านประสบจะได้สาธิตวิธีแก้ปัญหาความยากจนในแต่ละกรณีให้เห็น เพื่อนำไปใช้เป็นต้นแบบในการจัดการปัญหาความยากจนในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

กำหนดการลงพื้นที่ดังกล่าวไม่ใช่การตรวจราชการปกติดังเช่นที่ผ่านมา เนื่องจากบริษัท ยูไนเต็ด บรอดคาสติ้ง คอมมูนิเคชั่น กรุ๊ป จำกัด หรือ “ยูบีซี” (บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์หรือกลุ่มซีพี ที่มีนายธนิน เจียรนวนนท์ เป็นประธาน) ซึ่งเคยออกอากาศรายการเรียลลิตี้ดังอย่าง “ยูบีซี อะคาเดมี แฟนเทเชีย” ได้รับอนุญาตให้ถ่ายทอดสดความเคลื่อนไหวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ในการลงพื้นที่แก้ไขปัญหาความจนของชาวบ้านใน อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด ด้วยรูปแบบรายการเรียลลิตี้ ชื่อ “Backstage Show : The Prime Minister” เป็นเวลา 5 วัน 5 คืน ตลอด 24 ชั่วโมง ผ่าน (เคเบิลทีวี) ยูบีซี ช่อง 16 เริ่มในวันที่ 16 ม.ค. เวลา 18.00 น. จนถึงวันที่ 20

ม.ค. เวลา 18.00 น. ใช้ทีมงานภาคสนาม 100 คน กล้องทั้งหมด 40 ตัว รถถ่ายทอดสด 5 คัน (บางกอกทูเดย์, 12 มกราคม 2549)

อ.อาจสามารถ ถือเป็นอำเภอแรกของจังหวัดร้อยเอ็ดและของประเทศที่ได้รับการ โอนเงินตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านชุมชนหรือ SML ก่อนแรกจากรัฐบาลในปีงบประมาณ 2548 จำนวน 76 หมู่บ้าน (ผู้จัดการรายวัน, 10 มกราคม 2549)

นายวิสิทธิ์ อโนนาม ปลัดอาวุโส อ.อาจสามารถ เชื่อว่าสาเหตุที่นายกฯ ทักมิลเลือกพื้นที่ อ.อาจสามารถ นำร่องศึกษาแก้ปัญหาความยากจนและเดินทางมาใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้านนานนับสัปดาห์ เป็นเพราะหมู่บ้านชุมชนใน อ.อาจสามารถ มีความเข้มแข็งมีศักยภาพในการพัฒนาตัวเองในอัตราที่สูงกว่าพื้นที่อื่นๆ เห็นได้จากการได้รับโอนเงิน SML เป็นพื้นที่แรกๆ ของประเทศ

อ.อาจสามารถ มีหมู่บ้าน/ชุมชน SML จำนวน 138 หมู่บ้าน ได้ส่งแบบรายงานผลการประชุมประชาคมให้กรมการปกครองครบทุกหมู่บ้านแล้ว 137 หมู่บ้านเป็นเงิน 31,150,000 บาท ยังไม่โอน 1 หมู่บ้าน ซึ่งคาดว่าจะ โอนให้แล้วเสร็จก่อนคณะของนายกฯ จะเดินทางลงพื้นที่

ตัวเลขการโอนเงินจากโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน SML ข้างต้น มีการเบิกจ่ายแล้ว 115 หมู่บ้าน รวมเป็นเงิน 24,015,638.29 บาท ในจำนวนนี้เบิกทุกโครงการ 66 หมู่บ้าน เบิกแล้วบางส่วน 49 หมู่บ้าน ยังไม่เบิก 22 หมู่บ้าน (7,383,462.71 บาท)

จังหวัดร้อยเอ็ดมีหมู่บ้าน SML 2,431 หมู่บ้าน/19 ชุมชน ถือว่าเข้าโครงการครบทุกชุมชน คิดเป็นร้อยละ 100 ผลดำเนินงานในปีงบประมาณ 2548 ได้รับโอนเงินแล้ว 1,946 หมู่บ้าน/ชุมชน รวมเป็นเงิน 431,150,000 บาท มีการเบิกจ่ายจากธนาคารแล้ว 699 แห่ง รวมเป็นเงิน 120,364,374.75 บาท แยกเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนที่เบิกจ่ายเต็มจำนวน 322 หมู่บ้าน/ชุมชนและหมู่บ้านที่เบิกจ่ายบางส่วน 377 หมู่บ้าน

นายวิสิทธิ์ กล่าวว่า เงินจากโครงการ SML ที่แต่ละหมู่บ้านเบิกใช้จ่ายดำเนินการในหลายประเภทกิจกรรม ทั้งเลี้ยงโค ทำร้านค้าชุมชน โรงสีชุมชน พัฒนาแหล่งน้ำ ก่อสร้างศาลา

ประชาคมปรับปรุงถนนหรือโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ทุกโครงการผ่านมติประชาคมหมู่บ้านเห็นชอบร่วมกัน ส่วนการเบิกจ่ายบริหารงบประมาณนั้นจะมีคณะทำงานของหมู่บ้านเป็นผู้ดูแล

ทั้งนี้ ภายหลังพ.ต.ท.ทักษิณ ประกาศจะลงพื้นที่ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด ทีมข่าวภูมิภาค “ผู้จัดการ” ศูนย์ข่าวขอนแก่นได้ลงตรวจสอบการใช้เงินโครงการ SML ใน ต.หนองขาม อ.อาจสามารถ โดย ต.หนองขาม เป็นอีกพื้นที่เป้าหมายที่นายกฯ กำหนดลงพื้นที่เพื่อสาธิตการแก้ปัญหาความยากจนให้ประชาชนที่อยู่ใน ต.อาจสามารถ และ ต.หนองขาม ที่วัดบ้านศาลา ในวันที่ 18 ม.ค. (ผู้จัดการรายวัน, 10 มกราคม 2549)

นายสมศรี ศรีบุญเพชร ผู้ใหญ่บ้านบ้านเวงน้อย ในฐานะประธานคณะทำงานโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านเวงน้อย หมู่ 2 ต.หนองขาม เล่าว่า บ้านเวงน้อย จัดอยู่ในกลุ่มหมู่บ้านขนาดเล็ก ได้รับเงินโอน SML มาตั้งแต่เดือน ส.ค. 48 จำนวน 2 แสนบาท เงินจำนวนดังกล่าวได้นำไปสร้างศาลาประชาคมประจำหมู่บ้านทั้งหมด ที่เลือกสร้างศาลาประชาคมเพราะอยากมีสถานที่กลางสำหรับเรียกประชุมลูกบ้าน

ตอนที่ทางอำเภอแจ้งให้เขียนโครงการเสนอขอเงินเอสเอ็มแอลนั้น ชาวบ้านลงมติดกันว่าอยากจะได้เงินมาทำประปาหมู่บ้าน เพื่อให้มีน้ำกินน้ำใช้ในช่วงหน้าแล้ง แต่เมื่อเขียนแผนขึ้นไป นายอำเภอไม่สนับสนุน เขาบอกว่าประปาเอาไว้ก่อน รัฐบาลมีนโยบายจะสร้างให้อยู่แล้ว ไม่น่าจะเกินปี 2551 ก็เลยเปลี่ยนมาสร้างศาลาประชาคมแทน เพราะมีที่ดินกลางของหมู่บ้านอยู่แล้วราว 20 ตารางวา

ผู้ใหญ่บ้านบ้านเวงน้อย กล่าวว่า ชาวบ้านดีใจที่รัฐบาลนายกฯ ทักษิณให้เงินเอสเอ็มแอลมาโดยไม่ต้องใช้ค้ำ ไม่ต้องกังวลว่าจะหาเงินที่ไหนใช้หนี้ค้ำแบงก์ เหมือนเงินกองทุนหมู่บ้านละล้าน นายอำเภอยังบอกอีกว่าแต่ละหมู่บ้านจะได้เงินเอสเอ็มแอลจากรัฐบาลทุกปี โดยไม่ต้องส่งเงินคืนหลวง เป็นเงินที่ได้มาฟรีจนกว่าจะครบวาระการบริหารประเทศของรัฐบาลไทยรักไทย ตอนนั้นก็เริ่มคุยกันบ้างแล้วว่า เงินเอสเอ็มแอลที่จะได้มาครั้งหน้า อาจจะเป็นเงินทุนซื้อพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์วัวมาผลิตเปลี่ยนกันเลี้ยงเพื่อเอาลูกเงิน 2 แสนบาทจะได้พ่อพันธุ์-แม่พันธุ์วัว 15 ตัว

นายสมศรีเล่าอีกว่าบ้านแวงน้อย มีสมาชิกทั้งหมด 65 ครัวเรือน เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ นัก ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีชีวิตความเป็นอยู่ไม่คึกคัก เข้าข่ายยากจนหาเช้ากินค่ำ ทำนา ทำไร่เป็นหลัก ไม่ต่างจากวิถีชีวิตชนบททั่วไป พอพื้นหน้านา เก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ลูกหลานที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวจะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ หรือจังหวัดทางภาคตะวันออกเพื่อรับจ้างในโรงงานต่างๆ ส่งเงินกลับบ้านให้พ่อ-แม่ได้ใช้จ่าย

บรรยากาศในหมู่บ้านแวงน้อยหน้าแล้งจึงเห็นแต่คนเฒ่าคนแก่ ส่วนหนึ่งนั่งเลียงหลานตัวเล็กที่พ่อแม่เด็กทิ้งไว้เพื่อเข้าไปหาเงินในเมืองใหญ่ ขณะที่ส่วนหนึ่งจะออกไปเลียงวัวในทุ่งนา อาชีพเลียงวัวถือเป็นอาชีพเสริมจากการทำนาเพราะเมื่อมันโตพอขายได้ ราคาแต่ละตัวหลักหมื่นขึ้นไป แต่นั่นหมายความว่าต้องใช้เวลาเลี้ยงไม่ต่ำกว่า 3-4 ปี

“วัยรุ่นที่เห็นยังอยู่ในหมู่บ้านตอนนี้ ส่วนใหญ่เป็นพวกที่พ่อแม่พอมิเงินส่งเสียให้เรียนต่อโรงเรียนมัธยมในอำเภอนี้แหละ ส่วนใครที่ไปหางานทำได้ไม่ไกลก็จะตระเวนขายไก่ปิ้ง ขายไอติม” ผู้ใหญ่บ้านบ้านแวงน้อย เล่า

เขายังบอกว่า หมู่บ้านจะคึกคักขึ้นมาอีกครั้งก็ในช่วงหน้าฝนที่แต่ละบ้านจะต้องลงนาปลูกข้าว บ้านไหนที่ไม่มีเงินจ้างคนช่วยก็จะบอกให้ลูกหลานที่ทำงานต่างจังหวัดกลับมาช่วยคนรับจ้างไถนา ปลูกข้าวสมัยนี้ก็หายาก พอพื้นหน้าฝนก็ออกไปรับจ้างทำงานกันใหม่แล้วค่อยพากันกลับมาตอนเกี่ยวข้าวอีกครั้ง

สำหรับบ้านหนองม่วง หมู่ 9 ต.หนองขาม จัดอยู่ในกลุ่มหมู่บ้านขนาดเล็ก 76 ครัวเรือน ได้รับเงิน SML มาจำนวน 1.5 แสนบาทได้รับโอนมาพร้อมๆ กับบ้านแวงน้อย โดยนายเรือง มานะดี ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองม่วง เปิดเผยว่า จากการประชุมของลูกบ้าน เกือบจะทั้งหมดลงมติให้นำเงินที่รัฐบาลแจกซื้อดินลูกรังมาถมขอยต่างๆ ซึ่งในหมู่บ้านมีทั้งหมด 5 ซอย เพื่อหน้าดินแน่นขึ้นเงินอีกส่วนหนึ่งนำไปซื้อท่อระบายน้ำ

สำหรับเงิน 1.5 แสนดังกล่าวแบ่งซื้อดินลูกรังจำนวน 1 แสนบาทในราคา 1,500 บาท/1 คันรถสิบล้อ ที่เหลืออีก 5 หมื่นบาทซื้อท่อระบายน้ำได้ 235 ท่อน เหมากจ่าย 150 บาท/ท่อ ใช้เงินจนครบหมดตั้งแต่เดือนกันยายนปีกลาย และซื้อของจากเจ้าของบ่อดินที่อยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน

ส่วนบ้านแวง หมู่ 11 เป็น 1 ใน 2 หมู่บ้านของ ต.หนองขามที่เลือกใช้เงิน SML สร้างโรงเรียน และร้านค้าชุมชน

นายธงไชย กางแจ้ง ผู้ใหญ่บ้านบ้านแวง ให้เหตุผลในการนำเงินเอสเอ็มแอล ซึ่งได้มา 2.5 แสนบาท โดยจัดสรรสร้างโรงเรียนชุมชน 1 แสนบาทและอีก 1.5 แสนสร้างร้านค้าชุมชนว่า แม่จะเป็นเงินให้เปล่าจากรัฐบาลก็จริง แต่ก็ไม่อยากให้เงินจำนวนนี้สูญเปล่า ควรจะเป็นเงินทุนที่สามารถต่อยอดให้มีเงินพอกพูนระยะยาว โดยกรรมการหมู่บ้านได้จัดระบบการบริหารโรงเรียน และร้านค้าชุมชนไว้แล้ว โดยจะจัดสรรหมุนผลัดเปลี่ยนกันทำงานเพื่อนำรายได้จากการบริการสี่ข้าว และขายสินค้ามาเป็นเงินกองกลางของชุมชน เมื่อสิ้นปีก็จัดทำบัญชีค่าใช้จ่าย หักลบต้นทุนแล้ว เหลือเท่าไรก็ค่อยปันผลให้เป็นรายได้กับสมาชิกในกลุ่ม

สำหรับโรงเรียนสี่ข้าวและร้านค้าชุมชนนั้นสร้างบนที่ดินสาธารณะกลางหมู่บ้านที่มีอยู่แล้ว ขนาด 3 ไร่ เงินเอสเอ็มแอลที่ได้มานำไปซื้อวัสดุก่อสร้างอาคาร เครื่องสี่ข้าว และสินค้าที่จะนำมาวางขาย

อย่างไรก็ตาม นายธงไชยเล่าว่า กว่าที่จะได้มติดิจจากชาวบ้านเพื่อนำเงินเอสเอ็มแอลมาจัดสร้างโรงเรียนและร้านค้าชุมชนนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เพราะชาวบ้านบางส่วนไม่เห็นด้วย อยากจะให้นำเงินที่ได้มาฟรีนี้ไปซื้อโอ่งน้ำมาแจกหรือให้นำไปพัฒนาถนนหนทางในหมู่บ้าน แต่ตนและคณะกรรมการหมู่บ้านบางส่วนไม่เห็นด้วย โดยพยายามอธิบายให้พวกเขาเห็นว่าหากซื้อโอ่งมาแจกกันเองหรือไปทำถนน เงินกว่า 2 แสนบาทนี้ก็หายไปกับดินกับทราย ท้ายที่สุดไม่เหลืออะไรเลย

การถมถนนสร้างทางในชุมชนหมู่บ้านนั้นเป็นหน้าที่ของอบต.อยู่แล้ว ซึ่งอบต.ต้องเข้ามาดูแลและพัฒนาให้ แต่หากเรานำเงินเอสเอ็มแอลมาสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการทำโรงเรียนและร้านค้าชุมชน ระยะยาวจะเกิดผลดีต่อสมาชิกในหมู่บ้านมากกว่า เงินปันผลจากบริการสี่ข้าวจากการซื้อสินค้าในร้านค้าชุมชนจะแบ่งปันกันได้ทุกปีต่อไป ไม่ต้องไปซื้อสินค้าจากร้านค้าในเมือง อยากให้ชาวบ้านได้พึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกันเอง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่อยู่กันได้

“ผมเห็นด้วยกับโครงการเอสเอ็มแอล เพราะหากรู้จักใช้เงินให้เป็น ชาวบ้านคนยากจนก็จะได้รับประโยชน์ แต่หากนำไปใช้ถมถนนซื้อโอ่งเก็บน้ำเหมือนหมู่บ้านอื่น เงินก้อนนี้ก็หายไปเลย สุดท้ายก็ไม่มีอะไรดีขึ้น” นายธงไชย แสดงความเห็น

ด้านนายกัญญา มานะดี ประธานคณะทำงานโครงการพัฒนาศักยภาพชุมชน/หมู่บ้าน บ้านแวง ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าก่อนที่ราชการจะให้เงินกับหมู่บ้านหรือชุมชน ควรจะชี้แนะแนวทางการบริหารเงินด้วย หากไม่เช่นนั้นให้มาเท่าไรก็ไม่พอ สำหรับชาวบ้านชนบทที่ไม่มีรายได้ประจำต้องอาศัยพืชผลไร่นาเป็นหลักนั้น เงินที่ได้ฟรีมาได้มาเท่าไรก็ไม่พอ ยิ่งในรายที่ไม่มีงานทำ ก็จะคอยถามแต่ว่า มีเงินรัฐมาให้กู้ยืมอีกไหม จะชำระยก็โครงการเงินกองทุนหมู่บ้านละล้าน

“เงินแจกจากรัฐบาลที่ได้มา ชาวบ้านจะต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำว่าจะทำอะไร ให้เงินก้อนนั้นเป็นเงินทุนที่สามารถเพิ่มมูลค่าเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สร้างรายได้ เข้ามาสู่กลุ่มอาชีพ หลายหมู่บ้านที่ได้เงินเอสเอ็มแอลมาแล้วนำไปสร้างถนน ซื่อโอง่ ตนไม่เห็นด้วย เพราะไม่จำเป็นเงินได้มาก็ไม่ยั่งยืน” นายกัญญา กล่าว (ผู้จัดการรายวัน, 10 มกราคม 2549)

ทั้งนี้ ทีมงานของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มีการเตรียมแผนงาน ก่อนพ.ต.ท.ทักษิณ ลงพื้นที่จริง โดยยึดหลักของพ.ต.ท.ทักษิณ ที่ให้ความสำคัญเรียบง่ายและประหยัด ดังนั้น กำหนดการจึงเป็นไปแบบยืดหยุ่นตามสถานการณ์ การลงไปแก้ปัญหาแบบครัวเรือน รวมทั้ง การแก้ภาพรวมของตำบลหมู่บ้านทั้งหมด ซึ่งคณะที่จะลงไปจะมีเท่าที่จำเป็น และเกี่ยวข้องกับจริงๆ เท่านั้น อาทิ นายยงยุทธ ดิยะไพรัช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พล.อ.อ.คงศักดิ์ วันทนา รมว.มหาดไทย คุณหญิงสุภารัตน์ เกษราพันธุ์ รมว.เกษตรฯ และนายเนวิน ชิดชอบ รมต.ประจำสำนักนายกฯ ขณะที่ทางจังหวัดก็จะมีผู้ว่าฯ นายอำเภอ ปลัดอำเภอที่รับผิดชอบในแต่ละตำบล พัฒนากรอำเภอที่จะร่วมให้ข้อซักถามในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับประชาชน

ในส่วนรายละเอียดของข้อมูลพื้นฐานซึ่งทีมงานของพ.ต.ท.ทักษิณ ใช้ประกอบการเตรียมงานนั้น อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด มีพื้นที่ 284,026 ไร่ จำนวน 10 ตำบล 138 หมู่บ้าน แยกเป็นองค์กรบริหารส่วนตำบล 10 แห่ง 1 เทศบาลตำบล มีประชากร 75,463 คน ทั้งหมด มี 15,968 ครัวเรือน มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 29,629 บาท อาชีพหลักส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำนาเลี้ยงกุ้งก้ามกราม มีอาชีพเสริมทำจักรสานผ้าทอ ตีมีด และรับจ้าง (แนวหน้า, 11 มกราคม 2549)

สำหรับการแก้ไขปัญหาคความยากจนที่ อ.อาจสามารถ มีผู้จดทะเบียนที่ขอรับความช่วยเหลือ 17,640 ราย ใน 8 ปัญหาโดยแบ่ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์/ยุติเรื่อง 15,807 ราย และกลุ่มที่เดือดร้อนจริงๆ 1,833 ราย ให้การช่วยเหลือในด้านต่างๆไปแล้ว 1,085 ราย เหลือเป็นผู้ที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ 748 ราย โดยแบ่งออกเป็น 3 ปัญหาที่ต้องช่วยเหลือ คือ

1. ปัญหาที่ดินทำกิน มี 570 ราย โดยเป็นผู้ที่ไม่มีที่ดิน จำนวน 347 ราย เป็นพวกที่มีที่ดินแต่ไม่เพียงพอ 78 ราย และพวกที่ทำกรบุกกรุกโดยไม่มีเอกสารสิทธิ 147 ราย ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาก็กับ 570 คนนี้ ทางกระทรวงทรัพยากรที่ดูแลเรื่องการออกเอกสารสิทธิทำกิน สทก. ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าคำใหญ่-คำขวาง มีราษฎรที่บุกกรุกและอยู่ในหลักเกณฑ์ที่สามารถออกเอกสารสิทธิให้ได้ 455 ราย เนื้อที่ 2,405-2-86 ไร่ ซึ่งจำนวนผู้ขอรับเอกสารสิทธิต้องตรวจสอบเป็นผู้จดทะเบียน สย.1 จำนวน 5 ราย

ส่วนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับผิดชอบในการออกหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก.4-01 ซึ่งตรวจสอบแล้วมีราษฎรที่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะได้เอกสารสิทธิจำนวน 354 ราย ลงทะเบียน สย.1 แล้ว 32 ราย

2. ปัญหาหนี้สินภาคประชาชน(สย.6) เป็นหนี้สินในระบบ 111ราย เป็นลูกหนี้ ธ.ก.ส. 98 รายซึ่งได้มีการนำเข้าสู่ระบบหนี้ธนาคารแล้ว ทั้ง 98 รายอยู่ในระหว่างการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้

3. เรื่องที่อยู่อาศัย มีอยู่ 67 ราย มีผู้ที่ต้องการสร้างบ้านในที่ดินตนเอง 60 ราย อีก 4 รายอยากมีบ้านและที่ดิน และอีก 3 ราย ต้องการบ้านจัดสรร โดยเรื่องที่อยู่อาศัย นายอนุทิน ชาญวีรกูล รมช.สาธารณสุข จะมอบบ้าน Knock Down จำนวน 67 หลังแบบให้เปล่าแต่ประเด็นของปัญหา คือ กลุ่มเหล่านี้กู้เงินเพื่อสร้างบ้านโดยกำลังประสานงานกับธนาคารสงเคราะห์

ทั้งนี้ กำหนดการของนายฯ ในการลงพื้นที่แก่งจันที่ อ.อาจสามารถ ในวันจันทร์ที่ 16 ม.ค. จะเป็นการรับฟังบรรยายสรุปสถานการณ์ในพื้นที่ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะที่วัดบ้านกลอย ขณะที่ในวันอังคารที่ 17 ม.ค. เป็นการประชุมกรม.ผ่านระบบวิดีโอทัศน์ ณ วัดบ้านกลอย ตำบลหนองหมื่นถ่าน พร้อมสาธิตการแก้ไขปัญหา โดยมีราษฎรผู้ลงทะเบียน สย.ตำบลหนองหมื่นถ่าน ตำบลแจ้ และตำบลหนองหมื่นถ่าน จากนั้นนายฯจะได้เดินทางไปพบปะกลุ่มเลี้ยงกึ่งก้ามกราม บ้านจ้อก่อ ตำบลหนองหมื่นถ่าน ขณะนั้นช่วงเย็น นายฯ จะเดินทางไปเยี่ยมชมกลุ่มจักสานที่บ้านเป่า ตำบลหนองขาม

จากนั้นจะได้เดินทางไปที่บ้านศาลา ตำบลอาจสามารถ เพื่อพักแรม และในช่วงค่ำหารีร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

ในวันพุธที่ 18 ม.ค. นายกฯจะสาธิตการแก้ไขปัญหา โดยมีราษฎรผู้จดทะเบียน สย. ตำบลอาจสามารถ และตำบลหนองขาม ที่วัดบ้านศาลา ตำบลอาจสามารถ ช่วงบ่ายเดินทางไปบ้านดงบัง ตำบลโพนเมือง ตรวจเยี่ยมศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของส.ป.ก. และระบบกระจายน้ำ ULEM มอบโคตามโครงการโคล้านครอบครัว พร้อมชมการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาระบบน้ำอุปโภคบริโภคและการเกษตร และในช่วงค่ำ เดินทางไปบ้านเหล่า ตำบลหนองบัว เพื่อพักแรม

ขณะที่ในวันพฤหัสบดีที่ 19 ม.ค. เป็นการสาธิตการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน ตำบลบ้านคู ตำบลชีเหล็ก และตำบลหนองบัว ที่วัดห้วยน้ำไฟ (หมู่บ้านใหม่ไทยเฉลิมพระเกียรติ) ตำบลบ้านคู ชมการปฏิบัติงานส่วนราชการต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาที่ดิน เดินทางไปโรงเรียน เดินทางไปบ้านโหรา เพื่อพักแรมพร้อมกับพบปะประชาชนบริเวณ โรงเรียนบ้านโหรา ตำบลโหรา

ส่วนวันศุกร์ที่ 20 ม.ค. นายกฯจะพบปะนักเรียนที่โรงเรียนบ้านโหรา สาธิตการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ ณ วัดสว่างโหรา ตำบลโหรา โดยมีราษฎรผู้จดทะเบียน สย. ตำบลโหรา และตำบลโพนเมือง จากนั้นตรวจแปลงสาธิตการปลูกไม้ยูคาลิปตัสบนคันนา แล้วเดินทางไปโรงแรมเพชรรัตนการ์เด้น ร่วมกิจกรรมหอการค้าและสภาอุตสาหกรรม จังหวัดร้อยเอ็ด ก่อนเดินทางกลับกรุงเทพฯ พร้อมกันนี้ จะมีการตั้งวอร์รูมที่ศาลากลางจังหวัด และที่อำเภอ อาจสามารถไว้บริการข้อมูลข่าวสาร และให้การสนับสนุนการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ ที่เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ และจะมีการถ่ายทอดสดการสาธิตวิธีการแก้จนของนายกฯตลอดผ่านทาง ยูบีซี ช่อง 16

ขณะที่ นพ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงผลการประชุม ครม.ว่า นายกฯได้เล่างำหนดการในการลงพื้นที่ อำเภออาจสามารถ และได้เน้นให้กระทรวงต่างๆ เตรียมข้อมูลไว้และขอให้นำข้าราชการที่เกี่ยวข้องไปเท่านั้น

นอกจากนี้ นายกฯได้ขอให้กระทรวงมหาดไทย ซึ่งได้จัดทำแฟ้มประจำครอบครัว เตรียมแฟ้มดังกล่าวไว้ด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนร่วมแก้ปัญหาความยากจน และให้ทาง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย เพราะหลายครั้งที่มีการแก้ไขปัญหาความยากจน ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็มีความมั่นใจ และน่าจะมีส่วนร่วมกันกับรัฐบาล ทั้งนี้ ในวันที่ 26 ม.ค. ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีการประกาศสงครามความยากจนด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม การลงพื้นที่ อ.อาจสามารถ ของพ.ต.ท.ทักษิณ ไม่ได้รับเสียงชื่นชมจากผู้นำชุมชนไม่เรียง เจ้าของรางวัลแมกไซไซ แต่อย่างไร

นายประยงค์ ธรรมรงค์ ผู้นำชุมชนไม่เรียง อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช เจ้าของรางวัลแมกไซไซ ประธานสภาผู้นำชุมชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า การลงไปสาธิตโชว์แก่นของนายกฯ ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ การไปแจกบ้านน็อคดาวน์ แจกเอกสารสิทธิที่ดิน แจกโคก็เป็นการทำตามสัญญาที่เคยรับปากชาวบ้านไว้ แต่การแก้ไขปัญหาความยากจนซึ่งสั่งสมมานาน ในแง่นโยบายและแต่ละโครงการที่ลงไปจะกำหนดว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ไปทั่วทั้งประเทศคงไม่ได้ ต้องแยกแยะแต่ละพื้นที่ เข้าใจถึงปัญหาว่าเกิดจากอะไร แก้ไขให้ถูกจุด หน่วยงานที่แปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติต้องวิเคราะห์ปัญหาให้ถูก

นายประยงค์ กล่าวต่อว่า หัวใจสำคัญที่ชาวบ้านต้องได้รับการพัฒนาก่อนอื่นก็คือการให้การศึกษา ให้ความรู้ เกิดการเรียนรู้ เพราะหากชาวบ้านขาดความรู้ ขาดความสามารถก็เอาทุกเรื่องทั้งที่จะส่งผลดีและไม่ดีต่อตัวเองก็ตะครุบหมด โครงการของรัฐที่ลงไปเป็นการให้โอกาส หากชาวบ้านมีความรู้ก็แยกแยะเป็น อันไหนไม่ดี สร้างหนี้ ก็ไม่ต้องเอาทุกอย่างอยู่ในการควบคุม ไม่ใช่ไปวิ่งไล่ตามกระแส และเมื่อชาวบ้านมีความเข้มแข็งในระดับบุคคลชุมชนก็จะเข้มแข็งตามไปเอง (ผู้จัดการรายวัน, 12 มกราคม 2549)

ส่วน ดร.ไชยันต์ ไชยพร หัวหน้าภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มองว่า การจัดโชว์แก่นแบบนี้ รัฐบาลช่างเก่งจริงๆ ทำเหมือนเป็นเทพ ที่คิดว่าจะสามารถปลุกเสกนั่งเป่าคาถาทำให้คนหายจนได้ จะทำได้อย่างไร จะทำให้คนรวยในทันทีหรือว่ารวยแบบยั่งยืน

“ก็อยากดูเหลือเกิน การแสดงแบบนี้ ทุกฝ่ายต่างช่วยกันทำมาตลอดชีวิตยังทำไม่ได้ แล้วคุณเป็นใครที่คิดว่าจะมาทำได้ ที่สำคัญไม่ใช่จะจนแบบไม่มีกิน เนื่องจากเรา

มีความอุดมสมบูรณ์มาก รัฐบาลควรมาแก้ไขความยากจนในเมืองให้ชัดเจนจะดีกว่า” (ผู้จัดการรายวัน, 12 มกราคม 2549)

ดร. ไชยันต์ วิจารณ์อีกว่า การจัดให้มีการถ่ายทอดสดแบบนี้ ถือว่าเป็นการสร้างภาพ 100% ทำอะไรแบบนี้ชาวบ้านเขาเบื่อแล้ว เลิกเสียทีเถอะ เพราะไม่อย่างนั้นจะกลายเป็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุครัฐบาลทักษิณ คือ การมีส่วนร่วมในการลุ้นรางวัลเท่านั้น

ขณะที่ศาสตราจารย์ อนุสรณ์ ลีम्मณี อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า สำหรับ พ.ต.ท.ทักษิณ แล้ว การจัดทำ Reality ไม่ใช่สิ่งที่แปลกใหม่แต่อย่างใด เป็นเพียงแท็กติกหนึ่งที่ “ทักษิณ” ใช้เพื่อดึงคะแนนนิยมจากประชาชนเท่านั้น และคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ เป็นเพียงการโฆษณาชวนเชื่อว่าจะแก้ปัญหาความยากจนได้ แต่จริงๆ แล้วแก้ปัญหาโดยวิธีนี้แก้ไม่ได้เลย เนื่องจากต้องใช้เวลามาก เพราะเป็นปัญหาที่ลึกซึ้ง เพราะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่เกาะติดกับสังคมไทยมานาน และสังคมที่ค่อยพัฒนามาอย่างช้าๆ และกับระบบเศรษฐกิจและภายใต้ระบบทุนนิยมนั้น ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาความยากจนได้โดยวิธีง่ายๆ แบบนี้ จึงไม่ใช่ทางออก เป็นเพียงการเมืองเรื่องการตกแต่ง (Cosmetic) ที่ทำให้ดูว่ารัฐบาลได้ทำงานแล้ว และเป็นเรื่องการสร้างภาพเท่านั้น (โพสต์ทูเดย์, 12 มกราคม 2549)

ทั้งนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ให้สัมภาษณ์ก่อนลงพื้นที่ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด เพื่อสาธิตการแก้ปัญหาความยากจน และถ่ายทอดสดผ่านเคเบิลทีวีในลักษณะ “อะคาเดมี แฟนเทเชีย” ว่า ภาษาการเรียนการสอนเขาเรียกว่า การเรียนการสอนทางไกล เพราะนักเรียนของคนที่เขื่อนายอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการและผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหมื่นคน โดยการแก้ปัญหาความยากจนที่ใช้เวลา 3 ปี ไม่สามารถทำได้โดยที่ตนจะลงพื้นที่ได้ทุกพื้นที่ทั่วประเทศ แต่ต้องทำโดยอาศัยบรรดาข้าราชการทั้งหลาย ซึ่งวันนี้ตนคิดว่าข้าราชการยังไม่เข้าใจว่าการแก้ปัญหาความยากจนทำอย่างไร

“หลายคนไม่เคยจน และไม่เคยรู้ว่าการหลุดพ้นจากความยากจนทำอย่างไร ผมก็จะเอาแต่ละเคสมาดู แล้วเขาก็จะเห็นว่าเคสนี้ทำอย่างไร เขาจะได้จำเอาไว้เวลาเขาไปทำงานจะได้แก้ไขเป็นอย่างนี้เขาเรียกว่าการเรียนทางไกล ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นการกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ให้เข้าใจวิธีการทำงาน โดยการแก้ปัญหามี 3 ระดับ คือ

ระดับครัวเรือนระดับชุมชน และระดับภาพกว้างและระดับชาติ” พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าว (กรุงเทพธุรกิจ, 17 มกราคม 2549)

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวต่อไปว่า การลงพื้นที่สาธิตการแก้ปัญหาความยากจนในครั้งนี้นักชาวบ้านจะได้รับการแก้ปัญหาความยากจนเหมือนกับคนป่วยไปหาหมอ บางโรคกินยาแล้วต้องไปตามว่ากินยาแล้วหายหรือไม่ ซึ่งหมออาจวินิจฉัยโรคถูก แต่ยาที่ให้ไปอาจจะอ่อนไปหรือมากไป ต้องติดตามโดยต้องถือว่าคนจนเป็นคนป่วยทางเศรษฐกิจที่ต้องได้รับการรักษา ซึ่งการรักษาต้องมีการไปลงวิเคราะห์โรคและสั่งยา เช่น การช่วยเหลือด้านการเกษตร การสาธารณสุข หรือต้องใช้วิธีการปรับโครงสร้างหนี้ และหากไม่มีที่อยู่อาศัยก็ต้องใช้กระทรวงพัฒนาสังคมมาดูแลด้านที่อยู่อาศัย

“ยาเกษตรเอาอยู่หรือไม่ ยาสาธารณสุขเอาอยู่หรือไม่ ยาป่าไม้ถูกหรือไม่หรือต้องผ่าตัด หรือยากระทรวงการคลัง เรื่องปรับโครงสร้างหนี้เอาหรือไม่ หรือยากระทรวงการพัฒนาดังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้านที่อยู่อาศัยเอาหรือไม่ อันนี้คือการรักษาโรค บางที่บางครั้ง ก็เอ...นะ โม ตะสะ” พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าว (กรุงเทพธุรกิจ, 17 มกราคม 2549)

4.7.2 เริ่มเรียลลิตี้โชว์ 5 วัน 5 คืน

1) เรียลลิตี้แก็ง วันแรก

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เริ่มต้นการลงพื้นที่ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด พร้อมด้วยคุณหญิงสุภารัตน์ เกตุราพันธุ์ รมว.เกษตรฯ พล.อ.อ.คงศักดิ์ วันทนา รมว.มหาดไทย นายเนวิน ชิดชอบ รมว.ประจำสำนักนายกฯ นายชงยุทธ ดิยะไพรัช รมว.ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช รมช.มหาดไทย เดินทางมาถึงที่ว่าการอำเภออาจสามารถ เวลา 15.15 น. ของวันที่ 16 ม.ค. เพื่อฟังการบรรยายสรุปจากนายนพพร จันทรวงศ์ผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด นายสมเกียรติ รัตนเมธาธร นายอำเภออาจสามารถ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีประชาชนมารอต้อนรับจำนวนมากและมีบางส่วนได้ยื่นหนังสือร้องเรียน ทั้งนี้ นายกฯ ได้สอบถามถึงจำนวนประชากร อาชีพและปัญหาอุปสรรคของชาวอาจสามารถ ซึ่งส่วนใหญ่ทำนา เลี้ยงกุ้งก้ามกรามและเลี้ยงโค รวมทั้งปลูกพืชไร่บางส่วน ซึ่งนายกฯ เน้นให้นำเทคนิค

เกษตรกรนำน้อยมาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่และนอกเหนือฤดูทำนาให้หารายได้เสริม ปัจจุบันราษฎรมีรายได้ต่อคนต่อปี 25,000 บาท (ข่าวสด, 17 มกราคม 2549)

นายกฯ ได้เน้นให้ชาวบ้านทำคู่มือรายครัวเรือนเป็นคู่มือรายรับรายจ่ายเพื่อจะรู้ฐานะของตนเอง และแนะนำให้ขายข้าวเหนียวเป็นชุดพร้อมคู่มือเพื่อเพิ่มราคา แนะนำการทำโรงสีชุมชนซึ่งปัจจุบันมีจุดชั่งน้ำ ซึ่งที่อ.อาจสามารถมีอยู่ 141 แห่ง บรรจุน้ำได้เต็ม 32 ล้านลบ.ม. แต่ใช้ได้เพียง 19 ล้านลบ.ม. ซึ่งนายกฯ บอกให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอธิบายให้ประชาชนเข้าใจในภาพรวมของพื้นที่ทั้งหมด และจุดที่ตัวเองอยู่อาศัยด้วย ส่วนปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นทุกปี พ.ต.ท.ทักษิณมอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งทำประตูระบายน้ำเป็นช่วงๆ บริหารจัดการน้ำให้ดีและสร้างรายได้ โดยให้ชาวบ้านทำบ่อเลี้ยงปลาในนาข้าว

นอกจากนี้ ยังหารือปัญหาที่ดินทำกิน การบุกรุกป่า ซึ่งนายกฯ มอบให้กระทรวงเกษตรฯ ไปจัดการเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิให้เกษตรกร โดยขอให้จัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิให้ใหญ่ที่สุดที่บริเวณทุ่งกุลาร้องไห้ ไม่ใช่ที่ กทม. โดยให้ถือเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน และให้จัดแบบครบวงจร โดยสร้างเชื่อมต่อกับสนามบินเพราะนักวิชาการจะได้เข้ามาช่วยได้อย่างสะดวก นายกฯ ระบุว่า ขณะนี้ไทยได้เจรจากับสหรัฐในเรื่องเอฟทีเอข้าวหอมมะลิ สหรัฐยอมรับไทย ที่มีแหล่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน จึงขอให้เร่งตั้งศูนย์ขึ้นมาโดยเร็ว

นายกฯ ยังมอบให้หน่วยงานทหารพัฒนาเร่งซ่อมแซมถนนจากอาจสามารถถึงพนมไพร จุดแรกประมาณ 34 ก.ม. ให้ทำเป็นถนนลาดยางสองช่องสัญญาณ และสั่งให้มหาดไทยเร่งทำบัตรสมาร์ตการ์ดให้เสร็จสิ้นโดยเร็วทั่วประเทศ เพราะถือเป็นกุญแจในการบริการประชาชน ซึ่งนายกฯ จะเรียกประชุมอีกครั้งหนึ่ง

“การลงพื้นที่ครั้งนี้ ผมขอเป็นหมอรัยคนจนสักที เราต้องทำอย่างจริงจัง ไม่ใช่มานั่งพ่นๆ แต่ทำงานไม่ได้ ระหว่างที่ผมอยู่ที่นี้ขอให้ไปดูและสำรวจว่ามีครอบครัวไหนที่เงินจริงๆ และไม่ได้อยู่ในบัญชีการลงทะเบียนคนจน ขอให้ ส.ส. ไปดูแลพาผมไปดูด้วย” นายกฯ กล่าว

เวลา 16.20 น. นายกฯ และคณะเดินทางมาที่บ้านโนนสมบูรณ์ ต.หนอง เพื่อพบปะกับชาวบ้านและพักค้างแรม โดยได้ไปพูดคุยอย่างเป็นกันเองบนแคร่หน้าบ้านของนางเยาว์

จันทเพ อายุ 42 ปี อยู่บ้านเลขที่ 47/11 เป็นบ้านแรก ซึ่งนางเยาว์ มีบุตร 2 คน คนโต อยู่ กทม. ส่วนคนเล็กอยู่ด้วยกัน สามีถูกจับหลังส่งตัวไปทำประมงที่พม่า และหายสาบสูญไปนาน 4 ปี มีแต่รูปถ่าย ซึ่งนายกฯ รับปากว่าจะให้กระทรวงการต่างประเทศไปติดตาม โดยสั่งให้นายระวี หิริญโชติ รองเลขาธิการนายกฯ ประสานงานกับกระทรวงการต่างประเทศ บอกให้พม่าช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ

นายกฯ ยังซักถามเรื่องรายได้ ซึ่งนางเยาว์ตอบว่ามีรายได้ประมาณ 500 บาทต่อเดือน มีหนี้สิน บ้านก็อาศัยคนอื่นอยู่ นายกฯ จึงเสนอว่าจะหาบ้านให้อยู่ ให้ฝึกอาชีพเพราะมีฝีมือในการทำอาหาร และส่งเสริมให้ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ โดยเกษตรจังหวัดจะนำเห็ดมาให้เพาะ และให้หารถเข็นธงฟ้ามาให้นางเยาว์ขายอาหาร โดย ธ.ก.ส. จะให้เงินทุนหมุนเวียนเบื้องต้น

จากนั้น นายกฯ เดินทางไปยังบ้านของนายพิชิต บัดชาติ และนางสุภาพร ศิริสาขา เลขที่ 104/11 โดยสองสามีภรรยา มีหนี้ถึง 6.5 หมื่นบาท เป็นเงินกู้ซื้อจักรอุตสาหกรรมและทำนา นายกฯ จึงให้กระทรวงการพัฒนาระบบงานเย็บผ้า รวมทั้งให้หน่วยงานบัญชาการทหารพัฒนา ขุดบ่อเลี้ยงปลาในพื้นที่นาข้าวและให้กระทรวงเกษตรฯ นำพันธุ์ปลามาให้

หลังที่สามที่ นายกฯ ลงไปพูดคุย เป็นบ้านของนายปราโมทย์ ประเชิงเชื้อ และนางเพ็ญศิริ เลขที่ 66/11 มีหนี้สิน 4 หมื่นบาท แยกเป็นหนี้ ธ.ก.ส. 2.5 หมื่นบาท หนี้กองทุน 1.5 หมื่นบาท นายกฯ ใช้เวลาพูดคุยนานกว่าบ้านหลังอื่นๆ และเน้นให้ทำเศรษฐกิจพอเพียงแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ พื้นที่หลังบ้านก็ให้ขุดบ่อเลี้ยงปลาและปลูกผักรอบบ่อ ทั้งนี้มีประชาชนชาวบ้านคือพ่อเต็ม ไชยลา มาแนะนำวิธีเกษตรทฤษฎีใหม่

นายกฯ รับฟังรายงานจากเกษตรกรอำเภอด้วยว่าชาวบ้าน โนนสมบูรณ์ ส่วนใหญ่กว่า 60 หลังคาเรือน จาก 94 หลังคาเรือน ต้องเดินทางไกลไปทำนาอีกฝั่งของแม่น้ำชี จึงมีปัญหาค่อนข้างมาก นายกฯ จึงแนะนำหากมีการแก้ปัญหาระบบน้ำทั้งระบบอาจช่วยแก้ปัญหาได้ จากนั้นเวลา 18.00 น. นายกฯ ได้เดินทางมายังเต็นท์ที่พักแรมเพื่อสำรวจที่พัก ก่อนเดินทางไปกินข้าวกับผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่ 18 คน โดย นายกฯ นั่งเปิบข้าวเหนียวกินกับแกงอ่อม ปลาแห้ง น้ำพริก ปลาทุสะเดาดัม ไข่เจียว โดยระหว่างที่นั่งกินข้าวมีการแสดงพื้นบ้านการต่อเพลงผญา โดยกลุ่มชาวบ้าน รวมถึงการป่นฝ้าย เมื่ออิ่มข้าวแล้วชาวบ้านได้ร่วมกันผูกเสี่ยวให้นายกฯ

หลังร่วมทานอาหารกับชาวบ้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ได้เดินไปยังเต็นท์ที่พัก ระหว่างทางมีคนเข้ามารายงานเกี่ยวกับการชุมนุมของนายสนธิ ลิ้มทองกุล กับมือบครูที่บึงพลาญชัย นายกฯ จึงพูดว่าพวกสร้างข่าว ตนรู้สึกเฉยๆ สงสัยต้องรอให้นายอวยชัย วัฒนา (แกนนำครู) ได้รับเลือกตั้งก่อนถึงต้องสร้างข่าวกันแบบนี้ คุยกัน 2 ชม. เอาอะไรมาพูดกันหนักหนา แล้วมันเล่าประวัติหรือเปล่าว่ามันโกงพวกถือหุ่นมาอย่างไร คนโลกแม้จะเป็นคนเก่ง มีความรู้ แต่เมื่อโลกก็เรียกว่าเป็นอวิชา อวิชาคือโง่

นายกฯ ยังได้ปรารภกับคนใกล้ชิดที่เดินมาคู่กันว่าเพิ่งรู้ว่าเป็นนายกฯ ต้องอดขนาดนี้ ทั้งที่บางครั้งก็รู้สึกว่าไม่ต้องขนาดนี้ก็ได้อ แต่พอถึงวันนี้ถึงรู้ว่าเมื่อเป็นนายกฯ ต้องอดกันทุกคน ต้องโดนค่า แม้กระทั่งขทานก็ค่า เพราะฉะนั้นคนเป็นนายกฯ ต้องอดจริงๆ

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวกับผู้สื่อข่าวถึงการลงพื้นที่ว่า อ.อาจสามารถ มีปัญหาเรื่องน้ำท่วม น้ำแล้ง แต่แก้ไขยาก เพราะมีน้ำโอบล้อมทั้ง 3 ด้าน มีคลองเล็กและมีสถานที่กักเก็บน้ำได้ ถ้าแก้ปัญหาน้ำได้ก็จะแก้ปัญหาน้ำไปได้ทั้งหมดครั้งหนึ่ง ที่เหลือจะเป็นความยากจนรายบุคคลและครอบครัว เท่าที่ดูส่วนใหญ่ต้องการรายได้เพิ่มประมาณ 3-5 พันบาท ครอบครัวที่เป็นหนี้ต้องการประมาณ 5 พันบาท การแก้ปัญหาคความยากจนทุกครอบครัวต้องมีใจอยากพ้นความยากจนและถ้าใจสู้เราจะเปิดทางสู้ให้ จากนั้นต้องยืนบนขาของตัวเองให้ได้ จะให้รัฐเลี้ยงดูตลอดเวลาไม่ได้ ถ้าสุขภาพไม่ดีเราพร้อมรักษา อาชีพไม่มีจะฝึกให้

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวต่อว่า ตนไม่สามารถเนรมิตให้ได้ชั่วข้ามคืน เพราะถ้าทำเช่นนั้น ไม่ยั่งยืน จึงต้องใช้เวลาในการพูดคุยและสัมภาษณ์ แต่จะไม่ขัดเขียด จะถามว่าเอาหรือไม่ ถ้าไม่เอาอยากได้อะไร ตนต้องการให้การศึกษากับข้าราชการที่ต้องไปทำงานเป็นหมื่นๆ คน ถ้าจะไปเปิดสนามกีฬาให้ความรู้ก็ไม่รู้เรื่อง จึงต้องถ่ายทอดให้เห็นของจริง

ผู้สื่อข่าวที่ติดตามคณะของพ.ต.ท.ทักษิณ ได้ถามว่าเห็นที่พักแล้วพอจะนอนได้หรือไม่ พ.ต.ท.ทักษิณกล่าวว่า เรียกว่าโอเรียนเต็นท์ เพราะโอเรียนเต็ลแพงไป แต่แค่นี้สบายเลยแต่อย่าถึงขนาดให้ต้องถ่ายทอดจนถึงเวลานอน เอาแก๊งนั้นก็พอ ส่วนการประชุมคณะรัฐมนตรีถ่ายทอดสดผ่านดาวเทียม คงใช้เวลาไม่นาน ตนจะเปิดประชุมตอนต้นจากนั้นมอบให้นายสมคิด จาคูศรีพิทักษ์ รองนายกฯ และ รมว.พาณิชย์เป็นคนทำหน้าที่ต่อ ส่วนตัวจะเร่งลงพื้นที่

จากนั้นเวลา 19.30 น. นายฯ ได้ร่วมประชุมกับรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสรุปการลงพื้นที่ในวันแรก และหาแนวทางแก้ไขภาพรวม นายฯ กล่าวตอนหนึ่งว่าเท่าที่ดู จะแก้ปัญหาให้ชาวบ้านไม่ยาก คงเน้นให้ชาวบ้านเลี้ยงปลาในนา และทำเกษตรกรรมที่ทำอยู่ หากแก้ปัญหาน้ำทั้งระบบได้คงไม่มีปัญหา ตนอยากประชุมอย่างนี้ในกรุงเทพฯ โดยไล่ทีละจังหวัด เพื่อให้จังหวัดไปบอกนายอำเภอและข้าราชการ เพื่อลงไปดำเนินการเป็นตัวอย่าง

นายฯ กล่าวต่อว่า ปัญหาเรื่องน้ำต้องทำในหลายมิติ โดยเฉพาะการบริหารจัดการ ซึ่งที่ อ.อาจสามารถ มีข้อดีหลายอย่าง คือมีช่องทางน้ำดี มีที่จับน้ำกระจายจึงมอบหมายให้กระทรวง เกษตรฯ และ ทรัพยากรฯ เร่งดำเนินการเร่งด่วน คิดว่าคงใช้เวลาไม่เกิน 2 ปี สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้ เรื่องนี้ตนก็จะมอบเฉพาะกิจให้ อบจ. เร่งดำเนินการ ที่มาลงพื้นที่ 4-5 วัน คิดว่าส่วนหนึ่งต้องมาเรียนร่วมกับคนในพื้นที่ และกระตุ้นให้ข้าราชการทุกคนถูกคิดเรื่องการแก้ปัญห ความยากจน

2) เรียลลิตี้แก็จัน วันที่สอง

ในช่วงเช้าของวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2549 พ.ต.ท.ทักษิณให้สัมภาษณ์ว่าเมื่อคืนนอนหลับสบายดี พร้อมกล่าวยืนยันว่าการมาครั้งนี้ไม่ทำให้เกิดการจัดเตรียมสถานที่ในลักษณะที่เรียกว่า “ผักชี” โดยกล่าวว่า การพัฒนาชนบทไม่ทั่วถึงมานาน เมื่อตนมา ทางเจ้าหน้าที่กลัวจะเกิดความบกพร่องจึงรีบดำเนินการให้เร็วขึ้นเท่านั้น (กรุงเทพธุรกิจ, 18 มกราคม 2549)

จากนั้นภายหลังจากรับประทานอาหารเช้า นายฯ ได้นั่งรถอีแต่นเพื่อเดินทางไปประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) ที่บ้านกอย ห่างบ้านโนนสมบูรณ์ 3 กิโลเมตร ทั้งนี้ ในการประชุม ครม. ซึ่งมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน โดยประชุมผ่านวีดีโอคอนเฟอเรนซ์ จาก อ.อาจสามารถ มายังทำเนียบรัฐบาลใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง จากนั้นนายฯ ได้เป็นประธาน การสร้างต้นแบบการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการให้กับประชาชน ที่จดทะเบียนข้อมูลฐานของประชาชน ผู้ประสบปัญหาสังคมและความยากจน (สย.) ต.หนอง ต.แจ้ และ ต.หนองหมื่นถ่าน

โดยนายฯ ได้สอบถามปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนหลายราย ก่อนจะมอบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือ อาทิ นางบัวผัน ซึ่งมีลูก 3 คน มีรายได้

จากเงินลูกส่งมาให้และสอบถามว่ามีที่นาเป็นของตนเองหรือไม่ ทั้งยังพบว่ามีหนี้สิน ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) กว่า 7 หมื่นบาท ซึ่งนายกฯ ได้แนะนำว่าหากเลี้ยงหมูมีโอกาสเสี่ยงหมดตัว ขอให้ทำการเกษตรดีกว่า โดยให้เจ้าหน้าที่เกษตรไปทำโรงเรือนเพาะเห็ดฟางและวิธีการเพาะซึ่งจะทำให้มีรายได้ดีกว่า รวมทั้งให้เงินลงทุนหมุนเวียนเริ่มต้น ส่วนเรื่องทำนาก็ให้ทำไว้กิน

ส่วนนายประพันธ์ เมื่อสอบถามทราบว่าได้นำที่นา 21 ไร่ไปจำนองไว้ซึ่งเป็นหนี้ในระบบเป็นเงิน 9 หมื่นบาท และที่ธนาคารพาณิชย์อีก 1.5 แสนบาท นายกฯ ได้ให้นายอำเภอช่วยเจรจาไถ่ถอนหนี้ในระบบ และให้ ธ.ก.ส. ไปปรับโครงสร้างหนี้ให้เป็นระบบที่เดียว และปรับที่นาบางส่วนว่าสามารถทำประโยชน์อะไรได้บ้าง

ขณะที่นายโสภณ อายุ 53 ปี อยากให้ช่วยเรื่องความเป็นอยู่และเบี้ยยังชีพ นายกฯ ขอให้ใช้บริการของ 30 บาทรักษาทุกโรค และมอบให้กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ระดับจังหวัดจัดเงินสงเคราะห์ให้

นายกฯ ได้สอบถามปัญหาพร้อมแนะนำแนวทางแก้ไขแก่ชาวบ้านอีกหลายราย พร้อมให้คำแนะนำแก่ข้าราชการว่า กรณีคนไม่มีที่ดินเลย แต่มีสุขภาพแข็งแรงให้ที่ดินตามอาชีพความเหมาะสม เช่น ทำนา ทำสวนผสม ส่วนกรณีมีที่ดินอยู่แล้วก็ดูให้เพียงพอให้เหมาะสมกับการประกอบอาชีพ ส่วนที่อ้างว่ามีที่ดินอยู่แล้วตั้งแต่ปู่ย่าตายายก็ให้พิสูจน์สิทธิ

ในช่วงบ่าย นายกฯ ได้เดินทางไปพบปะผู้เลี้ยงกุ้งก้ามกราม บ้านจ้อก้อ ต.หนองผือด้วยรถมอเตอร์ไซด์ ซึ่งนายกฯ ได้จี้รถมอเตอร์ไซด์ด้วยตนเอง โดยมีชาวบ้านจำนวนมากมารอต้อนรับ จากนั้นรับฟังรายงานจากประธานสหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งก้ามกราม ก่อนชมบ่อเลี้ยงกุ้ง และพักรับประทานอาหารว่างในเวลา 14.50 น. โดยอาหารที่นำมาเสิร์ฟคือ กุ้งเผาและมะละกอสุก พร้อมตั้งชื่อน้ำจิ้มกุ้งว่า “น้ำจิ้มจ้อก้อ” และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้เรื่องการถนอมอาหารแปรรูปจากกุ้ง พร้อมแนะนำกลยุทธ์ว่าให้ขายกุ้งคู่กับน้ำจิ้ม เพื่อจูงใจให้คนมาซื้อเยอะๆ

จากนั้นนายกฯ พร้อมคณะเดินทางไปเยี่ยมชมกลุ่มจักสาน ที่บ้านเป่า ต.หนองขาม โดยมีประชาชนให้การต้อนรับและชาวบ้านรายหนึ่ง มอบดาบฟ้าฟื้นพร้อมกล่าวว่า “ช่างใหญ่มาเหยียบนาใครจะไม่ดีใจ” เพื่อใช้ในการฟันฝาลูปลูปลูกและขอให้เป็นนายกฯ ไปอีก 10 ปี

จากนั้นเวลา 18.00 น. นายกฯ ได้เดินทางไปยังวัดป่าเจ้ามเหศวร์ลัทธิธรรม อ.อาจสามารถ เพื่อรับประทานอาหารเช้า

ทั้งนี้ ในช่วงเช้าวันเดียวกันนี้ ได้มีเจ้าหน้าที่ของธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (เอสเอ็มอีแบงก์) เดินทางมาพบนายสมเดช แดลงธรรม ที่บ้านเลขที่ 73 หมู่ 11 บ้านโนนสมบูรณ์ ต.หนอง อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด เป็นบ้านที่นายกฯ และคณะเข้าพักแรมในคืนแรก เพื่อขอเอกสารพร้อมก็นำหนังสือมาให้ นายสมเดชเซ็น เป็นการรับมอบรถยนต์แท็กซี่ส่วนบุคคล ตามที่นายสมเดช เคยยื่นเรื่องขอกู้เงินจากเอสเอ็มอีแบงก์ไว้ เพื่อนำไปซื้อรถแท็กซี่ ตามโครงการพัฒนาแท็กซี่ไทย

เจ้าหน้าที่ของธนาคารเอสเอ็มอีแบงก์กล่าวว่า นายสมเดช ได้ยื่นขอกู้เงินที่ธนาคารเอาไว้เมื่อปีก่อนแล้ว ซึ่งธนาคารได้ตรวจสอบหลักทรัพย์และพูดคุยกับนายสมเดชแล้ว พบว่าเป็นบุคคลที่สามารถปล่อยเงินกู้ได้ ซึ่งได้พิจารณาเสร็จช่วงที่นายกฯ ลงพื้นที่พอดี จึงดูเหมือนว่านายกฯ เป็นคนมอบของขวัญให้นายสมเดช แต่ที่จริงไม่ใช่

“ธนาคารเห็นชอบที่จะอนุมัติเงินให้นายสมเดชกู้ เพื่อซื้อแท็กซี่ในโครงการพัฒนาแท็กซี่ไทย โดยนัดมอบรถในวันที่ 20 มกราคมนี้ โดยจะให้นายกฯ เป็นผู้ส่งมอบ” (กรุงเทพฯธุรกิจ, 18 มกราคม 2549)

ขณะนี้มูลค่าขอยื่นกู้ประมาณ 4,600 ราย ผ่านหลักเกณฑ์คุณสมบัติ 3,200 ราย และได้มีการอนุมัติไปแล้ว 1,700 ราย

นายสมเดช แดลงธรรม กล่าวว่าตนไม่รู้ว่าการได้รถแท็กซี่นั้นเป็นเพราะนายกฯ สั่งการหรือไม่ แต่ทุกอย่างตนกับเจ้าหน้าที่ธนาคารได้ประสานงานกันมานานแล้ว และเพิ่งทราบข่าวชัดเจนวันนี้ว่าจะได้รถแท็กซี่ในวันที่ 20 มกราคมนี้ ดีใจมาก

ด้านนายประยุทธ์ ทินกร ปฏิรูปที่ดินจังหวัดร้อยเอ็ด กล่าวถึงการออกโฉนดที่ดินให้กับชาวบ้านในพื้นที่ 4 ตำบล ประกอบด้วย ต.หนองหมื่นถ่าน, หนองขาม, หนอง, และ อาจสามารถ ว่ามีชาวบ้านที่จะได้รับโฉนดที่ดิน จำนวน 235 ราย

นอกจากนี้ ยังมีการออกเอกสารสิทธิทำกิน (ส.ท.ก.) ให้กับชาวบ้านใน ต.หนองหมื่นถ่าน, หนองม และ ต.หนองขาม จำนวน 414 ราย พร้อมทั้งออกใบอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก. 4-01) จำนวน 345 ราย สำหรับการออกเอกสารสิทธิ ส.ท.ก. และ ส.ป.ก. 4-01 ได้กำหนดให้ไม่มีการจำหน่ายถ่ายโอนโดยเด็ดขาด เว้นแต่ตกทอดเป็นมรดก

ทั้งนี้ในช่วงเช้าของการลงพื้นที่ อ.อาจสามารถ วันที่สองนั้น เกิดเหตุบุกร้องนายกฯ ลูกสาวถูกข่มขืนจนตั้งท้อง โดยเมื่อเวลา 10.15 น. วันที่ 17 ม.ค. หลังการประชุมคณะรัฐมนตรีที่ศาลาเว็ดบ้านกลอย ต.หนองม ขณะที่พ.ต.ท.ทักษิณกำลังนั่งรับฟังปัญหาและแก้ปัญหาให้ชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับหนี้สินและปัญหาที่ดิน ประมาณ 30 คน มีนางแสน (นามสมมุติ) ร้องให้พา ด.ญ. จอย (นามสมมุติ) ลูกสาววัย 12 ขวบ ซึ่งกำลังตั้งครรภ์ได้ 7 เดือน เข้าร้องเรียนกับนายกฯทั้งน้ำตาว่า ลูกสาวถูกนายก่อ อายุ 18 ปี หน่อมหมู่บ้านเดียวกันข่มขืนจนตั้งครรภ์ แต่ปัจจุบันตำรวจจับกุมนายก่อไม่ได้

พ.ต.ท.ทักษิณจึงสั่งตัดสัญญาณถ่ายทอดสดราว 10 นาที และมอบหมายให้นายระวี หิรัญโชติ ส.ส.ระบบบัญชีรายชื่อ พรรคไทยรักไทย เลขานุการส่วนตัว รับเป็นเรื่องกลับไปดำเนินการ พร้อมสั่งการให้กระทรวงสาธารณสุขรับไปดูแลเรื่องการคลอดบุตร และให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ยื่นมือช่วยเหลือหลังคลอดบุตร ขณะที่นายระวีสั่งให้พ.ต.ท.เกษม ชัยณรงค์ สวป.สภ. ต.หนองม รับเรื่องไปประสานกับ สภ.อ.อาจสามารถ เพื่อติดตามเรื่องและช่วยเหลือ และให้รายงานกลับมาด้วย

ในขณะเดียวกัน หลังจากการถ่ายทอดสดการลงพื้นที่ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ผ่านไป 2 วัน จึงมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่อการลงพื้นที่แก้ปัญหาความยากจนแบบเรียลไทม์ครั้งนี้

นายเอนก เหล่าธรรมทัศน์ อดีตหัวหน้าพรรคมหาชน กล่าวว่า คนรอบข้างต้องเตือนนายกฯ แล้วว่าการแก้ปัญหาความยากจนด้วยเรียลไทม์โซว์จะทำให้นายกฯ กลายเป็นตัวตกไปคนที่อยู่รอบข้าง ถ้ารักนายกฯก็ต้องยอมให้นายโกธร ไม่ว่าจะป็นนายผดุง ลิ้มเจริญรัตน์ นายภูมิธรรม เวชยชัย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม และ นพ.พรหมินทร์ เลิศสุริย์เดช เลขานุการนายกฯ ควรกล้าบอกนายกฯ ว่าแก้ปัญหาอย่างที่นายกฯทำ ไม่สำเร็จ อย่าไปกลัวหรือเกรงใจอยู่ (มติชน, 18 มกราคม 2549)

ส่วนผู้นำชุมชนและนักพัฒนาชุมชนก็ส่งเสียงสะท้อนถึงพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เช่นกัน (มติชน, 19 มกราคม 2549)

นายประยงค์ ธรรมรงค์ เจ้าของรางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน กล่าวว่า ได้ติดตามการลงพื้นที่ที่แก่นจันทน์ให้ชาวบ้าน อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี พบว่าการแก้ความยากจนพอจะมีแนวทางให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการได้เห็นตัวอย่าง สามารถทำความเข้าใจร่วมกันในการแก้ไขปัญหาความยากจน น่าจะมีประโยชน์บ้างบางส่วน อย่างเช่น การสืบเสาะหาสาเหตุของปัญหาแทนที่จะนั่งวางแผนกันในห้อง พ.ต.ท.ทักษิณ ลงไปค้นหาตัวอย่างความยากจนจริงๆ หาสาเหตุความยากจนที่แท้จริงและวางแผนร่วมกัน การลงพื้นที่เพื่อเป็นการคุยพร้อมกันให้ประชาชนเขามีส่วนร่วมในการคิดว่าจะทำอะไร

สาเหตุของความยากจนแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน เมื่อทำที่ อ.อาจสามารถ ก็ควรทำที่อื่นด้วย ไม่ใช่ทำที่ อ.อาจสามารถ แล้วจะนำไปใช้ที่อื่นก็ได้ ชาวสวนมีปัญหาอีกอย่าง ชาวนามีปัญหาอีกอย่าง ประมงหรือแม้กระทั่งผู้ใช้แรงงานล้วนเป็นคนยากจนทั้งสิ้น สาเหตุความยากจนจึงไม่เหมือนกัน พ.ต.ท.ทักษิณ ไปในพื้นที่อื่นๆ ด้วย ต้องมีหลายๆ ตัวอย่าง ต้องไปอีสาน ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

เมื่อนายกฯ กลับแล้วไม่มั่นใจว่าคนที่รับผิดชอบจะทำต่อขนาดไหน แต่เชื่อว่าพื้นที่ อ.อาจสามารถ ความยากจนของประชาชนคงไม่เลวร้ายไปกว่าเดิม ไม่แย่กว่าเดิม อย่างดีก็อยู่เหมือนเดิม

น.ส.เพชร ชันจันทา บุตรนางไฮ ชันจันทา (ชาวอุบลราชธานี) ให้ความเห็นว่า ได้ติดตามข่าวการแก้ปัญหาความยากจนของนายกรัฐมนตรี ซึ่งขอแสดงความยินดีกับชาวอาจสามารถที่นายกรัฐมนตรีเอาใจใส่ แต่คงจะแก้ปัญหาแบบไฟไหม้ฟางเพราะที่ผ่านมามีการแก้ไข ความเอาใจใส่ในการแก้ปัญหาความยากจนไม่เคยประสบผลสำเร็จ เพราะไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่องและจริงจัง การแก้ปัญหาความยากจนนั้นจะต้องแก้ไขให้ถูกจุด เพราะในชนบทจะต้องคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่จะต้องมีการหนุนเสริมจากภาครัฐอย่างเต็มที่ แต่ที่ผ่านมามีไม่เคยสำเร็จ เช่น ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากอ่างเก็บน้ำห้วยละเห้า จ.อุบลราชธานี ขยายไฮต้องต่อสู้เพื่อเรียกร้องความชอบธรรมใช้เวลากว่า 17 ปี แต่เมื่อเป็นข่าวโด่งดัง นายกรัฐมนตรีลงมาสั่งการเอง ในการแก้ไขให้ความ

ช่วยเหลือในเบื้องต้น แต่เมื่อไม่มีการนำเสนอข่าวจากสื่อมวลชน ทุกอย่างก็กลับมาเหมือนเดิมไม่มีอะไรดีขึ้น นี่คือตัวอย่างหนึ่งของความเป็นจริงที่ปรากฏ

น.ส.วนิดา ตันติวิทยาพิทักษ์ ที่ปรึกษาสมัชชาคนจน กล่าวว่า ถือเป็นโอกาสอันดีที่ นายกรัฐมนตรีจะได้เรียนรู้จากคนจน เพราะการแก้ปัญหาความยากจนควรจะให้คนจนได้มีส่วนร่วม ในการนำเสนอถึงสาเหตุของปัญหา วิเคราะห์ปัญหา และวิธีการแก้ปัญหา ทั้งในด้านยุทธศาสตร์และ นโยบาย จนถึงการปฏิบัติก็ควรจะให้คนจนได้มีโอกาสในการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง

สมัชชาคนจนเป็นกลุ่มคนจนที่ตื่นตัวและได้รวมตัวกัน เพื่อที่จะเสนอข้อเรียกร้อง ต่อรัฐบาลในการแก้ปัญหาความยากจนมานานหลายรัฐบาลแล้ว แต่ไม่เคยมีรัฐบาลไหนให้ความสนใจ ดังนั้นการแก้ปัญหาความยากจนที่ผ่านมามีเป็นเพียงงานสังคมสงเคราะห์ การสร้างภาพ หรือการเล่นละครให้ผ่านไปเพียงชั่วครั้งชั่วคราว

นางสมปอง เวียงจันทร์ แกนนำชาวบ้านสมัชชาคนจน ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า ก่อนที่ท่านนายกฯ จะมา ได้มีการเตรียมการล่วงหน้าไว้อย่างน้อย 2 เดือน ไม่ว่าจะเป็นการเตรียม ถนนหนทางในหมู่บ้าน และกลุ่มบุคคล กลุ่มต่างๆ เสมือนการสร้างภาพว่านี่คือการแก้ปัญหาความยากจน เพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายที่โฆษณาไว้ ดูแล้วไม่ต่างกับการหาเสียงสมัยแรกๆ ที่จัดทัวร์นกขมิ้น ในภาคอีสาน หรือมองอีกแง่มุมหนึ่งการมาร้อยเอ็ดครั้งนี้ก็เพื่อเป็นการลดกระแสชาลง เพื่อจะดึง คะแนนเสียงตัวเองในภาคอีสานให้ดีขึ้น

เมื่อวันที่ 16 มกราคมที่ผ่านมา วันที่นายกฯ ลงมาพื้นที่ที่มีพี่น้องชาวบ้านที่นายกฯ เคยรับปากว่าจะแก้ปัญหาความยากจน ตั้งแต่สมัยแรกๆ ก่อนเป็นนายกฯ เหตุการณ์ที่ได้ดั้นมะขาม หน้าทำเนียบรัฐบาล ที่นายกฯ มานั่งกินข้าว ปิ้งไก่ สัมผัสด้วยกัน วันนี้พวกเรามารับที่ทางเข้า สนามบินร้อยเอ็ด เพื่อถามว่า สิ่งที่ได้รับปากไว้เมื่อ 5 ปีก่อนที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาเลย จะมีวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมอย่างไร

ถ้าจะพูดถึงการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างที่ท่านนายกฯ มาที่อำเภออาจสามารถ มันเป็นการแก้ปัญหาความยากจนที่ไม่ถูกจุด เพราะปัญหาเก่ายังร้ายปัญหาใหม่ยังเข้ามา ถ้าท่านนายกฯ ทำอย่างนี้ยิ่งจะทำให้ชาวบ้านท้อแท้ และมีความแตกแยกกันมากยิ่งขึ้น

นายสุริยัน ทองหนูเอียด เลขานุการสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ (สกน.) วิเคราะห์การลงพื้นที่ดังกล่าวว่า รายการวาไรตี้โชว์ของนายกรัฐมนตรีนี้อาจไม่ต่างไปจากโชว์ห่วย เพราะแสดงถึงความอัปมงคลทางสติปัญญา และกินอันน้อยนิดของคณะรัฐมนตรี ตลอดจนกลไกข้าราชการทั้งหมด เพราะการแก้ไขปัญหาความยากจนสาเหตุหลักเกิดจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผิดพลาด การผูกขาดของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ทั้งการถือครองที่ดิน และการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะที่การแสดงของนายกรัฐมนตรีนี้อาจเป็นเพียงการอวดภูมิรู้ทำการตลาดเพียงอย่างเดียว ไม่ใช่การแก้ปัญหาที่ต้นตอ เป็นการแก้ที่ปลายเหตุโดยปราศจากข้อมูลไว้สาระ และสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดิน เพราะความจริงที่ประชาชน อาจสามารถ สะท้อนออกมาคือ การเป็นหนี้จากกองทุนหมู่บ้านซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลเอง

พ.ต.ท.ทักษิณต้องทบทวนรายการวาไรตี้แก็งกันโดยด่วน ไม่ใช่เฉพาะเพื่อความน่าเชื่อถือของตนต่อประชาชน แต่เพื่อรักษาหน้าตาของประเทศชาติไม่ให้abayอายต่อสายตานานาชาติ หรือแม้แต่คนไทย 19 ล้านคนที่ชอบยกมาอ้างด้วย เราขอร้องให้ พ.ต.ท.ทักษิณยอมรับความจริงว่า หากรัฐไม่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา หยุดโครงสร้างที่เอาเปรียบประชาชน รัฐไม่สามารถทำให้ประชาชนหายจนได้ ไม่ว่าจะ 5-10 ปีนี้ หยุดโฆษณาแก้ยากจนได้แล้ว” นายสุริยัน กล่าว

3) เรียลลิตี้แก็งกันโมเดล วันที่สาม

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เริ่มงานสร้างต้นแบบการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ ที่วัดคงเจ้าปู่หมื่นเสกข์ บ้านศาลา ต.อาจสามารถ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด สาริตการแก้ไขปัญหาให้ราษฎรผู้จดทะเบียน สข. จาก ต.อาจสามารถ และ ต.หนองขาม เข้าพบ โดยนายฯ ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของนายอำเภอและหน่วยงานราชการต่างๆ ที่ซักถามข้อมูลของชาวบ้าน ซึ่งนายฯ บอกว่า มาตรวจการบ้านนายอำเภอถึงวิธีแก้ปัญหาดังกล่าว (คมชัดลึก, 19 มกราคม 2549)

ทั้งนี้ นายฯ ได้ซักถามชาวบ้านเป็นตัวอย่างให้แก่ นายอำเภอ โดยรายแรกได้ถาม นายพุทธา อายุ 58 ปี ที่มีหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบ รวมกว่า 3 แสนบาท ซึ่งต้องการเลี้ยงวัวและลงทุนเลี้ยงเป็ดไข่พันตัว ใช้เงินลงทุน 6 หมื่นบาท รวมทั้งขอที่ดินเพื่อเลี้ยงเป็ดด้วย

นายกฯ ได้สอนนายอำเภอว่า ต้องเพิ่มรายได้ให้และมอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) รับผิดชอบเรื่องหนี้สินและปล่อยเงินกู้เพิ่มมาลงทุน

“นายอำเภอต้องเลิกยึดติดกับระบบราชการ แต่ให้ใช้วิธีเติมเงินเพิ่มรายได้ เอาละจดโน้ตลงไปเลยเป็นการสั่งยา เรียบร้อย กลับบ้านได้” นายกฯ กล่าว (คมชัดลึก, 19 มกราคม 2549)

รายต่อมาชื่อ นายถาวร อายุ 37 ปี นายกฯ แนะนำวิธีแก้ความยากจนว่า รายนี้ยังหนุ่มแน่น ขอให้ทำกิน อยากระกอบอาชีพอิสระ เช่น ตัดผม ซ่อมรถมอเตอร์ไซด์ โดยสั่งให้ไปฝึกอาชีพระหว่างฝึกอาชีพให้ทางราชการจ่ายเบี้ยเลี้ยงให้ด้วย และให้ไปเข้าโครงการจัดสรรที่ทำกิน

อีกรายเป็นหนี้ ธ.ก.ส. 4 แสนบาท ต้องการกู้เพิ่มเพื่อมาลงทุนค้าขาย เพราะที่ผ่านมากู้ ธ.ก.ส. มาซื้อรถแต่ประสบอุบัติเหตุโดนยึดรถ ปัจจุบันสามีมีรถบรรทุกรับจ้างอีกคัน ซึ่งนายกฯ ได้วินิจฉัย โดยสั่งการให้ ธ.ก.ส. เข้ามาช่วยดูแลเรื่องหนี้สิน และวิเคราะห์ว่ารายนี้มีปัญหาในการสร้างอาชีพ แต่บางครั้งเงินหมุนไม่ทัน ขาดมือ ดังนั้น ต้องให้เงินกู้ไปลงทุนเพิ่มเพื่อให้มีรายได้พอจ่ายหนี้และดำรงชีพได้

ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นผู้หญิง ต้องการที่ดินเพียงแค่ว่า 1 งานเพื่อปลูกบ้านและทำกินแต่ติดปัญหาคือที่ดินอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยย้ำว่าถ้าได้ตามที่ต้องการจะทำมาหากินพอเลี้ยงชีพได้ และไม่จริงก็คงไม่มาซึ่งนายอำเภอก็ได้ซักถามปัญหาอื่นๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจ

เมื่อถึงตอนนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ได้พูดแทรกขึ้นมาว่า “กรณีแบบนี้ไม่ต้องทำอะไรมาก ดูแล้วใจสู้ แก้งานได้ ไม่เหมือนบางคนใจไม่สู้ เอาใจ รัฐมนตรีทรัพยากรฯ อยู่ไหนให้ไปพบเลย ช่วยดูแลจัดสรรที่ดินให้หน่อย คนใจสู้แบบนี้ โอเคเลย”

กรณี นางทอง จันทบุตร อายุ 70 ปี มีลูก 3 คน ลูกชาย 1 คน สุขภาพไม่แข็งแรง ส่วนลูกสาว 2 คนอยู่กรุงเทพฯ เพิ่งมาจดทะเบียนคนจน โดยนายอำเภอได้แก้ปัญหาโดยให้เข้าคิดจัดสรรที่ดิน นายกฯ ได้สอบถามลูกชายของนางทองว่าทำอาชีพอะไร เมื่อทราบว่ารับจ้าง แต่ได้เงินมาก็ไปดื่มเหล้า จึงสั่งการให้สาธารณสุขจังหวัดช่วยตรวจสุขภาพให้และจัดฝึกอาชีพให้

นายกฯ ได้แนะนำนายอำเภอด้วยว่าถ้าพบว่ามีคนดื่มเหล้าเยอะ ให้เปิดโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง เพื่อฝึกร่างกาย จิตใจ เมื่อออกมาแล้วจะได้แข็งแรงมากขึ้น

จากนั้น นายกฯ ได้ปล่อยให้ นายอำเภอและหน่วยราชการซักถามปัญหาชาวบ้านต่อ โดยนั่งฟังและกล่าวแทรกเป็นระยะ เพื่อแนะนำแนวทางการแก้ปัญหา ซึ่งส่วนใหญ่ นายกฯ มักจะเสนอให้เติมเงินหรือเพิ่มรายได้

นายกฯ ยังได้หารือกับ นายวราเทพ รัตนากร รมช.การคลัง นายยงยุทธ ดิยะไพรัช รมว.ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นายเนวิน ชิดชอบ รมต.ประจำสำนักนายกฯ พล.อ.อ.คงศักดิ์ วันทนา รมว.มหาดไทย นายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช รมช.มหาดไทย และ น.พ.พรหมินทร์ เลิศสุริย์เดช เลขาธิการนายกฯ กรณีบ้านนี้ออกคาน้ำว่า หากเป็นบ้าน 2 ชั้น ผู้ที่สูงอายุจะขึ้นไม่ไหว ถ้าเป็นชั้นเดียวจะสะดวกกว่าและค่านี้นำผลการลงพื้นที่ในช่วง 2 วัน ที่ผ่านมากลับมาซักซ้อมกัน เพื่อเขียน โมเดลของ อ.อาจสามารถ เพื่อที่แต่ละพื้นที่จะได้นำโมเดล อ.อาจสามารถ ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง

ช่วงบ่ายวันเดียวกันนี้ จะให้นำแฟ้มแฟ้มสี่ไฟล์เตอร์ที่บันทึกรายละเอียดมาดู แฟ้มหนังสือให้ ธ.ก.ส. ดู เรื่องที่ดินก็ให้กรมที่ดินและให้นายอำเภอเป็นผู้แก้ปัญหาให้นำแฟ้มเก็บไว้ที่อำเภอและชาวบ้านคนละชุด

นอกจากนี้จะนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารลดกำลังคน เพิ่มผลตอบแทน ในที่สุดภาคราชการจะมีประสิทธิภาพสูงใกล้เคียงกับเอกชน และเด็กรุ่นใหม่จะมีความรู้เรื่องเทคโนโลยียอมรับว่าต้องแก้ไขปรับไป

กระทั่งเวลา 11.47 น. นายกฯ ได้พักรับประทานอาหารกลางวัน และระหว่างทางก็ได้เดินพูดคุยสอบถามปัญหาจากชาวบ้านเป็นระยะๆ แต่ในระหว่างนั้น ได้มีชายคนหนึ่งเข้าร้องเรียนต่อนายกฯ ด้วยน้ำตานองหน้าว่า ขอให้ช่วยตามหาลูกสาวชื่อ “ศรีนวล” ซึ่งมีคนชักชวนลูกคนไป และบอกว่าจะส่งให้เรียนที่ อ.อำนาจเจริญ ตนไม่ได้เจอลูกมา 4 ปีแล้ว ไม่รู้ว่าลูกหลุดไปขายหรือไม่ หากลูกไม่กลับมา ตนคงนอนตายตาไม่หลับ นายกฯ ได้มอบให้ผู้เกี่ยวข้องรับไปดูแล

ผู้สื่อข่าวรายงานด้วยว่า ก่อนรับประทานอาหารเช้าในช่วงเที่ยง ในระหว่างนายภค เดินทางไปยังสถานที่ที่เตรียมไว้รับประทานอาหารเช้า ได้มีคนเฒ่าคนแก่และประชาชนที่เดือดร้อนเข้า พบนายภค ตลอดเส้นทาง ซึ่งนายภค ต้องควักกระเป๋าแจกเงินอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ หญิงชราคนหนึ่งมานั่งรอนายภค ตั้งแต่เช้าเมื่อได้พบกับนายภค หญิงชราผู้นี้ เฒ่าให้นายภค ฟังว่า มีคนบอกว่าอยากได้เงินให้มาหานายภค ที่ อ.อาจสามารถ จึงได้มารอนายภค โดยเสียเงินค่าเดินทางมา 100 บาท เมื่อฟังจบ นายภค บอกกับยายว่า “โอ๊ย...มา เคี้ยวให้ดอกเบี๋ย” พร้อมควักแบงก์พันให้ 1 ใบ ระหว่างทางก็ได้พบชาวบ้านอีกคน ขอเงินซื้อนมเลี้ยงลูกอ่อน 2 คน นายภค ก็ควักให้ 4,000 บาท อีกคนบอกว่าทำขนมขาย แต่ไม่มีทุน ซึ่งรายนี้นายภค ถึงกับยิ้มอย่าง ชอบใจ พร้อมกับบอกว่าเป็นคนขยัน มีความสามารถ แต่ไม่มีทุน แบบนี้ชอบ พร้อมกับนับเงิน แบงก์พันจ่ายให้อีก 4,000 บาท

จากนั้นนายภค ก็ได้เจอกับเด็กนักเรียนที่มาขึ้นต้อนรับเป็นกลุ่ม นายภค ก็ควักเงิน ให้ครู และบอกว่าให้นำไปเป็นทุนการศึกษาแก่เด็กๆ รวมตลอดช่วงเช้าวันที่ 3 การแก้ไขปัญหาคความยากจน นายภค ควักธนบัตรฉบับละ 1,000 บาท สงเคราะห์ชาวบ้านกว่า 1 หมื่นบาท

ในช่วงเย็น นายกรัฐมนตรีเดินทางมาถึงที่บ้านเหล่า ต.หนองบัว และจะไป รับประทานอาหารเช้าร่วมกับประชาชน นายภค บอกกับทีมยูบีซีว่า วันศุกร์จะบรรยายเป็น ภาษาอังกฤษ เพราะทูตต่างประเทศจะมาดูคนจะอธิบาย มีคนถามว่าเหนื่อยไหม นายภค บอกว่าไม่ เหนื่อยเลย ผ่องได้หมด

จากนั้นนายภค ถามว่า คินนี้หลังไหนเรือนหอโอเรียนเต็นท์ของคุณ โดยอนุญาต ให้สื่อมวลชนเข้าไปดู บอกว่า วันนี้ไม่มีใครกรน เพราะห้องแถวติดกันย้ายไปหมดแล้ว จากนั้น นายภค ก็เดินไปดูห้องน้ำ พร้อมกับกล่าวว่า “โอเรียนเต็ลยังไม่เป็นสัดส่วนเท่าโอเรียนเต็นท์ โอเรียนเต็ลมีไข่ปลาการ์เวีย โอเรียนเต็นท์มีไข่มดแดง”

พ.ต.ท.ทักษิณ ยังถามหาต้นตะเคียนด้วยว่าอยู่ที่ไหน และว่าวันนี้กินอาหารได้ต้น ตะเคียน เป็นตะเคียน 2 นางด้วย เต็นท์ระดับสบ.พัน สมัยก่อนนอนเต็นท์ชั้นประทวนเท่านั้น วันนี้ ได้เป็น สบ.กองพันแล้ว

ก่อนหน้านี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ให้สัมภาษณ์ถึงการแก้ไขปัญหาความยากจนที่
 อ.อาจสามารถ ในวันที่ 3 ว่า นายอำเภออื่นก็คอยู่ เขาก็เข้าใจและจะถามตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่าถ้าเป็น
 การเรียนรู้ก็อย่างหนึ่ง ทำไปแก้ไปเรียนรู้ไป โดยได้มอบอำนาจให้นายอำเภอหมดแล้ว แต่ถ้าทำ
 แล้วมีปัญหา การมอบอำนาจไม่ชัดหรือความร่วมมือไม่ดี ก็สามารถติดต่อกลับที่ศูนย์ต่อสู้เพื่อ
 เอาชนะความยากจน (ศตจ.) ที่มี พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นประธาน ไม่ใช่ปล่อยให้เขาทำแล้วทิ้ง
 เขาเลย

ส่วนการเลือก อ.อาจสามารถ ทั้งที่ยังไม่ถึงขั้น โคม่า นั้น นายกฯ กล่าวว่า เพราะ
 ต้องการผู้คนที่เป็กลางๆ เพื่อให้คนที่แก่กว่าหรือเบาคว่านำไปประยุกต์ได้

“คนที่จะค่าจะวิจารณ์ ยังไม่ทันทำอะไรเขาก็ค่าแล้ว ไม่ต้องห่วงเลย สบาย เพราะ
 ผมได้รับการค่าประจำอยู่แล้ว ฉะฉายเลย ยิ่งค่าผมเท่าไร คะแนนเสียงเลือกตั้งก็ดี
 เท่านั้น ที่ว่าแก้เคล็ด ผมไม่เคล็ดจะให้มาแก้อะไร เอวก็ไมเคล็ด” นายกฯ กล่าว
 (คมชัดลึก, 19 มกราคม 2549)

ในช่วงเช้านั้น นายกรัฐมนตรีได้ให้สัมภาษณ์รายการ “ทันข่าวเช้านี้” ทางสถานี
 โทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ถึงภารกิจแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการที่
 อ.อาจสามารถ โดยระบุว่า จะเดินทางไปแก้ปัญหาในพื้นที่อื่นด้วยเพราะมีความแตกต่าง หลักคิดคือ
 นำตัวอย่างไปประยุกต์ใช้

หลังรับประทานอาหารเสร็จ พ.ต.ท.ทักษิณ ได้เป็นประธานในพิธีมอบเอกสารสิทธิ
 ในที่ดินทำกิน

นายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช รมช.มหาดไทย กล่าวรายงานว่าใน 10 ตำบลของ
 อ.อาจสามารถ มีปัญหาไม่มีที่ดินทำกิน จำนวน 856 ราย มีความต้องการที่ดินทำกินเพิ่มเติมจำนวน
 5,645 ราย ปัจจุบันมีที่ดินสาธารณประโยชน์ 276 แปลง คิดเป็นพื้นที่ 1.2 หมื่นไร่เศษ มีส่วนหนึ่ง
 บุกรุกอยู่ก่อน 90 ราย จำนวน 162 ไร่

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวว่า ปัญหาที่ดินในปัจจุบันเกิดจากการหน่วยราชการต่างๆ ถือ
 กฎหมายคนละฉบับทำให้เกิดปัญหาทับซ้อนในสิทธิที่ดินทำกิน บางคนถือเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.

ทับพื้นที่ป่าไม้ แต่จากนี้ได้มีการจัดทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศที่สามารถพิสูจน์สิทธิได้ หน่วยราชการที่ทำงานเกี่ยวกับที่ดินก็ต้องคุยกันมากขึ้น สำหรับการแก้ความยากจนนั้น ที่ดินถือเป็นปัจจัยหลัก เพราะที่ดินเป็นที่พิมพ์เบงก์ของคนจน ให้ทุกคนที่ไม่มีที่ดินทำกิน ไปลงทะเบียนคนจนกับนายอำเภอ และให้กระทรวงเกษตรฯ ช่วยส่งเสริมอาชีพ

คุณหญิงสุภารัตน์ เกษราพันธุ์ รมว.เกษตรฯ กล่าวว่า สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้จัดทำเอกสารสิทธิให้เกษตรกรที่เข้ามาร่วมในโครงการจะทำการปรับโครงสร้างหนี้พร้อมทั้งสอนอาชีพให้ด้วย

ในระหว่างนั้น คุณหญิงสุภารัตน์ มอบหมายให้เกษตรกร 2 ราย กล่าวรายงานแนวทางการประกอบอาชีพต่อนายกฯ โดย นายเกษียณ เล่าให้นายกฯ ฟังว่า ปัจจุบันมีที่ดินทำกิน 4 ไร่ 2 งาน มีรายได้ 16,500 บาทต่อปี แบ่งพื้นที่ทำกินออกเป็น 4 ส่วนคือ พื้นที่ปลูกยูคาลิปตัส ปลูกกล้วย ปลูกมะนาว ส่วนที่ว่างอีกส่วนไว้ปลูกพืชสวนผสมในฤดูฝน ปัญหาคือใช้ประโยชน์ที่ดินได้เฉพาะในฤดูฝน อย่างกล้วยช่วงฤดูแล้งกล้วยโตช้า ไม่ให้ผลผลิตส่วนการขุดบ่อก็เก็บน้ำไม่ได้ตลอดปี

นายกฯ กล่าวแทรกกว่า การแก้ไขปัญหาาระบบน้ำต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้มากขึ้น ให้กระทรวงเกษตรฯ ไปพิจารณาระบบน้ำฝอย ถ้าทำได้ดีและสามารถนำมาใช้ได้ โดยหลังจากนี้จะพาไปดูวิธีการทำระบบน้ำฝอย

คุณหญิงสุภารัตน์ กล่าวว่า ในส่วนของเกษตรกรรายนี้ปลูกยูคาฯ 2 ไร่ กระทรวงจะส่งเสริมอาชีพเพาะเห็ดฟาง และปลูกฟักทอง โดยนำระบบเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) มารับซื้อสินค้าจากเกษตรกร ซึ่งจะทำให้มีรายได้เพิ่มจากเดิมเป็น 61,900 บาทต่อปี (คิดเป็น 375%)

เกษตรกรรายที่ 2 กล่าวรายงานต่อนายกฯ ว่า มีที่ดิน 13 ไร่ แบ่งที่ดินเป็น 3 ส่วนคือ ปลูกหญ้า เลี้ยงวัว ทำนา และปลูกบ้าน สิ่งที่ต้องรื้อถอนคือ ขาดแหล่งน้ำทำการเกษตร ถนนและชลประทานไม่ถึง

คุณหญิงสุภารัตน์ กล่าวว่า จากเดิมพื้นที่ทำนาหญ้า มีรายได้ 1.1 หมื่นบาทต่อไร่ ต่อปี จำนวน 5 ไร่ รวมเป็นเงิน 5.5 หมื่นบาทต่อไร่ต่อปี หลังจากการปรับโครงสร้างทำให้มีรายได้เพิ่มเป็น 142,000 บาทต่อไร่ต่อปี

ทั้งนี้ ช่วงหนึ่งในรายการทางยูทูปี่ติดตามภาพมาที่ชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้พูดถึงปัญหาทั่วไป ชาวบ้านได้พูดถึงปัญหา “หนี้กองทุนหมู่บ้าน” โดยระบุว่าปัญหาหนี้กองทุนหมู่บ้าน เป็นปัญหาหลักของชาวบ้านที่จะต้องนำเงินกู้นอกระบบมาใช้หนี้เงินกองทุนหมู่บ้าน พอถึงเวลาใช้หนี้เงินกู้นอกระบบ ก็หาเงินกู้รอบใหม่มาใช้เงินกู้เดิม เป็นวงจรไม่จบไม่สิ้น จึงอยากให้นายกฯ แก้ปัญหาให้ด้วย

ในช่วงค่ำมีการประชุมสรุปภารกิจรายวันในวันที่ 3 นายกรัฐมนตรี ได้มีการพูดถึงการทำงานแก่นักของนายอำเภออาจสามารถและคณะ ที่มีแบ่งปัญหาออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน โดยนายกรัฐมนตรีเห็นว่าแนวทางการแก้ปัญหาของนายอำเภอต้องปรับปรุง แต่ก็ให้กำลังใจว่า เพิ่งทำงานมาเพียงแค่ 2 วันได้เท่านี้ก็ถือว่าเก่ง และหันไปถามนายอำเภอว่า เป็นไงหนักใจมั๊ย

ด้านนายอำเภออาจสามารถก็หัวเราะและกล่าวว่า 2 วันที่ผ่านมายอมรับว่าหนักใจพอสมควร ทำให้บรรดาผู้เข้าร่วมประชุมพากันปรบมือให้กำลังใจนายอำเภอ นายกรัฐมนตรีกล่าวติดตลก ว่า ผู้ว่าฯ ไม่เท่าไรแต่นายอำเภอนี้สิ มาทำงานด้วย แค่อันธวัชก็จะตายอยู่แล้ว ถึงวันศุกร์พวกเรากลับ สงสัยคงต้องให้น้ำเกลือ

นอกจากนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ได้แนะนำเวลาเชิญประชาชนมากรอกข้อมูลให้นำองค์การบริหารส่วนตำบล หรือคนสูงอายุในหมู่บ้านที่ชาวบ้านเคารพมานั่งเป็นเพื่อน เพื่อยืนยันข้อมูลที่ชาวบ้านกรอกว่าเป็นจริงหรือไม่ แต่ไม่ควรถึงกับขู่ว่าทำให้ชาวบ้านหนี และเห็นว่าควรให้ศตจ. มีการตั้งการวานนำปัญหาของบางรายที่จังหวัดไม่กล้าตัดสินใจมาสั่งการได้เลย โดยให้แยกเป็นกลุ่มๆ เช่น กลุ่มที่ดิน กลุ่มหนี้สิน

4) เรียบลิตี่แก่น วันທີสี่

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้เดินทางไปสาธิตการแก้ปัญหาความยากจนในหลายจุดและมีชาวบ้านมาร่วมรื้อรับอย่างเนืองแน่น ช่วงหนึ่ง นายบุญมั่น บัวแก้ว

อายุ 38 ปี ชาวบ้านหนองกอง ที่ขึ้นทะเบียนความยากจนไว้แล้ว แต่เขาที่ดินปลูกไผ่และทำนา นายภฯ สั่งให้ กศน. แก่เรื่องนี้ให้จบตรงนี้ หากฝึกอาชีพและไม่มีรายได้จะตั้ง ศตจ. ให้เบี้ยเลี้ยง นายบุญมั่นวันละ 100 บาท (โพสต์ทูเดย์, 20 มกราคม 2549)

ขณะที่นางนงลักษณ์ พรหมปัด ร้องไห้มาร้องเรียนนายภฯ ว่าไม่มีที่อยู่อาศัย รายได้ไม่พอและอยากได้ที่ดินทำการเกษตรและค้าขาย นายภฯ ขอให้นางนงลักษณ์ขึ้นทะเบียนปลูกบ้านสำเร็จรูปที่ผ่อนชำระเดือนละ 500 บาท และไม่ต้องให้ที่ดิน แต่ให้นางนงลักษณ์ค้าขายให้เก่ง หาทุนหมุนเวียนและดูแลเรื่องทุนการศึกษาให้

ระหว่างนั้นนายภฯ ได้ควักเงินสดเงิน 5 พันบาทให้นายชำนาญ เกษียณ คนพิการที่นั่งรถเข็น 3 ล้อมาฟังนายภฯ สาธิตแก๊จน โดยนายชำนาญขอเงินไปทำรองเท้า

ช่วงบ่าย พ.ต.ท.ทักษิณ ได้เดินทางไปยังบ้านหว่านไฟเพื่อแนะนำแนวทางแก้ปัญหาผู้ประกอบการรายใหม่ ที่บ้านใหม่ไทยเฉลิมพระเกียรติและบ้านหว่านไฟ นายภฯ ได้ซื้อผ้าไหมมัดหมี่ย้อมธรรมชาติ 3 ผืนๆ ละ 3.5 พันบาท โดยบอกว่าจะซื้อไปฝากคุณหญิงพจมาน ชินวัตร ภริยา พร้อมทั้งมอบเงินสนับสนุนให้กับโครงการดังกล่าว 3 หมื่นบาท

ต่อจากนั้นได้เดินทางไปยังหมู่บ้านโนนชัย เพื่อเป็นประธานมอบโค 26 ตัว ให้กับเกษตรกร 13 ราย ที่เข้าร่วมโครงการโคเนื้อล้านตัว

ในช่วงเดินทางต่อไปยังโรงเรียนบ้านโหรา ต.โหรา เพื่อเยี่ยมนักเรียน ชาวบ้าน ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้เป็นที่ค้างแรมของนายภฯ มีนักเรียน 109 คน มารอต้อนรับ พ.ต.ท.ทักษิณได้ถามว่าเสือนักเรียนเหลือเพราะเก่าหรือชักรบ่อ จะซื้อชุดนักเรียนให้คนละ 2 ชุด รองเท้า 1 คู่ นักเรียนอยากได้ไหม เมื่อนักเรียนตอบว่าอยากได้ นายภฯ จึงถามนักเรียนว่าค่านวมเงินให้หน่อย แต่นักเรียนไม่ตอบ นายภฯ จึงตอบว่าค่าใช้จ่ายคนละ 400 บาท เป็นเงินทั้งสิ้น 43,600 บาท และควักเงินสดให้ 5 หมื่นบาท โดยตลอดวัน พ.ต.ท.ทักษิณควักเงินแจกไปทั้งสิ้น 90,500 บาท

นอกจากนี้ นายภฯ ได้ดูการสาธิตการผลิตน้ำมันจากสบู่ดำ และบอกว่าให้ปลูกแบบหัวไร่ปลายนา พร้อมกันนั้นยังได้เดินเยี่ยมชมร้านค้าของแม่บ้าน และร้านกลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีด โดย

มอบเงินให้ พร้อมกับบอกว่าให้นำไปเป็นทุนหมุนเวียน ทำให้ชาวบ้านบางรายบอกว่าจะนำเงิน 3,000 บาทไปใส่กรอบไว้เป็นที่ระลึก เพราะอีก 20 ปีคงไม่มีนายฯ มาที่นี่อีก

นอกจากนี้ยังมีคนพิการแขนขาด 2 ข้างที่เดินทางมาจาก จ.สุรินทร์ ได้เข้าร้องเรียน นายฯ ว่าอยากได้ใบขับขี่ เพราะถูกจับบ่อยทั้งที่สามารถขับรถได้คล่องมานานกว่า 10 ปีแล้ว ทำให้ นายฯ สั่งการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการ จนทำให้ชาวบ้านบางรายที่มาเฝ้าชมถึงกับ บอกว่า “นายฯ เทวดา” (บางกอกทูเดย์, 20 มกราคม 2549)

ในวันเดียวกันนั้น (19 ม.ค. 49) นายฯ รัชชย์ พิภอังกฤษ รองอธิบดีกรมส่งเสริม การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สัมภาษณ์ว่า ในวันที่ 26 มกราคมนี้ กระทรวงมหาดไทยจะจัดประชุม ตัวแทน 6,000 องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จากทั่วประเทศที่โรงแรมเชียงใหม่สพ. 700 ปี จ.เชียงใหม่ เพื่อประกาศปฏิญญาร่วมกันว่า อบต.ทั่วประเทศพร้อมที่จะนำ “อาจสามารถโมเดล” มาเป็นแนวทางแก้ปัญหาความยากจนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (โพสต์ทูเดย์, 20 มกราคม 2549)

ในวันดังกล่าว พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ประธานศูนย์ต่อสู้เอาชนะความยากจน (คจจ.) จะเป็นประธานในการเปิดงานส่วน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี จะมาบรรยาย พิเศษ เรื่อง “บทบาทของ อบต.กับการแก้ปัญหาความยากจน

“เป็นการประกาศให้สังคมได้รับรู้ว่า ต่อเนื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นจะแก้ไข ปัญหาความยากจนอย่างเต็มรูปแบบ จะทุ่มเทให้กับการแก้ปัญหาความยากจน และใช้อาจสามารถโมเดลที่นายฯ สาธิตให้คุณเป็นตัวอย่างในการแก้ปัญหา” นายรัชชย์ กล่าว (โพสต์ทูเดย์, 20 มกราคม 2549)

นายรัชชย์ กล่าวว่า เป็นเรื่องดีที่นายฯ ได้ไปสาธิตวิธีการแก้ปัญหาความยากจน และเป็นสิ่งใหม่ที่จะทำให้ช่วยกันทำงานมากขึ้น โดยมีนายอำเภอเป็นประธานเจ้าหน้าที่บริหาร หรือซีโอไอในการทำงาน ซึ่งจะทำให้ส่วนราชการในท้องที่มีเอกภาพมากขึ้น

ทั้งนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ได้เรียกตัว นายวัฒนา เมืองสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นายพินิจ จารุสมบัติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

และนายจาตุรนต์ ฉายแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ให้เดินทางไปร่วมรายการเรียลลิตี้โชว์สาธิตแก๊จนที่ อ.อาจสามารถ เป็นการคว้น หลังพบว่าชาวบ้านประสบปัญหาสังคมจำนวนมาก

“ผมไม่คิดเลยว่าปัญหาสังคมจะมากขนาดนี้เป็นปัญหาใหญ่มาก ถ้ารู้ว่าปัญหาสังคมมากขนาดนี้ ต้องให้รัฐมนตรีด้านสังคมมาช่วยตั้งแต่แรกแล้ว” พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าว (โพสต์ทูเดย์, 20 มกราคม 2549)

5) เรียลลิตี้แก๊จน วันที่ห้า

การปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจนของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีที่ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด ในวันที่ 20 ม.ค. ซึ่งเป็นวันที่ 5 และเป็นวันสุดท้าย พ.ต.ท.ทักษิณ ตื่นแต่เช้า และทำบุญตักบาตรพระจากวัดสว่างโหรา ต. สว่างโหรา จากนั้นก็ทักทายผู้สื่อข่าวโดยบอกว่าจะกลับกรุงเทพฯแล้ว และวันเสาร์-อาทิตย์นี้ไม่มีข่าว จะพักผ่อนไปตีกอล์ฟ แต่ยังไม่ได้เลือกว่าจะไปสนามไหน (ผู้จัดการรายวัน, 21 มกราคม 2549)

ผู้สื่อข่าวถามว่าวั้กระเป๋าย้ายเงินหมดไปเท่าไร พ.ต.ท.ทักษิณกล่าวว่า โอ้ย้ายจนหมด บางที่ทำงานไม่ค่อยได้ใช้ตั้งค้มาต่างจังหวัดทำโน่นทำนี่ให้คนเขามีความสุข ช่างมันเถอะ

ซึ่งช่วงระหว่างที่เดินกลับไปยังเต็นท์นั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ได้พูดว่า “ผมมีความสุขกับการทำงานและชอบที่จะทำงาน ใครจะกระแหนะกระแหนผมก็ช่างเถอะ มันเป็นความสุขของผมนอนใช้จ่ายที่ Normande Grill (ห้องอาหารนอร์มันดี กริลล์ โรงแรม โอเรียนเต็ล) คีนหนึ่งมากกว่าเงินที่ซื้อเสื้อนักเรียนให้แก่โรงเรียนนี้เสียอีก”

พ.ต.ท.ทักษิณ ให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวถึงการแก้ไขปัญหาคความยากจนวันสุดท้ายว่า คนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องที่จะเข้ามาแก้ปัญหานี้เริ่มตระหนักแล้วว่า มันจำเป็นต้องทำและต้องทำแบบไหนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ภาพที่เห็นการมุ่งต่อความสัมฤทธิ์ผลยังไม่ชัดเจน แต่ตอนนี้ทุกคนรู้แล้วว่า จะต้องมุ่งให้สัมฤทธิ์ผลให้ได้ โดยจะต้องมีการอบคิดให้ชัดเจน และต้องประเมินสถานการณ์ให้ชัดเจน แต่ต้องยอมรับว่ามันยากต้องใช้ความอดทนและมีใจที่จะทุ่มเทให้ ตนดูแลงานนี้หนักมากแต่เชื่อมั่นว่าทำได้

พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวว่า จากกรณีที่ได้พูดคุยกับนายอำเภอ ส่วนใหญ่เข้าใจ มีเพียงบางคนที่อาจจะมิตศนคติที่ยังมองเห็นปัญหามากกว่าโอกาส ซึ่งเราต้องพยายามเปลี่ยนทัศนคติเขาให้ได้ แต่ต้องขอบคุณสื่อมวลชนที่คอยติดตามข่าว แม้ว่าจะเขียนดีบ้าง ไม่ดีบ้าง แต่มันทำให้เกิดการตื่นตัว เกิดการรับรู้ปัญหาคนที่มันลึกและเยอะ

ส่วนที่นายกฯ บอกว่าถ้านายอำเภอ 1 ใน 3 ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ ผู้ว่าฯ จะสอบตกจะทำให้เกิดอาการเกร็งหรือไม่ พ.ต.ท.ทักษิณกล่าวว่าไม่หรอกเพราะอย่างน้อยๆ ก็ให้รู้ว่าผู้ว่าฯ ต้องลงมาช่วย ไม่ใช่ผู้ว่าฯ ลอยตัว ที่พอบอกว่าเรื่องนี้ให้เป็นหน้าที่ของนายอำเภอแล้ว ผู้ว่าฯ จะเดินเล่นอย่างสบาย อย่างนี้ไม่ได้ โดยการประเมินจะเข้าไปประเมินไป

พ.ต.ท.ทักษิณกล่าวถึงเอแบคโพลล์ที่ระบุว่า ข้าราชการ 61.4% คิดว่านายกรัฐมนตรียังทำงานเพื่อแก้ปัญหาประชาชนที่แท้จริง ส่วน 25.6% คิดว่าเป็นเทคนิคหาเสียงนั้น พ.ต.ท.ทักษิณกล่าวว่า ใครเป็นนักการเมืองแล้วบอกว่าไม่หาเสียงนั้นโกหก แต่ตนไม่หาเสียงด้วยการหาเสียง แต่หาเสียงด้วยการทำงาน

“วันนี้เรามาเป็นนักการเมืองเพื่ออะไร เพราะเราอาสาทำงานเป็นนายกฯ ไม่ใช่เพราะ มาให้รางวัล ผมอาสาเป็นนายกฯ เลยให้ลองทำ ถ้าผมทำได้ก็ได้เสียงเอง ถ้าผมทำไม่ได้ ผมก็เลิก เป็นเรื่องธรรมชาติของระบบประชาธิปไตย เมื่อเราทำงานก็ใช้งานต่อไปดีกว่า เขาไม่ได้บอกว่าให้รางวัล เขาบอกว่าจะใช้งานต่อ เมื่อจะใช้งานต่อก็ต้องทำงานต่อ ไม่ใช่รับถ้วยรางวัล อย่างนี้เป็นการเมืองแบบเก่า การเมืองแบบใหม่คืออาสาทำงาน ต้องทำงานและได้เสียงจากการทำงาน” (ผู้จัดการรายวัน, 21 มกราคม 2549)

นายกรัฐมนตรียังกล่าวอีกว่าโพลล์ที่ระบุว่าข้าราชการได้คู่เพียง 7.1% เพราะที่ทำงาน เป็นสมาชิกยูบีซีและอีก 92.9% ไม่ได้คู่ นั้น จะใช้วิธีนำใส่เว็บไซต์ของทำเนียบให้สามารถดาวน์โหลด จากเดิมที่ต้องการทำแบบเรียนทางไกล โดยใช้ยูบีซีเพื่อไม่รบกวนช่องอื่น นอกจากนี้ เชื่อว่าจะมีคนทำวีซีดีออกมา

อย่างไรก็ดี ความต้องการคือให้นายอำเภอ ผู้เกี่ยวข้องคนอื่นจะดูไม่ดูแล้วแต่ เพราะไม่ได้มีหน้าที่โดยตรง คนที่มีหน้าที่แก้ปัญหาโดยตรงควรต้องดู ข้าราชการเรามี 2.2 ล้านคนทั่วประเทศ 7% เท่ากับ 1.5 แสนกว่าคน แต่คนที่เกี่ยวข้อง 2-4 หมื่นคน ตัวเลข 7% นี้ถือว่าใช้ได้

ต่อมาเมื่อเวลา 10.30 น. นายกันตธีร์ ศุภมงคล รมว.ต่างประเทศได้พาคณะทูตทั้งหมด 40 คนจาก 37 ประเทศ มายังโรงเรียนบ้านโนโหรา อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด เพื่อมาสังเกตการณ์การสาธิตการแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาลไทย

นายมิลาน ชิงโก ทูตสาธารณรัฐเช็ก แสดงความเห็นถึงการแก้ไขปัญหาความยากจนของพ.ต.ท.ทักษิณ ที่นำคณะลงพื้นที่รับฟังปัญหาของประชาชนด้วยตัวเองว่า ตนดีใจที่รัฐบาลมีทัศนคติในทางบวกที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนถือเป็นเรื่องที่ดี สิ่งสำคัญคือจะต้องมีการติดตามให้เห็นผล เป็นการเริ่มต้นที่ถือว่าเป็นหัวใจหลักที่ดีที่มาสนใจเรื่องนี้ ตัวเองยังนึกไม่ถึงว่าจังหวัดร้อยเอ็ด มีถนน มีสนามบิน

ขณะที่นายสุวรรณา ภูชะวงส์ อุปทูตประเทศลาว กล่าวว่า เป็นเรื่องที่ดี บางอย่างจะนำกลับไปใช้กับประเทศลาวได้ แต่ประเทศลาวก็มีแผนที่จะปรับปรุงตัวเองให้พ้นจากการเป็นประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งบางอย่างที่ประเทศไทยทำก็นำไปใช้กับประเทศลาวไม่ได้ ส่วนเสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่นายกฯ ลงพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างภาพนั้น ถือเป็นเรื่องธรรมดาของการเมืองประเทศไทยที่ฝ่ายผู้คัดค้านต้องวิจารณ์ตลอด

ในขณะที่ทูตประเทศอิตาลีบอกว่า คนระดับนายกรัฐมนตรียิ่งูมาก็น่าจะมา อิตาลีก็มีคนจนเหมือนกัน ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุดคือโครงสร้างพื้นฐาน คือการทำให้มีน้ำ ซึ่งจะสามารถแก้ไขความยากจนได้ในระดับหนึ่ง ขณะที่ทางด้านอุปทูตรัสเซีย กล่าวว่า ถือเป็นความพยายามของรัฐบาลไทยในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน ต้องใช้เวลาในการแก้ไข

หลังเสร็จภารกิจแก้ไขปัญหาความยากจน พ.ต.ท.ทักษิณ ได้กล่าวชมทีมงานเรียลลิตี้ว่า แข็งขันมาก พร้อมแจกจ่ายเงินและถ่ายภาพร่วมกัน จากนั้นเข้ามาทักทายทีมผู้สื่อข่าว โดยแสดงความเป็นห่วงเรื่องการเดินทางกลับ โดยบอกว่าเหนื่อยกันมาหลายวัน ควรจะนอนพักให้เต็มที่คืนหนึ่ง เวลาเดินทางกลับจะได้ไม่ง่วง ขับรถกลับกันดีๆ เพราะล้ากันมาหลายวัน อย่างตนประชุมร่วมกับหอการค้าปิดฉากเรียลลิตี้ ยังรู้สึกอ่อนล้าหมดแรง แต่ดีที่ได้ไปอาบน้ำ

พ.ต.ท.ทักษิณกล่าวว่า ปีศาจเรียลลิตี้ครั้งนี้ดีมาก ทำให้เรารู้อะไรเยอะ หลังจากนั้นจะกลับไปสัมภาษณ์ร่วมกับรัฐมนตรีเพื่อให้เชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ เมื่อถามว่าจะมีเรียลลิตี้ภาค 2 หรือไม่ พ.ต.ท.ทักษิณกล่าวทันทีว่า ไม่ แต่การถ่ายทอดเรียลลิตี้ก็เพราะต้องการให้ข้าราชการทั่วประเทศเรียนรู้แนวทางการทำงาน

ในขณะที่ทีมงานเรียลลิตี้คนหนึ่งเปิดเผยว่า การทำงานถือว่าโหดสุดๆ เนื่องจากโลกชั้นการได้ภาพมายาก และทางทีมงานในแต่ละวันมี 4 ทีมสลับกันทำงาน โดยใช้กล้อง 16 ตัว และจะมีการไปตั้งทีมล่วงหน้าเพื่อรอเก็บภาพในสถานที่ต่างๆ ก่อนที่นายกฯ จะไปถึง และบางวันจะต้องมีการรื้อกองถ่ายทีมงาน เนื่องจากนายกฯ ไม่ได้เดินทางไปยังจุดที่กำหนดไว้

4.7.3 เสียงสะท้อนหลังเรียลลิตี้ “Backstage Show : The Prime Minister”

ขณะเดียวกัน การเดินทางไปอำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ดของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และคณะ ภายใต้ปฏิบัติการ “เรียลลิตี้โชว์” โดยได้ถ่ายทอดสดทางยูทูปชีช่อง 16 เป็นระยะเวลา 5 วัน ระหว่างวันที่ 16-20 มกราคม พ.ศ. 2549 ก่อให้เกิดเสียงวิจารณ์ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ

ทั้งนี้ หนังสือพิมพ์ “โพสต์ทูเดย์” ได้นำเสนอเบื้องหน้าเบื้องหลังแบบวันต่อวัน จากมุมมองส่วนตัวของผู้สื่อข่าวโพสต์ทูเดย์ ที่เกาะติดภารกิจโดยลงไปทำข่าวในพื้นที่ครั้งนี้ ซึ่งสะท้อนความรู้สึกหลังจากสัมผัสคลุกคลีกับหลังฉากของ “เรียลลิตี้โชว์” หยุคประเทศครั้งนี้ (โพสต์ทูเดย์, 22 มกราคม 2549)

นายชนพล บางยี่ขัน ผู้สื่อข่าวโพสต์ทูเดย์ เห็นว่าการลงพื้นที่แก้ปัญหาความยากจนของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด ไม่ผิดกับรายการเรียลลิตี้โชว์อื่นๆ ที่มักจะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า ไม่ใช่รายการที่เป็น “เรียลลิตี้” จริงๆ ทุกอย่างที่เป็นเป็นเพียงแค่การแสดงไปตามบทที่กำหนดไว้ล่วงหน้า และให้ทุกอย่างดูเป็นไปตามธรรมชาติมากที่สุด

เหมือนกับ “มวยปล้ำ” ที่ครั้งหนึ่งหลายคนเชื่อว่าเป็นการต่อสู้ที่ดุเดือด โหดร้าย มีฝ่ายธรรมเอาเก้าอี้มาทุบฝ่ายธรรมะ ใช้สายไฟมารัดคอคู่ต่อสู้ แต่สุดท้ายเวลา

ผ่านไป ก็รู้ว่าเป็นเพียงแค่การแสดงชุดใหญ่ แต่หลายคนก็ยังติดตามดูเพื่อความบันเทิงต่อไป และคิดว่ามันเป็นเรื่องจริง

“Backstage Show : The Prime Minister” ก็เช่นกัน ที่ถูกมองตั้งแต่ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะลงมาพื้นที่ว่า มีการเซตทุกอย่างไว้เรียบร้อย ไม่ว่าวันนี้จะต้องเดินทางไปไหน มีตัวละครที่ตัวที่จะต้องเข้ามา บทพูดจะเป็นประมาณนี้ วันนี้ต้องเล่นบท “คุณหมอ” รักษาความจน หรือ “คุณครู” สอนหนังสือเด็ก ฯลฯ

สิ่งที่นายกรัฐมนตรีและคณะได้สัมผัส ก็ไม่ใช่สภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงในพื้นที่ ตั้งแต่ก้าวแรกที่ได้สัมผัสทุกอย่างดูใหม่ไปหมด ตั้งแต่ถนนหนทางลาดยางเรียบ ติดไฟสว่าง เส้นจราจรสีสด ป้ายบอกทางสะท้อนแสงใหม่เอี่ยม ถนนลูกรังถูกถมเกลี่ยเรียบใหม่ สัญจรไปมาสะดวก

ความเจริญต่างๆ เนรมิตเข้ามาในพื้นที่อย่างรวดเร็วภายหลังข่าวที่นายกรัฐมนตรีจะมา จากก่อนหน้านี้ที่ชาวบ้านแทบไม่เคยเห็นหัวข้าราชการ นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด แต่พอมีข่าว ข้าราชการ หน่วยงานต่างๆ ก็เข้ามาในพื้นที่ชนิดหัวกระไดไม่แห้ง

ส่วนเวทีการสาธิตการแก้ปัญหาความยากจนเชิงบูรณาการ ที่ตระเวนจัดตามตำบลต่างๆ ทว่าอำเภออาจสามารถ ก็ดูจะเป็นเพียงฉากแสดงให้เห็นความสามารถของท่านผู้นำ แค่นั้นพอประวัติ พูดจาซักถามอาการเล็กน้อย ก็สามารถย้ายยาให้คนจนหายจนได้ราวเนรมิตด้วยเวลาเพียงไม่กี่นาที จากเดิมที่ชาวบ้านต้องประสบปัญหาความยากจนมานานหลายปี

ในรายการยังมีฉากมอบสิทธิที่ทำกิน (สทก.) ส.ป.ก. และ โฉนดที่ดินให้ชาวบ้านหลายร้อยราย ทั้งที่ชาวบ้านตั้งตารอมานานหลายปี แต่แค่พอนายกฯ จะมาทุกหน่วยงานกลับประสานกันอย่างดี ชาวบ้านได้รับการช่วยเหลือง่ายไปหมดทุกอย่าง

หากดูการแก้ปัญหาส่วนใหญ่ของชาวบ้านที่ได้รับการแก้ไขนั้นหลักๆ มีแค่ 3 เรื่อง คือ ที่ดินทำกิน ซึ่งนายกฯ หรือนายอำเภอ จะให้ไปเข้าคิวรอรับการจัดสรรที่ดิน

ซึ่งพื้นที่ที่จัดสรรให้ก็มีจำกัด ปัญหาเรื่องหนึ่งก็จะให้ทางธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ธนาคารออมสิน ฯลฯ เป็นผู้พิจารณาอนุมัติต่อไป และหากไม่มีความสามารถก็จะจัดอบรมอาชีพให้

ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำที่เป็นปัญหาสำคัญในพื้นที่ก็มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไปจัดการดูแล ทั้งคลองส่งน้ำ การจัดหาแท่งกั้นน้ำ ซึ่งมีการเซ็นอนุมัติโครงการกันง่ายๆ

เกือบทุกอย่างในรายการเรียลลิตี้ หรือรายการแห่งความเป็นจริงนี้ จะถูกปรุงแต่งขึ้นมาให้ดูสวยงาม สนับสนุนตัวละครหลักให้ดูโดดเด่นขึ้นมา แต่ส่วนใหญ่ดูเหมือนไม่ใช่สิ่งที่ประสบในชีวิตจริงของชาวบ้านอำเภออาจสามารถ

หลังจากนี้ ทุกอย่างจะกลับสู่โลกแห่งความเป็นจริง นายกฯ กลับไปใช้ชีวิตตามเดิม โดยไม่มีใครไปติดตามถ่ายทำชีวิตความเป็นอยู่แบบก้าวต่อก้าว ชนิดจะนิทาใครบนโต๊ะอาหารก็กลายเป็นที่รับรู้ไปทั่วประเทศ ชาวบ้านอาจสามารถก็จะกลับเข้าสู่วิถีชีวิตเดิมอย่างที่เคยเป็นมา

อำเภออาจสามารถ ก็จะกลายเป็นเพียงพื้นที่ซึ่งคนทั่วไปอาจจะจำได้เพียงแค่ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความยากจน เป็นพื้นที่ที่นายกฯ สามารถขี่มอเตอร์ไซค์โดยไม่ต้องสวมหมวกกันน็อกได้ หรือคิดว่าเป็นพื้นที่หาเสียงอีกแห่งของท่านผู้นำท่านนั้น.

ขณะที่ นายชัยฤทธิ์ ยืนเปี่ยม ผู้สื่อข่าวโพสต์ทูเดย์ อีกคนหนึ่ง เห็นว่า

สำหรับชาวบ้านอำเภออาจสามารถแล้ว “ทักษิณ แฟนเทเชีย” ได้ช่วยให้พวกเขา มีความหวังในชีวิตขึ้นมาฉับพลัน ขณะที่นายกฯ ทักษิณ สิ่งที่ได้จากการลงพื้นที่ครั้งนี้ คือ ได้รู้ว่าประชาชนในต่างจังหวัดซึ่งเป็นฐานเสียงของพรรคไทยรักไทย ยังคงสนับสนุนเขาอย่างล้นหลาม ไม่เหมือนบรรยากาศในกรุงเทพฯ ที่ท่านผู้นำต้องฝันร้ายทุกวัน จากกระแสการคัดค้านของสารพัดมืออบ บนภาวะวิกฤตศรัทธาอย่างรุนแรงในรอบ 5 ปี

การได้สัมผัสความรู้สึกชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ ผูกแขนบายสิ่ผู้ช้วน โอบกอดด้วยความชื่นชอบ คำสรรเสริญเยินยอ ป้ายเชียร์สนับสนุนล้นหลามในทุกๆ จุดที่ท่านผู้นำเดินทางไปปลดปล่อยความทุกข์ยาก หรือไปค้างคืนในสถานที่โบราณ เลื่องชื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์ บนข้อกังขาว่ามาเพื่อแก้เคล็ดการเมือง ทำให้นายกฯ ทักมิมรู้สึกว่าเขามีพลังที่จะทำงานขึ้นมา ดังเจ้าตัวบอกระหว่างการแก้จนวันที่สามว่า “ผมรู้สึกหะได้จริงๆ”

หากเปรียบไปแล้วการที่ นายกฯ ทักมิม บอกว่า ขอทำตัวเป็น “หมอ” เพื่อมาแก้โรค ความยากจนของชาวบ้าน แต่นี่อาจจะตรงข้าม เพราะคนไข้ที่แท้จริงกลับคือนายกฯ ทักมิม ที่เผชิญกับโรคร้ายจากความเครียด เศร้าหมอง ขาดความมั่นใจในการทำงาน จะทำอะไรก็แค่คัดค้านไม่เหมือนเมื่อก่อน ชาวบ้านนี่เองที่เป็น “หมอ” ฆารักษาโรค และจ่ายยาชูกำลังให้ท่านผู้นำมากกว่า

ไม่เพียงแต่การได้ “ยา” จากหมอชาวบ้านแห่งอำเภออาจสามารถแล้ว “เรียลลิตี้โชว์” ยังสร้างคะแนนนิยมทางการเมืองให้กับนายกฯ ทักมิม เพราะมันเป็นภาพยนตร์การเมืองบันลือโลก ที่ไม่มีประเทศใดทำได้ มีการนำความทุกข์ยากของคนมาเป็นพล็อตเรื่อง ให้ผู้นำประเทศเดินด้วยการสวมบทเป็นพระเอก เสกอภินิหารให้หายจนกลางจอทีวี

ขณะที่รัฐมนตรี ส.ส. เป็นพระรองคอยชงบทให้ผู้นำโดดเด่นจนมีเสียงวิจารณ์ว่า “เลีย” ลิตีเกินไป ส่วนผู้เฒ่าผู้แก่ คนพิการ คนทุกข์ยากทั้งหลายที่ปรากฏในหน้าจออย่างใสซื่อ เป็นเพียงไม้ประดับที่น่าเศร้าใจเท่านั้น

มหกรรมผ้าขาวม้าโชว์ตลอด 5 วัน ฉากต่างๆ ที่ถูกเซตขึ้น นอกจากจะสร้างบทเด่นให้นายกฯ ทักมิม ยังพบว่ามีการเสริมพล็อตเรื่องใหม่ให้ท่านผู้นำดูดีตลอด เช่นการให้เดินทางไปชมพื้นที่สร้างสะพานข้ามแม่น้ำชีที่ชาวบ้านรอกอยมานาน ซึ่งอยู่นอกแผนเดิม ก่อนจะเนรมิตให้สร้างด้วยการอนุมัติงบ 25 ล้านบาททันที หรือการเชิญคณะทูตให้มาร่วมสร้างสีสันให้กับคณะโชว์แก้จนแบบปัจจุบันทันด่วน

นั่นเพราะผู้สร้างบทได้แกะปัญหาความยากจนให้เป็นเรื่อง “ปัจเจก” ของคนคนหนึ่ง ทั้งที่ความยากจนเป็นปัญหาเรื้อรังเชิงโครงสร้างที่ต้องใช้กระบวนการทศวรรษ และระยะเวลาในการแก้ปัญหา

“เรียลลิตี้โชว์” ได้จับพวกเขามาเปลื้องผ้า “ความจน” มาขายในหลายมิติ ทุกๆ เวที ผู้นำเป็นประธานสาธิตการแก้จน จะให้ชาวบ้านที่ขึ้นทะเบียนคนจนมารายงานอาการของโรค ก่อนที่นายกฯ จะซักไซ้ปัญหาพร้อมกับจ่ายยา เช่น ให้บ้าน 1 หลัง ให้ที่ดินทำกินหรือสิ่งพักหนึ่ง ฯลฯ หากการแก้ปัญหาความยากจนง่ายเหมือนที่นายกฯ แสดง ป่านนี้นายกฯ ก็คงเดินสายแก้ทั่วประเทศไปนานแล้ว

หรือแม้จะอ้างว่า การสาธิตครั้งนี้เพื่อให้เป็นตัวอย่างกับนายอำเภอทั่วประเทศ แต่สุดท้ายอำนาจของนายอำเภอก็ไม่ได้ใหญ่คับฟ้าเหมือนนายกฯ ที่สำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการแก้ปัญหาความยากจน คือ การที่รัฐบาลดำเนินนโยบายสวนทางกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ยังเห็น “เงิน” เป็นใหญ่ ไม่สนับสนุนให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง และนี่เองที่ทำให้ เรียลลิตี้โชว์ ก็คือ เรียลลิตี้โชว์ วันยังค่ำ. (โพสต์ทูเดย์, 22 มกราคม 2549)

ในขณะที่คอลัมน์ “แมลงวันในไร่ส้ม” (มติชนสุดสัปดาห์, 27 มกราคม 2549) ได้รวบรวมความเห็นจากหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ ที่มีต่อการลงพื้นที่อำเภออาจสามารถของพ.ต.ท.ทักษิณ ดังนี้

ไทยโพสต์ ฉบับ 22 มกราคม นำเสนอรายงานเบื้องหลังเรียลลิตี้โชว์ในหัวข้อ “ซ้อตเด็ด V4 เรียลลิตี้แก้จน!!” ด้วยลีลาเขียนแบบเน้นสีสันว่า เบื้องหลังเรียลลิตี้เด็ดสะระเต้ เริ่มจากวันแรกมีแจ๊คพ็อดว้ากหนังสือพิมพ์ โดยเลขฯ ส่วนตัว จากนั้นขงประเด็นให้เจ้านายฟาดหัวฟาดหางตลอด 5 วัน พอพระอาทิตย์ขึ้นปุ๊บ ก็รีบเช็ดข่าวนหน้าหนังสือพิมพ์ประเมินการนำเสนอข่าวในแต่ละวัน เช็ครตตั้งเจ้านายสุดฤทธิ์ ก่อนสรุปข่าวเป็นออเคิร์ฟคู่กับอาหารเช้าน โด๊ะ

ส่วนหน้าที่การจัดคิวให้ V4 ออกรายการสดแต่ละช่อง ไล่กัน ไปทุกเช้า เป็นงานของเนวิน ชิดชอบ รมต.ประจำสำนักนายกฯ ที่จัดแจงกระจายออกการณันที่รายการนี้ที ยกเว้น “เมืองไทยรายสัปดาห์”

ผู้ช่วย V4 ที่เรตติ้งกระจุยไม่แพ้กัน ไม่มีใครเกินเจ็ดหน่วย-คุณหญิงสุภารัตน์ เกตุราพันธุ์ รมว.เกษตรฯ โดยเฉพาะจากบรรดามดตัวน้อยตัวนิดเพราะแอบมีหวานใจพี่จิ้นคอยเดินตามติด ใกล้ชิดทุกหนทุกแห่ง ถือกระเป๋าตังค์คอยหยิบล้วงควักแบงค์เจียดเป็นยาแก้จิ้นตลอดทาง ไม่แพ้ V4 เช่นกัน

ที่เรียกคะแนนโหวตอีกโหลเห็นจะเป็นบท “เศรษฐีใจบุญ” ควักกระเป๋าล้วงเงินสดๆ 5 หมื่นบาท ให้ครูใหญ่โรงเรียนบ้านโหราไปซื้อชุดนักเรียนมาแจกจ่ายลูกศิษย์ เพราะของเก่าขาดคู่ รองเท้ามีบ้างไม่มีบ้าง ครูใหญ่จัดการเรียนบวชในคืนเดียว ตอนเช้าเด็กนักเรียนมาขึ้นเข้าแถว หน้าเสางสวยข้ามคืนด้วยเงิน 5 หมื่นบาท แต่ดันลืมนัดเสียให้ลูกศิษย์ รอยพับบอภิมหากลิบ จึงปรากฏเพราะกลัวไม่ทันใส่โชว์ให้นายกฯ ดู

ส่วนการประเมินผลจากฝ่ายต่างๆ นั้น หนังสือพิมพ์ ผู้จัดการ เสนอความเห็น จากภาคประชาชน โดย นายพิทยา ว่องกุล ประธานคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) ชี้ว่าการสาธิตวิธีแก้จน โดยให้นายกรัฐมนตรีกลายเป็นดาราโดดเด่นเป็นนักแสดงมืออาชีพ ขณะที่วิธีคิดวิธีการแก้จน หรืออาจสามารถโมเดลนั้น ไม่มีโครงสร้าง หรือฐานให้ยึด เป็นเพียงแค่การสร้างภาพ

การทำตัวเป็นผู้รับฟังความคิดเห็น หรือศึกษาข้อมูลชาวบ้านแต่แสดงบทบาท ข่มขู่ราชการ นักการเมืองและรัฐมนตรีหรือตัดสินแทนฉบับปล้น ทำให้เกิดภาพขุนพลอยพยัค ในระบบเก่าๆ โฆษณาว่าจะนำเสนอวิธีคิดวิธีทำงานซึ่งควรจะเป็นระบบ กระบวนการและแก่น หรือโมเดล กลับปฏิบัติตามใจตัวเองสร้างภาพให้เห็นว่านายกฯ ตัดสินใจถูกต้องคนเดียว รวมไปถึงการแจกเงินอย่างไม่เคยทำอย่างมากมายผิดปกติจากที่เคยทำมาก่อน ฯลฯ กลายเป็น “เศรษฐีทำทานโมเดล” ปัญหาที่จะมาก็คือ คงไม่มีหัวหน้าส่วนราชการไหนจะนำไปปฏิบัติตามได้ เพราะไม่ได้มีเงินแจก

โมเดลที่เอาข้าราชการเป็นศูนย์กลางเท่ากับนำพาประชาชนไปขึ้นต่อระบบข้าราชการ ให้เชื่อฟัง และยอมรับการชี้แนะหรือการกำหนดการพัฒนาจากหน่วยงานราชการ ซึ่งยังคงจิตสำนึก การเป็นเจ้าของคนนายคน จึงเชื่อได้ว่าอาจสามารถโมเดลนี้อาจสามารถใช้ได้ในการแก้ไขปัญหา ความยากจนทั่วทั้งประเทศ

เปิดข่าวก๊อปปี้ในหน้าหนังสือพิมพ์ต่างๆ กระแสการวิพากษ์วิจารณ์ไปทางเดียวกันเกือบทั้งหมด ต่างกันตรงจะหนักหรือเบาเท่านั้นเอง

กระสุนทอง หน้า 4 ไทยรัฐ วันที่ 21 มกราคม สรุปว่า “...รายการ ชีวิตจริงผ่านจอ แก้ปัญหาความยากจนเป็นต้นแบบนำเสนอโดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่อาจสามารถ ร้อยเอ็ด 5 วันผ่านไปแล้ว เหลือภาพนักบุญ “ทักษิณ” คิดตาผู้คนต่อไป ส่วนการแก้ปัญหาความยากจนจะบรรลุเป้าหมายขนาดไหน ยังต้องใช้เวลาหาคำตอบในความสลับซับซ้อนอีกนาน”

“ที่ได้ทันที และได้มากพอสมควรก็คืออัตราส่วน ในสูตรการเมืองไทยที่ว่า “คนบ้านนอก เลือกรัฐบาล คนในเมืองไล้รัฐบาล” นั้น งานนี้นักบุญ “ทักษิณ” เพิ่มอัตราส่วน “คนเลือก” เกือบ “คนไล้” ได้เป็นกอบเป็นกำ”

เห่าไฟ แห่งบุคคลในข่าวของไทยรัฐ ฉบับ 22 มกราคม สรุปอีกคนว่า 5 วันเต็มของนายกฯ ไม่ต่างอะไรจากฝนกลางวันดีๆ นี้เอง เพราะนายอำเภอทั่วประเทศไม่ได้มีศักยภาพเหมือนนายกฯ ทักษิณ ที่มีอำนาจสูงสุดสั่งทุกหน่วยงานได้ตั้งใจนึก ข้อสำคัญ ลูกมือของนายอำเภอ ก็ไม่ได้เป็นรองนายกฯ รัฐมนตรีว่าการ รัฐมนตรีช่วยว่าการ หรือหัวหน้าส่วนราชการอื่น แต่เป็นแค่ข้าราชการตัวเล็กๆ

“น่าเสียดายที่รัฐบาลทักษิณ ไม่เข้าใจวิธีการแก้จนอย่างถ่องแท้ แถมยังใจร้อน คิดแต่จะกอบกู้คะแนนนิยมตกต่ำให้ได้โดยเร็ว พอคนรอบข้างยื่นบทธะไรมาให้ก็รับมาเล่น โดยไม่ทบทวนให้รอบคอบ สุดท้าย พระเอกอาจตกม้าตายเร็วกว่ากำหนด”

กระจกบานเล็ก โดย แมงเม่า แห่ง เดลินิวส์ 23 มกราคม ให้คะแนนแมวแฟนเทเซีย แบบหักมุมหลายข้อ โดยระบุตอนหนึ่งว่า เป็นเรื่องดีที่ได้พบการแก้ปัญหาความยากจน สไตล์แมว โดยเรียกว่าแบบ Instant วิธีนี้ยากสำหรับอดีตนายกฯ รายอื่นๆ แต่นายกฯ ผู้นี้เชี่ยวชาญเป็นพิเศษ คือแจกเงินแก่จนชาวบ้านเดี๋ยวนั้นทันที และการถ่ายทอดสดไม่มีเซ็นเซอร์และตัดต่อ ทำให้เห็น “เรียลลิตี้” ชาติอุแท่ที่ปรุงแต่งไม่ทันของคณะผู้บริหารประเทศ ได้เห็นภาพชัดว่า คณะรัฐมนตรี ประกอบด้วยนายกฯ แต่รัฐมนตรีและบริวารที่เหลือ ไม่ถือว่าเป็นทีมงานช่วยคิดช่วยทำ นอกจากช่วยแก้ตัว ปกป้องและสอพลอนาย

ส่วน *ลม เปลี่ยนทิศ* จากหมายเหตุประเทศไทย **ไทยรัฐ** 24 มกราคม ตั้งหัวเรื่อง “ประโยชน์จากเรียลลิตี้โชว์” แสดงความสนใจเรื่องการแจกเงินของนายกฯ ว่า เห็นด้วยกับนายกฯ เพราะเงินเป็นเงินส่วนตัว เมื่อมีความสุขที่จะให้ แม้จะเพียงน้อยนิด แต่ช่วยให้ชีวิตคนจนเหล่านั้นดีขึ้นวันสองวันก็ยังดี

ส่วน “อาจสามารถโมเดล” ที่นายกฯ ภูมิใจ *ลม เปลี่ยนทิศ* เห็นว่า คงเป็นต้นแบบแก่เงินทั่วประเทศไม่ได้ แต่อย่างน้อยโครงการนี้ช่วยให้ผู้นำประเทศ คือนายกฯ ทักษิณ หูตาสว่าง รู้ว่าคนจนในประเทศนี้ยังมีอีกมาก ถ้าคิดจะเปิดเสรีการค้ากับประเทศมหาอำนาจทั้งหลาย ก็อย่าลืมคนจนเหล่านั้นก็แล้วกัน.

ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก อย่างไรก็ตาม พ.ต.ท.ทักษิณ ไม่ได้แสดงความกังวลต่อเสียงวิจารณ์ต่อรูปแบบการแก้ปัญหาความยากจน “อาจสามารถโมเดล” จากหลายฝ่ายแต่อย่างใด

โดยภายหลังเสร็จสิ้นภารกิจการลงพื้นที่อำเภออาจสามารถ วันต่อมา (21ม.ค.) พ.ต.ท.ทักษิณ กล่าวผ่านรายการ “นายกฯ ทักษิณคุยกับประชาชน” ทางวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ ถึงภารกิจ 5 วัน เรียลลิตี้โชว์แก้ยากจนที่ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด ว่า ตนเดินทางไปปฏิบัติภารกิจพร้อมรัฐมนตรี 4-5 คน ได้แก่ รมว.กระทรวงเกษตรฯ รมว.มหาดไทย รมช.มหาดไทย รมต.สำนักนายกฯ รมว.ทรัพยากรธรรมชาติและฯ เพื่อไปดูการแก้ไขปัญหาความยากจนและได้อธิบายให้ผู้ที่จะออกคาราวานแก้จนทั่วประเทศ ซึ่งประกอบด้วยนายอำเภอเป็นหัวหน้าทีม โดยใช้พื้นที่ระดับอำเภอ หากใช้จังหวัดใหญ่เกินไปไม่ไหว ให้นายอำเภอเป็นเจ้าภาพรับผิดชอบในพื้นที่ผู้ว่าฯ รับผิดชอบทั้งจังหวัด และควบคุมการทำงานของนายอำเภอ

ทั้งนี้ มีคนที่จะต้องลงคาราวานอย่างน้อย 20,000 คนทั่วประเทศ ก็อยากให้เห็นและรับรู้วิธีแก้ปัญหาเพื่อนำไปประยุกต์ในสิ่งที่เหมาะสมกับสถานการณ์และพื้นที่ซึ่งแตกต่างกัน

“อยากบอกประชาชนว่า มันมีทฤษฎี ถ้าอยากจะทำอะไรก็อย่าไปผลัดตรงยอด ให้ผลึกที่ฐานมันถึงจะเคลื่อนได้ ถ้าผลัดตรงยอดมันล้มทันที เพราะฉะนั้นเช่นกัน ตอนที่เศรษฐกิจเราพังไปเมื่อปี 97 เราต้องสำรวจว่าบ้านหลังนี้ บ้านประเทศไทย ฐานรากมันยังมู บ้านเราล้มไปเพราะลมแรง ลมมรสุมเศรษฐกิจมันแรง เราล้มไป

แล้ว ประเทศไทยก็ต้องเป็นหนี้เป็นสินมากมาย กว่าจะใช้หนี้ได้ก็ต้องทำงานกันหนัก มาถึงวันนี้เราจะบอกว่า บ้านเราสวยอยู่ แล้วไม่ซ่อมฐานรากไม่ได้เพราะลมมาอีกกระแสหนึ่ง มันก็ลึ้มอีก จำเป็นอย่างยิ่งต้องซ่อมฐานราก และไม่มีประเทศไทยในโลกที่สามารถสร้างความมั่นคงโดยที่ยังมีคนจนอยู่เต็มไปหมด เราจะต้องไปซ่อมฐานรากของเรา ฐานรากของคนจนคือฐานรากทางเศรษฐกิจและฐานรากทางสังคมพร้อมกัน 2 เรื่อง ทั้งเศรษฐกิจและสังคม เป็นสิ่งที่เราจะเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องช่วยกัน ไม่ใช่เป็นเรื่องหน่อมแน้มอะไร” (กรุงเทพธุรกิจ, 22 มกราคม 2549)

นายกฯ กล่าวว่า หลักของการทำให้หลักของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยหากเราเติมรายได้ไปว่าครอบครัวนี้อยากทำอะไรสักอย่างเพื่อให้รายได้เพิ่มอย่างไรก็ตาม ต้องมองทั้งภาพอำเภอ ภาพรายครอบครัว อันนี้เป็นแนวทางที่ให้ไป และอยากจะเชิญชวนประชาชนที่มีฐานะ หรือบริษัท ห้างร้านเอกชนเพื่อไปดู และช่วยให้ความรู้ อย่าเอาเงินไปแจก ส่วนที่ตนให้เงิน ก็เพราะว่ามันเป็นเรื่อง ไม่ใช่ไปแจกเงิน อันนี้ต้องเข้าใจก่อน บางทีบางครั้ง ตนก็มีความสุขที่อยากจะให้

นายกฯ ระบุด้วยว่า รัฐบาลจะประชุมระดับรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีกับปลัดกระทรวงและอธิบดีกรมที่เกี่ยวข้อง โดยจะใช้เวลาสัก 2 วัน ในต่างจังหวัดเพื่อถกเถียงแนวทางและการสนับสนุน เพื่อให้พลังของการรวมนักเงินได้แก้ปัญหาได้อย่างจริงจังและเร็วขึ้น ซึ่งจะต้องใช้เวลา 3 ปี ต่อไปนี้ให้เดินลุยเต็มที่

“การรวมนักเงินทั้งหมดก็จะลงพื้นที่พร้อมกัน เราจะมีการประชุมอบรม เพื่อให้ทำได้ถูกแนวทาง จะมีการเรียกนายอำเภอทั้งหลายมาสัมมนาร่วมกัน โดยจะมีศูนย์ต่อสู้ความยากจน (ศตจ.) เป็นแกนกลาง ซึ่งมี พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นประธาน และแกนกลางในการเชื่อมพลังความสนับสนุนความช่วยเหลือระดับกระทรวงทั้งหมด และลงไปสู่การปฏิบัติของนายอำเภอทั่วประเทศ” (กรุงเทพธุรกิจ, 22 มกราคม 2549)

ต่อมา 6 เดือนหลังจากการเริ่มต้นของ “อาจสามารถโมเดล” ทีมข่าวของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ลงพื้นที่ อ.อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด เพื่อตรวจสอบความคืบหน้าของโครงการต่างๆ

พบว่า สิ่งที่ พ.ต.ท.ทักษิณ เห็นเป็นเพียงหน้าฉากและเป็นงานที่ข้าราชการทำ “เอาหน้า” แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นว่าเป็นการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง

โครงการแรก คือ การขุดลอกห้วยไส้ไก่อ ต.หนอง มีฝ่ายทหารช่างเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ คูฝืนๆ แล้ววันนี้บริเวณขุดลอก ทำให้เห็นว่ามีกรรณงนโยบายของ พ.ต.ท.ทักษิณ แต่ห้วยไส้ไก่อที่กินบริเวณจาก ต.หนองขาม ต.หนอง และ ต.โพนเมือง ตลอดทั้งสาย ยังคงตื้นเขินและไม่ได้รับการเหลียวแล

โครงการที่สอง การขุดคลองชลประทานเพื่อผันน้ำขึ้นมาใช้ในหน้าแล้ง ในวันที่ พ.ต.ท.ทักษิณลงพื้นที่ครั้งแรก ชาวบ้านได้ส่งข้อมูลปัญหาให้กับทีมงานนายกรัฐมนตรีนั่น ว่ามีปัญหาการขุดคลองผ่านบริเวณป่าสงวนแห่งชาติคำใหญ่คำขวาง ต.หนองหมื่นถ่าน ซึ่งเกิดความขัดแย้งระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) จนถึงบัดนี้โครงการดังกล่าวถูกปล่อยทิ้งร้างมาแล้ว 4 ปีแล้ว จากแนวที่ควรจะเป็นคลองส่งน้ำ ก็เป็นแค่คันดิน โดยชาวบ้านเฝ้ารอด้วยความสิ้นหวัง

ณ วันนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ บอกว่าเรื่องการแก้ปัญหา “ระบบน้ำ” ของ อ.อาจสามารถ ได้ตั้งงบประมาณปี 2549-2550 เพื่อแก้ปัญหาน้ำทั้งระบบ คาดว่าภายใน 2 ปี ทุกอย่างจะเรียบร้อย ทั้งนี้จะมีการสร้างเขื่อนขางด้วย

โครงการที่สาม โครงการพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ โดยจะต้องดูแล 2 เรื่องใหญ่ คือ 1.สั่งการให้อธิบดีกรมชลประทานดูเรื่องน้ำในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เพราะเป็นพื้นที่ๆ มีน้ำไหลผ่านแต่ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ ก็ให้ไปคิดมาว่าทำอะไรให้ทุ่งกุลาร้องไห้ทำนาได้ปีละ 2 ครั้งอย่างยั่งยืน แต่ปัญหาเฉพาะหน้าก็ได้ประสานให้ รมว.เกษตรฯ ทำฝนเทียมเป็นการเร่งด่วน เพราะขณะนี้แห้งแล้งมาก และ 2.ได้คุยกับนักธุรกิจ จ.ร้อยเอ็ด ที่จะสนับสนุนการสร้างแบรนด์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ให้มีชื่อ เพื่อที่ผลประโยชน์จะได้ตกอยู่กับเกษตรกร โดยรัฐบาลจะเร่งสนับสนุนโครงการเกษตรครบวงจร (กิบบุดซ์) เพื่อให้ทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรใช้เกษตรอินทรีย์แบบใหม่ที่ใช้น้ำที่มีอยู่อย่างจำกัดมาทำการเกษตร ต่อไปนี้รัฐบาลจะเข้ามาสนับสนุนมากขึ้น รัฐบาลจะพัฒนาพื้นที่กว่า 2 ล้านไร่ให้ดีที่สุด

ที่ พ.ต.ท.ทักษิณ แจกแจงมานั้นสวนทางกับความเป็นจริงกับสิ่งที่เกิดขึ้นบนผืนดินทุ่งกุลาร้องไห้ในเวลานี้ เพราะประชาชนกำลังเลิกปลูกข้าวหอมมะลิ มาปลูกยูคาลิปตัส เพราะนายทุนไปรณรงค์ให้ปลูกป้อนเข้าโรงงานกระดาษ ซึ่งขณะนี้ราคาสูงถึงตันละ 1,000-2,000 บาท ชาวบ้านเลิกปลูกข้าว บริเวณริมน้ำเสียว ชาวบ้านเร่งปลูกยูคาลิปตัสด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ พวกเขามองที่ราคาผลตอบแทนด้านวัตถุ แต่ไม่ได้มองความสูญเสียของระบบนิเวศน์

3 โครงการเป็นเพียงเศษเสี้ยวตัวอย่างความเดือดร้อนที่อยู่หลังการจัดจกแก้ปัญหาแบบบูรณาการ โดยที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ไม่เคยพูดถึงและคาดไม่ถึง

“คาดไม่ถึงว่าจะมีคนรู้ว่า การสร้างข่าว ย่อมจะเลือกเฉพาะส่วนที่เป็นข่าวดีให้กับตัวเอง” (กรุงเทพธุรกิจ, 10 สิงหาคม 2549)

ผู้วิจัย เห็นว่า การวิเคราะห์การดำเนิน โครงการอาจสามารถโมเดลนั้น ยังสามารถวิเคราะห์ภายใต้แนวคิดพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส และพบว่า การสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อนำเสนอโครงการอาจสามารถโมเดล ซึ่งเป็นโครงการต้นแบบนั้น แม้ว่าอำเภออาจสามารถ เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีปัญหาในเรื่องการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และการแก้ปัญหาความยากจน แต่การที่ พ.ต.ท.ทักษิณ เลือก อ.อาจสามารถเพียงอำเภอเดียว และไม่ได้มาจากการเห็นชอบของสังคมร่วมกัน การเตรียมการออกอากาศ และเตรียมสคริปต์ และวางแผนการถ่ายทำรายการเรียลลิตี้โชว์ ตลอดจนกระบวนการถ่ายทอดสดและการลงพื้นที่ของพ.ต.ท.ทักษิณ ไม่เป็นไปตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส แต่หากเป็นการใช้การสื่อสารผ่านพื้นที่สาธารณะแบบปลอม (Pseudo Public Sphere) ซึ่งเนื้อหาการถกเถียง การแสดงความคิดเห็นล้วนเป็นสิ่งที่ถูกจัดจกขึ้นมา.

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะผู้นำรัฐบาลกับการใช้พื้นที่สาธารณะ” นั้น พบว่า การศึกษาบริบทการปฏิรูประบบราชการในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้เห็นภาพของการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบ การสร้างความยอมรับนับถือจากข้าราชการและประชาชน โดยการใช้กลยุทธ์การสื่อสารบนพื้นที่สาธารณะของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งการใช้กลยุทธ์การสื่อสารดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ได้ตามแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า (Hegemony) แนวคิดวาทกรรม แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน แนวคิดพื้นที่สาธารณะของเฮอร์เกิน ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) กลยุทธ์การสื่อสาร การบริหารการจัดการรัฐแนวใหม่ ดังนี้

5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้วางแนวทางการปฏิรูประบบราชการ และการดึงอำนาจกลับมา รวมศูนย์ที่นายกรัฐมนตรี โดยการพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในระบบราชการไทย ได้แก่ ระบบราชการที่ใหญ่โต ความล่าช้าในการดำเนินการ การกระจายอำนาจการปกครอง การจัดการด้านงบประมาณ รวมถึงผลตอบแทนของข้าราชการ และการปลุกฝังแนวคิดการทำงานแบบใหม่ ให้กับข้าราชการไทย ปัญหาต่างๆ ที่ไม่สามารถแก้ไขได้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้เป็นสิ่งที่ข้าราชการไทยยุคใหม่ รวมถึงประชาชนชาวไทยต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น เมื่อพ.ต.ท.ทักษิณ เลือกการปฏิรูประบบราชการซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศมาใช้เป็นนโยบายเร่งด่วน เป็นผลงานชิ้นโบว์แดงของรัฐบาล ทำให้การปฏิรูประบบราชการได้รับการตอบรับจากข้าราชการและประชาชนเป็นอย่างดี

พ.ต.ท.ทักษิณ เลือกวิธีการปฏิรูประบบราชการ โดยการใช้กลยุทธ์การสื่อสารบนพื้นที่สาธารณะเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการยกปัญหาที่เป็นประเด็นสำคัญของสังคม นั่นคือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงานของส่วนราชการ ทำให้การดำเนินงานของภาครัฐภายใต้กระทรวง ทบวง กรม ตลอดจนการปกครองส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น เกิดความล่าช้า เกิดปัญหา และสุดท้าย ไม่สามารถแก้ปัญหาของประชาชน หรือเข้าไม่ถึงปัญหาของประชาชน

พ.ต.ท.ทักษิณ ได้เลือกวิธีการสื่อสาร ในการสร้างวาทกรรมว่า อำนาจเหล่านั้นกระจายไปอยู่ในมือของประชาชน ด้วยแนวคิดระบบราชการแบบใหม่ที่เน้นความรวดเร็วฉับไว การบริหารของราชการส่วนท้องถิ่นและภูมิภาคแบบรวมศูนย์อำนาจ ประหนึ่งการมีอำนาจตัดสินใจได้เอง ผ่านกระบวนการผลักดันร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ 2 ฉบับ การใช้ระบบการบริหารผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการ (ผู้ว่า CEO) และการริเริ่มโครงการ “อาจสามารถโมเดล” เป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหาความยากจน

ซึ่งการวิเคราะห์ภายใต้ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า (Hegemony) พบว่า การที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ใช้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในการเป็นผู้ครอบครองอำนาจในการตัดสินใจส่งสารผ่านสื่อของรัฐ ส่งผลให้สามารถควบคุมทิศทางหรือนำเสนอเนื้อหาของสื่อกระแสหลัก ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โดยรวมอีกทางหนึ่งเช่นกัน ดังนั้น พ.ต.ท.ทักษิณ จึงใช้ประโยชน์จากสถานภาพดังกล่าวในการควบคุมสาร สื่อ และความคิดของผู้รับสารได้ในที่สุด

นอกจากนี้ ทฤษฎีการครองความเป็นเจ้า (Hegemony) ยังอธิบายภาพลักษณ์ของ พ.ต.ท. ทักษิณ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการนำเสนอภาพลักษณ์ของตนเองว่าเป็นผู้นำยุคใหม่ที่กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ ทุกอย่างดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ทุกอย่างที่พ.ต.ท.ทักษิณลงมือทำ ลงพื้นที่ลงแรงแก้ปัญหา จะสามารถจัดการได้ นอกจากนี้ ยังสังเกตได้ว่า ตัวแสดงทางการเมืองที่โดดเด่นในรัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณ ก็มีเพียงพ.ต.ท.ทักษิณเท่านั้น ที่ปรากฏภาพว่าเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดในรัฐบาล และแม้ว่าจะมีความพยายามปฏิรูประบบราชการ การมอบอำนาจให้กับผู้ว่าราชการจังหวัด ภายใต้แนวคิดผู้ว่าฯ ซีอีโอ ก็ล้วนแต่เป็นวิธีการสร้างการยอมรับนับถือในตัวผู้ว่าราชการจังหวัด แต่เพียงผู้เดียว เป็นการสร้างความเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในการรวบอำนาจ โดยที่ประชาชนไม่รู้สึกรู้ว่า ถูกครอบงำ หรือได้หลงเชื่อการมีอิทธิพลทางความคิด เพราะแนวคิดของการครองความเป็นเจ้า

เน้นการใช้อำนาจในมิติที่สาม คือการมีอิทธิพลทางความคิด ซึ่งต่างไปจากการใช้อำนาจด้วยการใช้กำลังบังคับ

การวิเคราะห์ภายใต้แนวคิดพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มานั้น พบว่า ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบราชการเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และมีการนำเสนอผ่านพื้นที่สาธารณะทางการเมืองและสังคม กล่าวคือ มีการนำปัญหาขึ้นมาถกเถียงจริงในสังคม ซึ่งพ.ต.ท.ทักษิณได้สังเกตเห็นปัญหานี้และเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาผ่านพื้นที่สาธารณะทางการเมือง ทางสังคม และทางสื่อมวลชน เพียงแต่การสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อนำเสนอโครงการอาจสามารถโมเดล ซึ่งเป็นโครงการต้นแบบนั้น เป็นการใช้พื้นที่สาธารณะแบบปลอม เนื่องจากข้อมูลที่ถูกวิจัยได้รวบรวมจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า อำเภอมหาสารคาม เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีปัญหาในเรื่องการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นและการแก้ปัญหาความยากจน แต่การที่พ.ต.ท.ทักษิณ เลือก อ.อาจสามารถเพียงอำเภอเดียว ไม่ได้มาจากการเห็นชอบของสังคมร่วมกัน ทำให้การนำเนื้อหาการดำเนินการของอ.อาจสามารถมาใช้เพียงแห่งเดียว กระบวนการถ่ายทอดสดและการลงพื้นที่ของพ.ต.ท.ทักษิณ จึงเป็นการใช้การสื่อสารผ่านพื้นที่สาธารณะแบบปลอม (Pseudo Public Sphere)

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้การใช้กลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้นสามารถอภิปรายได้ในมิติของเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน เพราะตัวของพ.ต.ท.ทักษิณ มีประวัติการทำงาน ครอบครัวยุค และผลประโยชน์ของชีวิตที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนและข้าราชการ และการใช้พื้นที่สาธารณะทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ นั้น ทำให้เห็นความกระจ่างชัดของความทับซ้อนของอำนาจทุน อำนาจทางการเมือง ผลประโยชน์ทางการเมือง ผลประโยชน์ทางธุรกิจ และการรักษาสัมพันธ์ของพวกเขาได้อย่างแยกกันไม่ออก การวิเคราะห์ภายใต้แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง จะทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ที่โยงใยระหว่างนายกรัฐมนตรีกับเจ้าของธุรกิจสื่อที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และสายสัมพันธ์อันแนบแน่นกับกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และอสังหาริมทรัพย์ ความสัมพันธ์ในเชิงผลประโยชน์เช่นนี้ คือคำตอบของกลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณ ที่ใช้ในการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการวางรากฐานอำนาจทางการเมืองที่เข้มแข็งเช่นกัน

แม้ว่าการวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดของการสร้างวาทกรรมทางการเมือง การสร้างมายาคติ หรือการใช้พื้นที่สาธารณะจะบ่งชี้ว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ได้ใช้กลยุทธ์การสื่อสารเหล่านี้เพื่อประโยชน์ทางการเมือง แต่จากการทบทวนเอกสารการวิจัย ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น หลังปี พ.ศ. 2549 นับตั้งแต่พ.ต.ท.ทักษิณสิ้นสุดตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยที่สอง ก็ปรากฏชัดเจนว่า ผลงานที่ปรากฏในสมัยการบริหารราชการแผ่นดินและผลจากกลยุทธ์การสื่อสารนั้น ได้สร้างความนิยมชมชอบในตัวพ.ต.ท.ทักษิณ จนทำให้เกิดกลุ่มการเมืองที่เลือกสนับสนุนพ.ต.ท.ทักษิณเรื่อยมา ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง และนำมาสู่ความพยายามในการปฏิรูปการเมือง การล้มล้างอำนาจต่างๆ ในการเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการสรุปและอภิปรายผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอในการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบกลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และผู้นำทางการเมืองคนอื่นๆ ในช่วงเวลาต่อมา
2. การศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ภายหลังจากสิ้นสุดการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ทั้งนี้ ผู้วิจัยหวังว่า ผลการวิจัย การอภิปราย และข้อเสนอแนะ จักเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในด้านกลยุทธ์การสื่อสาร และการเข้าใจปรากฏการณ์ทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินของไทยต่อไป.

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2541.
- . สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2541.
- กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย และปาริชาติ สถาปิตานนท์ สโรบล. มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัทเอดิชั่น เพรส โปรดักส์, 2543.
- จุมพล หนิมพานิช. การบริหารจัดการภาครัฐใหม่ : หลักการ แนวคิด และกรณีตัวอย่างของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3 ปรับปรุง. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2553.
- ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร. วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : วิทยา, 2543.
- . ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- ทิวากร แก้วมณี. “แนวความคิดว่าด้วยเรื่องระบอบทักษิณ.” [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <http://www.oknation.net/blog/dhiwakorn/2013/10/16/entry-1>, 14 ธันวาคม 2557.
- ธีรยุทธ บุญมี. ประชาสังคม. กรุงเทพฯ: สายธาร, 2547.
- นินุช บุญยฤชานนท์. 2551. ผลลัพธ์การนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการปฏิรูประบบราชการของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. “คณะรัฐมนตรีกับการบริหารราชการแบบใหม่.” *โพสต์ทูเดย์*, 10 พฤศจิกายน 2546, หน้า A4.
- บาว นาค. “การสื่อสารทางการเมืองในสถานการณ์ความขัดแย้งของสังคมไทย.” [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=503215>. 15 มิถุนายน 2557.
- ภัทริยา สุมะโน. “กลยุทธ์การสื่อสารของผู้นำราชการจังหวัดแบบบูรณาการของไทย.” *ดุสิตนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.
- แมลงวันในไร่ส้ม. “ปิดกล้อง‘แฟนเทเชีย’ เปิดหนังสือพิมพ์เข้คคะแนน‘พระเอกแมว’” *มติชนสุดสัปดาห์*, 27 มกราคม 2549, หน้า 77.
- โศภิตา ศรีเจริญ. ความสัมพันธ์ของอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงธุรกิจ ศึกษาเฉพาะกรณี: สถานีโทรทัศน์ไอทีวี. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโท* บัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุภา ศิริमानนท์. *วรรณสาส์นสำนึก : ความสำนึกในอิทธิพลสื่อสาส์นของหนังสือ : รวมข้อเขียนด้านวรรณกรรม ของ สุภา ศิริमानนท์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร, 2547.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. *การกำกับดูแลโครงสร้างสื่อวิทยุและโทรทัศน์ : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2547. (เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์)
- สมสุข หินวิมาน. *วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ : วิเคราะห์รายการข่าวภาคถ่ายทอด*, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. “สื่อต้องเป็นอิสระจากรัฐและทุน.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 14 กุมภาพันธ์ 2551, หน้า 2.
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 (2545, 2 ตุลาคม) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 119. ตอน 99 ก. หน้า 1-13.
- พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 (2545, 2 ตุลาคม) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 119. ตอน 99 ก. หน้า 14-34.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. “หลักการและแนวทางในการจัดโครงสร้างและระบบบริหารราชการ.” *เอกสารโรเนียว*. 2545.
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี : พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา.” [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก : <http://www.thaigov.go.th/th/government-policies/item/73622-พันตำรวจโท-ทักษิณ-ชินวัตร-26-กุมภาพันธ์-2544.html>, 7 ธันวาคม 2557.
- “โปรดเกล้าฯ นายกแล้ว วาตะแก้ว ไม่ใช่แค่ผู้นำตามคม.” *ข่าวสด*, 10 กุมภาพันธ์ 2544, หน้า 1 และ 11.
- “ทักษิณเดือดอดกลับนักกฎหมาย ‘นั่งเทียนค่า’ ปฏิรูประบบราชการ.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 13 กุมภาพันธ์ 2545, หน้า 1 และ 4.
- “คณบดีนิติ มธ. ย้อน ‘แก้ว’ นักกม. ชื่นครูล้วน ‘ทุกข์’.” *มติชน*, 14 กุมภาพันธ์ 2545, หน้า 1 และ 14.
- “ปฏิรูประบบราชการ เริ่มนับ 1.” *ประชาชาติธุรกิจ*, 14 มีนาคม 2545, หน้า 4.
- “ ‘แก้ว’ สับอีกคนขวางปฏิรูป ‘ขรก.’ ใช้สมองซีกซ้ายทำลาย-ระวังชาติพัง.” *มติชน*, 17 มีนาคม 2545, หน้า 1 และ 15.
- โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย. “ปฏิรูประบบราชการ สร้างรัฐบาลรูปแบบใหม่.” *มติชน*, 27 มีนาคม 2545, หน้า 6.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- “รัฐหวั่นสภาสูงซื้อพ.ร.บ.ปฏิรูปราชการสะดุด.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 3 เมษายน 2545, หน้า 11 และ 16.
- “ยำและร่าง กม.ปฏิรูปราชการตั้งกระทรวงแฝงผลประโยชน์.” *ผู้จัดการรายวัน*, 11 เมษายน 2545, หน้า 15-16.
- “อย่างปีที่ 2 รัฐบาล ‘ทักษิณ’ ห่วงปฏิรูปราชการติดขัด.” *สยามรัฐ*, 8 มิถุนายน 2545, หน้า 2.
- “นายกฯวอน 700 นักการเมืองผ่านกฎหมายปฏิรูปราชการ.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 4 กรกฎาคม 2545, หน้า 1 และ 9.
- “ปฏิรูประบบราชการ เพิ่มบทบาทข้าราชการการเมือง.” *สยามรัฐ*, 23 กรกฎาคม 2545, หน้า 2.
- “ทักษิณกร้าวขรก.อย่างขวาง ปฏิรูปฯต้องเดินหน้า-ปัญหาแก้ทีหลัง.” *ผู้จัดการรายวัน*, 30 กรกฎาคม 2545, หน้า 15-16.
- “ทักษิณเปิดแคมเปญปฏิรูปประเทศไทย ขอให้ร่วมมือเป็นวาระแห่งชาติ.” *ผู้จัดการรายวัน*, 5 สิงหาคม 2545, หน้า 15-16.
- “โปรดเกล้าฯ 2 กม.ปฏิรูป ‘แม่่ว’ ทันทึ ทูลรายชื่อครม.ใหม่.” *ข่าวสด*, 3 ตุลาคม 2545, หน้า 1 และ 10-11.
- “นายกฯชี้รายกระทรวงเร่งภารกิจปฏิรูป.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 23 ตุลาคม 2545, หน้า 1 และ 11.
- “ ‘ทักษิณ’ เถ่งอธิบดีไม่รู้จักปรับตัวยึดติดอำนาจขวางปฏิรูปราชการ.” *โลกวันนี้*, 8 มกราคม 2546, หน้า 11.
- “3 เดือนปฏิรูปราชการ บรรยากาศแห่งความเงียบงัน.” *ประชาชาติธุรกิจ*, 16 มกราคม 2546, หน้า 8.
- “ ‘ทักษิณ’ ขอมรับเอง 6 เดือนปฏิรูปไม่เวิร์ก.” *โพสต์ทูเดย์*, 5 เมษายน 2546, หน้า A8.
- “นายกฯสั่งลดขั้นตอนขรก.บริการประชาชนปรับตัวเร็วขึ้น 30%หลังพบปฏิรูปเหลว.” *โพสต์ทูเดย์*, 6 เมษายน 2546, หน้า A3.
- “ ‘ทักษิณ’ รัยคาถา แจกผู้ว่าซีอีโอ.” *ไทยโพสต์*, 17 สิงหาคม 2546, หน้า 1 และ 12.
- “ ‘ทักษิณ’ สั่งซีอีโอประชุมทุกพุธสานต่อครม.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 17 สิงหาคม 2546, หน้า 1 และ 4.
- “ ‘ธีรยุทธ’ ออกโรงเตือนภัย ‘ซีอีโอ’.” *ข่าวสด*, 12 กันยายน 2546, หน้า 1 และ 10.
- “ทักษิณถั่นไม่สน ‘ธีรยุทธ’ พวกร้านกาแฟ ‘ซ็อนันต์’ ซึ่ซีอีโอของไทย.” *มติชน*, 13 กันยายน 2546, หน้า 1 และ 10.
- “แม่่วอัลดธีรยุทธ แก่สภากาแฟ.” *ข่าวสด*, 13 กันยายน 2546, หน้า 1 และ 10.
- “1 ปี ปฏิรูปราชการของ ‘ทักษิณ’.” *ไทยโพสต์*, 4 ตุลาคม 2546, หน้า 2.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- “สภาพัฒน์-ทีดีอาร์ไอ ยกธงขาว ‘ทักษิณ’ รุกหรือวัฒนธรรมประเทศ.” *ประชาชาติธุรกิจ*, 4 ธันวาคม 2546, หน้า 10.
- “‘ทักษิณ’ สั่งสรรหาปลัดใหม่เน้นเก่งยุทธศาสตร์.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 4 สิงหาคม 2547, หน้า 3.
- “‘แม้ว’ ย้ำ 5% ให้ชรก.ชี้แจงออก.” *มติชน*, 5 กันยายน 2547, หน้า 11.
- “‘แม้ว’ โธ่ ชรก. สูดๆ ขึ้นอีกเงินเดือน.” *ข่าวสด*, 4 ตุลาคม 2547, หน้า 1 และ 10-11.
- “SML ‘อาจสามารถ’ ล้มเหลว.” *ผู้จัดการรายวัน*, 10 มกราคม 2549, หน้า 1 และ 3.
- “เปิดแผนทัวร์แก๊ง 4 คีน 5 วันฉบับทักษิณ.” *แนวหน้า*, 11 มกราคม 2549, หน้า 2.
- “ผู้นำชุมชนขำกลิ้งนายกฯ โขว์แก๊ง.” *ผู้จัดการรายวัน*, 12 มกราคม 2549, หน้า 1 และ 15.
- “Prime Minister แฟนเทเชีย มุกใหม่รัฐบาลขาลง.” *โพสต์ทูเดย์*, 12 มกราคม 2549, หน้า A6.
- “ครั้งแรกในโลก!! เรียลลิตี้นายกฯ ทักษิณ โขว์.” *บางกอกทูเดย์*, 12 มกราคม 2549, หน้า 1-3.
- “สารพัดมือฉบับ ‘ทักษิณ’ ร้องแก๊ง.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 17 มกราคม 2549, หน้า 1 และ 4.
- “ชน ‘แม้ว’ แฟนเทเชีย ‘มีอบครูสื่อ บุกร้อยเอ็ด-ซุนนุญ.’” *ข่าวสด*, 17 มกราคม 2549, หน้า 1 และ 10-11.
- “ทักษิณ แจก โขว์ ‘เงิน-ที่ดิน-บ้าน’” *กรุงเทพธุรกิจ*, 18 มกราคม 2549, หน้า 1 และ 4.
- “ร้องนายกฯ ลูกถูกข่มขืน-เบรกออกทีวี.” *เดลินิวส์*, 18 มกราคม 2549, หน้า 14.
- “นายกฯ ไม่พอใจข่าวแก๊ง ชดสี่ห่วย.” *มติชน*, 18 มกราคม 2549, หน้า 1 และ 15.
- “‘เสียดสะทอน’ จากชาวบ้าน กรณี ‘แม้วเรียลลิตี้’ ที่ ‘อาจสามารถ’.” *มติชน*, 19 มกราคม 2549, หน้า 2.
- “แก๊งมือเป็นระวิง ร่อนแบงก์พันว่อน.” *คมชัดลึก*, 19 มกราคม 2549, หน้า 2 และ 17.
- “ปลัดนายกฯ เทวดา โขว์ แจกเงินสะบัด วันเดียวร่วมแสน!” *โพสต์ทูเดย์*, 20 มกราคม 2549, หน้า A6.
- “อาจสามารถชู ‘ทักษิณ’ เทียบชั้น ‘นายกฯ เทวดา’” *บางกอกทูเดย์*, 20 มกราคม 2549, หน้า 6.
- “มท.จัดซุนนุญ อบต.ทั่วประเทศ ระดมชุก ‘อาจสามารถ โมเดล’” *โพสต์ทูเดย์*, 20 มกราคม 2549, หน้า A1.
- “ทักษิณหมดแรงไม่เอาแล้วเรียลลิตี้ โขว์.” *ผู้จัดการรายวัน*, 21 มกราคม 2549, หน้า 11.
- “เปิด 4 มุมมองเหยี่ยวข่าว โพสต์ทูเดย์ เบื้องหลัง ‘อาจสามารถ’ ความจริงที่จ่อมปloom.” *โพสต์ทูเดย์*, 22 มกราคม 2549, หน้า A3.
- “ต่อยอดเรียลลิตี้ ระดมทั่วประเทศ คาราวานแก๊ง.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 22 มกราคม 2549, หน้า 1 และ 4.
- “ภาพหลอนอาจสามารถ โมเดล หลังจาก ‘ทักษิณ’ ไม่มีโอกาสได้เห็น.” *กรุงเทพธุรกิจ*, 10 สิงหาคม 2549, หน้า 3.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Allison, Graham. "Public and Private Management : Are They Fundamental Alike in All Unimportant Respect" in Federick S. Lane, ed. **Current Issues in Public Administration**. New York : St. Martin's Press. 1982.
- Eriksen, Erik O., and Weigard, Jar. *Understanding Habermas : communicative action and deliberatedemocracy*. London : Continuum, 2003.
- Goode, Luke. *Jurgen Habermas : Democracy and the Public sphere*. London: Plutopress, 2005.
- Habermas, Jurgen. *The Inclusion of the Other: Studies in Political Theory*. Translated by Ciaran P. Cronin and Pablo De Greiff. The MIT Press, 2000.
- Hughes, Owen E., *Public Management & Administration: An Introduction*. New York : St. Martin's Press, 1994.
- Murdock, G. "Base Notes: The Conditions of Cultural Practice." in Ferguson, M and Golding, P, ed. *Cultural Studies in Question*. London : Sage, 1997.
- OECD. *Public Management Developments*. Paris : OECD, PUMA, 1991.

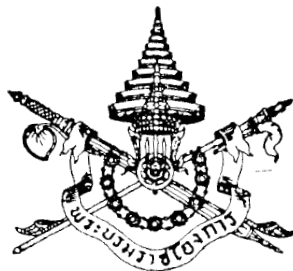
ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยรังสิต
Rangsit University

ภาคผนวก ก.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545

มหาวิทยาลัยรังสิต
Rangsit University

พระราชบัญญัติ

ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕)

พ.ศ. ๒๕๕๕

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

เป็นปีที่ ๕๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา
ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕)
พ.ศ. ๒๕๕๕”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๓/๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ
แผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

“มาตรา ๓/๑ การบริหารราชการตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของ
ประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ
การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและ

ทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจตัดสินใจ การอำนวยความสะดวก และการตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลของงาน

การจัดสรรงบประมาณ และการบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ ต้องคำนึงถึงหลักการตามวรรคหนึ่ง

ในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการ ต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ให้คำนึงถึงความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูล การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมของแต่ละภารกิจ

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรานี้ จะตราพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติราชการและการสั่งการให้ส่วนราชการและข้าราชการปฏิบัติก็ได้”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในวรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ของมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“สำนักนายกรัฐมนตรีมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และผลสัมฤทธิ์ของงานในสำนักนายกรัฐมนตรีให้สอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีแถลงไว้ต่อรัฐสภาหรือที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติ โดยจะให้มีรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการก็ได้

ในกรณีที่มีรองนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีหรือมีทั้งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี การสั่งและการปฏิบัติราชการของรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีให้เป็นไปตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย

ในระหว่างที่คณะรัฐมนตรีต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่เพราะนายกรัฐมนตรีตาย ขาดคุณสมบัติ ต้องคำพิพากษาให้จำคุก สภาผู้แทนราษฎรมิมติไม่ไว้วางใจ ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลง หรือวุฒิสภามิมติให้ถอดถอนจากตำแหน่ง ให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรี ถ้าไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้รัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน

ในระหว่างที่คณะรัฐมนตรีต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ ให้คณะรัฐมนตรีดังกล่าวอำนวยความสะดวกให้หัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ดำเนินการใดๆ เท่าที่จำเป็น เพื่อรับแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินจากนายกรัฐมนตรีคนใหม่มาเตรียมการดำเนินการได้”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๓๖ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๕ ในสำนักนายกรัฐมนตรี อาจมีส่วนราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีได้ตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม”

มาตรา ๖ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคห้าของมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

“ให้นำความในมาตรา ๑๕/๑ มาใช้บังคับแก่ราชการของสำนักนายกรัฐมนตรี ในส่วนที่เกี่ยวกับสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีและส่วนราชการที่มีได้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีด้วยโดยอนุโลม”

มาตรา ๗ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสี่ วรรคห้า วรรคหก วรรคเจ็ด และวรรคแปดของมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

“ในกระทรวงจะตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งส่วนราชการเพื่อรับผิดชอบภาระหน้าที่ใดโดยเฉพาะซึ่งไม่มีฐานะเป็นกรมแต่มีผู้บังคับบัญชาของส่วนราชการดังกล่าวเป็นอธิบดีหรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นอธิบดีก็ได้ ในกรณีเช่นนั้นให้อธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่สำหรับส่วนราชการนั้นเช่นเดียวกับอธิบดี ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา และให้คณะอนุกรรมการสามัญประจำกระทรวงทำหน้าที่คณะอนุกรรมการสามัญประจำกรม สำหรับส่วนราชการนั้น

การตราพระราชกฤษฎีกาตามวรรคสี่ให้กระทำได้ในกรณีเป็นการยุบ รวม หรือโอนกรมในกระทรวงใดมาจัดตั้งเป็นส่วนราชการตามวรรคสี่ในกระทรวงนั้นหรือกระทรวงอื่น โดยไม่มีการกำหนดตำแหน่งหรืออัตราของข้าราชการหรือลูกจ้างเพิ่มขึ้น และให้นำความในมาตรา ๘ ทวิ และมาตรา ๘ เบญจ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การแต่งตั้งอธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นของส่วนราชการตามวรรคสี่ ให้รัฐมนตรีเข้าสังกัดเป็นผู้นำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ และให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

ก่อนที่คณะรัฐมนตรีจะให้ความเห็นชอบในร่างพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งส่วนราชการตามวรรคสี่ของกระทรวงใด ให้นายกรัฐมนตรีส่งร่างพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อทราบ

ให้นำความในวรรคสี่ วรรคห้า วรรคหก และวรรคเจ็ด มาใช้บังคับกับสำนักนายกรัฐมนตรี และทบวงตามหมวด ๓ โดยอนุโลม”

มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๕ กระทรวงมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

การจัดระเบียบราชการในกระทรวงหนึ่ง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ส่วนการจัดระเบียบราชการในกระทรวงที่เกี่ยวกับการทหาร และการศึกษา ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น”

มาตรา ๙ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๑๕/๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

“มาตรา ๑๕/๑ ให้ปลัดกระทรวง หัวหน้ากลุ่มภารกิจและหัวหน้าส่วนราชการตั้งแต่ระดับ กรมขึ้นไป วางแผนและประสานกิจกรรมให้มีการใช้ทรัพยากรของส่วนราชการต่างๆ ในกระทรวงร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า และบรรลุเป้าหมายของกระทรวง

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง หัวหน้าส่วนราชการและหัวหน้ากลุ่มภารกิจดังกล่าว จะมีมติให้นำงบประมาณของแต่ละส่วนราชการได้รับจัดสรรมาดำเนินการและใช้จ่ายร่วมกันก็ได้”

มาตรา ๑๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๐ ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา ๑๑ ในกระทรวงหนึ่ง ให้มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และผลสัมฤทธิ์ของงานในกระทรวงให้สอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีแถลงไว้ต่อรัฐสภาหรือที่คณะรัฐมนตรีกำหนด หรืออนุมัติ โดยจะให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการก็ได้

ในกรณีที่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง การสั่งหรือการปฏิบัติราชการของรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมอบหมาย

ในกรณีที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเป็นผู้บังคับบัญชาส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรม แต่มิได้สังกัดกระทรวง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงจะมอบหมายให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงปฏิบัติราชการแทนก็ได้”

มาตรา ๑๑ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๑ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๑ ในกระทรวงให้มีปลัดกระทรวงคนหนึ่งมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(๑) รับผิดชอบควบคุมราชการประจำในกระทรวง แปลงนโยบายเป็นแนวทางและแผนการปฏิบัติราชการ กำกับการทำงานของส่วนราชการในกระทรวงให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และประสานการปฏิบัติงานของส่วนราชการในกระทรวงให้มีเอกภาพสอดคล้องกัน รวมทั้งเร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในกระทรวง

(๒) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการของส่วนราชการในกระทรวงรองจากรัฐมนตรี

(๓) เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสำนักงานปลัดกระทรวง และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงานปลัดกระทรวง

ในการปฏิบัติราชการของปลัดกระทรวงตามวรรคหนึ่ง จะให้มีรองปลัดกระทรวงคนหนึ่งเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการตามที่ปลัดกระทรวงมอบหมายก็ได้

ภายในกระทรวงจะออกกฎกระทรวงกำหนดให้ส่วนราชการระดับกรมตั้งแต่สองส่วนราชการขึ้นไปอยู่ภายใต้กลุ่มภารกิจเดียวกันก็ได้ โดยให้แต่ละกลุ่มภารกิจมีผู้ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีคนหนึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มภารกิจรับผิดชอบราชการและบังคับบัญชาข้าราชการของส่วนราชการในกลุ่มภารกิจนั้น โดยปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อปลัดกระทรวงหรือขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีตามที่กำหนดโดยกฎกระทรวง และในกรณีที่ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีต้องรายงานผลการดำเนินงานต่อปลัดกระทรวงตามที่กำหนดโดยกฎกระทรวง

ในกลุ่มภารกิจเดียวกัน หัวหน้ากลุ่มภารกิจอาจกำหนดให้ส่วนราชการของส่วนราชการระดับกรมแห่งหนึ่งปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับสารบรรณ บุคลากร การเงิน การพัสดุ หรือการบริหารงานทั่วไปให้แก่ส่วนราชการแห่งอื่นภายใต้กลุ่มภารกิจเดียวกันก็ได้

กระทรวงใดมิได้จัดให้มีกลุ่มภารกิจ และมีปริมาณงานมาก จะให้มีรองปลัดกระทรวงเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการเพิ่มขึ้นเป็นสองคนก็ได้

ในกรณีที่กระทรวงใดมีการจัดกลุ่มภารกิจ จะให้มีรองปลัดกระทรวงเพิ่มขึ้นเป็นหัวหน้ากลุ่มภารกิจก็ได้ และให้อำนาจหน้าที่ของปลัดกระทรวงที่เกี่ยวกับราชการของส่วนราชการในกลุ่มภารกิจเป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่มภารกิจนั้น ทั้งนี้ เว้นแต่จะมีกฎกระทรวงกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น”

มาตรา ๑๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๓๒ กรมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกระทรวงตามที่กำหนดในกฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการของกรม หรือตามกฎหมายว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของกรมนั้น

ในกรมหนึ่งมีอธิบดีคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของกรมให้เกิดผลสัมฤทธิ์และเป็นไปตามเป้าหมาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวง และในกรณีที่มิได้มีกฎหมายอื่นกำหนดอำนาจหน้าที่ของอธิบดีไว้เป็นการเฉพาะ การใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าวให้คำนึงถึงนโยบายที่คณะรัฐมนตรีแถลงไว้ต่อรัฐสภาหรือที่คณะรัฐมนตรีกำหนดหรืออนุมัติ และนโยบาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวงด้วย

ในกรมหนึ่งจะให้มิรองอธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการรองจากอธิบดีและช่วยอธิบดีปฏิบัติราชการก็ได้

รองอธิบดีมีอำนาจหน้าที่ตามที่อธิบดีกำหนดหรือมอบหมาย”

มาตรา ๑๓ ให้ยกเลิกความในวรรคสี่ของมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“คณะรัฐมนตรีอาจกำหนดให้มีการมอบอำนาจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตลอดจนการมอบอำนาจให้ทำนิติกรรม ฟ้องคดีและดำเนินคดีแทนกระทรวง ทบวง กรม หรือกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขในการมอบอำนาจให้ผู้มอบอำนาจหรือผู้รับมอบอำนาจตามวรรคหนึ่งต้องปฏิบัติก็ได้”

มาตรา ๑๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นส่วนที่ ๑ การจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลางเป็นหมวด ๓ การบริหารราชการในต่างประเทศ มาตรา ๕๐/๑ มาตรา ๕๐/๒ มาตรา ๕๐/๓ มาตรา ๕๐/๔ มาตรา ๕๐/๕ และมาตรา ๕๐/๖ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

“หมวด ๓

การบริหารราชการในต่างประเทศ

มาตรา ๕๐/๑ ในหมวดนี้

“คณะผู้แทน” หมายความว่า บรรดาข้าราชการฝ่ายพลเรือน หรือข้าราชการฝ่ายทหารประจำการในต่างประเทศซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในสถานเอกอัครราชทูต สถานกงสุลใหญ่ สถานกงสุล สถานรองกงสุล ส่วนราชการของกระทรวงการต่างประเทศซึ่งเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นและปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานกงสุลใหญ่ และคณะผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การระหว่างประเทศ

“หัวหน้าคณะผู้แทน” หมายความว่า ข้าราชการสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทนตามระเบียบพิธีการทูต หรือระเบียบพิธีการกงสุล ในกรณีของ

คณะผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การระหว่างประเทศ ให้หมายความว่า ข้าราชการสังกัดส่วนราชการ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การระหว่างประเทศ

“รองหัวหน้าคณะผู้แทน” หมายความว่า ข้าราชการสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการแทนหัวหน้าคณะผู้แทน ในกรณีของคณะผู้แทนถาวรไทยประจำองค์การระหว่างประเทศ ให้หมายความว่า ข้าราชการสังกัดส่วนราชการ ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในลักษณะเดียวกัน

มาตรา ๕๐/๒ ให้หัวหน้าคณะผู้แทนเป็นผู้รับนโยบายและคำสั่งจากนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาล คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มาปฏิบัติภารกิจให้เหมาะสมกับการปฏิบัติราชการในต่างประเทศ และเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาบุคคลในคณะผู้แทน และจะให้มิใช่รองหัวหน้าคณะผู้แทนเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติราชการแทนหัวหน้าคณะผู้แทนก็ได้

การสั่ง และการปฏิบัติราชการของกระทรวง ทบวง กรม ต่อบุคคลในคณะผู้แทน ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

หัวหน้าคณะผู้แทนอาจมอบอำนาจให้บุคคลในคณะผู้แทนปฏิบัติราชการแทนตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๕๐/๓ ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้แทน หรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้รองหัวหน้าคณะผู้แทนรักษาราชการแทน

ในกรณีที่ไม่มีรองหัวหน้าคณะผู้แทนที่จะรักษาราชการแทนตามวรรคหนึ่ง หรือไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งใดอันเป็นบุคคลในคณะผู้แทน หรือมีแต่บุคคลดังกล่าวไม่อาจปฏิบัติราชการได้ ให้การรักษาราชการแทนหัวหน้าคณะผู้แทนหรือผู้ดำรงตำแหน่งใดอันเป็นบุคคลในคณะผู้แทน เป็นไปตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

ความในวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับกับข้าราชการฝ่ายทหารประจำการในต่างประเทศ

มาตรา ๕๐/๔ หัวหน้าคณะผู้แทนมีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้

(๑) บริหารราชการตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ

(๒) บริหารราชการตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มอบหมาย หรือตามที่นายกรัฐมนตรีสั่งการในฐานะหัวหน้ารัฐบาล

(๓) บังคับบัญชาบุคคลในคณะผู้แทนและข้าราชการฝ่ายพลเรือนที่มีใช้บุคคลในคณะผู้แทน ซึ่งประจำอยู่ในประเทศที่ตนมีอำนาจหน้าที่ เพื่อให้การปฏิบัติราชการเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม หรือมติของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรี ในฐานะหัวหน้ารัฐบาล

(๕) รายงานข้อเท็จจริงและความเห็นเกี่ยวกับผลการปฏิบัติราชการของบุคคลตาม (๓) เพื่อประกอบการพิจารณาของผู้บังคับบัญชาของส่วนราชการต้นสังกัดเกี่ยวกับการแต่งตั้งและการเลื่อนชั้นเงินเดือน

มาตรา ๕๐/๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง รัฐมนตรีว่าการทบวง ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง ปลัดทบวง อธิบดีหรือผู้ดำรงตำแหน่งเทียบเท่า อาจมอบอำนาจให้หัวหน้าคณะผู้แทนปฏิบัติราชการแทนได้ ในการนี้ให้นำความในมาตรา ๓๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อมีการมอบอำนาจตามวรรคหนึ่งโดยชอบแล้ว ผู้รับมอบอำนาจมีหน้าที่ต้องรับมอบอำนาจนั้น และจะมอบอำนาจนั้นให้แก่ผู้อื่นต่อไปไม่ได้ เว้นแต่เป็นการมอบอำนาจต่อไปให้บุคคลในคณะผู้แทนตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

เมื่อได้มีการมอบอำนาจแล้ว หัวหน้าคณะผู้แทนมีหน้าที่กำกับ ติดตามผลการปฏิบัติราชการของผู้รับมอบอำนาจ และให้มีอำนาจแนะนำและแก้ไขการปฏิบัติราชการของผู้รับมอบอำนาจได้

มาตรา ๕๐/๖ การที่กระทรวง ทบวง กรม จะมอบอำนาจหรือมีคำสั่งใดที่เกี่ยวข้องไปยังหัวหน้าคณะผู้แทน ให้แจ้งผ่านกระทรวงการต่างประเทศ”

มาตรา ๑๕ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นส่วนที่ ๕ คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ มาตรา ๗๑/๑ มาตรา ๗๑/๒ มาตรา ๗๑/๓ มาตรา ๗๑/๔ มาตรา ๗๑/๕ มาตรา ๗๑/๖ มาตรา ๗๑/๗ มาตรา ๗๑/๘ มาตรา ๗๑/๙ และมาตรา ๗๑/๑๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔

“ส่วนที่ ๕

คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

มาตรา ๗๑/๑ ให้มีคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการคณะหนึ่ง เรียกโดยย่อว่า “ก.พ.ร.” ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน รัฐมนตรีหนึ่งคนที่นายกรัฐมนตรีกำหนดเป็นรองประธาน ผู้ซึ่งคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมอบหมายหนึ่งคน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกินสิบคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในทางด้านนิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ การบริหารธุรกิจ การเงินการคลัง จิตวิทยาองค์การ และสังคมวิทยา อย่างน้อยด้านละหนึ่งคน

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสามคนต้องทำงานเต็มเวลา
เลขาธิการ ก.พ.ร. เป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง
การแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาจากรายชื่อบุคคลที่ได้รับการเสนอ
โดยวิธีการสรรหา ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

มาตรา ๗๑/๒ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (๑) มีสัญชาติไทย
- (๒) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๓) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิด
ที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๔) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการ
หรือผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งซึ่งรับผิดชอบการบริหารพรรคการเมือง ที่ปรึกษาพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่
พรรคการเมือง

(๕) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ
เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

มาตรา ๗๑/๓ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี ผู้ซึ่งพ้นจาก
ตำแหน่งแล้ว อาจได้รับแต่งตั้งอีกได้แต่ไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้แต่งตั้งกรรมการผู้ทรง
คุณวุฒิใหม่ ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒินั้นปฏิบัติหน้าที่ไปก่อนจนกว่าจะได้แต่งตั้งกรรมการผู้ทรง
คุณวุฒิใหม่

มาตรา ๗๑/๔ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่ง
เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๗๑/๒
- (๔) คณะรัฐมนตรีให้ออกเพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือหย่อน
ความสามารถ

มาตรา ๗๑/๕ ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระและยังมีได้แต่งตั้ง
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้กรรมการที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

เมื่อตำแหน่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิว่างลงก่อนวาระ ให้ดำเนินการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายในสามสิบวัน เว้นแต่วาระของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเหลือไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิก็ได้

มาตรา ๗๑/๖ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง หรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับแต่งตั้งเพิ่มขึ้นในระหว่างที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอื่นยังมีวาระอยู่ในตำแหน่ง ให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับแต่งตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งเท่ากับเวลาที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ยังอยู่ในตำแหน่ง

มาตรา ๗๑/๗ การประชุม ก.พ.ร. ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ จึงจะเป็นองค์ประชุม ไม่ว่ากรรมการดังกล่าวจะเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำงานเต็มเวลาหรือไม่

ในการประชุม ก.พ.ร. ถ้าประธานไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานปฏิบัติหน้าที่แทน ในกรณีที่ไม่มีรองประธานหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๗๑/๘ การปฏิบัติหน้าที่และค่าตอบแทนของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ต้องทำงานเต็มเวลา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๗๑/๙ ให้มีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการขึ้นเป็นส่วนราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งไม่มีฐานะเป็นกรมตามมาตรา ๑๕ วรรคสี่ ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อรับผิดชอบในงานเลขานุการของ ก.พ.ร. และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ ก.พ.ร. กำหนด โดยมีเลขาธิการ ก.พ.ร. ซึ่งมีฐานะเป็นอธิบดี เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้างของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

ให้เลขาธิการ ก.พ.ร. เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ ซึ่งการแต่งตั้งให้นายกรัฐมนตรีนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ

มาตรา ๗๑/๑๐ ก.พ.ร. มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการพัฒนาระบบราชการและงานของรัฐอย่างอื่น ซึ่งรวมถึงโครงสร้างระบบราชการ ระบบงบประมาณ ระบบบุคลากร มาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม ค่าตอบแทน และวิธีปฏิบัติราชการอื่น ให้เป็นไปตามมาตรา ๓/๑ โดยจะเสนอแนะให้มีการกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการก็ได้

(๒) เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานอื่นของรัฐที่มีได้อยู่ในกำกับของราชการฝ่ายบริหาร ตามที่หน่วยงานดังกล่าวร้องขอ

(๓) รายงานต่อคณะรัฐมนตรีในกรณีที่มีการดำเนินการขัดหรือไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ ที่กำหนดในมาตรา ๓/๑

(๔) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานในการจัดตั้ง การรวม การโอน การยุบเลิก การกำหนดชื่อ การเปลี่ยนชื่อ การกำหนดอำนาจหน้าที่ และการแบ่งส่วนราชการภายใน ของส่วนราชการที่เป็นกระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการอื่น

(๕) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีในการตราพระราชกฤษฎีกา และกฎที่ออกตามพระราช บัญญัตินี้

(๖) ดำเนินการให้มีการชี้แจงทำความเข้าใจแก่ส่วนราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและ ประชาชนทั่วไป รวมตลอดทั้งการฝึกอบรม

(๗) ติดตาม ประเมินผล และแนะนำเพื่อให้มีการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ และรายงาน ต่อคณะรัฐมนตรีพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

(๘) ศึกษาค้นคว้าและวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายว่าด้วย การปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม รวมตลอดทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติ ในกรณีที่เป็นปัญหา มติของ คณะกรรมการตามข้อนี้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ให้ใช้บังคับได้ตามกฎหมาย

(๙) เรียกให้เจ้าหน้าที่หรือบุคคลอื่นใดมาชี้แจงหรือแสดงความเห็นประกอบการพิจารณา

(๑๐) จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับการพัฒนาและจัดระบบราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

(๑๑) แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือคณะทำงาน เพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ตามที่ มอบหมาย และจะกำหนดอัตราเบี้ยประชุมหรือค่าตอบแทนอื่นด้วยก็ได้

(๑๒) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย”

มาตรา ๑๖ ในวาระเริ่มแรก ให้ ก.พ.ร. ดำเนินการเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้มี การปรับปรุงโครงสร้าง ระบบราชการ ระบบงบประมาณ ระบบบุคลากร การปรับเปลี่ยนส่วนราชการ เป็นองค์การมหาชน หรือองค์กรรูปแบบอื่นที่มีใช้ส่วนราชการ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ ภายในสองปีนับแต่วันที่พระราช บัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๑๗ ให้แก้ไขคำว่า “สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี” ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นคำว่า “สำนักงานรัฐมนตรี” ทุกแห่ง

มาตรา ๑๘ ให้ดำเนินการแต่งตั้ง ก.พ.ร. ให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ให้โอนงบประมาณและบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ตามที่นายกรัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา ไปเป็นของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ

ให้อำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนตามมาตรา ๘ ทวิ และตามมาตรา ๘ สัตต ในส่วนที่เกี่ยวกับการแบ่งส่วนราชการและการกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นอำนาจหน้าที่ของ ก.พ.ร.

ให้คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน คงมีอำนาจหน้าที่เท่าที่ไม่ซ้ำกับอำนาจหน้าที่ของ ก.พ.ร.

ให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อกำหนดภารกิจของ ก.พ.ร. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนให้เหมาะสม ซึ่งต้องทำให้แล้วเสร็จ และเสนอสภาผู้แทนราษฎรภายในสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๑๕ ให้บทบัญญัติมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๕ ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ คงใช้บังคับต่อไปจนกว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติม ให้นำกรณีในส่วนราชการใดขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีไปบัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ

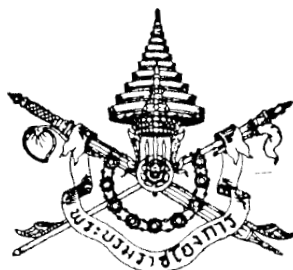
รองนายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระบบบริหารราชการ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศและการให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้การบริหารราชการแนวทางใหม่ต้องมีการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแผนการปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถประเมินผลการปฏิบัติราชการในแต่ละระดับได้อย่างชัดเจน มีกรอบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการกำกับกำหนดยุทธศาสตร์และการปฏิบัติราชการ และเพื่อให้กระทรวงสามารถจัดการบริหารงานให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ จึงกำหนดให้มีรูปแบบการบริหารใหม่ โดยกระทรวงสามารถแยกส่วนราชการจัดตั้งเป็นหน่วยงานตามภาระหน้าที่ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของงานที่จะต้องปฏิบัติ และกำหนดให้มีกลุ่มภารกิจของส่วนราชการต่างๆ ที่มีงานสัมพันธ์กัน เพื่อที่จะสามารถกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกันได้ และมีผู้รับผิดชอบกำกับการบริหารงานของกลุ่มภารกิจนั้นโดยตรงเพื่อให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว รวมทั้งให้มีการประสานการปฏิบัติงาน และการใช้งบประมาณเพื่อที่จะให้การบริหารงานของทุกส่วนราชการบรรลุเป้าหมายของกระทรวงได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อน มีการมอบหมายงานเพื่อลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ และสมควรกำหนดการบริหารราชการในต่างประเทศให้เหมาะสมกับลักษณะการปฏิบัติหน้าที่และสามารถปฏิบัติภารกิจได้อย่างรวดเร็วและมีเอกภาพ โดยมีหัวหน้าคณะผู้แทนเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการ นอกจากนี้ สมควรให้มีคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการเพื่อเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลการจัดส่วนราชการและการปรับปรุงระบบการทำงานของภาคราชการให้มีการจัดระบบราชการอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ภาคผนวก ข.

พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545

มหาวิทยาลัยรังสิต
Rangsit University

พระราชบัญญัติ

ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม

พ.ศ. ๒๕๔๕

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

เป็นปีที่ ๕๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้
ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา
ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม
พ.ศ. ๒๕๔๕”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

- (๑) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๓๔
- (๒) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๔
- (๓) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๓๕
- (๔) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๓๕

- (๕) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๕
- (๖) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๓๕
- (๗) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๓๕
- (๘) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๓๖
- (๙) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๙) พ.ศ. ๒๕๓๖
- (๑๐) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๓๗
- (๑๑) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๗
- (๑๒) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๒) พ.ศ. ๒๕๓๘
- (๑๓) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ. ๒๕๓๘
- (๑๔) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๔) พ.ศ. ๒๕๓๙
- (๑๕) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๕) พ.ศ. ๒๕๔๑
- (๑๖) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๖) พ.ศ. ๒๕๔๑
- (๑๗) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๗) พ.ศ. ๒๕๔๒
- (๑๘) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๘) พ.ศ. ๒๕๔๒
- (๑๙) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๑๙) พ.ศ. ๒๕๔๒
- (๒๐) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๒๐) พ.ศ. ๒๕๔๒
- (๒๑) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๒๑) พ.ศ. ๒๕๔๒
- (๒๒) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๓
- (๒๓) พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ ๒๓) พ.ศ. ๒๕๔๔

มาตรา ๔ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕ ให้มีกระทรวง และส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกระทรวง ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักนายกรัฐมนตรี
- (๒) กระทรวงกลาโหม
- (๓) กระทรวงการคลัง
- (๔) กระทรวงการต่างประเทศ
- (๕) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
- (๖) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- (๗) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- (๘) กระทรวงคมนาคม
- (๙) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (๑๐) กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- (๑๑) กระทรวงพลังงาน
- (๑๒) กระทรวงพาณิชย์
- (๑๓) กระทรวงมหาดไทย
- (๑๔) กระทรวงยุติธรรม
- (๑๕) กระทรวงแรงงาน
- (๑๖) กระทรวงวัฒนธรรม
- (๑๗) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- (๑๘) กระทรวงศึกษาธิการ
- (๑๙) กระทรวงสาธารณสุข
- (๒๐) กระทรวงอุตสาหกรรม

หมวด ๑

สำนักนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๖ สำนักนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี รับผิดชอบการบริหารราชการทั่วไป เสนอแนะนโยบายและวางแผนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคง และราชการเกี่ยวกับการงบประมาณ ระบบราชการ การบริหารงานบุคคล กฎหมายและการพัฒนากฎหมาย การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการ การปฏิบัติภารกิจพิเศษ และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักนายกรัฐมนตรีหรือส่วนราชการที่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี หรือที่มีได้อยู่ภายในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงใดโดยเฉพาะ

มาตรา ๗ สำนักนายกรัฐมนตรี มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
- (๒) กรมประชาสัมพันธ์
- (๓) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

ส่วนราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี

- (๔) สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
- (๕) สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
- (๖) สำนักข่าวกรองแห่งชาติ
- (๗) สำนักงบประมาณ
- (๘) สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ
- (๙) สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- (๑๐) สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
- (๑๑) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมวด ๒
กระทรวงกลาโหม

มาตรา ๘ กระทรวงกลาโหม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกประเทศ การรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ สนับสนุนการพัฒนาประเทศ และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหมหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงกลาโหม

มาตรา ๙ การจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหมให้เป็นไปตามกฎหมาย ขอบบังคับ และระเบียบแบบแผนว่าด้วยการนั้น

หมวด ๓
กระทรวงการคลัง

มาตรา ๑๐ กระทรวงการคลัง มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเงินการคลังแผ่นดิน การประเมินราคาทรัพย์สิน การบริหารพัสดุภาครัฐ กิจการเกี่ยวกับที่ราชพัสดุ ทรัพย์สินของแผ่นดิน ภาษีอากร การรัษฎากร กิจการหารายได้ที่รัฐมีอำนาจดำเนินการได้แต่ผู้เดียวตามกฎหมายและไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการอื่น การบริหารหนี้สาธารณะ การบริหารและการพัฒนารัฐวิสาหกิจและหลักทรัพย์ของรัฐ และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงการคลังหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงการคลัง

มาตรา ๑๑ กระทรวงการคลัง มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมธนารักษ์
- (๔) กรมบัญชีกลาง
- (๕) กรมศุลกากร
- (๖) กรมสรรพสามิต
- (๗) กรมสรรพากร
- (๘) สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ
- (๙) สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ
- (๑๐) สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

หมวด ๔

กระทรวงการต่างประเทศ

มาตรา ๑๒ กระทรวงการต่างประเทศ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการต่างประเทศ และราชการอื่นตามที่ได้มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงการต่างประเทศ

มาตรา ๑๓ กระทรวงการต่างประเทศ มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมการกงสุล
- (๔) กรมพิธีการทูต
- (๕) กรมยุโรป
- (๖) กรมวิเทศสหการ
- (๗) กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
- (๘) กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย
- (๙) กรมสารนิเทศ

- (๑๐) กรมองค์การระหว่างประเทศ
- (๑๑) กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้
- (๑๒) กรมอาเซียน
- (๑๓) กรมเอเชียตะวันออก
- (๑๔) กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา

หมวด ๕

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

มาตรา ๑๔ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การกีฬา การศึกษาด้านกีฬา นันทนาการ และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

มาตรา ๑๕ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการ
- (๔) สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

หมวด ๖

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

มาตรา ๑๖ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม การสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัว และชุมชน และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

มาตรา ๑๓ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ
- (๔) สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว
- (๕) สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ

หมวด ๓

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตรา ๑๔ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเกษตรกรรม การป่าไม้ การจัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาระบบชลประทาน ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ส่งเสริมและพัฒนาระบบสหกรณ์ รวมตลอดทั้งกระบวนการผลิตและสินค้าเกษตรกรรม และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

มาตรา ๑๕ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมชลประทาน
- (๔) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์
- (๕) กรมประมง
- (๖) กรมปศุสัตว์
- (๗) กรมป่าไม้
- (๘) กรมพัฒนาที่ดิน
- (๙) กรมวิชาการเกษตร
- (๑๐) กรมส่งเสริมการเกษตร
- (๑๑) กรมส่งเสริมสหกรณ์
- (๑๒) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

- (๑๓) สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ
(๑๔) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมวด ๘

กระทรวงคมนาคม

มาตรา ๒๐ กระทรวงคมนาคม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการขนส่ง ธุรกิจการขนส่ง การวางแผนจราจร และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงคมนาคมหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงคมนาคม

มาตรา ๒๑ กระทรวงคมนาคม มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
(๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
(๓) กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี
(๔) กรมการขนส่งทางบก
(๕) กรมการขนส่งทางอากาศ
(๖) กรมทางหลวง
(๗) กรมทางหลวงชนบท
(๘) สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร

หมวด ๙

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตรา ๒๒ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสงวนอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตรา ๒๓ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
(๒) สำนักงานปลัดกระทรวง

- (๓) กรมควบคุมมลพิษ
- (๔) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- (๕) กรมทรัพยากรธรณี
- (๖) กรมทรัพยากรน้ำ
- (๗) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล
- (๘) กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- (๙) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
- (๑๐) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมวด ๑๐

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มาตรา ๒๔ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผน ส่งเสริม พัฒนา และดำเนินกิจการเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การอุดมศึกษา และการสถิติ และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มาตรา ๒๕ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมไปรษณีย์โทรเลข
- (๔) กรมอุดมศึกษา
- (๕) สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมวด ๑๑

กระทรวงพลังงาน

มาตรา ๒๖ กระทรวงพลังงาน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดหา พัฒนาและบริหารจัดการ พลังงาน และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของกระทรวงพลังงานหรือ ส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงพลังงาน

มาตรา ๒๗ กระทรวงพลังงาน มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ
- (๔) กรมธุรกิจพลังงาน
- (๕) กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน
- (๖) สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน

หมวด ๑๒

กระทรวงพาณิชย์

มาตรา ๒๘ กระทรวงพาณิชย์ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการค้า ธุรกิจบริการ ทรัพย์สินทางปัญญา และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงพาณิชย์

มาตรา ๒๙ กระทรวงพาณิชย์ มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมการค้าต่างประเทศ
- (๔) กรมการค้าภายใน
- (๕) กรมการประกันภัย
- (๖) กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ
- (๗) กรมทรัพย์สินทางปัญญา
- (๘) กรมพัฒนาธุรกิจการค้า
- (๙) กรมส่งเสริมการค้าส่งออก

หมวด ๑๓

กระทรวงมหาดไทย

มาตรา ๓๐ กระทรวงมหาดไทย มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบำบัดทุกข์บำรุงสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การอำนวยความสะดวกของสังคม การส่งเสริมและพัฒนาการเมือง

การปกครอง การพัฒนาการบริหารราชการส่วนภูมิภาค การปกครองท้องถิ่น การส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและพัฒนาชุมชน การทะเบียนราษฎร ความมั่นคงภายใน กิจการสาธารณภัย และการพัฒนาเมือง และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย

มาตรา ๓๑ กระทรวงมหาดไทย มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมการปกครอง
- (๔) กรมการพัฒนาชุมชน
- (๕) กรมที่ดิน
- (๖) กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (๗) กรมโยธาธิการและผังเมือง
- (๘) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

หมวด ๑๔

กระทรวงยุติธรรม

มาตรา ๓๒ กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรม เสริมสร้างและอำนวยความยุติธรรมในสังคม และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงยุติธรรม

มาตรา ๓๓ กระทรวงยุติธรรม มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมคุมประพฤติ
- (๔) กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- (๕) กรมบังคับคดี
- (๖) กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
- (๗) กรมราชทัณฑ์

- (๘) กรมสอบสวนคดีพิเศษ
- (๙) สำนักงานกิจการยุติธรรม
- (๑๐) สถาบันนิติวิทยาศาสตร์
- ส่วนราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อรัฐมนตรี
- (๑๑) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

หมวด ๑๕

กระทรวงแรงงาน

มาตรา ๓๔ กระทรวงแรงงาน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารและคุ้มครองแรงงาน พัฒนาฝีมือแรงงาน ส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงแรงงานหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงแรงงาน

มาตรา ๓๕ กระทรวงแรงงาน มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมการจัดหางาน
- (๔) กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน
- (๕) กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
- (๖) สำนักงานประกันสังคม

หมวด ๑๖

กระทรวงวัฒนธรรม

มาตรา ๓๖ กระทรวงวัฒนธรรม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับศิลปะ ศาสนา และวัฒนธรรม และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงวัฒนธรรมหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม

มาตรา ๓๗ กระทรวงวัฒนธรรม มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี

- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมการศาสนา
- (๔) กรมศิลปากร
- (๕) สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- (๖) สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย

หมวด ๑๗

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มาตรา ๓๘ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวางแผน ส่งเสริม และพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มาตรา ๓๙ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมวิทยาศาสตร์บริการ
- (๔) สำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ

หมวด ๑๘

กระทรวงศึกษาธิการ

มาตรา ๔๐ กระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬาเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษา และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

มาตรา ๔๑ การจัดระเบียบราชการกระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

หมวด ๑๕

กระทรวงสาธารณสุข

มาตรา ๔๒ กระทรวงสาธารณสุข มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพอนามัย การป้องกัน ควบคุม และรักษาโรคภัย การฟื้นฟูสมรรถภาพของประชาชน และราชการอื่นตามที่มีกฎหมาย กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุขหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

มาตรา ๔๓ กระทรวงสาธารณสุข มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมการแพทย์
- (๔) กรมควบคุมโรค
- (๕) กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
- (๖) กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
- (๗) กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
- (๘) กรมสุขภาพจิต
- (๙) กรมอนามัย
- (๑๐) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

หมวด ๒๐

กระทรวงอุตสาหกรรม

มาตรา ๔๔ กระทรวงอุตสาหกรรม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรม การส่งเสริมการลงทุน การพัฒนาผู้ประกอบการ และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจ หน้าที่ของกระทรวงอุตสาหกรรมหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม

มาตรา ๔๕ กระทรวงอุตสาหกรรม มีส่วนราชการ ดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักงานรัฐมนตรี
- (๒) สำนักงานปลัดกระทรวง
- (๓) กรมโรงงานอุตสาหกรรม

- (๔) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
 - (๕) กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่
 - (๖) สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย
 - (๗) สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
 - (๘) สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
- ส่วนราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อรัฐมนตรี
- (๕) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

หมวด ๒๑

ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง

มาตรา ๔๖ ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหรือทบวง มีดังต่อไปนี้

- (๑) สำนักราชเลขาธิการ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเลขานุการในพระองค์พระมหากษัตริย์
- (๒) สำนักพระราชวัง มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการพระราชวัง ตลอดจนดูแลรักษาทรัพย์สินและผลประโยชน์ของพระมหากษัตริย์
- (๓) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับกิจการพระพุทธศาสนา ส่งเสริมพัฒนาพระพุทธศาสนาและดูแลรักษาศาสนสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย
- (๔) สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- (๕) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการวิจัย และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย
- (๖) ราชบัณฑิตยสถาน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการค้นคว้า วิจัย และเผยแพร่ทางวิชาการ และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย
- (๗) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

(๘) สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและคณะกรรมการธุรกรรม และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

(๙) สำนักงานอัยการสูงสุด มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาทั้งปวง ดำเนินคดีแพ่ง และให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ และอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

ส่วนราชการตามวรรคหนึ่ง (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) และ (๗) มีฐานะเป็นกรม อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี

ส่วนราชการตามวรรคหนึ่ง (๘) และ (๙) มีฐานะเป็นกรม อยู่ในบังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๔๗ ให้โอนบรรดากิจการ อำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ หนี้ สิทธิ และภาระผูกพันทั้งปวงของกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการอื่นที่ถูกยุบเลิกตามมาตรา ๓ ไปเป็นของกระทรวง กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ โดยกิจการ อำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ หนี้ สิทธิ และภาระผูกพันของกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการอื่นใด จะโอนไปเป็นของส่วนราชการใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจะกำหนดให้การกำหนดรายละเอียดบางกรณีเป็นไปตามมติของคณะรัฐมนตรีหรือประกาศของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องก็ได้

มาตรา ๔๘ ให้โอนบรรดาข้าราชการ ลูกจ้าง และอัตรากำลังของกระทรวง ทบวง กรม และส่วนราชการอื่นที่ถูกยุบเลิกตามมาตรา ๓ ไปเป็นข้าราชการ ลูกจ้าง และอัตรากำลังของกระทรวง กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจะกำหนดให้การกำหนดรายละเอียดบางกรณีเป็นไปตามมติของคณะรัฐมนตรีหรือประกาศของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องก็ได้

มาตรา ๔๙ บรรดาอำนาจหน้าที่ที่มีบทกฎหมายกำหนดให้เป็นของส่วนราชการที่ถูกยุบเลิกตามมาตรา ๓ หรือของรัฐมนตรี ผู้ดำรงตำแหน่ง หรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการนั้น ให้โอนไปเป็นของส่วนราชการ หรือของรัฐมนตรี ผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

ในการโอนอำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง ถ้าจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของคณะกรรมการ ตามกฎหมายใด หรือแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับ การโอนอำนาจหน้าที่และเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว ให้กระทำได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา โดยในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจะกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาให้ส่วนราชการที่ถูกโอนอำนาจหน้าที่ไป รัฐมนตรีผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการนั้น ยังคงมีอำนาจหน้าที่เดิมต่อไป เพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการให้มีความต่อเนื่องกันก็ได้

ให้ถือว่าพระราชกฤษฎีกาตามมาตรานี้มีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมบรรดาบทกฎหมายในส่วนที่ เกี่ยวข้องด้วย

มาตรา ๕๐ ให้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรี ว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง มหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมของกระทรวงที่ถูกยุบเลิก ตามมาตรา ๓ และรัฐมนตรีช่วยว่าการของกระทรวงดังกล่าว เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวง พาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวง แรงงาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และรัฐมนตรีช่วยว่าการ ที่เกี่ยวข้องของกระทรวงตามมาตรา ๕ ตามลำดับ จนกว่าจะมีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่

มาตรา ๕๑ ในระหว่างที่ยังมิได้จัดระเบียบราชการกระทรวงศึกษาธิการให้เป็นไปตามกฎหมาย ว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ให้กระทรวงศึกษาธิการมีส่วนราชการภายในกระทรวงตามที่พระราชบัญญัติ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติมบัญญัติไว้สำหรับกระทรวงศึกษาธิการ เว้นแต่ส่วนราชการใดของกระทรวงศึกษาธิการที่พระราชบัญญัตินี้บัญญัติไว้ให้อยู่ในสังกัดของกระทรวง ทบวง กรมอื่นแล้ว

ให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๓๔ มีฐานะเป็นกรมอยู่ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ จนกว่าจะมีการจัดระเบียบกระทรวงศึกษาธิการตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

มาตรา ๕๒ ให้ทบวงมหาวิทยาลัยและส่วนราชการที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งถูกยกเลิกโดยมาตรา ๓ ยังคงเป็นทบวงมหาวิทยาลัยซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวงและส่วนราชการที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยต่อไป และให้มีรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย และข้าราชการในทบวงมหาวิทยาลัย และในส่วนราชการที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายต่อไป ทั้งนี้ จนกว่าจะมีการจัดระเบียบราชการกระทรวงศึกษาธิการตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

มาตรา ๕๓ ภายในสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้โอนกิจการอำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ หนี้ สิทธิ ภาระผูกพัน ข้าราชการ ลูกจ้าง และอัตรากำลังของกรมวิเทศสหการ และบรรดาอำนาจหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในกรมวิเทศสหการ ไปเป็นของส่วนราชการหนึ่งส่วนราชการใดของกระทรวงการต่างประเทศ หรือของผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการดังกล่าว แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจะกำหนดให้การกำหนดรายละเอียดบางกรณีเป็นไปตามมติของคณะรัฐมนตรีหรือประกาศของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องก็ได้

เมื่อมีการตราพระราชกฤษฎีกาตามวรรคหนึ่งขึ้นใช้บังคับแล้ว ให้ถือว่ากรมวิเทศสหการเป็นอันยุบเลิก

มาตรา ๕๔ ภายในห้าปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้โอนกิจการอำนาจหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณ หนี้ สิทธิ ภาระผูกพัน ข้าราชการ ลูกจ้าง และอัตรากำลังของกรมทางหลวงชนบท และบรรดาอำนาจหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในกรมทางหลวงชนบท ไปเป็นของกรมทางหลวง หรือผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในกรมทางหลวง หรือไปเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจะกำหนดให้การกำหนดรายละเอียดบางกรณีเป็นไปตามมติของคณะรัฐมนตรีหรือประกาศของรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องก็ได้

เมื่อมีการตราพระราชกฤษฎีกาตามวรรคหนึ่งขึ้นใช้บังคับแล้ว ให้ถือว่ากรมทางหลวงชนบทเป็นอันยุบเลิก

มาตรา ๕๕ ภายในสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้รัฐบาลเสนอกฎหมายปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม ให้สอดคล้องกับภารกิจของทหารตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๕๖ ภายในสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้รัฐบาลเสนอกฎหมายเพื่อโอนภารกิจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่มีใช้ภารกิจหลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิด ไปเป็นของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐอื่นที่เกี่ยวข้องและเพื่อลดภารกิจในพื้นที่ตามลำดับความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิด

มาตรา ๕๗ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้รัฐบาลเสนอกฎหมายจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และกรมสำรวจและทำแผนที่พลเรือน ขึ้นในกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มาตรา ๕๘ ให้โอนกิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ งบประมาณ ข้าราชการและลูกจ้างของกรมไปรษณีย์โทรเลขตามบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยองค์กรจัดสรรเคลื่อนความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมไปเป็นของสำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เสมือนสำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นสำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม และเมื่อมีการโอนแล้วให้ถือว่ากรมไปรษณีย์โทรเลขเป็นอันยุบเลิก

มาตรา ๕๙ ภายใต้บังคับวรรคสอง ให้กระทรวง กรม และส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรมตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๓๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ยังคงมีอำนาจหน้าที่และการจัดระเบียบราชการเช่นเดิมต่อไป เว้นแต่กระทรวงกลาโหม สำนักราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ราชบัณฑิตยสถาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และสำนักงานอัยการสูงสุด ให้มีอำนาจหน้าที่และการจัดระเบียบราชการตามพระราชบัญญัตินี้ นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

เมื่อมีการตราพระราชกฤษฎีกาตามมาตรา ๕๗ มาตรา ๕๘ และมาตรา ๕๙ ใช้บังคับสำหรับกระทรวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรมแห่งใดแล้ว ให้กระทรวง กรม หรือส่วนราชการนั้น มีอำนาจหน้าที่และการจัดระเบียบราชการตามพระราชบัญญัตินี้ นับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวใช้บังคับเป็นต้นไป

ในการจัดระเบียบราชการระยะแรก ถ้ากระทรวงใดสมควรมีกลุ่มภารกิจให้ตรากฎกระทรวง กำหนดให้มีกลุ่มภารกิจใช้บังคับพร้อมกับพระราชกฤษฎีกาตามวรรคสอง

ในกรณีที่มีการจัดระเบียบราชการของกระทรวงใดเป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว ถ้ากระทรวงนั้นมีตำแหน่งรองปลัดกระทรวงและผู้ช่วยปลัดกระทรวงเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบ

บริหารราชการแผ่นดิน และเป็นกรณีที่ไม่สามารถย้ายไปดำรงตำแหน่งอื่นในกระทรวงนั้นหรือกระทรวงอื่นที่เหมาะสมได้ ให้ตำแหน่งรองปลัดกระทรวงและผู้ช่วยปลัดกระทรวงดังกล่าวยังคงมีต่อไปได้ แต่ต้องไม่เกินสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๖๐ ให้รัฐบาลรายงานค่าใช้จ่ายประจำและอัตราของข้าราชการและลูกจ้างของราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคเปรียบเทียบกับก่อนพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา เมื่อครบกำหนดหนึ่งปีและสองปีของการใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ

รองนายกรัฐมนตรี

มหาวิทยาลัยรังสิต
Rangsit University

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ระบบราชการนั้นเป็นกลไกสำคัญของประเทศ ในอันที่จะผลักดันให้แนวทางการบริหารประเทศตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ รวมทั้งการดำเนินการตามแนวนโยบายของรัฐเกิดผลสำเร็จเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนส่วนรวม การจัดกลไกของระบบราชการจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นไปของสังคม ซึ่งที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีการปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการหลายครั้ง แต่ยังคงให้มีการปฏิบัติราชการตามโครงสร้างการบริหารที่ไม่แตกต่างจากรูปแบบเดิม ซึ่งเป็นผลให้การทำงานของข้าราชการเป็นไปด้วยความล่าช้าเพราะมีขั้นตอนการปฏิบัติงานค่อนข้างมาก และส่วนราชการต่างๆ มิได้กำหนดเป้าหมายร่วมกันและจัดกลไกการปฏิบัติงานให้มีความสัมพันธ์กัน จึงเป็นผลทำให้การปฏิบัติงานเกิดความซ้ำซ้อนและกระทบต่อการให้บริการแก่ประชาชน แนวทางแก้ไขปัญหานี้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบราชการทั้งระบบ โดยการปรับอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการขึ้นใหม่ และปรับปรุงการบริหารงานโดยการจัดส่วนราชการที่ปฏิบัติงานสัมพันธ์กันรวมไว้เป็นกลุ่มงานเดียวกัน ซึ่งจะเป็พื้นฐานที่สำคัญในการปรับระบบการทำงานในรูปกลุ่มภารกิจ เพื่อให้สามารถกำหนดเป้าหมายและทิศทางการปฏิบัติงานของส่วนราชการที่มีความเกี่ยวข้องกันให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีเอกภาพ และเกิดประสิทธิภาพ รวมทั้งจะเป็นการลดค่าใช้จ่ายในส่วนงานที่ซ้ำซ้อนกัน เมื่อจัดส่วนราชการใหม่ให้สามารถปฏิบัติงานได้แล้วจะมีผลทำให้แนวทางการรับผิดชอบของส่วนราชการต่างๆ มีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งจะสามารถปรับปรุงการทำงานของข้าราชการให้มีประสิทธิภาพในระยะต่อไปได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	วีระยุทธ โชคชัยมาดล
วัน เดือน ปีเกิด	6 ตุลาคม พ.ศ. 2514
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร มัธยมปีที่ 6, พ.ศ. 2532 มหาวิทยาลัยขอนแก่น ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษ, พ.ศ. 2537 University of East Anglia เมืองนอริช ประเทศอังกฤษ Master of Arts in International Relations, พ.ศ. 2539 มหาวิทยาลัยรังสิต ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, พ.ศ. 2557
ที่อยู่ปัจจุบัน	79/28 ซอยพร้อมพงษ์ ถนนสุขุมวิท แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร
สถานที่ทำงาน	สถานีโทรทัศน์ อาร์เอสยู วิสคอม ทีวี (RSU Wisdom TV)
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการ